

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Комунальний заклад вищої освіти
«Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради»
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»

**Ціннісні орієнтири в сучасній
освіті: теоретичний аналіз та
практичний досвід**

МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської науково-практичної
конференції

10 листопада 2022 року

Дніпро -2022

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради»

**Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»**

Кафедра дошкільної та початкової освіти

**ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ:
ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТА ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД**

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції

10 листопада 2022 року

Дніпро

Рецензенти:

Гаврілова Л.Г., завідувач кафедри теорії і практики початкової освіти Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет», доктор педагогічних наук, професор;

Тагло Н.В., директор Комунального позашкільного навчального закладу «Мала академія наук учнівської молоді» Дніпропетровської обласної ради, кандидат педагогічних наук;

Савченко В.А., доцент кафедри виховання та культури здоров'я, доцент, кандидат педагогічних наук Комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради».

Рекомендовано до друку Вченою радою комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради», протокол № 2 від 03.11.2022 р.

«Ціннісні орієнтири в сучасній освіті: теоретичний аналіз та практичний досвід»: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. 10 листопада 2022 р., м. Дніпро, КЗВО «ДАНО» ДОР». / наук. ред. В.В. Шинкаренко. 2022. 315 с.

У збірнику вміщено матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Ціннісні орієнтири в сучасній освіті: теоретичний аналіз та практичний досвід». В ході роботи конференції науковцями закладів вищої освіти України, аспірантами, студентами, педагогами обговорено актуальні питання дошкільної та початкової освіти в контексті її модернізації, різнопланово висвітлено досвід закладів вищої, післядипломної, загальної середньої та дошкільної освіти щодо подальшого реформування освітньої галузі в рамках Нової української школи на ціннісно зорієнтованих засадах.

Конференцію проведено в рамках науково-дослідницької теми: «Формування ціннісно-змістовної сфери дітей дошкільного та молодшого шкільного віку», реєстрація в УкрІНТЕІ, державний реєстраційний номер №0118U04952 (керівник наукової теми: В'ячеслав Шинкаренко).

© Колектив авторів, 2022

© ДАНО, 2022

Редакційна колегія:

Сиченко Віктор

доктор наук з державного управління, професор, ректор Комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради»;

Швидун Віктор

доцент, кандидат педагогічних наук, директор навчально-наукового інституту педагогіки Комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради»;

Шинкаренко В'ячеслав

доцент, кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти Комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради»;

Майданенко Світлана

доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти Комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради»;

Кульбач Лариса

старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти Комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради»;

Швидун Людмила

старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти Комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради».

Любов Балала

консультант, комунальна установа «Центр професійного розвитку педагогічних працівників Синельниківської міської ради»

м. Синельникове

balala.luba1965@gmail.com

ПРОБЛЕМНІ КЕЙСИ - ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ДЛЯ РОЗВИТКУ САМОСТІЙНОСТІ ТА ІНІЦІАТИВНОСТІ ДІТЕЙ

Людина майбутнього - це ... творець, який живе і діє в гармонії з самим собою, своїми близькими, з суспільством і природою. Він готовий до самозміни і саморозвитку, прагне пізнати і здійснити своє призначення на Землі, відкритий світові, іншим людям і готовий з ними взаємодіяти на принципах партнерства та поваги.

Такою ми хочемо бачити Людину майбутнього. Ключові слова у процесі уявлення ідеального портрету людини майбутнього - компетентність, справедливість, саморозвиток, творча активність, відкритість, розуміння, любов, радість, здоров'я, відповідальність. При цьому треба мати на увазі, що зміст цих понять останніми роками наповнилося новими сенсами, тому що виховання є важливою складовою інноваційної основи України.

Головна вимога до сучасної людини, що живе у світі глобальних змін та стрімкого розвитку - мати універсальні здібності, щоб встигати за інноваціями і постійно створювати щось нове. Тому виховувати успішну особистість необхідно вже у дошкільному віці, щоб у Новій українській школі це був впевнений, самостійний у своєму виборі та у своїх рішеннях учень.

У процесі імплементації Державного стандарту дошкільної освіти в освітню діяльність виникла необхідність зміни умов у закладі дошкільної освіти. Виховний процес повинен бути переорієнтований на створення умов для розвитку особистості: індивідуалізація та позитивна соціалізація дитини; підтримка дитячої активності та ініціативи; самостійна діяльність дітей; творча активність у різноманітних видах діяльності. Вирішити цю проблему

покликаний освітній проект «Активний, самостійний дошкільник - у майбутньому ініціативний, творчий школяр».

З метою розвитку ініціативного, самостійного дошкільника творчою групою педагогів закладів дошкільної освіти м. Синельникового було розроблено та випробувано «проблемні кейси». Використання проблемних кейсів дозволяє використовувати для дітей дошкільного та шкільного віку організацію пізнавальної діяльності в об'єднаних підгрупах. Це сприятиме формуванню різних думок і не давати змоги дійти до однозначного рішення. Обговорення таких ситуацій дозволяє порівняти різні думки, викликає одночасно у дітей необхідність і можливість захистити свою думку, отож дошкільнята можуть навчатися аргументувати свої погляди. У процесі роботи з проблемними кейсами дитина самостійна у виборі матеріалу для гри, пакету із завданнями, з ким у парі гратимуть, що дозволить знаходити рішення проблемної ситуації на даний момент. Роль педагога полягає у модерації діяльності дітей і наданню допомоги лише в разі необхідності. Важливо побачити, як відбувається взаємодія між дітьми, чи розуміють вони завдання. Тільки на прохання дітей вихователь може надати допомогу, ставлячи навідні питання, розмірковуючи разом з ними, знаходити вихід із проблемної ситуації. До роботи з проблемними кейсами залучаються і школярі. В рамках наступності дошкільного закладу та школи один раз на місяць запрошуємо учнів до дошкільнят у групу, і діти разом грають у кейси.

Проблемні кейси – це чарівна скринька з пакетами, у яких знаходяться всілякі завдання для дітей. Матеріал кейсу підбирають вихователі. Залежно від завдань кейси поділяються на кілька видів:

- ігровий кейс;
- кейс-головоломка;
- кейс-досвід;
- театральний кейс.

ІГРОВИЙ КЕЙС

Наповнення ігрового кейсу – це пакет, у якому знаходяться ігри, але просто взяти і пограти в них не вийде, оскільки у грі відсутній один або кілька елементів для повноцінної гри. Педагогами ЗДО розроблені такі варіанти проблемних ігор:

- 1-й пакет - є шахова дошка, але відсутні шахи або шашки;
- 2-й пакет - є шашки, але немає шахівниці;
- третій пакет - є ігрове поле, фішки, але немає кубика;
- 4-й пакет - є фішки та кубик, але немає ігрового поля;
- 5-й пакет - є ігрове поле, але незрозуміло, як грати в цю гру немає правил;
- 6-й пакет - лото, в якому не вистачає однієї або кількох карток;
- 7-й пакет - доміно з порожніми віконцями та наклейки для виготовлення власної гри;
- 8-й пакет - є матеріали, технологічна карта, як створити гру, як грати, діти визначають самі (наприклад, хрестики-нулики).

Гра з кейсами відбувається у підгрупах (2-3 особи), діти діляться на групи, педагог пропонує вибрати пакет, що сподобався, і пограти в нього. При цьому слід виконувати визначені правила гри у кейсі:

1. Вибране завдання слід виконувати до кінця.
2. Для виконання завдання можна ходити по групі, вибираючи необхідні інструменти, матеріал.
3. Виконавши завдання, можна вибрати новий конверт.
4. Не можна брати нове завдання, не закінчивши попереднє.
5. У процесі виконання гри не можна сваритися, потрібно домовлятися.
6. Якщо при виконанні завдання у вас виникають труднощі, можна звернутися за допомогою до вихователя.
7. Наприкінці гри потрібно розповісти, які були труднощі під час виконання завдання, який вихід ви знайшли, як грали у свою гру.
8. Не можна об'єднувати вміст кількох пакетів для вирішення завдання.
9. Після гри потрібно прибрати робоче місце.

Діти об'єднуються у підгрупи і вибирають конверт, що сподобався, відсутні предмети, атрибути для гри вони можуть знайти у групі або у скриньці-помічниці. Варто зазначити, що у процесі спостереження за вихованцями та учнями педагога звернули увагу, що кожна група знаходить свій вихід із проблемної ситуації: одні виготовляють кубик із пластиліну, інші малюють систему фішок і використовують замість кубика атрибут - чайник; одні грають у настільну гру, інші настільну гру модифікують у рухливу.

У процесі діяльності дошкільнят з проблемними кейсами, нами було встановлено, що дитина, вибираючи конверт, не відразу може знайти собі гру до душі, тому малюки можуть обирати кілька кейсів після виконання чергового завдання. Знайшовши у пакеті свою гру, діти можуть тривалий час виконувати завдання, щоразу модифікуючи її, доповнюючи різними дрібницями.

З іншого боку, за результатами спостережень за дітьми, вихователь може визначити рівень ефективності підібраних завдань. Педагога звернули увагу на те, що гра в шахи-шашки швидко втомлювала дітей, проте гра-«бродилки», гра без правил або пакет без поля зацікавлює дошкільнят, малюки можуть тривалий час займатися однією діяльністю, постійно вигадуючи свої правила, сюжет.

КЕЙС-ГОЛОВОЛОМКА

Дані кейси наповнені матеріалами, які дозволяють вирішити логічне завдання і пограти в цікаву гру.

Педагогами розроблено такі варіанти проблемних ігор:

- 1-й пакет – «Вгадай-ка». Перед дітьми розкладені картки, у ведучого (це може бути здібна дитина дошкільного віку або молодший школяр чи вихователь) загальна картка з предметами, схожими, але різними за однією або декількома ознаками. В залежності від набуття учасниками гри досвіду ведучим може ставати будь-хто із дітей. Діти вибирають собі картку, а ведучий має здогадатися, яка картинка у дитини, для цього потрібно правильно ставити запитання, на які можна відповісти лише однозначно: так чи ні.

- 2-й пакет – «Лабіринт». Дитині пропонується прокотити кульку по лабіринту, але для цього його необхідно побудувати.
- 3-й пакет – «Соти». На полі дітям пропонується провести свою бджілку до квітки, крокуючи лише за певним алгоритмом.
- 4-й пакет – «Тетріс». Дітям пропонуються фігурки тетрісу і пропонується зібрати з них будь-яку тварину.
- 5-й пакет – «Доріжка». Дітям пропонується за алгоритмом зібрати ігрове поле і пограти таким чином, щоб предмети з одного боку поля перемістилися на протилежну і зайняли всі 4 клітинки.
- 6-й пакет – «Логічний килимок». Дітям пропонуються коло, розділене на сектори, де зображені різні картинки. Діти повинні побудувати логічні ланцюжки, зібравши килимок.

Гра у логічні кейси не відрізняється від ігрових кейсів, тільки при вирішенні завдань логічного характеру діти мають можливість придумати власне завдання.

КЕЙС-ДОСВІД

У коробці лежать схеми експериментів чи атрибути експерименту. Дитина вибирає картку з однією з гіпотез (висловлювання або написано словами, або замальовано схематично), наприклад: «Активоване вугілля може очистити воду від барвників. Як ти думаєш, цей вислів вірний чи ні?» Після цього діти вибирають пакет, відповідний кольору картки, там є атрибути, необхідні для проведення досвіду. Вони готуються до дослідження, проводять досліди та записують свої висновки. Серед гіпотез дітям пропонуються і помилкові. Наприклад: «Якщо до склянки з водою додати йодовану сіль, то вода стане коричневою. Правильно чи ні?»

ТЕАТРАЛЬНИЙ КЕЙС

Даний кейс представляє собою коробки, у яких зображені сцени з казки чи написано назву казки. Всередині коробки лежить покидьковий матеріал. Дітям пропонується вибрати короб, назвати казку, згадати її короткий зміст, і виготовити із покидькового матеріалу персонажів казки. Тут діти проявляють

свої творчі здібності, фантазію. Після виготовлення головних героїв малюки розповідають свою казку, і необов'язково, щоб казкова історія була оригінальною, діти можуть придумати свою казку та розповідають і показують іншим дітям. Нами було відзначено, що у процесі гри з проблемними кейсами у дошкільнят підвищується мовленнєва активність, діти вчаться домовлятися, взаємодіяти з однолітками, виявляють фантазію, творче мислення, самостійність, ініціативність.

Матеріали проблемних кейсів постійно оновлюються, тому діти щоразу отримують нове завдання. У перспективі ми плануємо включити у діяльність дітей новий проблемний кейс. Це буде порожня коробка з пакетами, а наповнити її цікавими завданнями доведеться самим дітям. На початковому етапі завдання та матеріал для «загадкового кейсу» підбиратимуть школярі для дошкільнят. Потім, ми плануємо, що ігрові та логічні завдання складатимуться спільно дошкільнятами та школярами. Також ми плануємо створити електронну базу проблемних ігрових ситуацій, які можна використовувати для створення нових проблемних кейсів. Батьки, що є активними учасниками освітнього процесу, будуть запрошені до клубу «Пізнайки», де діти, батьки та педагоги всі разом створюватимуть нові проблемні завдання або обговорюватимуть перспективи роботи за проектом.

Отже, схема проблемного кейсу – це послідовність процедур, що включають: постановку вихователем проблемного завдання, створення для дошкільнят проблемної ситуації; усвідомлення, прийняття та вирішення проблеми, у процесі якої вони опановують узагальненими способами набуття нових знань; застосування даних способів щодо розв'язання конкретних задач. Крім того, виконати завдання у пакеті можна різними способами. Дошкільнята домовляються, які атрибути необхідні для гри або як вони будуть виконувати логічне завдання. У процесі гри з кейсами у дітей дошкільнього віку виникають суперечки щодо правил гри - із чого змайструвати те, що потрібно для виконання завдання. Щоб не відбувалося сварок, суперечок, вихователі пропонують дітям домовитися. На початку нашого досвіду у дошкільнят

виникали проблеми: так, наприклад, об'єднавшись у групи, діти не могли домовитися про те, який пакет вибрати, обравши гру, в неї грала одна дитина, а інші сиділи і не брала участі в ній. Тоді вихователі намагалися направити діяльність дітей, ненав'язливо пропонували кожному з дітей програти свій варіант гри, запросивши у гру свого товариша. Надалі у дошкільнят проблем із вибором пакету та визначенням мети гри не виникало, оскільки діти заздалегідь у групі домовлялися, у що вони гратимуть сьогодні. А хід гри ними розглядався самостійно, і щоразу ця гра набувала нового, фантазійного змісту. Таким чином, навчившись домовлятися і вирішувати проблемні ситуації у групі, дошкільнята активно взаємодіяли з учнями, тобто запрошували старших товаришів у свої групи та спільно з ними грали у проблемні кейси.

Отже, «проблемні кейси» допомагають дітям виявляти самостійність та проявляти ініціативу у виборі ігрового та пізнавального матеріалу. У процесі виконання проблемних завдань у дітей розвивається творче мислення, фантазія, навчаються взаємодіяти між собою з огляду на інтереси товаришів.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільньої освіти (нова редакція), Н. Гавриш, О. Брежнєва, О. Байєр, 2021.
2. Беленька Г. Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ. Харків: Мадрид, 2015.
3. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання : науково-методичний посібник. Київ: ІЗМН, 1998.
4. Карабаєва І. І. Формування пізнавальної спрямованості дошкільників на оточуючу дійсність. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2011.
5. Ладивір С. Пізнавальна активність старших дошкільнят: індивідуальні особливості. Дошкільнє виховання, 2006. № 11.
6. Лісовець О. В. Особливості становлення і розвитку самостійності дитини у дошкільньому віці. Ніжин: Ніжинський держ. ун-т імені Миколи Гоголя, 2018.

7. Піроженко Т. О. Становлення внутрішньої картини світу дошкільника: монографія. Київ: Ін-т психології імені Г.С. Костюка, 2012.

Ольга Безугла

«Старший учитель», учитель початкових класів Криворізької гімназії №108

м. Кривий Ріг

oliabezuglaja2@gmail.com

ДРАМОГЕРМЕНЕВТИЧНІ ПРИЙОМИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Не так важливо вчити дітей, як потрібно створити ситуацію, у якій дитина просто не може не вчитися і робить це із задоволенням

К. Роджерс

Одне з актуальних завдань сучасної школи – пошук оптимальних шляхів зацікавленості учнів навчанням, підвищення їх розумової активності, спонування до творчості, виховання школяра життєво і соціально компетентною особистістю, здатною здійснювати самостійний вибір і приймати відповідні рішення в різноманітних життєвих ситуаціях, вироблення вмінь практичного і творчого застосування здобутих знань. Такі цілі ставить перед вчителем технологія особистісно орієнтованого навчання, спрямована на розвиток пізнавальної активності, самостійності, уміння творчо виконувати завдання [1, с.1].

Здобувач освіти повинен вміти адаптуватися в мінливих життєвих ситуаціях, самостійно критично мислити, бути комунікабельним, контактним у різних соціальних групах, що створює необхідність формування у здобувачів освіти сучасних ключових компетентностей [3, с. 4].

З впровадженням Концепції «Нова українська школа» в шкільну практику увійшли активна партнерська взаємодія у пошуково-дослідницькій діяльності, стимулюванні внутрішньої мотивації досягти успіху в особистісному розвитку [4, с. 27].

У своїй практиці маю за мету задовольнити інтереси здобувачів освіти – бути конкурентноздатними та успішними в житті, а для їх батьків – бути впевненими в майбутньому своїх дітей. Для цього використовую прийоми, що дають можливість зробити навчання цікавим, допоможуть підготувати дитину не лише «на сьогодні – завтра», а й підготують до самостійного життя, прагнення розв'язувати проблеми. Такі вміння допоможуть дитині визначитися в житті, окреслити коло своїх інтересів та вподобань, бути активною, впевненою в собі, людиною [5, с.16].

Особливу увагу хочу приділити драмогерменевтичним прийомам в початковій школі (драма – дія, герменевтика – мистецтво розуміти). Сьогодні в педагогіці початкової школи актуальним стає взаємозв'язок соціоігрової педагогіки з педагогічною майстерністю вчителя та практичною герменевтикою, тому що всі сфери драмогерменевтики проникли близькістю до життя, природністю начального процесу. До них відносяться прийоми: кубик «Блума», «Диктант значень», «Так- ні», «Крок за кроком», «Кольорові поля», «Інсерт», «Хмарки думок», «Реклама», «Оживи речі» (асоціації), «Феномен» (інтерпретація тексту), «Збільшення – зменшення, творчі диктанти.

День починаємо ранковим колом, одним із етапів якого є повторення правил безпеки під час ворожих атак, і закінчуємо його гаслом: «Про свою безпеку дбай – ЗСУ допомагай».

На всіх предметах і етапах уроку можна застосувати прийом «Реклама». Дати дітям завдання прорекламувати: воду, повітря, літературний твір чи героя твору. Можна ускладнити завдання: прорекламувати від імені улюбленого мультяшного героя. Наприклад: слід зробити рекламу слову з ненаголошеним Е чи И. Можливі різні варіанти: «Джерело – криничка в лузі. В ньому смачна, холодна і чиста водичка». Наступним етапом можна провести гру «МайстерШеф», приготувавши обід для родини: спЕктипІріг; грЕчана каша, вІшневий компот, рІбний суп.

Прийом кубика «Блума» теж можна використати для повторення, узагальнення вивченого матеріалу. Наприклад, під час підсумкового уроку з

предмету «Я досліджую світ» у 2 класі з теми «Осінь» запропонувати дітям завдання кубика «Назви осінні місяці», «Чому осінь – важливий період в житті рослин?», «Придумай, як засинають рослини восени?», «Поясни, чому восени птахи летять в вирій?», «Поділись, які осінні квіти ти знаєш?», «Запропонуй страви з осіннього городу».

До прийому «Диктант значень» пропоную такі завдання:

1. Корінь – із «закладки», Префікс - із «обжинків», Суфікс від «Галинки», А все разом – для книжки. (Обкладинка).
2. Які ключі в небі літають? (Журавлині).
3. Спочатку – я, позаду – я, посередині маленький родич коня. (Японія).
4. 4. Суха трава. (Сіно).

Під час використання прийому «Крок за кроком» в залежності від теми і виду уроку пропоную:

- перелічити види робіт або чому навчилися під час уроку;
- дібрати ознаки до слова «Осінь» до уроку «Я досліджую світ», а під час уроку української мови – прикметники.

Прийом «Кольорові поля» дуже добре пропонувати дітям для відпрацювання вміння самоперевірки, самооцінки. Це можна робити під час уроків математики і письма. Пропоную дітям на полях робити позначки («галочки») червоного кольору, щоб учитель перевіряв роботу і виправляв всі помилки(такий вибір означає невпевненість дитини у власних силах).

«Галочки» зеленого кольору означають: лише підкресліть помилки, я сам виправлю (уточнення знань). А от синій колір «галочок» – напишіть кількість помилок, я знайду і виправлю сам.

Для рефлексії під час усних відповідей пропоную дітям смайлики з різними емоціями. Дитина обрала смайлик «добре» і пояснює свій вибір: «Під час вивчення ділення з остачею я навчився добирати частку, знаходити остачу. Але не завжди точно визначаю, як застосувати ці знання під час розв'язання задач». Це дає змогу учневі будувати власну траєкторію учіння.

Прийом «Двобій» або «Дуель» я трішки удосконалила, щоб дати змогу учням проаналізувати власні можливості. На початку вивчення теми пропоную учням побудувати «Сходи пінання». Кількість сходиів змінюється від складності теми. Пропоную учням записати «основу» - що вони знають з даної теми. Потім обираю серед учнів тих, які мають найбільше число заповнених сходиів і пропоную вийти до дошки, або зайняти «крісло автора» (розміщую їх на головний екран під час он-лайн уроків) учні починають викладати тези знань з даної теми. Залишається в кріслі той, хто назве більше інформації з даної теми.

На закінчення теми чи уроку пропоную дітям заповнити пропущені сходи і досягти вершини.

Для мотивації учнів під час онлайн уроків пропоную використовувати можливості платформи Classtim. Під час виконання завдань учні бачать результат своєї роботи, який відображається на головному екрані. Діти із задоволенням «граються». Така робота служить гарною мотивацією для активації учіння школярами, тому що вони спостерігають власний прогрес, а також спрощує роботу вчителя в здійсненні контролю.

Для оптимізації роботи учителя 3-4 класів з рівневого оцінювання результатів навчання здобувачів початкової освіти використовую автоматизований журнал спостережень та картку поступу кожного учня. Створений він в форматі Excel, має характеристики результатів навчання, що відповідають «Свідоцтву досягнень» здобувачів освіти відповідно до наказу МОН України від 13.07.2021 №813 «Про затвердження методичних рекомендації щодо оцінювання навчання учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти». Рівні досягнень учнів відображаються в таблиці різними кольорами: високий – зеленого, достатній – синього, середній – жовтого, початковий – червоного кольору. Досягнення учнів одразу ж програмою переносяться в індивідуальну картку учня, що допомагає вчителю визначити навчальний поступ учня, слабкі та сильні сторони знань школяра, визначити, над чим варто працювати надалі.

Слід зазначити, особистісно зорієнтоване навчання – навчання, плодами якого можна користуватися не лише сьогодні, а й протягом значного часу. Це ефективніший шлях використання ресурсів учителя, суспільства, аніж традиційні форми навчання. Воно не залишає учнів пасивними, не стомлює своєю одноманітністю, служить розвитку, мотивації особистості.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> 3.
2. Державний стандарт початкової освіти / Постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2018р. № 87. (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688).
3. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження типових освітніх програм для 3-4 класів закладів загальної середньої освіти» від 27 грудня 2018 р. №1468.
4. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження методичних рекомендації щодо оцінювання навчання учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти» від 13.07.2021. № 813.
5. Алєндарь Н. Особистісно орієнтовані технології навчання молодших школярів. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лєси Українки. Педагогічні науки. 2016. № 1(1). С. 14-19.

Аліна Білоножко

вчитель географії Криворізької гімназії №108

м. Кривий Ріг

bilonozhko@kzs108.dp.ua

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ ДЛЯ П'ЯТИКЛАСНИКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ – ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Освітній процес сьогодні – це великий виклик не тільки для учнів, але і для педагогів. Війна поставила свої вимоги:

- навчати очно та дистанційно;
- навчати одночасно учнів в межах держави та за межами України;
- впроваджувати Нову українську школу (далі НУШ) в п'ятих класах в умовах дистанційної та змішаної систем навчання.

В таких умовах актуальності набувають цифрові технології навчання. Вони дають змогу вчителям та учням вирішувати питання в освітньому процесі за будь-яких умов. Перевагами використання цифрових технологій є, перш за все, їх доступність, різноманітність та універсальність. Здобувачі освіти та вчителі можуть забезпечувати освітній процес, перебуваючи в Україні або за її межами, вдома чи в освітньому закладі.

Серед напрямків цифрових технологій навчання існують:

- цифрові бібліотеки;
- онлайн курси;
- хмарні технології;
- технології віртуальної реальності;
- дистанційна освіта.

Згідно методичних рекомендацій Міністерства освіти та науки України, освітні заклади повинні забезпечити освітній процес в безпечному освітньому середовищі, при цьому, він повинен відбуватися з урахуванням вікових особливостей, фізичного, психічного та інтелектуального розвитку дітей, їхніх освітніх потреб [2]. Враховуючи, що безпечне місце люди визначають самі, то використання цифрових технологій і дозволяє виконувати та викладати завдання з будь-якого місця.

Важливим питанням, яке дозволяють позитивно вирішити цифрові технології, є оцінювання. Проводячи дистанційний урок, вчитель має досить обмежені вербальні можливості, адже тримати увагу всього класу важко. Проте, використовуючи можливості різних інтерактивних інтернет ресурсів, є можливість оцінити учнів за різнорівневими завданнями.

Діти, які прийшли до п'ятого класу НУШ відрізняються від тих п'ятикласників, що навчалися раніше. Не забуваємо, що в основі їхнього

навчання велике місце належить ігровій діяльності, практичній діяльності, творчості... [1]. Як же вчитель в дистанційній формі їм це забезпечить?

Сьогодні безліч освітніх платформ пропонують свої послуги для українців безкоштовно. Серед них ті, що підійдуть для використання в НУШ: Всеукраїнська школа онлайн, Coursera, Prometheus, EdEra та регіональні освітні платформи, створені місцевими управліннями освіти (обласні, районні, міські, шкільні).

Щодо практичного втілення ідеї цифрових технологій для п'ятикласників НУШ, то перш за все, на мою думку, використання можливостей GoogleWorkspace якнайкраще підходить для впровадження НУШ. Великий набір цифрових можливостей даної платформи забезпечують різноманітність подачі інформації та індивідуальну траєкторію освітнього процесу для кожного здобувача освіти. Одночасно, більшість онлайн платформ розробила власні інструменти, що вільно інтегруються в середовище Googleclassroom за прямим посиланням.

Але, звичайно, паралельно із позитивними чинниками є і безліч перепон та проблем. З метою доступу до цифрових технологій потрібен, як мінімум, гаджет відповідного рівня. На жаль, сьогодні велика кількість дітей змушена була покинути свої домівки і цифрову техніку в тому числі.

Іншою проблемою є забезпечення доступним інтернетом. В разі його відсутності, доступ до онлайн ресурсів буде неможливий. В цьому випадку використання асинхронного навчання допоможе учням виконувати завдання офлайн.

Таким чином, цифрові технології навчання – це вельми дієвий інструмент для вирішення освітніх завдань. Навіть, на великій відстані, учні та вчителі можуть ефективно взаємодіяти, що і є головною метою освіти.

Список використаних джерел

1. Методичні рекомендації щодо особливостей організації освітнього процесу у першому (адаптивному) циклі / 5 класах закладів загальної середньої освіти за Державним стандартом базової середньої освіти в умовах реалізації

концепції «Нова українська школа» [Електронний ресурс]. URL: <https://naurok.com.ua/uploads/blog-2020/metodychy-recomendacii.pdf>.

2. Особливості викладання навчальних предметів у 2022/2023 навчальному році та психологічні аспекти організації освітнього процесу в умовах воєнного/післявоєнного стану наведені у додатках 1-16 до інструктивно-методичних рекомендацій. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendacii/2022/08/20/02/Instruktazh-metod.rekom.shchodo.orhaniz.osv.protsesu.2022-2023.navchalnomu.rotsi.20.08.2022.pdf>.

Вікторія Богданова

вчителька хімії

лицей «Тріумф» П'ятихатської міської ради Дніпропетровської області

vitabogdanova68@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ ДОДАТКУ GOOGLE JAMBOARD ПРИ ВИКЛАДАННІ ПРЕДМЕТІВ СОЦІАЛЬНОЇ І ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

В 2018 році в Рекомендаціях Європейського парламенту та Ради Європи про ключові компетенції для навчання протягом усього життя до базових віднесено і цифрові навички. В 2020 році під час епідемії коронавірусної інфекції в Україні відбувся справжній вибух інтересу до цифрових технологій в освіті. А в 2022 році під час широкомасштабної військової агресії Росії практично всі школи держави перейшли на онлайн-навчання.

В 2021-2022 н. р. лише пілотні п'яті класи працювали за концепцією Нової української школи. В 2022-2023 н. р. всі п'ятикласники продовжили своє навчання за цією концепцією.

Цей навчальний рік мав свої особливості:

- практично всі школи працюють онлайн;
- відсутні паперові підручники для п'ятих класів;

- частина учнів перебуває не за місцем проживання, дехто за межами країни.

Всі ці фактори вплинули на якість навчання. Але досвід, набутий педагогами в попередні роки локдаунів, мав вирішальне значення.

Використання цифрових технологій продовжує формування навчальних компетентностей учнів на уроках предметів соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі. Наприклад, для перевірки рівня засвоєння навчального матеріалу можна дати учням завдання на внесення інформації за шаблонами, встановлення відповідностей між певним терміном та його визначенням, класифікацією певних об'єктів тощо. З цією метою доцільно використовувати такий додаток до Google Диску, як GoogleJamboard. Jamboard – це цифрова інтерактивна дошка, яка надає можливість працювати учням індивідуально чи в складі команди. Перед використанням такого додатку необхідно впевнитися, що всі учні знайшли цей додаток на комп'ютері або завантажили його в смартфоні.

Вчитель також повинен провести підготовчу роботу;

- створити дошку Jamboard на своєму диску;
- надати створеному файлу необхідні дозволи;
- надати учням можливість працювати з Jamboard.

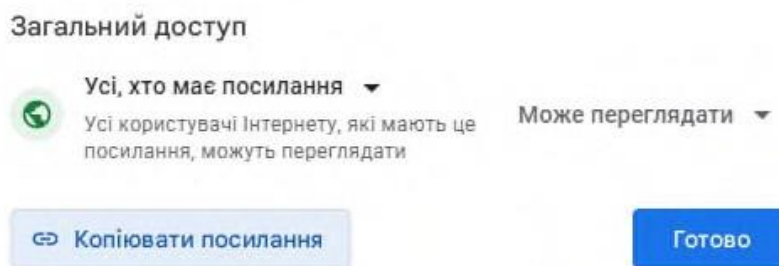
Для подальшої ефективної роботи та оптимізації часу на підготовку до онлайн-занять вчителю необхідно на своєму диску створити папки або для окремих класів, або для окремих тем. Також можна підготувати бібліотеку шаблонів, які використовуються найчастіше.

Наприклад, про вивченні теми «Принципи безпечної життєдіяльності» можна створити Jamboard під назвою «Небезпечні ситуації»:

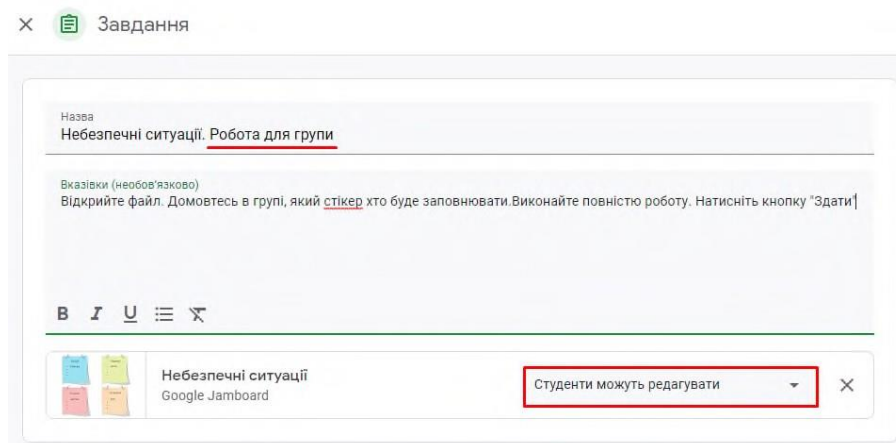

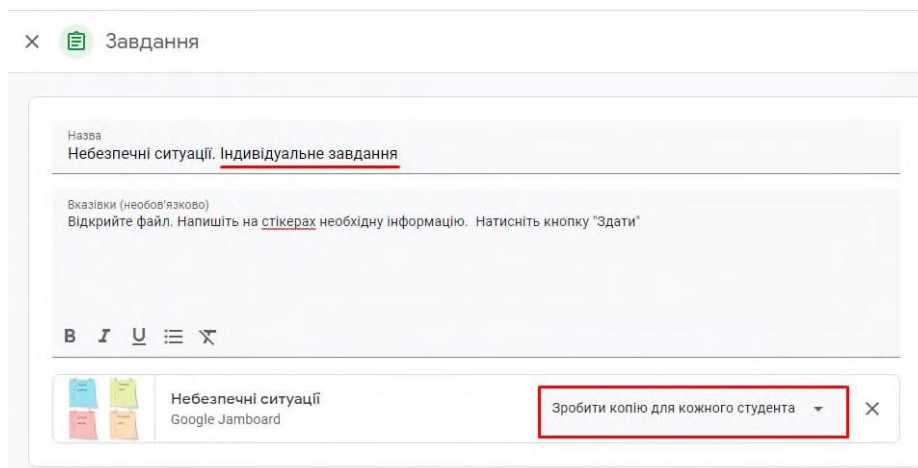
При цьому як тло можна використати тематичне зображення. В даному випадку – заготовка зі стікерами, на яких необхідно внести відповідний текст.

За замовчуванням, всі новостворені файли на дискові мають обмежений доступ. Необхідно змінити на «Усі, хто має посилання».

При створенні завдання в GoogleClassroomJamboard можна використати і для індивідуальної і для групової роботи. При цьому потрібно звернути уваги на правильне виставлення дозволів у самому завданні

Вчитель, пропонуючи роботу з цифровими освітніми ресурсами, формує в учнів інформаційну грамотність, знайомить їх з корисними сервісами, мотивує учнів до роботи на уроках. Одна з переваг використання цифрових технологій в сучасних умовах обумовлено їх потенціалом для активного залучення учнів в навчальний процес. Цифровими технологіями можна користуватися для того, щоб адаптувати навчальну діяльність під рівень компетенцій кожного окремо взятого учня, його інтересів та потреби. Цифрові технології дають змогу працювати в будь-якій точці країни чи за кордоном. Єдина вимога – наявність мережі інтернет. В той же самий час потрібно стежити за тим, щоб не загострювати існуючі нерівні умови (наприклад, не всі учні мають рівний доступ до цифрових технологій і навички роботи з ними) і забезпечувати доступність технологій для всіх учнів.

Список використаних джерел

1. Рамкова програма ЄС щодо оновлених ключових компетентностей.
URL: <http://dlse.multycourse.com.ua/ua/page/15/53>
2. Довідковий центр Google. URL: <https://support.google.com/?hl=uk>

Катерина Бойченко

заступник директора з навчально-виховної роботи,

Комунальний заклад освіти «Середня загальноосвітня школа №143»

Дніпровської міської ради

м. Дніпро

best.k.b.9@gmail.com

АНАЛІЗ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ

Для цілісності аналізу національної ідентичності та європейських цінностей варто розібратися в цих поняттях та дати загальне визначення.

Зазначимо, що ідентичність це усвідомлення людиною себе, своєї унікальності й водночас подібності та належності до інших людей і груп, а також свого місця у світі.

Національна ідентичність - це персональна ідентичність або відчуття належності до певної держави чи нації [3].

Незважаючи на те, що соціальні дослідження ідентичності розпочалися ще в ХХ столітті, у теорії міжнародних відносин воно набуло поширення в 1990-х роках. У зв'язку з подіями ХХ століття, які сколихнули весь світ: розпад Радянського Союзу, біполярна система міжнародних відносин, зростання актуальності феміністських проблем, класичні підходи у вивченні даного питання не могли дати відповідь: чому ж саме так відбувається. Хоча в цей період відбувалося ототожнення громадян зі своєю державою й успішністю її політики. Дійсно, національна ідентичність чинить значний вплив як на внутрішню, так і на зовнішню політику держави.

Якщо взяти зміст поняття ідентичність у загальному плані, то можемо констатувати, що будь-яка ідентичність базується на трьох взаємопов'язаних системи координат - просторових, часових та ментальних. Якщо говорити про просторово-часовий аспект, то він повинен мати темпоральну складову, пов'язану не тільки з історичним минулим, але й з проекцією на майбутнє.

Ментальна єдність включає в себе демократичні права та свободи, повагу до культурних, етнічних та лінгвістичних різноманітностей країни.

На даний момент, національна ідентичність одна з найпотужніших форм колективної ідентичності. Модель поведінки, мова, культурні символи, сукупність цінностей-це основа, на якій формується та підтримується зв'язок людини із нацією.

Національна ідентичність не є константою, вона може змінюватися відповідно до реалій навколо себе. Адже може бути постійна зміна за рахунок певних загальнонаціональних внутрішніх криз або, наприклад, усвідомленого вдосконалення.

Національна ідентичність – це складна багатовимірна концепція, яка включає в себе наступні компоненти:

1. суб'єктивне переконання в тому, до якої нації належить;
2. сильне почуття національної приналежності як частини особистості;
3. емоції (позитивні або негативні) по відношенню до нації;
4. стереотипи про типові особливості людей, що належать або до своєї національної групи, або до інших національних груп;
5. суб'єктивний досвід інклюзивності та сприйняття себе як схожих з іншими членами групи по характеристикам, що визначає важливу групу;
6. суб'єктивні думки щодо поточних цілей і проблем нації;
7. знання і бажання засвоювати національну культуру і цінності і слідувати національним нормам поведінки [1].

Ідентичність націлена на саму групу і пов'язана з тими характеристиками, які мають усі члени цієї групи, або відрізнити цю конкретну групу від інших характеристик, шляхом ідентифікації того, що «в» групі та «поза» її межами-це колективна ідентифікація.

В міжнародних відносинах колективна ідентичність реалізується на двох рівнях. Мікрорівень – «держава в собі» і «для себе», і макрорівень – імідж держави у світі. Процес сприйняття «Себе» та «Інших» надзвичайно важливий,

тільки при взаємодії з іншими гравцями і структурами народжується розуміння власної унікальності та значущості [2].

Відповідно до макрорівня і існує наступний тип ідентичності – наднаціональна, яка переступає через кордони національних держав і стає більш ширшим поняттям. Створюючи об'єднання на регіональному рівні та сприяючи процесу ідентифікації у більшому вимірі, що за межами національних кордонів. Наднаціональна ідентичність об'єднує в собі як громадянську ідентичність, так і спільність прав та свобод, соціокультурні та соціополітичні цінності (на регіональному рівні і далі). Наднаціональність – це досить своєрідне явище в світовій практиці і явний приклад цього – трансформація політичних систем європейських держав внаслідок їх участі в процесі регіональної інтеграції. Створення нової системи і методів політичної організації і управління (свого роду технології) дозволяє не долати, а, скоріше, «обходити» відмінності між окремими країнами.

Європейські цінності – це загальнолюдські принципи і норми життєдіяльності людини, суспільства й держави. Важливо, що в європейському житті існує повага й прагнення до повного дотримання цих цінностей [5].

То які ж вони – суто європейські цінності? Як слушно зауважує Зигмунт Бауман, європейські цінності за визначенням мають бути загальнолюдськими. Таким чином, їхньою визначальною рисою є універсальність.

Доволі ґрунтовним є аналіз основних європейських цінностей, запропонований Цветаном Тодоровим. Перше місце у його переліку належить «раціональності». Йдеться про типово європейський критицизм і самокритицизм. Відтак, бути раціональним в значенні, яке поняття «раціональності» отримало в європейській історії, означає ніколи не позбутися підозри, що накази розуму могли бути неправильно сприйняті або невідповідно втілені в життя, а тому необхідно вносити правки. Друге місце в списку Тодорова належить «справедливості». Характерним є те, що «справедливість» виявляє свою справжню силу тоді, коли суспільству закидають безправність, недотримання рівності, надання переваги одним за рахунок інших, корупцію і

дискримінацію. Так, суспільство є «справедливим», коли не вважає себе достатньо справедливим і докладає зусиль, щоб це змінити. Наступною цінністю в переліку Тодорова є «демократія». Демократія спирається на свободу громадян, це взаємопов'язані речі, одне творить інше і ним же твориться [4].

Підводячи підсумок, можна сказати, що зміст поняття «національна ідентичність» є складним та багатовимірним феноменом. Також велика різноманітність ідентичностей, яка, насамперед, виражається в різних системах цінностей, яка притаманна європейцям, та яку усіма способами політики намагаються зладити негативно впливає на внутрішні процеси та відносини всередині, що потім змінює подальший розвиток як внутрішньодержавних відносин так і політичних.

Список використаних джерел

1. Eugene Tartakovsky, National identity, The Bob Shapell School of Social Work, Tel Aviv University, Tel Aviv, 2010.
2. Павленко О. В. Конструктивистский подход к исследованию международных отношений: возможности и пределы, Международные отношения: политические и социокультурные аспекты, 2015.
3. Л. П. Нагорна. [Ідентичність національна](#) // [Енциклопедія історії України](#) : у 10 т. / редкол.: [В. А. Смолій](#) (голова) та ін. ; [Інститут історії України НАН України](#). Київ: [Наукова думка](#), 2005. Т.3. 672 с.
4. Todorov T. Le nouveau desordre mondial, Robert Laffont. Paris, 2003.
5. URL: <http://biblioteka-turgeneva.edu.kh.ua>

Ольга Вакула

вчитель-методист, вчитель зарубіжної літератури

Комунальний заклад освіти «Середня загальноосвітня школа №58»

Дніпровської міської ради

м. Дніпро

ovakula1964@gmail.com

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Концепція «Нова українська школа» передбачає застосування здобувачами освіти отриманих знань і навичок для вирішення щоденних життєвих проблем, критичне мислення, співпрацю з тими, хто оточує, використання ресурсів Інтернету для пошуку потрібної інформації та обміну нею, дотримання етичних норм у віртуальному інформаційному просторі та критичне ставлення до інформації, активну громадську позицію, прагнення змінити життя на краще.

Сьогодні змінилося все: і простір уроків, і часові витрати на них в онлайн-режимі, і в домашній самостійній роботі учнів, і найголовніше – змінилися способи сприйняття дітьми знань та інформації. В епоху домінування «цифрового покоління» набули своєї специфіки когнітивна, емоційно-вольова, соціальна сфери особистості. Сучасні школярі не лише отримують інформацію з інформаційних джерел, а й активно комунікують з ними: йдеться про комунікацію з живими та неживими елементами онлайн-простору, онлайн-споживання, а також про культурні, психологічні та технічні аспекти використання електронних пристроїв. Цифрова соціалізація сьогодні доповнює традиційну соціалізацію, будучи її важливою частиною, а цифрова культура, що розвивається, доповнює культуру офлайн-повсякденності, представляючи новий етап розвитку суспільства, що наполегливо вимагає нових поглядів і підходів.

Технологія розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності, як правило, включає:

- Створення мотивації (діти отримують цікаві різноманітні завдання).
- Доступність без відвідування школи (можливість працювати з класом під час карантину, можливість дистанційно працювати з групою здобувачів освіти, які перебувають на домашньому навчанні).
- Економія часу (використання вправ, які можна організувати з мобільного пристрою).
- Ефективність (використання ефективних вправ, які неможливо організувати без комп'ютера).
- Формування універсальних навичок.
- Розвиток вміння опрацьовувати, редагувати, виділяти інформацію, використовуючи новітні технології;
- Формування вміння аналізувати, співставляти факти, аргументувати власну думку, робити висновки та генерувати нові ідеї.

Дана технологія на відміну від традиційного підходу, дає можливість учням бути активними учасниками освітнього процесу, де діти обґрунтовують свої думки, читають і порівнюють тексти, статті, займаються пошуковою діяльністю, обмінюються думками один з одним.

Одним із етапів роботи над художнім твором є етап підготовки до сприймання. Мета цього етапу, як зазначає Л. Мірошніченко, «зацікавити учнів, пробудити в них бажання прочитати певний твір» [1, с. 18].

На уроках зарубіжної літератури використовую різноманітні прийоми і стратегії розвитку інформаційно-цифрової компетентності, зокрема:

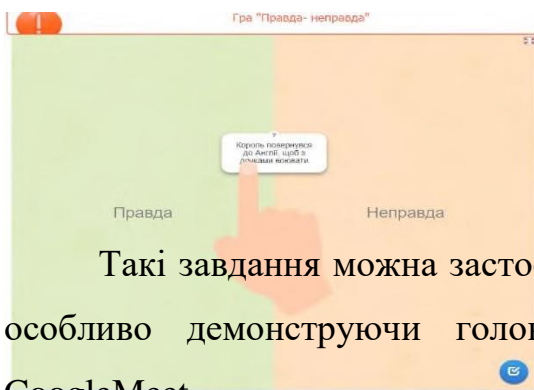
- Сервіс «LearningApps».

Одним із сервісів, досить продуктивним та легким у використанні, є сервіс «**LearningApps**» - повністю безкоштовний онлайн-сервіс із Німеччини, що дозволяє створювати інтерактивні вправи. Він надає можливість вчителю та самим учням створювати інтерактивні навчально-методичні посібники. Інтерактивні завдання цього сервісу можна використовувати при перевірці знань учнів як поточний контроль, при узагальненні та повторенні теми, у позакласній роботі з предмета. Ігрова форма сприяє пізнавальній активності

учнів, підвищує мотивацію учнів до предмета. Всі шаблони від сервісу «LearningApps» можна заповнити своїм змістом. Тут можна створити свої завдання різного типу: класифікація, кросворди, вікторини з вибором правильної відповіді, тести, знайти пару та встановити відповідність, просте

упорядкування, тощо. Наприклад

Такі завдання можна застосовувати на будь-якому етапі роботи на уроці, особливо демонструючи головний екран під час відеоконференцій на GoogleMeet.

- Використання QR-кодів.

Для вчителя це один із напрямів віртуальної реальності, який з користю можна використовувати на уроках: вікторини, віртуальні екскурсії, різноманітні закодовані завдання, «швидкі опитування», тести, посилання на

аудіофайли та відеоматеріали, екранізовані художні твори, квести тощо.

- Фотоколаж.

Для створення фотоколажа треба володіти матеріалом: вміти аналізувати, обробляти та добре опанувати матеріал. Необхідно бути уважним і звертати увагу на ключову інформацію. Можна створювати різноманітні колажі (за змістом твору, за життєвим і творчим шляхом митця, характеристика героїв,

тощо) створюються вихованцями індивідуально, у парах, в групах, на уроках та в позаурочний час.

- Створення «facebook-сторінок».

«Facebook-сторінка» – це сторінка, яка дозволяє учням створити профіль видатного письменника або літературного героя з фотографією та інформацією про себе, змінювати статус, залишати повідомлення на сторінках інших учасників освітнього процесу.

Отже, учні додають коротку біографію, щоб розповісти про письменника чи літературного героя (ім'я, дату та місце народження, місце проживання, інформацію про батьків, родичів, сімейний стан, відношення до релігії, вид діяльності, хобі, друзів, мрію, життєві випробування, риси характеру, ставлення до інших людей / героїв, тощо).

- Хмари тегів.

Як завершальний етап вивчення будь-якої теми використовую технологію створення хмари тегів. Хмара тегів – це візуалізована форма будь-якого змісту, є набором ключових слів і словосполучень, виконаних різними розмірами шрифту і кольорами. Важливість кожного ключового слова означає розмір шрифту або колір. Використовую наприкінці вивчення художнього твору, дуже цікава ця технологія при аналізі віршів. Хмари слів дозволяють узагальнити вивчене, підвести підсумки, розвивають уважність, образне мислення, поповнюється словниковий запас здобувачів освіти, активізується їх творчий потенціал.

Ми повинні йти в ногу з часом, вчити по-новому, використовуючи інноваційні комп'ютерні та сучасні цифрові технології. Дозріла нова парадигма освіти: завдання – навчити вихованців здобувати знання самостійно за допомогою інтернет-технологій. А вчитель виступає у ролі тьютора, який спрямовує та коригує діяльність учнів.

Цифрова школа – наше майбутнє. Сучасні освітні технології дозволяють будь-якому вчителю досягати високих результатів навчання. Діапазон

можливостей цифрових технологій набагато ширший і залежить від фантазії, творчості та технічної підготовленості вчителя [3, с. 12].

Список використаних джерел

1. Сорока І. І. Кроссенс як засіб розвитку логічного і неординарного творчого мислення учнів на уроках зарубіжної літератури. Зарубіжна література в школі. 2017. № 9/10. С. 14-25.

2. Стегалюк А. В. Дієві інтерактивні прийоми роботи над текстом літературного твору. Таврійський вісник освіти. 2019. № 2. С. 29-35.

3. Шевченко Н. М. Використання інноваційних технологій на уроках зарубіжної літератури. Зарубіжна література в школі. 2018. № 3/4. С. 3-14.

Євгенія Великодна

*кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри управління
інформаційно-освітніми проектами*

*Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради»*

м. Дніпро

ippoJane@gmail.com

Юлія Долгова

методист навчально-методичного центру забезпечення якості освіти

*Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради»*

м. Дніпро

ydol@dano.dp.ua

ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

Введення в Україні воєнного стану спричинило тотальні зміни в усіх сферах життєдіяльності людини: економічній, соціальній, гуманітарній. Також не минули зміни і освітню галузь. Сфера освіти була змушена внести певні корективи та підходи щодо отримання знань здобувачами освіти в закладах

дошкільної, загальної середньої, позашкільної освіти та вищих навчальних закладах. Переорієнтування у викладанні було пов'язане із забезпеченням доступу до якісних знань здобувачами освіти, які перебувають як на території нашої країни, дотримуючись безпечних умов як для учнів, так і педагогів, але й учнів, які вимушено знаходяться за кордоном та мають можливість навчатися в українській школі.

Повний перехід навчально-виховного процесу на дистанційний формат здобуття освіти посилює питання щодо удосконалення цифрової компетентності та підвищення рівня навичок цифрової грамотності педагогічних працівників, переглянути можливості широкого використання цифрових та інформаційно-комунікаційних технологій при викладанні навчальних предметів та проведення занять з вихованцями у закладах дошкільної освіти, але й закріпити набуті цифрові навички здобувачів освіти.

Законом України «Про освіту» визнано інформаційно-цифрова компетентність як одну з ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності. В умовах сьогодення, використання цифрових інструментів та сучасних інформаційних технологій у навчанні розширюють можливості та дозволяють ще краще навчати дітей. Завдяки цифровим технологіям вчителі можуть знаходити більше інформації, методик та інструментів для роботи з дітьми. Саме тому, Міністерством цифрової трансформації було адаптовано Рамку цифрової компетентності педагогічних та науково-педагогічних працівників, яка включає саме розвиток цифрової компетентності, що є ключовою в умовах четвертої промислової революції, дає впевнене, критичне та відповідальне використання і взаємодію з цифровими технологіями для навчання, працевлаштування, роботи, дозвілля та участі у суспільному житті [1]. На думку Тетяни Нанаєвої, сьогодні одне з важливих завдань, яке стоїть перед освітою, – підготувати молодь до цифрових трансформацій, що відбуваються у всіх сферах економіки і суспільства. Щоб якісно сформувані цифрову компетентність у здобувачів освіти всіх рівнів, педагогічні й науково-педагогічні працівники самі мають володіти цією

компетентністю на високому рівні. Ця Рамка – дороговказувач для всіх освітян та науковців [1].

Досвід європейських країн свідчить про суттєвий вплив здійснених заходів щодо цифрових компетентностей населення на розвиток економіки та конкурентоспроможність країн ЄС на міжнародному рівні. Так, Європейський Парламент і Рада ЄС 22 травня 2018 р. ухвалили Рамкову програму оновлених ключових компетентностей для навчання впродовж життя (2018/С 189/01), в якій цифрова компетентність визнана однією з восьми ключових компетентностей для повноцінного життя та діяльності громадян ЄС.

Цифрові технології в сучасному світі – це не лише технічний засіб навчання, а й середовище існування, яке відкриває нові можливості для навчання в будь-який зручний час, в будь-якому місці, можливість проєктування індивідуальних освітніх траєкторій, з можливістю переходу від простого споживання електронних ресурсів до їх створення. Цифрове середовище вимагає від педагогічних й науково-педагогічних працівників іншої ментальності, іншого сприйняття картини світу, зовсім інших підходів і форм роботи зі здобувачами освіти (учнями/студентами). Педагогічний працівник стає не лише носієм знань, якими він ділиться з учнями/студентами, а й провідником у цифровому світі, саме тому йому важливо володіти цифровою компетентністю на достатньо високому рівні. Важливість розвитку цифрових компетентностей педагогічних й науково-педагогічних працівників (вихователів закладів дошкільної освіти, вчителів початкової школи, вчителів різних навчальних предметів початкової, базової середньої, профільної середньої освіти, викладачів ЗП(ПТ)О, ЗФПО, ЗВО, ОППО, керівників всіх рівнів всіх освітніх систем), полягає в тому, що саме вони навчають та виховують молодь ХХІ століття, яка має не лише успішно реалізовувати себе в умовах цифрової економіки та суспільства, а і розбудовувати цю цифрову економіку і суспільство. Недостатній рівень цифрової компетентності педагогів унеможливорює формування високого рівня цифрової компетентності здобувачів освіти (випускників) всіх типів закладів освіти на всіх рівнях.

станом на грудень 2019 року, а саме 53% населення України мали низький рівень володіння цифровими компетенціями, або не мали їх взагалі - це результат несвоєчасного включення цифрової компетентності до стандартів освіти та недостатня увага даному питанню у попередні роки. Так результати дослідження рівня цифрових компетентностей населення, проведеного Міністерством цифрової трансформації у 2021 році свідчать про те, що майже 30% учнівської молоді в системі неповної/повної середньої освіти, 14% в системі середньої спеціальної освіти та 3% незакінченої вищої/ вищої освіти не мають базових цифрових навичок, а 39,4%, 47,2%, 26,7% відповідно мають навички нижче середнього [1].

Перший досвід розвитку цифрової компетентності відбувається саме в закладах дошкільної освіти і здійснюється відповідно до освітнього напрямку «Дитина в сенсорно-розвивальному просторі. Комп'ютерна грамотність» нового Базового компоненту дошкільної освіти та спрямований на здатність використовувати інформаційно-комунікаційні та цифрові технології для задоволення власних індивідуальних потреб і розв'язання освітніх, ігрових завдань на основі набутих елементарних знань, вмінь, позитивного ставлення до комп'ютерної та цифрової техніки [3, с. 26]. Формування навичок медіаграмотності має розпочинатися ще в ранньому віці – від 3-4 років. Оскільки навчання критичного мислення – це процес, що триває впродовж усього життя.

Щодо розвитку інформаційно-цифрової компетентності в учнів початкової школи, то вона є однією із 10 ключових, які прописані в Новій українській школі та передбачає впевнене, а водночас критичне застосування інформаційно комунікаційних технологій (ІКТ) для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та приватному спілкуванні. Інформаційна й медіа-грамотність, основи програмування, алгоритмічне мислення, робота з базами даних, навички безпеки в інтернеті та кібербезпеці. Розуміння етики роботи з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність тощо) [2, с. 11].

Отже, інформатизація освіти вимагає від сучасного вчителя швидкого переорієнтування у викладання навчальних предметів, бути мобільним в інформаційному просторі, працювати з інформацією та використовувати її в повсякденні відповідно до вимог новітніх інформаційного суспільства. Саме тому, розвиток інформаційно-цифрової компетентності не тільки в учні, але й у педагогів говорить про те, що ця компетентність дає змогу бути сучасними, конкурентноспроможними, розвиватися процесійно та бути успішними на ринку праці.

Список використаних джерел

1. Концептуально-референтна Рамка цифрової компетентності педагогічних й науково-педагогічних працівників. Проєкт. URL: https://osvita.diiia.gov.ua/uploads/0/2900-2629_frame_pedagogical.pdf (дата звернення 21.10.2022).

2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 25.10.2022).

3. Про затвердження базового компонента дошкільної освіти (державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya> (дата звернення 21.10.2022).

Юлія Виноградська

магістрантка факультету початкової, технологічної та професійної освіти

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

м. Слов'янськ

yuliavinogradskaya2019@gmail.com

ЦИФРОВІ ОСВІТНІ РЕСУРСИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Головною метою навчання англійської мови в закладах освіти є формування комунікативної компетентності здобувачів на різних рівнях, опис

яких докладно представлений в Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти. Так, на кінець навчання в початковій школі здобувачі мають оволодіти англomовною комунікативною компетентністю на рівні А1. Для успішного формування здатності спілкуватися англійською мовою значну увагу слід приділити розвитку граматичних навичок, оскільки вони є засобами, що допомагають учням висловлювати свої думки в усній чи письмовій формі.

Запровадження цифрових технологій під час вивчення іноземної мови дозволяє говорити про можливість більш ефективного використання комунікативного методу навчання, забезпечення індивідуалізації освітнього процесу, використання різного типу унаочнення тощо. Питання формування граматичної компетентності здобувачів початкової освіти є також актуальним, оскільки англomовні граматичні навички є тими мовними засобами, без яких не можливо успішно здійснювати іншомовну комунікацію. Саме цифрові сервіси дозволяють швидко та на інтуїтивному рівні засвоїти граматичні структури шляхом візуалізації та багаторазового вправлення. Обираючи цифрові сервіси, учителі можуть проєктувати їх відповідно до свого методичного задуму та індивідуальних освітніх потреб учнів. На сьогодні вчителі початкової школи надають перевагу цифровим сервісам, що знаходяться у вільному доступі, мають інтуїтивний інтерфейс, дозволяють створювати різні типи завдань із залученням різних типів медіа. До найбільш розповсюджених цифрових сервісів належать Kahoot (<https://kahoot.com/>), LearningApps(<https://learningapps.org/>), Quizizz (<https://quizizz.com/>), Quizalize (<https://www.quizalize.com/>), EasyTestMaker (<https://www.easytestmaker.com/>), вони мають цілу низку опцій, що дають змогу створювати інтерактивні вправи, тестові завдання закритої та відкритої відповіді.

Для формування англomовних граматичних навичок здобувачів початкової освіти, найбільш ефективним вважаємо сервіс LearningApps, оскільки саме його функціональні особливості дозволяють створювати різноманітні некомунікативні та комунікативні вправи для автоматизації дії учнів з новими граматичними структурами. LearningAppсє цифровим сервісом

створення інтерактивних вправ та тестових завдань різних типів, а саме: знайти пару, класифікація, числова пряма, просте упорядкування, вільна текстова відповідь, фрагменти зображення, вікторина (1 відповідь), заповнити пропуски, аудіо- та відео-контент, перший мільйон, пазл, кросворд, знайти на карті, знайти слова, де це, вгадай слово, скачки, гра «парочки». У кожному типі завдань в налаштуваннях доступні опції вибору бажаного формату – звукового, графічного, текстового або комбінованого. Під час розробки завдань учитель може залишати учням підказки або коментарі, надавати доступ до завдання конкретним користувачам, генерувати посилання на завдання у вигляді QR-кодів. Така варіативність вправ дає реалізувати індивідуальний підхід до кожного учня та забезпечити диференціацію для задоволення освітніх потреб учнів.

Отже, аналіз можливостей використання цифрового сервісу LearningApps для формування граматичних навичок здобувачів початкової освіти дає підстави констатувати цілу низку переваг, а саме: можливість запровадження імпліцитного підходу до навчання граматичного матеріалу, підвищення мотивації завдяки інтерактивності та різноманітності завдань, автоматизація дій учнів з новим граматичним матеріалом шляхом багаторазового виконання вправ, сприяння принципам індивідуалізації навчання.

Юлія Верба

вихователь, комунальний заклад «заклад дошкільної освіти №13

«Теремок» Новомосковської міської ради

м. Новомосковськ

verba140578@gmail.com

РОЗВИТОК НАВИЧОК КОМУНІКАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Проблема виховання дітей з особливими освітніми проблемами останнім часом зайняла гідне місце в суспільстві. В Законі України «Про освіту» наголошується, що вміння орієнтуватися у конкретних життєвих обставинах і

прагнення самостійно думати, діяти, працювати є життєво необхідними навичками дитини. Як допомогти дітям з різним рівнем здоров'я адаптуватися до соціуму, оточуючого середовища? Як цим дітям допомогти стати успішно пристосуватися в освітніх і соціальних процесах? Ці питання є важливими в дошкільній освіті і першочергово хвилюють педагогічну спільноту.

Створення комфортних умов для дитини з особливими освітніми потребами є важливим завданням для вихователя у співпраці з асистентом вихователя. В освітній програмі для дітей від двох до семи років «Дитина» (2020) вказано, що вихователь має володіти спеціальними знаннями, уміннями і навичками, які дають змогу педагогу створити умови для розвитку і навчання дітей з особливими освітніми потребами.

Адаптація до соціального середовища є однією з важливих цінностей для дитини. Формування такої життєво необхідної компетентності як комунікація з однолітками та дорослими у дитини з особливими освітніми потребами найкраще проходить через гру. Але їх пристосування є повільнішою, ніж зазвичай. Мислення і мовлення таких дітей на їх вік не повністю сформовані, а продовжують розвиватися і під час шкільного періоду. Ігрова діяльність має великий потенціал у створенні навички спілкування.

Дитині з особливими освітніми потребами гра допомагає відкритися оточенню, стимулює розвиток мовлення, спонукає до діалогічного спілкування. В свою чергу іншим гра дає стимул стати більш толерантним, милосердним, доброзичливим, делікатним. Серед ігор набувають важливості: сюжетно-рольові, театралізовані, дидактичні ігри тощо.

Одна із дієвих методик, яка допомагає розкрити потенціал комунікативної компетентності дитини з особливими освітніми потребами є система Марії Монтессорі. Вона існує вже понад сто років і має прихильників у всьому світі. Дана система ґрунтується на природних законах розвитку психіки дитини. За методом Марії Монтессорі весь дидактичний матеріал має перебувати у вільному доступі для дитини. Це створює благодатні умови для допитливості, а також розкриття природних прихильностей дитини. Завдяки

такому освітньому методу, вихователь має можливість індивідуально підібрати дидактичний матеріал, який допоможе дитині набути певних комунікативних навичок під час гри. Пізнання світу через ігрову діяльність є головним у взаємодії з особливими освітніми потребами з оточенням.

Василь Сухомлинський рекомендував, щоб дитина кожного дня пізнавала щось нове, «...дитина за своєю природою - допитливий дослідник, відкривач світу. Так нехай перед нею відкривається чудовий світ у живих фарбах, яскравих і трепетних звуках, у казці та грі, в особистій творчості, в красі, що надихає її серце, в прагненні робити добро людям. Через казку, фантазію, гру, через неповторну дитячу творчість - вірний шлях до серця дитини» [1, С. 32].

В Методичних рекомендаціях до Базового компоненту дошкільної освіти в Україні зазначено, що спілкування є одним з провідних видів діяльності дитини у дошкільному віці. Таким чином, в розвитку комунікативної компетентності, навичок спілкування та взаємодії, як з однолітками, так і з дорослими, протягом всього дошкільного періоду дитини, головну та важливу роль у розвитку психіки та особистості дитини відіграє гра.

Спостерігаючи за вихованцями, роблю висновки, що завдяки грі можна досягти гарних освітніх результатів як у фізичному, естетичному, розумовому так і у розвитку комунікативних здібностей дитини з особливими освітніми потребами. Гра є невід'ємною частиною життєдіяльності дитини дошкільного віку. Від того як майстерно вихователь знайде індивідуальний підхід та зможе розкрити потенціал дитини з особливими освітніми потребами, та зможе сформувавши фундамент такої важливої навички як комунікативна, залежить майстерність спілкування, яка буде супроводжувати дитину і допоможе стати успішною в подальшому дорослому житті.

Список використаних джерел

1. В.О.Сухомлинський, Серце віддаю дітям: вибр. твори в 5т. Т. 3. Київ: Радянська школа, 1977. 279 с.

Ольга Виноградова

*старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти
Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної
освіти» Дніпропетровської обласної ради
м. Дніпро*

Людмила Писарєва

*старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти
Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної
освіти» Дніпропетровської обласної ради
м. Дніпро*

Катерина Шахова

*старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти
Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної
освіти» Дніпропетровської обласної ради
м. Дніпро*

olnivin@gmail.com

**ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА КРАЩИХ
ПРАКТИК ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ – ЗАПОРУКА
ЕФЕКТИВНОГО ТА ЯКІСНОГО НАВЧАННЯ В ЗМІСТІ НОВОЇ
УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

Основна мета професійної діяльності – це організація навчання та виховання учнів під час здобуття ними повної загальної середньої освіти. Цього можна досягти завдяки формуванню в учнів ключових компетентностей та світогляду на основі загальноприйнятих цінностей, а також розвитку різносторонніх здібностей учнів, які будуть необхідні учню для успішного навчання та самореалізації в подальшому житті [4, с.1].

Реформування початкової освіти в Україні потребує системних змін не тільки в змісті та методах реалізації державного стандарту початкової освіти, але і у технології роботи сучасного вчителя початкових класів.

У статті 56 Закону України «Про освіту» йдеться про те, що одним із обов'язків педагогічних працівників є постійне підвищення професійного рівня, педагогічної майстерності, загальної культури. Ця державна вимога органічно поєднується з процесом засвоєння педагогами нової нормативної бази, змісту нового стандарту і типових освітніх програм, нових підручників і посібників, що становить основу змісту початкової освіти; а також засвоєння нових принципів побудови сучасної початкової школи: інтеграції, дитиноцентризму, партнерства та компетентнісного підходу до навчання. Опрацьовуючи та реалізуючи через свою педагогічну діяльність завдання реформи, вчителі початкових класів формують власний стиль роботи і створюють власний педагогічний досвід. Цей процес відбувається органічно, тому що виявляється, що мало знати зміст навчальних предметів і класичну методикау їх викладання. Якою б талановитою не була б людина, але якщо вона не буде постійно цікавитися новим, впроваджувати інноваційні технології -- ніколи не стане сучасним учителем, який може задовольнити бажання батьків та бути готовим навчати сучасних учнів.

Своєю практикою вчителі початкових класів НУШ, що стали на шлях власного інноваційного розвитку, підтверджують: сучасний педагог— дослідник, для якого педагогічне дослідження є умовою розвитку професійної майстерності, тому що саме в умовах дослідницької діяльності стають реальними якісні зміни в педагогічному мисленні вчителя, відбувається інтенсивний розвиток його творчих здібностей, і в результаті – ефективне формування власного стилю педагогічної діяльності і досвіду роботи.

Педагог-дослідник орієнтує свою педагогічну діяльність на нові досягнення науки, прагне постійно підвищувати ефективність своєї роботи та результативність освітніх успіхів учнів, володіє вміннями практичного використання методів педагогічних досліджень, прагне до спілкування з розробниками нових програм і методик та педагогами-новаторами для ознайомлення з актуальними проблемами вітчизняної й зарубіжної педагогіки, передовим досвідом роботи, інноваційними технологіями, конструктивно

сприймає нові ідеї, прагне з'ясувати їх зміст та переваги. Такий педагог має системне мислення, що виявляється в цілісному сприйнятті різних педагогічних явищ, здатності встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, визначати перспективу свого подальшого професійного та загального розвитку, шляхи його досягнення. Такими педагогами - дослідниками в нашій області варто назвати вчителів пілотних класів, тренерів НУШ Мельник Наталію Валентинівну, вчителя-методиста гімназії №39 м. Кам'янського, старших вчителів Павлоградського ліцею Хованську Світлану Володимирівну та Ессі-Езінг Тамару Миколаївну, Бугрієнко Валентину Іванівну, вчителя пілотного класу Солонянського ліцею Солонянської селищної ради Дніпропетровської області.

Наталія Валентинівна Мельник успішно впроваджує інтегроване навчання, технології програми розвитку критичного мислення, групові форми організації освітнього процесу. Її уроки динамічні, яскраві, мають високий рівень ефективності.

Світлана Володимирівна Хованська працює над проектом « Екологічне виховання та уроки мислення серед природи в початкових класах». Працюючи над реалізацією проекту, Світлана Володимирівна надає перевагу розробці циклу уроків- спостережень в інтегрованому курсі « Я досліджую світ».

Тамара Миколаївна Ессі-Езінг досліджує тему « Розвиток критичного мислення молодших школярів». Результатом її роботи став методичний посібник, в якому вчитель демонструє особливості організації освітнього процесу та моделювання уроків за технологією розвитку критичного мислення.

Бугрієнко Валентина Іванівна розробила систему відео уроків - досліджень з інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Разом з учнями проводили досліди з повітрям і водою, світ невидимий, процес дихання та вимірювали об'єм своїх легень, як працює наше око, Сегнерово колесо - двигун, принцип роботи якого ґрунтується на реактивній дії витікаючої води. Всі уроки-дослідження викладені на платформі YouTube і використовуються вчителями області та Українського мислення.

Робота педагога – це не лише його власні інтереси, мотиви, плани. Він є посередником між дітьми та системою ідей, традиціями, культурою свого народу і людства. Його обов'язок – виховувати освічених людей, здатних примножувати здобутки людської цивілізації.

Для реалізації зазначених задач необхідно, щоби зміст, методи навчання й виховання, ритм уроку, режим дня й тижня, етика спілкування, робота з батьками, дизайн середовища - усе працювало на дитячі потреби та вікові можливості, сприяло розвитку дитячих здібностей, не шкодило фізичному та психічному здоров'ю.

Педагогічні портрети учителів початкових класів Дніпропетровщини різнобарвні, вони відображають власні напрацювання, а також дослідження особливостей роботи в НУШ педагогів області та країни.

Щороку аналізуються та рецензуються матеріали з досвіду роботи вчителів початкових класів, які атестуються на встановлення звання «Учитель-методист». Таких робіт у 2022 році було 38. Всі представлені роботи відповідали встановленим вимогам і були рекомендовані до розгляду Науково-методичною радою Академії.

Доброю традицією в нашій області стало проведення обласних фестивалів педагогічних інновацій освітян Дніпропетровщини «EDU_FESTDnipro».

Так, в 2021 році в номінації «Педагогічні інноватики вчителів початкових класів області в умовах впровадження Нового стандарту початкової освіти» для участі в конкурсі запропоновано 102 роботи. Перше місце отримали 9 робіт, друге місце – 18 робіт, третє місце – 23 роботи. Автори 52 робіт отримають сертифікати учасників фестивалю. Сертифікати переможців отримають 50 авторів розробок.

Переважає більшість запропонованих на розгляд журі розробок була орієнтована на актуальні напрямки роботи Нової української школи. Серед таких варто відмітити наступні роботи: «Впровадження авторського спецкурсу дослідницько - пошукової роботи учнів початкової школи «Юний дослідник»

(авт. Бублик В.Ю., Платана С.О., Криворізька ЗОШ I-III ст. ім. М. Решетняка); «Розвиток підприємливості та фінансової грамотності у 1-му класі» (авт. Колесник Ю.В., Вишнівський ЗЗСО I-III ст.); «Від маленького непосидька до майбутньої ділової людини» (авт. Кононенко К.О., СЗШ № 5 м. Павлограда); Використання математичних настільних ігор в педагогічній технології «Щоденні 3» (авт. Оніщенко В.В., СЗШ № 4 м. Покрова).

В 2022 році роботи були представлені за такими номінаціями:

- «Формування наскрізних умінь та ключових компетентностей учнів початкових класів Нової української школи» (член журі Виноградова О.М.) - 34 роботи;

- «Інтегроване та проектне навчання в змісті Нової української школи» (член журі Писарева Л.В.);

- «Розвиток комунікативних здібностей, творчого та критичного мислення учнів початкових класів» (член журі Шахова К.К.).

Всього на розгляд подано 124 роботи.

Така кількість бажаючих взяти участь у фестивалі свідчить про те, що педагоги з початкової освіти успішно реалізують зміст нового державного стандарту початкової освіти, вимоги типових та модельної програм та накопичують власний досвід, який готові представити колегам.

Крім того, кафедра дошкільної та початкової освіти традиційно організовує конференції та «круглі столи» із залученням авторів підручників для Нової української школи, розробниками програм та дидактичних матеріалів, керівників та вчителів пілотних шкіл. Така робота дає можливість вчителям-практикам «наживо» поспілкуватись а українськими вченими, що розробляють новий зміст початкової освіти, заглибитись в авторські ідеї та напрацювання і висловити свої побажання

В системі спеціалісти з початкової освіти кафедри працюють з керівниками шкільних, міських та районних методичних об'єднань: надаються консультації, проводяться конференції з обміну досвідом та семінари з нових напрямків роботи, здійснюється обмін думками між учасниками. Звичайно,

пандемія і воєнний час вносять свої корективи, пряме спілкування між колегами замінюється роботою в ЗУМ, але життя продовжується і ми адаптуємось до нових умов. Тож, методична робота є незмінною умовою роботи вчителя. Вона дає можливість знайомитись з педагогічним досвідом колег, що працюють в закладах освіти міста чи громади, адже багато з них використовували у своїй практиці інноваційні системи, педагогічні технології, методи навчання і можуть поділитися власним досвідом роботи.

Робота по ознайомленню та реалізацією педагогічних інновацій вчителів НУШ продовжується під час курсів підвищення кваліфікації вчителів початкових класів. Так, на платформі KLASSROOM пропонуються слухачам матеріали з досвіду роботи вчителів початкових класів області, під час навчання проводяться обговорення окремих тем відповідно до роботи в НУШ, проводяться конференції та робота «вільного мікрофону». Викладачі, що працюють зі слухачами курсів, як правило, відкриті для запитань і консультацій. Варто відмітити, що вчителі початкових класів, які отримали досвід роботи в класах НУШ, з задоволенням діляться враженнями та напрацьованим досвідом. Така робота дозволяє компенсувати нестачу спілкування між колегами в умовах дистанційної роботи

Отже, кращі педагогічні практики - це творче, активне засвоєння і реалізація вчителем у практичній діяльності засобів і принципів педагогіки, інноваційних програм і технологій з урахуванням конкретних умов, особливостей дітей, учнівської спільноти і особи вчителя. Важливим його показником є стабільність. Це означає, що результативність навчання і виховання мають бути перевірені часом. Перспективність педагогічного досвіду передбачає, що він є ефективним і у практичній діяльності інших педагогів, його можна поширювати, втілювати в життя.

Метою інноваційної діяльності вчителя є намагання зробити освітній процес цікавим, доступним, динамічним і продуктивним. Аналіз роботи в класах НУШ показує, що саме такі уроки учнями сприймаються з цікавістю і бажанням вчитися, це спонукає до формування наскрізних умінь,

життєвонеобхідних компетентностей, а це і є кінцевою метою сучасною початкової освіти.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Державний стандарт початкової освіти / Постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2018р. № 87. (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688).
3. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
4. Наказ МОН 2736 Професійний стандарт вчителя № 2736 від 23.12.2020. 1 с.

Лідія Вознюк

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри освітнього менеджменту, державної політики та економіки КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради

м. Дніпро

livoznuk@ukr.net

РЕАЛІЗАЦІЯ АКСІОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Невмотивована військова агресія з боку російської федерації актуалізувала проблему реалізації аксіологічного підходу в системі закладів загальної середньої освіти України. Адже значна кількість учнів змушена була виїхати за межі України або переселитися, змінилися умови навчання, зазнала змін і організація освітнього процесу. Для кожного стало очевидним – якість людини вимірюється її здатністю цінувати людське життя як абсолютну цінність.

Аксіологія як наука про цінності, вчення, що досліджує вплив духовних, загальнолюдських, суспільних, національних, матеріальних та інших цінностей

на виховання особистості пронизує нові освітні та професійні стандарти нової української школи. Тому важливим в розвитку сучасних закладів загальної середньої освіти є формування здобувачів освіти загальнолюдських цінностей – морально-етичних (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей) та соціально-політичних (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність).

Окрім того російський агресор, своїми військовими діями намагається впливати на європейський вибір українців, їхні ціннісні пріоритети, як-от: свобода, незалежність, демократія, повага до людини як найвищої цінності суспільства. Тому ціннісні орієнтири вітчизняної шкільної освіти повинні розгортатися в цільовому аспекті уроку через визначення очікуваних результатів, в педагогічних засобах та технологіях, які вчитель використовує під час занять.

Слід зазначити, що в основу нової української школи покладена ідея, що ґрунтується на цінностях, оскільки цінності є фундаментом освіти та умовою виховання людини, її соціальної адаптації та успішної життєдіяльності.

Педагогічною теорією і практикою ціннісні орієнтації особистості як певної сукупності ієрархічно пов'язаних між собою цінностей визначають:

- уявлення про цінності як певні ідеї, культурні стандарти, погляди за допомогою яких людина позиціонує себе як особистість, громадянин тощо.
- загальну спрямованість інтересів і прагнень особистості;
- ієрархію індивідуальних вподобань особистості і спрямованості її життєдіяльності;
- цільові і мотиваційні програми в повсякденному житті людини та її професійній діяльності;

Тому для вчителя соціологічний аспект цінностей як нормативів та регуляторів діяльності відіграє важливу роль і в організації освітнього процесу, і в комунікаціях з учнями як здобувачами освіти та соціальними партнерами

школи: батьками, громадськістю. Насамперед йдеться про цінності-норми, цінності-ідеали, цінності-цілі та цінності-засоби. Адже ціннісні орієнтири вчителя проявляються і в цілях професійної діяльності, і в його ідеалах, принципах, переконаннях, які визначають рівень професійної компетентності педагога.

Необхідно зрозуміти, що загарбницька війна, яку веде російський агресор проти України – це насамперед прояв злочину проти людяності, оскільки знищення людей, їхніх прагнень до свободи, відстоювання власної гідності та честі свідчить про деформацію людської свідомості, антигуманний вимір ціннісних орієнтацій. Така неправильна інтерпретація життєвих цінностей призводить до повного духовного спустошення людини.

Саме тому, щоб ідея виховання на цінностях була реальною, а не декларативною, необхідно всім учасникам освітнього процесу розвивати почуття емпатії (розуміння стосунків, почуттів, психічних станів іншої людини у форміспівпереживання), толерантності (терпимість до іншого світогляду, способу життя), які допоможуть усвідомити цінності людського буття. Окрім того, кожен педагог повинен усвідомити, що будь-яка шкільна дисципліна має бути пронизана ціннісними орієнтирами, де турбота про людське життя, його фізичне, ментальне та духовне здоров'я мають бути основоположними.

Список використаних джерел:

1. Заклади освіти в умовах воєнного стану. URL: [https://sqe.gov.ua/diyalnist/rekomendacii-zakladam-osviti/zakladi-osviti-v-umovakh-voennogo-stan./](https://sqe.gov.ua/diyalnist/rekomendacii-zakladam-osviti/zakladi-osviti-v-umovakh-voennogo-stan/) (дата звернення: 20.09.22).
2. Ціннісні орієнтири сучасної української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Serpneva%20conferentcia/2019/Presentacia-Roman-Stesichin.pdf> 2019 (дата звернення: 10.10.22).

Людмила Гаврілова

доктор педагогічних наук, професор ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

Ірина Шинкаренко

магістр ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

rnk.irina@gmail.com

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: ДЕФІНІЦІЯ ТА ЗМІСТ

Етимологія слова «патріотизм» має іноземну основу. Латинською мовою слово «patria» означає «по батькові», від pater – «батько», далі – «покоління», «рід», «плем'я», «родина», а загалом згадується як Батьківщина, Вітчизна. У грецькій мові слово «patriotes» означає «вітчизна», «земляк» – людина, віддана своїй Батьківщині. Як бачимо, у цих двох різних давніх мовах поняття патріотизму означає майже одне і теж, що підтверджує, давнє виникнення цього терміна. Згодом він поширився багатьма іншими мовами світу.

У тлумачному словнику української мови «патріот – це людина, духовна; а патріотизм, у свою чергу, – це відданість та любов до з твого батька, до свого народу і готовий до будь-яких жертв і подвигам в ім'я інтересів своєї Батьківщини» [1, с. 243].

Основоположник наукової педагогіки К. Ушинський вважав, що патріотичне виховання – це прищеплення молодому поколінню почуття відданості перед Батьківщиною, відповідальності, високої гідності. Зокрема, він писав: «Як немає людини без самолюбства, так і немає людини без любові до Батьківщині, і це кохання дає вірний ключ до серця людини і могутню опору для боротьби з ворогами».

Науковець М. Качур розглядав патріотичне виховання як удосконалення свідомості, участь вихованців у суспільно корисній праці, розвиток відповідальності перед Батьківщиною.

Ми розуміємо патріотичне виховання як виховання, яке передбачає живлення патріотичних почуттів, означає вироблення високого ідеалу служіння

народу, готовність в будь-який час стати на захист Батьківщини, вивчати бойові традиції та героїчні сторінки українського народу [3, с. 45].

У дисертаційному дослідженні П. Вербицька патріотичне виховання розглядається як процес педагогічної взаємодії дорослих та дітей у рамках єдиного ціннісно-смыслового простору, результатом якого є сформованість у дітей морально-патріотичних цінностей на основі діяльнісного прояву почуття любові до рідних та близьких людей, прихильності до сім'ї, рідного дому та краю [2, с. 126].

Отже, формування нового підходу у визначенні поняття патріотизму полягає в гармонійному поєднанні традицій виховання минулого та вироблення нових виховних парадигм з урахуванням перспектив розвитку суспільства загалом.

Як бачимо, у всіх цих визначеннях акцент робиться на різних відносини особистості до батьківщини. Але очевидно, що ці стосунки не можна звести лише до моральних почуттів. Вони мають ширший сенс і включають відповідну мотиваційну сферу особистості, її патріотичну свідомість та поведінку, які, будучи закріпленими, у своїй сукупності характеризують патріотизм як моральну якість.

Молодший школяр ще багато чого не знає, не вміє, його соціально-моральний досвід не настільки великий, але має такі характеристики, які переконують, що можна і потрібно займатися патріотичним вихованням вже в цьому віці. Молодших школярів відрізняє дивовижний інтерес до пізнання навколишнього світу, прагнення набувати нових вражень. Однак самостійно дитина не в змозі проникнути та освоїти сутність суспільних явищ. Тільки під керівництвом вчителів та батьків він зможе зрозуміти систему знань, спираючись на існуючі в навколишньому світі дійсні зв'язки та відносини між окремими предметами та явищами. «Основною формою знань школярів є уявлення, які протягом усієї початкової школи збагачуються, наповнюються новим змістом, стають усвідомленими. На основі повноцінних уявлень у молодших школярів можуть бути сформовані найпростіші поняття».

Прищеплювати дітям патріотичні почуття слід як теоретично, наповнюючи їх багаж знаннями, так і виховувати практично. Необхідно направляти дітей застосовувати отримані знання у життєвих ситуаціях, створювати умови для залучення дітей до морально-патріотичних ідеалів. Це є наслідком того, що «у молодшому шкільному віці складаються спочатку дієве ставлення до батьківщини, що виявляється в умінні піклуватися про рідних і близьких людей, робити добрі вчинки по відношенню до інших людей, берегти природу, те, що дано працею людини, відповідально ставитися до дорученої справи. Усе це має значення для виховання в школярів патріотизму, оскільки поява соціальних мотивів є основою формування моральних якостей особистості».

Таким чином, на основі аналізу літератури, можна зробити висновок про тому, що патріотичне виховання – це свого роду духовно-моральний центр виховного процесу в молодшому шкільному віці, а його ціннісний потенціал великий і різноманітний.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови. за ред. П.М. Мовчан, В.В. Німчук, В.Й. Клічак. Київ: «Дніпро», 2009. 1332 с.
2. Вербицька П. В. Громадянське виховання учнівської молоді: сучасні аспекти розвитку : монографія. Київ: Генеза, 2009. 384 с.
3. Качур М. М. Патріотичне виховання молодших школярів засобами художнього краєзнавства: дис... канд. пед. наук: 13.00.07 / Ін-т проблем виховання АПН України. Київ, 2010. 217 с.

Дмитро Гонтар

вчитель історії, правознавства, громадянської освіти та географії

Криворізького ліцею №129 Криворізької міської ради

Дніпропетровської області

м. Кривий Ріг

hontar@knvk129.dp.ua

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У НАВЧАННІ ГЕОГРАФІЇ: ТРАДИЦІЙНІ МЕТОДИКИ ТА ДИСТАНЦІЙНІ ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Реформування освітньої галузі в Україні, зумовлене трансформацією освітнього простору у відповідності з концепцією НУШ, вимагають від сучасного вчителя змінювати не лише методики, але й формати навчання. Останнім часом поширеним стає дистанційне навчання.

Вчителі-практики О. С. Амеліна та О. В. Цуркан відзначають, що «однозначною перевагою такої форми освіти є доступність, відкритість і можливість для учнів виконувати завдання та здобувати інформацію в зручний час і в будь-якому куточку світу. Позитивною стороною дистанційного навчання є можливість його пристосування до викладання будь-якого предмета з урахуванням індивідуальних особливостей та нахилів учнів. Також дистанційна освіта надає можливість інтеграції навчальних предметів. Недоліком є відсутність безпосереднього контакту вчителя з учнями, так званого живого спілкування, що лише частково компенсують онлайн-уроки в режимі реального часу» [1, с. 6].

Головне завдання вчителя – спробувати мінімізувати ці негативні чинники, поєднуючи онлайн-спілкування та мультимедійний контент. Спробуємо більш детально проілюструвати методичні можливості вчителя під час дистанційного навчання на прикладі уроків географії у 8 класі за темою «Вплив погодно-кліматичних умов на здоров'я і господарську діяльність людини».

На етапі актуалізації опорних знань та чуттєвого досвіду учнів доцільно запропонувати здобувачам освіти дидактичну вправу «Вірю – не вірю»

наступного змісту: 1. Суховії – це сухий і спекотний вітер, який призводить до порушення водного балансу довкілля (**ВІРЮ**). 2. Град – це атмосферне явище, зумовлене виникненням електричних розрядів між хмарами (або між хмарами і земною поверхнею) (**НЕ ВІРЮ**). 3. У разі суховіїв відносна вологість повітря <30%, а температура повітря >25°C, швидкість вітру 5 і більше м/с (**ВІРЮ**). 4. Найчастіше грози відбуваються в Українських Карпатах (**ВІРЮ**). 5. Найчастіше град випадає у січні – лютому разом із грозами і зливами (**НЕ ВІРЮ**). 6. Град – це частинки щільного льоду, що випадають у теплу пору року з дощових хмар (**ВІРЮ**). 7. Пилові, або чорні, бурі виникають через сильний вітер, що переносить пил, пісок, верхній шар ґрунту, вони також виникають навесні і періодично тривають до вересня (**ВІРЮ**). 8. Ожеледиця – це перенесення сильним вітром (4 – 5 балів) снігу над земною поверхнею (**НЕ ВІРЮ**). 9. Туман – це сукупність зважених біля приземного шару повітря крапель води (чи кристаликів льоду), які погіршують горизонтальну видимість (**ВІРЮ**). 10. Тумани більш часті на рівнинній місцевості (**НЕ ВІРЮ**). 11. Основною умовою виникнення ожеледиці є різке зниження температури повітря (**ВІРЮ**). 12. Особливо лавинонебезпечними районами в Українських Карпатах є масиви Черногора, Свидорець, Горгани, Полонинський хребет, інші високогір'я (**ВІРЮ**) [4, с. 121].

Перевагами використання даної вправи є варіативність співпраці з учнями під час її виконання: або в режимі живого спілкування, або через онлайн-сервіси «Learningapps.org» або ж у вигляді Google-форми - залежно від можливостей вчителя та учнів.

Якщо для виконання вправи було обрано режим роботи з онлайн-сервісами, з метою розвантаження учнів на етапі мотивації навчальної діяльності можна запропонувати здобувачам освіти в усній формі відгадати географічні загадки:

№1

Я - прозора і важлива,
Нехтують несправедливо,

№2

Я – мінлива і примхлива,
для життя людей важлива,

№3

Щоб усе про мене знати,
Прилад всі повинні мати.

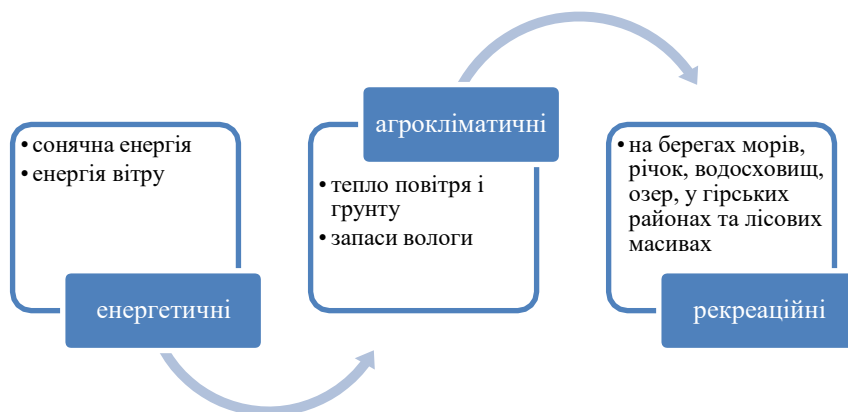
Бо у мені гази є,
Кожен з них життя дає
(Атмосфера)
[3, с. 20]

Щоб мене передбачати,
Вчаться всі прогноз
давати
(Погода) [3, с. 20]

Людам одяг підбираю,
На здоров'я їх впливаю
(Температура повітря)
[3, с. 20]

На етапі формування нових знань, умінь та способів дії учнів вдалим методичним прийомом є складання опорних схем [Схема 1] та виконання онлайн-вправи «Географічний крос» з використанням онлайн-сервісу <https://www.liveworksheets.com/>.

Схема 1. Види кліматичних ресурсів

Орієнтовний перелік тверджень для «Географічного кросу» може виглядати наступним чином:

1. Сонячна радіація, волога, що надходить з опадами, вітер є кліматичними ресурсами, які належать до_____.
2. Енергетичні кліматичні ресурси, насамперед сонячна енергія, в Україні досить значні і поширені на всій її території, проте для промислового виробництва електроенергії сонячну енергію найдоцільніше використовувати_____.
3. Енергетичні кліматичні ресурси, насамперед енергію вітру, в Україні для промислового виробництва електроенергії найдоцільніше використовувати_____.
4. Нині використання енергетичних кліматичних ресурсів в Україні незначне, оскільки діє єдина експериментальна сонячна електростанція в_____.
5. Агрокліматичні ресурси охоплюють тепло повітря і ґрунту та запаси вологи, потрібні для_____.

6. На всій території України тривалість періоду інтенсивної вегетації достатня для вирощування культурних рослин помірного поясу, значено довшим він є_____.

7. Зволоження території характеризує коефіцієнт зволоження – відношення річної кількості опадів до_____.

8. Якщо річна кількість опадів приблизно дорівнює випаровуваності, то коефіцієнт зволоження становить близько 1, таке зволоження вважають__.

9. На півночі і заході України (Полісся) зволоження_____.

10. Причорноморська низовина і рівнинний Крим розташовуються в дуже посушливій зоні, адже коефіцієнт зволоження тут_____.

11. Рекреаційні кліматичні ресурси використовуються для_____.

12. Найсприятливіші умови для використання рекреаційних ресурсів в Україні формуються на_____ [4, с. 124].

На етапі формування нових знань, умінь та способів дії учнів варто також організувати дослідження «Прогнозування погоди за народними прикметами та порівняння з прогнозом в Інтернет-джерелах, ЗМІ», що сприятиме не лише розширенню загального рівня світогляду учнів, встановленню міжпредметних зв'язків, але й надасть змогу чергувати різні форми роботи під час його безпосереднього виконання. Орієнтовний зміст завдань для дослідження можна сформулювати наступним чином:

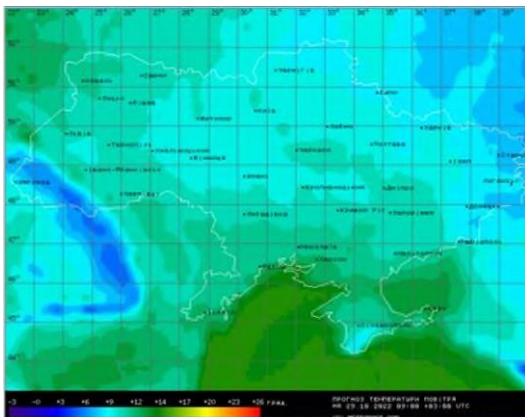
Завдання №1 (2 бали). За допомогою різних джерел відшукайте та запишіть кілька народних прикмет про погоду, пов'язаних із православними святами. Протягом року ведіть спостереження за погодою – чи підтвердяться прикмети погоди, які вас зацікавили [2, с. 72].

Завдання №2 (3 бали). За допомогою офіційного сайту «Метеопост Кривий Ріг» (посилання для входу: <https://meteopost.com/city/5695/ua/>) в розділі «Спостереження» складіть прогноз погоди за наведеними там ознаками.

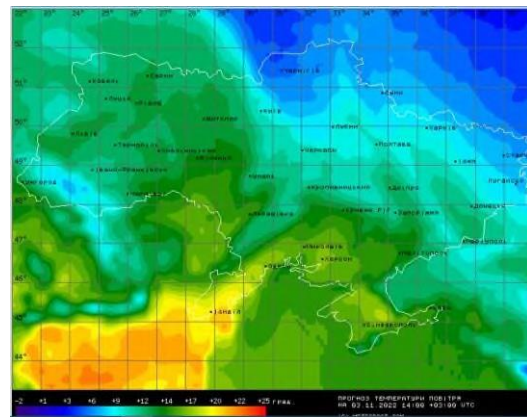
Завдання №3 (3 бали). Порівняйте власний прогноз погоди з прогнозом в Інтернет-джерелах [2, с. 77] (за вибором учня/учениці): <https://sinoptik.ua/>, <https://www.meteoprog.ua/ua/>, <https://www.gismeteo.ua/ua/>.

Завдання №4 (4 бали). Порівняйте власний прогноз погоди, прогноз погоди з Інтернет-джерел з прогнозом за народними прикметами. Поділіться власними дослідженнями з однокласниками [2, с. 77].

Як додаткове завдання учням/ученицям можна запропонувати також здійснити порівняльний аналіз синоптичних карт України за декілька останніх днів (або ж як окреме завдання для роботи у групах):

Синоптична карта України на 29.10.2022 за матеріалами сайту <https://meteopost.com/ua/weather/maps/> (дата звернення: 29.10.2022)

Синоптична карта України на 03.11.2022 за матеріалами сайту <https://meteopost.com/ua/weather/maps/> (дата звернення: 29.10.2022)

Сучасний мультимедійний контент вимагає від вчителя не лише володіння інформаційними технологіями, але й поєднання традиційних методик із дистанційними викликами сьогодення. На вчителя покладено роль гармонізатора освітнього простору - зручного, безпечного і комфортного для всіх його учасників.

Список використаних джерел

1. Амеліна О. С., Цуркан О. В. Дистанційне та змішане навчання. Досвід, поради, інструменти. Харків, 2022. 128 с.
2. Коваленко Р. О., Василенко В. М., Гриценко В. Г., Данько І. Б., Чуйко А. Ю., Алексенко Л. Д., Андропова І. М., Петренко С. М.,

Калюжна В. В., Копичинська Н. І. Географія. Практичні роботи. Дослідження. 8 клас. Київ, 2018. 144 с.

3. Ситник О. Ю. Географічні загадки. 6 – 7 класи. Тернопіль, 2012. 96 с.

4. Шуліка К. Географія. Уроки. 8-й клас. Київ, 2016. 296 с.

Лариса Гулевська

директор, комунальний заклад освіти «Дошкільний навчальний заклад

(ясла-садок) № 3 Сонечко Синельниківської міської ради

м. Синельникове

dnz3sin2012@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНО-ЗМІСТОВНОЇ СФЕРИ ОСОБИСТОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ ЗДО

Дошкільний вік – це період, упродовж якого відбувається збагачення й упорядкування чуттєвого досвіду дитини, опановування специфічно людських форм сприйняття та мислення, бурхливий розвиток уяви, формування паростків довільної уваги та смислової пам'яті. Одним із важливих моментів цього періоду є активне формування ціннісно-змістової сфери. В житті дитини дошкільного віку цінності переживання, творення, подолання обмежень тісно переплетені та виявляються в активних формах взаємодії з оточенням та різних предметно-практичних, ігрових й образотворчих видах діяльності.

Колектив ЗДО № 3 «Сонечко», розуміючи важливість роботи у цьому напрямі, протягом багатьох років працює над створенням системи ціннісно-змістової сфери дитини-дошкільника на основі комплексного підходу та інтеграції її компонентів, яка безперервно вдосконалюється з урахуванням зростання вимог до якості освіти та психолого-педагогічних інновацій.

Педагоги відбирають і використовують у роботі ціннісно-орієнтовані дидактичні матеріали: включення до навчання текстів, розмовних тем, ситуацій, вправ, які містять ціннісно-орієнтовану інформацію. Формування певних

ціннісних орієнтацій може бути успішним лише в тому випадку, якщо освітній вплив охоплює як розумову, так і емоційну сфери психіки дошкільника, якщо факти та докази схвилюють дітей і вони сприймуть їх як особисті переконання.

Головним завданням є привернення уваги дитини до іншого та його різноманітних проявів: зовнішності, настроїв, рухів, дій та вчинків, а через це покращення відносин між дітьми у групі. Тільки сформувавши гуманні відносини між дітьми групи, можна забезпечити кожній дитині сферу іншого досвіду, запропонувати інші способи взаємодії з людьми. Ситуації, які дають змогу програти проблемні ситуації, спробувавши себе у різних ролях, дозволяють краще зрозуміти іншого та знайти правильне рішення у ситуації морального вибору.

Одним із сучасних технологічних засобів формування соціальної поведінки дитини є дидактичні ігри тренінгового характеру, які вчать прийнятим у суспільстві моделям соціальної поведінки. Джерелом змісту цього різновиду дидактичних ігор є саме життя у всьому різноманітті соціальних взаємин і типів поведінки людей. Дидактична гра-тренінг сприяє формуванню позитивного образу «Я» дитини, вчить мистецтву бачити себе «крізь екран чужої душі», соціальну терпимість. Вона створює атмосферу доброзичливості, радості спілкування, симпатії одна до одної, допомагає дитині усвідомити свою унікальність, неповторну індивідуальність інших дітей.

За допомогою дидактичних ігор тренінгового характеру можна навчити дитину мові почуттів, уміння розуміти стан, відтінки настроїв, переживань — не лише власних, а й інших людей. Ці ігри вчать як розуміти, а й висловлювати емоційний стан через слово, міміку, пантоміміку. Вони сприяють включенню дитини до життя суспільства, до системи відносин із однолітками і дорослими. У процесі гри діти опановують рольову поведінку, навчаються встановлювати контакти з допомогою вербальних і невербальних засобів спілкування, вирішувати суперечки та конфлікти, висловлювати прихильність, симпатію, доброзичливість, робити компліменти, люб'язно, знаходити вихід із критичних ситуацій.

Ці ігри призначені для дітей старшого дошкільного та молодшого дошкільного віку. Грати в них можна скрізь та з різною кількістю учасників. Тривалість гри залежить від інтересу дітей до неї. Головне — створити атмосферу радості, співтворчості та співдружності, спілкуватися з дитиною на засадах глибокої духовності та гуманізму.

«Знайомство»

Мета: познайомити дітей.

Хід гри

Діти стоять у колі, передають один одному м'яч, називаючи своє ім'я.

«Прощання»

Мета: сприяти засвоєнню способів спілкування, прийнятих під час прощання.

Хід гри

Вихователь повідомляє, що гостям настав час відлітати. З'ясовує, що прощатися можна не лише за допомогою слів, а й рухів – можна попрощатися кивком голови, очима тощо. Дітям пропонується прощатися, використовуючи вербальні та невербальні засоби спілкування. Кожна дитина може сама вибрати спосіб прощання.

Ритуали у групі

«Ранкове вітання» — дорослий і діти стоять у колі і бажають один одному доброго ранку, передаючи при цьому іграшку або будь-який предмет, звертаючись до товаришів: «Доброго ранку, я прийшов!»; при цьому один каже привітання, а інші додають до нього ім'я попередньої дитини і т.д.

«Читацький день» (на вибір педагога) – діти по черзі приносять свої улюблені книжки, заздалегідь готують переказ однієї історії та вихователь організовує обговорення розповіді, для того щоб усі могли уявляти собі картину того, що відбувається, висловити своє ставлення до героїв та подій, придумати продовження історії.

«Тактильний телеграф»

Мета: викликати взаємну симпатію.

Хід гри

Парна кількість дітей стоять у колі. Двоє дітей, які стоять один проти одного, будуть «передавачем» та «приймачем». Починає гру «передавач», відправляючи повідомлення «приймачеві», потискаючи одночасно ліву руку дитини, що з права від неї, і праву руку того хто з ліва, і передає імпульс. Отримавши імпульс, «приймач» каже: «Телеграму отримав». Виграє та частина кола, яка зможе передати повідомлення швидше та точніше.

«Прохання»

Мета: вправляти дітей у виконанні правил мовленнєвого етикету.

Хід гри

Ця гра парами. Діти просять одне в одного щось. Виграє той, хто набере більше предметів. Для цього дитина повинна використовувати у своєму проханні ввічливі слова, звертатися на ім'я до співрозмовника, говорити компліменти та інше.

«За що ми любимо?»

Мета: вчити дітей різним способам встановлення контактів з однолітками з урахуванням етикетних норм.

Хід гри

Діти стоять у колі, а ведучий вибирає собі дитину, яка подобається. Називає п'ять привабливих якостей, що характеризують обраного. Інші намагаються відгадати про кого йдеться. Наприкінці гри визначають найпопулярнішу особу.

«Розмова крізь скло»

Мета: розвиток почуття порозуміння між дітьми.

Діти об'єднуються у пари.

«Уявіть, що один із вас знаходиться у великому магазині, а інший – чекає на нього на вулиці. Але ви забули домовитися про те, що треба купити, а вихід на іншому кінці магазину. Спробуйте домовитися про покупки через скло вітрини. Але пам'ятайте, що між вами товсте скло і спроби кричати марні: ви все одно не почуєте один одного».

«Конкурс хвалько»

Діти сидять у колі. «Зараз ми проведемо з вами конкурс хвалько. Виграє той, хто краще похвалиться. Хвалитися ми будемо не собою, а своїм сусідом. Адже це так приємно мати найкращого сусіда! Подивіться уважно на того, хто сидить праворуч від вас. Подумайте, який він, що в ньому хорошого, що він вмів, які вчинки зробив, чим може сподобатися. (Не забувайте, що це конкурс). Виграє той, хто краще похвалиться своїм сусідом, хто знайде в ньому більше переваг».

Після такого вступу діти по колу називають переваги свого сусіда і вихваляються його.

Отже, ми впевнені, що становлення ціннісних орієнтирів розвитку дитини дошкільного віку в сучасному соціопросторі потребує посилення уваги суспільства до якості розвитку дитинства шляхом гуманізації соціокультурного середовища, що сприяє збереженню простору дитячої субкультури, становленню моральних почуттів та ціннісних орієнтирів, опірності до негативних соціальних впливів. Тому необхідні нові методи, які б враховували глибинні психологічні закономірності емоційно-чуттєвого розвитку особистості дошкільника. Адже для дитини має цінність лише пережите в почуттях, які морально збагачують особистість, роблять її носієм істини, добра і краси.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція), Н. Гавриш, О. Брежнева, О. Байер, 2021.

2. Піроженко Т. О. Методичні засади вивчення ціннісних орієнтацій дитини старшого дошкільного віку. Актуальні проблеми психології: зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України [за ред. С. Д. Максименка]. Київ: ГНОЗІС, 2011.

3. Піроженко Т. О. Становлення ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку в сучасному соціокультурному середовищі. Актуальні проблеми психології: зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України; [гол. ред. С. Д. Максименко]. Київ: Срібна хвиля, 2012.

Зінаїда Даценко

заступник директора з навчально-виховної роботи

гімназії №13

м. Новомосковськ

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ В ГІМНАЗІЇ ДО ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ТА ВИХОВАННЯ ГРОМАДЯНИНА-ПАТРІОТА

Сьогодні в умовах величезних змін у соціальному, економічному і політичному житті України постала проблема радикальної перебудови у сфері виховання. Державна національна доктрина визначила головну мету національно-патріотичного виховання на сучасному етапі – це передача молодому поколінню соціального досвіду, багатства духовної культури народу, його національної ментальності, своєрідності світогляду і на цій основі формування особистісних рис громадянина України: національної свідомості, розвинутої духовності, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, фізичної, екологічної культури, розвиток індивідуальних здібностей, таланту.

Метою громадянського виховання є виховання молодої людини – патріота України, готового самовіддано розбудувати її як суверенну, демократичну, правову і соціальну державу, виявляти національну гідність, знати і цивілізовано відстоювати свої громадянські права та виконувати обов'язки, сприяти громадянському миру і злагоді в суспільстві, бути конкурентоспроможним, успішно самореалізуватися в соціумі як громадянин, професіонал, носій української національної культури.

Сучасне виховання базується на системі цінностей, які через культуру, традиції, релігію, формують виховний ідеал. Існують інші цінності життя, які пов'язані з вихованням справжнього громадянина: вірність, піклування про дітей, піклування про батьків і старших у сім'ї, взаємодопомога і любов до батьків, культура праці, дотримання народних звичаїв і традицій, пам'ять про предків, гостинність.

Для досягнення мети патріотичного і громадянського виховання суттєву роль відіграють позакласні виховні заходи. Вони сприяють поглибленню знань учнів з історії та культури українського народу, його традицій, формуванню патріотичних поглядів, переконань та почуттів, відповідної поведінки. Останнім часом організація виховного процесу в школі істотно змінилася. Реформи торкаються діяльності як педагогів, так і учнів. Створюються нові структури, які координують діяльність класних керівників по вихованню школярів. Кожен місяць тематично спланований

Нові підходи застосовуються й до організації діяльності учнів. Вони набагато активніше залучаються до участі в житті суспільства через учнівські органи самоврядування. Форми такої роботи не є новими, і зараз вони відіграють помітну роль у педагогічному процесі.

Учнівська дитяча організація – це один із шляхів практичної підготовки свідомих громадян, патріотів своєї країни. Вона сприяє розвитку соціальної активності, поглибленню патріотичних почуттів, відповідальності за власну долю та долю однолітків, вчить їх відстоювати свої права, поважати закони, бути небайдужими до проблем окремої людини, громади і держави. В школі організована і діє учнівська організація «Червоні вітрила», яка має своє положення, структуру, закони, завдання і діяльність організації.

Важливим є залучення школярів до діяльності в учнівському самоврядуванні.

Школа намагається сформувати національно – свідомого громадянина з високими патріотичними почуттями.

Складовими виховного позакласного процесу є безпосередній контакт із учнями, пробудження у них глибоких емоційних переживань, що впливають на почуття, сприяють розумінню сутності патріотизму. Вміле використання позитивних прикладів і залучення учнів у різноманітні форми роботи сприяє більш глибокому усвідомленню цих понять.

Згідно плану виховної роботи серед клубів 5-9 класів щовівторка проходить засідання президентської ради, на яке виносяться питання: навчання,

правил поведження в школі під час перерв, випуск тематичних стіннівок, підготовка до виховних заходів, створення звітів про виконання завдань клубів перед «Веселковими стежинами».

Характерно, що кожен клас-клуб, як окремий організм, зі своїми девізом і завданнями. Класний керівник виступає в ролі консультанта, який здійснює індивідуальний підхід до творчого розвитку й саморозвитку кожного учня, бо він має можливість спробувати себе і в ролі лідера, і простого виконавця. За роки навчання кожен може вибрати справу, в якій відчувається впевнено. Школяр може спробувати себе в будь-якій ролі, побачити свої переваги і недоліки, що є умовою самовдосконалення. Щорічно в травні кожен клас (клуб) звітує про проведену роботу в напрямку на загальношкільному квест-заході «Веселковими стежинами»

Фізкультурно-оздоровчий напрямок – щорічні загальношкільні заходи: «Олімпійський тиждень», «Тато, мама, я – дружна спортивна сім'я», «Козацький гарт», «Нумо, хлопці», участь у міських конкурсах фізкультурно-оздоровчої тематики.– запорука здоров'я».

Етико-естетичний напрям формує в учнів виховання естетичних поглядів і смаків, почуттів, взаємин і поведінки, взаєморозуміння й співпереживання. Національне виховання передбачає вироблення умінь примножувати культурно-мистецьке надбання народу, відчувати і відтворювати прекрасне у повсякденному житті: сімейні та загальнонародні традиції, звичаї, обряди, декоративно-ужиткове мистецтво, народні художні промисли. Етико-естетичне виховання є невід'ємною частиною формування особистості, воно здійснюється як на уроках та і в позакласних заходах. Клуби 2, 5, 8 класів в плани включили: «Твій зовнішній вигляд», «Хто така ввічлива людина? Як нею бути», «Лицарський турнір ввічливості», «Козацькому роду нема переводу» (ігри, забави). «Телефонний етикет», «У нас гості. Запрошення. Привітання. Подарунки.», «Мистецтво одягатися», «Мовний етикет», «Азбука поведінки». В закладі працюють факультативи та гуртки «Шкільна риторика», «Мовленнєвий етикет», «Народна пісня», а капела «Червона калина», «Дизайн і декор»,

«Паперопластика», «Народні промисли». Саме впровадження в учнівське середовище традицій народної творчості безпосередньо впливає на процес формування національної свідомості, поваги до мови і культури свого народу, його художнього багатства, почуття патріотизму. Учні школи є постійними призерами міських конкурсів з образотворчого мистецтва «Символи України», «Мое рідне місто», «Мрію, щоб на світі не було війни», «Чорнобильська палітра», «Собори наших душ»; в «Міжнародному конкурсі з української мови імені Петра Яцика», «Собори наших душ», «Міжнародному конкурсі з української мови імені Т.Г. Шевченка», конкурсах читців.

Еколого-краєзнавчий напрямок – формує природоохоронний світогляд, сприяє формуванню екологічної свідомості шляхом пропаганди знань про стан навколишнього природного середовища. Клуби 3, 6, 9 класів розглядають питання: «Троїцький собор – видатна пам'ятка Новомосковська», «Рушник в обрядах і звичаях», «Сімейні реліквії», «Запали свічку пам'яті», «Дзвони пам'яті жертв голодомору», Постійне поповнення експозицій шкільного краєзнавчого музею, стенди: «Ніхто не забутий, ніщо не забуто», «Революція Гідності», «Герої нашого часу». Дослідження «Особливості архітектури церковних споруд». Загальношкільні заходи «До дня Шевченка», уроки мужності «Гіркий присмак полиню», бібліотечні уроки.

Призери Всеукраїнської експедиції учнівської молоді «Моя Батьківщина - Україна» в напрямках: «Географія рідного краю», «Духовна спадщина мого народу», «З попелу забуття».

Список використаних джерел

- 1.Афанасьєв А. Педагогічні основи військово-патріотичного виховання військовослужбовців строкової служби Збройних Сил України.Київ, 2005. 266 с.
- 2.Шкільна історія очима істориків-науковців. Матеріали Робочої наради з моніторингу шкільних підручників історії України.Київ: Видавництво імені Олени Теліги, 2008.128 с.
3. Щербань П. Проблеми сучасної освіти. Київ, 2006. 117 с.

Лариса Заболотня

«Старший вчитель», учитель зарубіжної та української літератури

Криворізького ліцею №129

м. Кривий Ріг

zabollara1979@gmail.com

УРОК ЛІТЕРАТУРИ ТА ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ

Цифрові технології стають у нагоді педагогам при створенні сучасного освітнього простору, зокрема, персоналізації навчання (вибір та побудова індивідуальної освітньої траєкторії з урахуванням здібностей кожного учня, різноманітність навчальних матеріалів), підвищенні мотивації школярів (інтерактивні навчальні матеріали, мультимедійні завдання), полегшенні щоденної діяльності педагогів і управлінців (моніторинг, звітність, перевірка робіт). Цифрова школа передбачає доступ учасників освітнього процесу до електронного освітнього контенту, допомагає ефективно організувати й контролювати навчальну роботу кожного учня (в тому числі і ним самим), розширює коло можливостей школярів, одночасно зростає їх відповідальність за результати навчання [10].

В умовах реалій українського суспільства саме цифрові технології дають змогу всім учасникам освітнього процесу не зупиняти навчання, а безпечно його продовжувати в дистанційному чи змішаному форматі. Тож цифрова компетентність вчителя на даний момент є пріоритетною.

На нашу думку, в сучасній школі співіснують кілька поколінь вчителів і здобувачів освіти: від «бебі-бумерів» до «зумерів». На цьому варто зосередити увагу, адже їх ставлення до шляхів пошуку нової інформації та нових технологій може стати наріжним каменем для успішної взаємодії. Діти-зумери (5-11 клас) не уявляють свого життя без гаджетів, вони на «ти» з будь-якою технологічною новинкою. А вчителі? Міленіали, ікси, бебі-бумери... Ось і виникає традиційна для школи проблема поколінь, точніше, їх співпраці та співіснування.

«Бєбі-бумєри»	Консерватори, схильні до колективної діяльності
«Ікси»	Готові до змін, звикли розраховувати самі на себе та бажають все самостійно перевірити
«Міленіали»	Палають жагою пізнання, налаштовані на саморозвиток
«Зумєри»	Тяжіють до нової інформації (але актуальної «на тепер»), мають поверхневі знання («про все і ні про що»)

Зважаючи на ці дані, варто подумати, хто швидше почне шукати шлях до спільного успіху. Звичайно, з будь-якої категорії є виключення. Тож незалежно від віку, досвіду чи інших критеріїв сучасний учитель повинен постійно розвиватися та прагнути самовдосконалення.

Будь-який урок – процес невинної творчої праці як педагога, так і школярів. А урок літератури апріорі має бути саме таким. Що ж має робити вчитель, аби зацікавити тих, хто не дуже любить читати, не налаштований на довготривалий процес сприйняття інформації, не бачить літературу як шкільний предмет, знання з якого можна напряду застосувати на практиці?

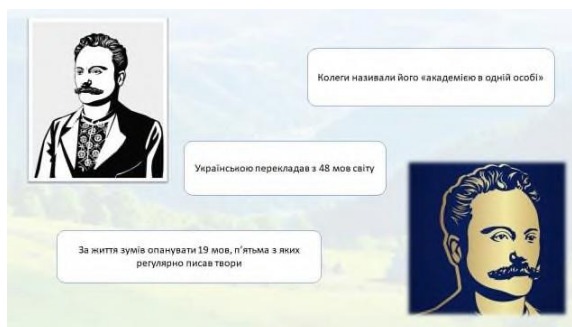
Ось тут на допомогу вчителю мають прийти цифрові технології, які зможуть «осучаснити» урок літератури.

Сьогодні кожен школяр має гаджети, за допомогою яких він може шукати інформацію, обробляти її та використовувати під час підготовки домашніх завдань. Тому можна запропонувати дітям самостійно ознайомитися з біографією автора, його творами та критичними матеріалами, використовуючи в картці уроку систему QR-кодів.

Для того, аби систематизувати отриману інформацію, здобувачі освіти можуть виконати завдання з інтелект-картами, використавши ресурс bubbl.us [6, с. 8].

Знайомство з біографією письменника можна провести у вигляді віртуальної екскурсії чи скласти топ цікавих фактів (до речі, цей вид роботи може бути використаний як випереджальне завдання для дітей, а потім продемонстрований під час уроку).

Пам'ятаючи про те, що діти-зумери продуктивно сприймають інформацію протягом 8-10 хвилин, учитель на уроці має змінювати форми роботи з ними. Використовуючи платформи learningapps.org [2, с. 4, 5] та wordwall.net/uk/features [1, с. 7] можна в ігровій формі перевірити знання здобувачів освіти на будь-якому етапі уроку.

Для того, аби отримати короткий фідбек від дітей під час уроку доцільно використовувати дошку Jamboard, на якій у стікерах учні можуть писати відповіді на питання вчителя чи висловлювати свої думки під час етапу рефлексії.

Домінування візуальної інформації на уроці (картинки, відео, схеми) – ще один крок до успішної співпраці із «зумерами».

Діти покоління Z здатні обробляти багато інформації та вміють виділяти важливе, тож можна також запропонувати їм на платформі Canva створити власний комікс або ж попрацювати з варіантом вчителя для роботи з текстом того чи того твору [3]. Цей же ресурс стане в нагоді під час уроків знайомства з біографією автора (діти працюють з варіантом учителя чи створюють власний «продукт») [9].

Отже, застосування різних цифрових технологій під час уроку літератури робить його досить ефективним як для вчителя, так і для дітей. Педагог, не зупиняючись на місці, перебуваючи в постійному пошуку «цікавинок», повинен освоїти нові програми. А здобувачі освіти, долучаючись до процесу співтворчості, розвивають життєві компетентності, необхідні для успішної самореалізації в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Заболотня Л. В. Вікторина для уроку за творчістю О. Уайльда (5 клас). URL: <https://wordwall.net/uk/resource/24907819/оуайльд-хлопчик-зірка>
2. Заболотня Л. В. Вікторина-пазл «Художні напрями» (10 клас). URL: <https://learningapps.org/display?v=pjes4b6vj20>
3. Заболотня Л. В. Комікс для роботи з твором на уроці за новелою О'Генрі «Дари волхвів» (7 клас) URL: https://www.canva.com/design/DAFGM7qSuww/ROT57M5t2i0_XZd61_STfQ/edit
4. Заболотня Л. В. Кросворд за твором Дж. Свіфта «Мандри Гуллівера» (9 клас). URL: <https://learningapps.org/display?v=p0ne56ct522>
5. Заболотня Л. В. Підсумковий урок за 1 семестр (6 клас). URL: <https://learningapps.org/display?v=pf5wd3ixa21>

6. Заболотня Л. В. Постмодернізм: інтелект-карта для уроку (11 клас).
URL: <https://bubbl.us/12107353>
7. Заболотня Л. В. Романтизм: вікторина для уроку (9 клас).
URL: <https://wordwall.net/uk/resource/23631599/романтизм>
8. Заболотня Л. В. Театр Мольєра: інтелект-карта для уроку (9 клас).
URL: <https://bubbl.us/11978254>
9. Заболотня Л. В. Чек-лист для роботи з біографією автора на уроці за творчістю П. Меріме (9 клас). URL: <https://www.canva.com/design/DAFHboX8XEY/fHBszQIH69UYcGktJYMYVg/edit>
10. Колеснікова І. В. Цифрова трансформація сучасного освітнього процесу. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/05/222.pdf>

О. Іващенко

заступник директора з навчально-виховної роботи,

вчитель зарубіжної літератури

Криворізька гімназія № 37

м. Кривий Ріг

wifi1303@gmail.com

**КОМПЕТЕНТІСНЕ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ
ЛІТЕРАТУРИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВЕКТОРУ В
РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ**

Сьогоднішні зміни у законі України «Про освіту» відрізняються рядом нововведень, які регулюють суспільні відносини, що виникають у процесі реалізації конституційного права кожної людини на освіту. Метою освіти стає всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, зазначається у законі України «Про освіту».

Центральне місце в системі освіти належить закладам середньої освіти. Саме у школі і формується особистість, її громадянська позиція та моральні

якості, саме у школі ще можна вирівняти дисбаланс у розвитку дітей.

Головною ідеєю Нової української школи стає компетентісне навчання. Це означає, що учні не просто будуть набувати знань, а вчитимуться використовувати їх на практиці й опановуватимуть навички. Тобто перед сучасною освітою вже не стоїть завдання тільки надання якісних знань учням, обов'язковим від тепер стає формування компетентної особистості, здатної до об'єктивної оцінки подій, спроможної критично оцінювати сьогодення.

Компетентність – це динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначають здатність особи успішно соціалізуватися, провадити навчальну діяльність [1]. Ключові компетентності, як ті, які кожен потребує для особистої реалізації, для розвитку, активної громадянської позиції, соціальної інклюзії та працевлаштування в подальшому вже закладені в Закон «Про освіту», а саме такі компетентності:

- ✓ вільне володіння державною мовою,
- ✓ здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами,
- ✓ математична компетентність,
- ✓ компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій,
- ✓ інформаційно-цифрова компетентність,
- ✓ уміння вчитися впродовж життя,
- ✓ ініціативність і підприємливість,
- ✓ соціальна та громадянська компетентність,
- ✓ обізнаність та самовираження у сфері культури,
- ✓ екологічна грамотність і здорове життя.

Усі перелічені компетентності однаково важливі і взаємопов'язані між собою. Кожну з них учні набувають під час вивчення різних предметів на всіх етапах освіти.

Для нас, як для вчителів зарубіжної літератури найважливішими звісно є формування мовленнєвої і читацької культури учнів, їх творчих здібностей,

культури ведення діалогу, розвиток критичного мислення та естетичних смаків учнів. Оскільки за концепцією літературної освіти ми виховуємо творчого читача з самостійним критичним мисленням, «вдумливого» та такого, який отримує насолоду від кожної прочитаної нової книжки.

Вчитель зарубіжної літератури, на наш погляд, має допомогти учням стати особистістю з чіткими моральними переконаннями, особистістю, яка має власне бачення подій та вчинків і вміє критично їх оцінювати.

Для цього кожен вчитель на кожному своєму уроці повинен створити умови для розвитку активного мислення учнів, спонукати учнів досліджувати, творити, шукати істину, відстоювати свою власну точку зору, вільно демонструвати свої погляди та переконання, не боятися критики з боку інших. Це завдання вчитель може реалізувати лише при використанні методів та прийомів технології критичного мислення.

У педагогічній науці науковці виокремлюють ключові елементи критичного мислення, а саме: уміння мислити; відповідальність; формування самостійних суджень; критерії оцінки ідей у процесі їх аналізу чи критики; самокорекція; увага та апелювання до контексту.

Критичне мислення – це той процес, який починається з постановки проблеми, продовжується пошуком і осмисленням інформації, а закінчується обов'язково прийняттям рішень, що розв'язують поставлену проблему. Саме предмет зарубіжна література дає великий простір для формування життєвої та соціально компетентної особистості, показує різні боки життя і як результат – розвиток критичного мислення.

Для критичного мислення характерні самостійність, як уміння мислити, враховуючи власні індивідуальні особливості; постановка проблем перед собою при прочитанні нового тексту і власне намагання його критично оцінити; прийняття рішень, з точним розумінням своєї відповідальності за ці рішення; чітка і конкретна аргументованість. І як результат всього – сформованість соціальної та власної позиції, яку учень зможе відстояти в спілкуванні з іншими, в диспуті, в дискусії, в разі необхідності відстоювання власної думки.

Таким чином, критичне мислення допомагає в тих ситуаціях, де ми не знаємо, як правильно діяти, де немає готового алгоритму дій. Для того, щоб розв'язати нову, несподівану практичну ситуацію-проблему нам потрібно розмірковувати: шукати зв'язки, по-новому переосмислювати, сприймати, представляти та формулювати завдання своєї діяльності.

У процесі вивчення зарубіжної літератури учні набувають окрім ключових, і предметні компетентності, що є важливими для формування духовного світу учнів, їхнього світогляду, моральних цінностей. Лише творчий вчитель з креативним мисленням здатний виховати учня, з критичним мисленням.

Отже, учитель зарубіжної літератури допомагає розкрити особистість та її позицію, навчає мислити креативно та критично, пізнає світ разом з учнями та показує значущість навчання впродовж життя, наголошує на перевазі ініціативності та активної громадської позиції за допомогою правильно підібраних питань до тексту, розборів героїв та антигероїв, дискусій та диспутів після читання тощо. Є багато методів та форм, але найголовніше - знаходити неповторність у кожному учневі та розкривати його схильності та/чи таланти.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту». URL: <http://osvita.ua/legislation/law/2231/>.

Валентина Ізвозчикова

вчитель української мови та літератури

Комунальний заклад загальної середньої освіти I-III ступенів «Дивосвіт»

Жовтотоводської міської ради

izvozcikovavalentina94@gmail.com

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Сучасна реформа освіти вимагає від освітян нових підходів, зокрема застосування цифрових технологій як «інструменту забезпечення успіху» Нової української школи (НУШ). Нові освітні технології є невід'ємною складовою навчального процесу, вони успішно впроваджуються в освіту та вимагають від

учителя втілення сучасних підходів до викладу матеріалу, зважаючи на те, що і здобувачі освіти докорінно змінилися. Змінився тип мислення та сприйняття інформації. Одним зі шляхів створення такої школи є застосування ІКТ-технологій у навчальному процесі. ІКТ-компетентність заслуговує особливої уваги, тому що саме вона дає можливість і здобувачу освіти, і педагогу бути сучасними, активно діяти в інформаційному просторі, використовувати найновітніші досягнення інформаційних технологій у своїй професійній діяльності [2].

В умовах воєнного часу, коли навчання стало чи не найбільшою розкішшю, здійснення навчального процесу вимагає постійної уваги педагогів і потребує вирішення питання психологічної підтримки дітей в умовах дистанційного навчання. Тому варто урізноманітнювати уроки таким чином, щоб зняти психологічний тиск на дитину, не перевантажити в таких складних життєвих умовах, а основне – подати навчальний матеріал так, щоб було цікаво та неординарно з урахуванням індивідуальних особливостей кожного здобувача освіти Нової української школи.

На допомогу приходять різні форми та методи роботи, а також цифрові технології. Український вчений В. Биков сформулював визначення цього терміну так: «Цифрова компетентність це – знання, вміння та навички в галузі інформаційних технологій і здатність їх застосування в професійній діяльності» [1].

Велику роль на сьогодні під час підготовки до уроку відіграють мультимедійні засоби. Вони урізноманітнюють сприйняття інформації, надають можливість на практичних заняттях широко використовувати індивідуальні навчальні програми.

ІКТ на уроках української мови та літератури

Водночас, не слід виключати вимоги стосовно того, скільки часу діти різного віку можуть безперервно працювати з технічними засобами під час уроку, щоб не завдавати шкоди здоров'ю. З 01 січня 2021 року набув чинності «Санітарний регламент для закладів загальної середньої освіти», затверджений [наказом МОЗ України від 25.09.2020 № 2205](#), де і сформульовані такі вимоги [3].

З цією метою в роботі використовую різнотипні завдання для підвищення пізнавальної діяльності, мотивації учнів до вивчення української мови та літератури.

Ефективною перевіркою змісту твору є складання «Карт пам'яті» або «Пошук інформації», де потрібно записати цитату з твору, яка б підтверджувала ту чи іншу рису характеру героя, або деякі моменти життя і творчості автора твору.

Використання Флеш-карток, для бліц-опитування, дає змогу прискорити вивчення матеріалу, як на уроках української літератури, так і української мови (наприклад, до тем «Фразеологічні звороти», «Правопис слів»). Ці картки можна використовувати як вправи-п'ятихвилинки на кожному уроці, до того

часу, поки діти не запам'ятають тлумачення виразу або ж значення слова. Такий вид роботи можна застосовувати і під час самоперевірки.

Найефективнішими прийомами групової роботи вважаю такі, як «Навчання у грі», цеспонукає до обдумування і швидкого реагування на завдання «Що сказати?», «Як саме сказати?» Ігри розвивають і удосконалюють такі інтелектуальні якості, як пам'ять, увагу, уяву, вміння знаходити залежності та закономірності, класифікувати та систематизувати матеріал, доводити та відстоювати власну думку.

а) *Літературна вікторина:*

- «Впізнай героя: за його портретом і за його реплікою; «Впізнай автора»; «Чи уважний ти читач?»

б) *Гра-конкурс «Кращий ілюстратор твору».*

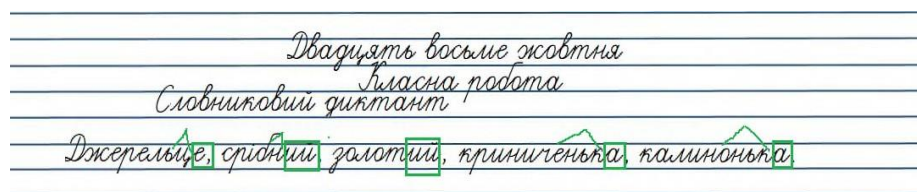
Під час вивчення того чи іншого твору, пропонується учня малювати ілюстрації та їх захищати.

Під час захисту слід довести: чому саме такий епізод відображено; чим захопив цей чи інший епізод твору або ж герой; чому саме такі відтінки фарб підбрано? (Додаток 1).

Під час дистанційного навчання на допомогу приходять цифрові технології, що дають змогу урізноманітнити поданий матеріал.

На своїх уроках, особливо в 5 класі дуже часто використовую *Paint* - простий растровий графічний редактор компанії Microsoft, який входить до усіх операційних систем Windows, починаючи з перших версій. Це дозволяє в режимі реального часу використовувати демонстраційний аркуш та прописні

літери, що стає незамінним помічником під час пояснення нового матеріалу або виконання певних тренувальних вправ.

Можна використовувати аркуш в лінійку клітинку, можна вибрати розмір шрифту, а найголовніше, це те, що в режимі реального часу можна креслити схеми, робити синтаксичний розбір речень, записувати фонетичну транскрипцію.

Для виконання домашнього завдання застосовую Google-документ, так званий чек-лист, на якому учні можуть доповнювати і записувати самостійно фрази, давати розгорнуту відповідь на питання і відправляти на перевірку.

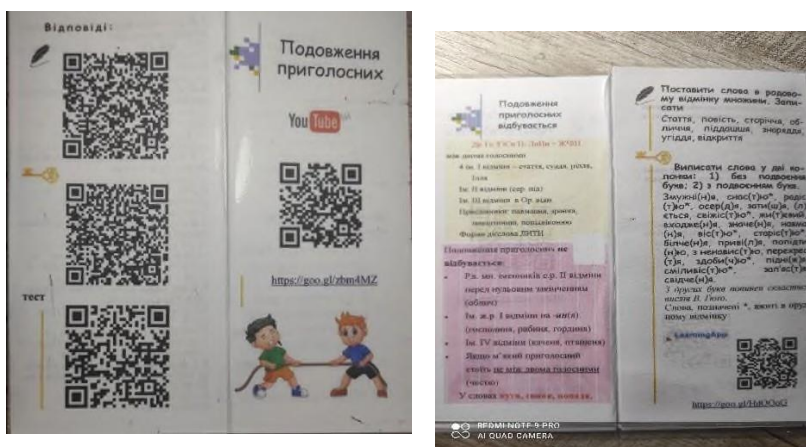
Дистанційне навчання вносить свої корективи в навчальний процес. Зважаючи на те, що ми сьогодні спілкуємося з новим поколінням, яке має кліпове мислення, досить обмежену тривалість концентрації уваги, яка за статистикою становить 8 секунд, то в учителя дуже мало часу лишається, щоб справити на них враження.

Активне використання в повсякденному житті, легкість зчитування та кодування, наявність смартфонів у більшості стали причиною популярності використання QR-кодів серед вчителів та учнів для навчання.

То, що саме і як можна кодувати? Це відеопрезентації, тестові завдання, мультики до теми, фільми та ін.

Цікавою є комбінація завдань на картках і вправ зашифрованих, тих, які можна відкрити за допомогою зчитувача інформації. Це і перегляд відео, прослуховування аудіокниги. Це, знову ж таки, знайомство з текстом. Або ж для художнього аналізу змісту прочитаного твору та сюжету переглянутого відеоза QR-кодами. Це і комбіновані завдання в буклетах, що містять правила

написання, мнемонічні фрази, різнотипні вправи на правопис, вправи з ключем, тут же вміщені і QR-коди до онлайн-сервісу LearningApps із завданням-грою, і тестові завдання (відповіді можна перевірити теж за QR-кодом).

Для старших учнів можна ускладнити завдання за презентацією, тестові завдання, вправи. Учні їх сканують, виконують і приносять скриншоти. Такі завдання є креативними, розвивають мультимедійну грамотність, це додаткова робота і можливість отримати ще одну позитивну оцінку. Чому б і не стимул?

Сьогодні ми працюємо із зовсім іншим поколінням, і від того, настільки ми зможемо адаптуватися до його проблем, залежить наш спільний успіх.

Список використаних джерел

1. Биков В. Досвід: Цифрове навчальне середовище. [Електронний ресурс]. «Цифрова компетентність учителя». URL: <https://www.facebook.com/uesaccent/photos/pcb> (дата звернення: 28.10.2022).
2. Концепція Нової української школи. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczyia.html> (дата звернення: 28.10.2022).
3. Санітарний регламент для закладів загальної середньої освіти. URL: <https://osvita-perechin.gov.ua/novini/sanitarnii-reglament-dlia-zzso> (дата звернення: 28.10.2022).

Валентина Кадченко

кандидат фізико-математичних наук, доцент, доцент кафедри фізики та методики її навчання, Криворізький державний педагогічний університет

м. Кривий Ріг

kadch1950@gmail.com

Олександра Богданова

вчитель математики та фізики, Криворізький ліцей №95

м. Кривий Ріг

a.bogdanova9595@gmail.com

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ В СУЧАСНІЙ МЕТОДИЦІ ФІЗИЧНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ

Нова українська школа (НУШ) – це ключова реформа сучасної української освіти, метою якої, зокрема, є адаптація учнів до активного життя в інформаційному суспільстві, їхнє уміння застосовувати набуті знання у повсякденному житті, критично мислити, формулювати та висловлювати свої думки [2].

Одним із напрямків НУШ у середній школі стає застосування STEM-технологій при вивченні природничих наук, особливо фізики. Така технологія передбачає використання різноманітних датчиків фізичних величин, віртуальних фізичних приладів та інструментів, цифрових засобів візуалізації та обробки результатів експерименту. Широкі можливості щодо реалізації сучасних цифрових технологій з'явилися сьогодні завдяки використанню смартфонів у навчанні. Їхнє використання у класі стало надзвичайно популярним, особливо в умовах дистанційного навчання.

Поява смартфонів робить доступнішими різноманітні навчальні матеріали. Крім того, існує багато онлайн-ресурсів, які дають змогу школярам отримати доступ до безлічі корисної інформації.

Сучасні смартфони дозволяють не тільки отримувати інформацію, а й досліджувати природні явища [3, 4]. Гаджети оснащені великим набором

датчиків, таких як акселерометр, гіроскоп, магнітометр (компас), барометр, датчики освітленості, наближення.

Також із крамниць GooglePlay або AppStore можна завантажити застосунки Oscilloscope, FFTSpectrum Analysis, Protractor, PocketOptics, Frequency Sound Generator тощо для фізичних досліджень.

Суттєве розширення експериментальних можливостей та реалізація STEM-технологій навчання надає використання цифрових лабораторій, зокрема, цифрового вимірювального комплексу Vernier [5]. Перевагою цього комплексу є можливість сумісного використання датчиків зі смартфоном.

Датчики Vernier є повністю автономними і дозволяють проводити дослідження як в польових, так і в лабораторних умовах в поєднанні з планшетом або смартфоном. На гаджет встановлюється безкоштовний застосунок GraphicalAnalysis із крамниці GooglePlay або AppStore. Датчики приєднуються до смартфона через технологію бездротового зв'язку Bluetooth.

При роботі в лабораторії фізики учні за допомогою GraphicalAnalysis можуть візуалізувати експериментальні дані, зібрані датчиками Vernier, підвищуючи розуміння фізичних процесів через графіки у реальному часі. Застосунок дозволяє зберігати таблиці даних на смартфоні для подальшого їх аналізу та поширення через електронну пошту. В умовах дистанційного навчання фізичний експеримент проводить вчитель, а результати досліджень він може передавати учням, поширюючи через навчальні онлайн-платформи GoogleClassroom, Moodlei через сервіси GoogleMeet та Zoom.

Цифрова лабораторія Vernier [1]налічує багато безпроводних датчиків для різноманітних фізичних досліджень, наприклад:

- детектор руху – GDX-MD безпроводний датчик;
- датчик температури – GDX-ST безпроводний сенсор температури;
- широкодіапазонний датчик температури – GDX-WRT безпроводний температурний зонд;

- датчик електрокардіограми – GDX-EKG безпроводний ЕКГ сенсор;
- датчик енергії – GDX-NRG безпроводний сенсор;
- датчик струму – GDX-CUR безпроводний сенсор;
- радіаційний сенсор – GDX-RAD безпроводний дозиметр;
- сенсор кольору та світла – GDX-LC безпроводний датчик
- датчик сили та прискорення – GDX-FOR GoDirect.

На рисунку 1 показано дослідження освітленості й RGB-складу світла (а) та тиску звуку (б) з використанням датчиків цифрової лабораторії Vernier та планшету.

Рис. 1.

Для прикладу розглянемо виконання лабораторної роботи «Вивчення теплового балансу за умови змішування води різної температури» з розділу фізики 8 класу «Теплові явища». В дослідженні даного явища допоможе датчик температури поверхні – GDX-ST призначений для використання в ситуаціях, в

яких потрібна низька теплова маса. Цей датчик має зовнішній терморезистор, що призводить до надзвичайно швидкого часу відгуку, що є перевагою перед вимірюванням температури лабораторним термометром.

Досліджуючи тепловий баланс при змішуванні води різної температури, можна спостерігати за зміною температури суміші режимі реального часу. Також можна проаналізувати втрати теплоти у зовнішнє середовище. На рисунку 2 показано установку, що складається двох мензурок із гарячою та холодною водою, датчика температури – GDX-ST та планшету із встановленим застосунком GraphicalAnalysis. За даними, що фіксує датчик, вимірюємо початкову температуру холодної води $t_x=15,5^{\circ}\text{C}$, гарячої води $t_2=51,4^{\circ}\text{C}$ і температуру суміші $t_c=33,7^{\circ}\text{C}$. За відомою теплоємністю води $c=4200 \frac{\text{Дж}}{\text{кг}\cdot^{\circ}\text{C}}$ і масами холодної води $m_x=40\text{г}$ і гарячої води $m_2=50\text{г}$ знаходимо кількість теплоти, яку віддала гаряча вода $Q_2 = m_2 \cdot c \cdot (t_2 - t_c)=3345 \text{ Дж}$, і кількість теплоти, яку отримала холодна вода $Q_x = m_x \cdot c \cdot (t_c - t_x)=3141 \text{ Дж}$.

$Q_2 - Q_x = 204 \text{ Дж}$ – втрати теплоти у навколишнє середовище. Очевидно, що втрати можна зменшити з використанням калориметра.

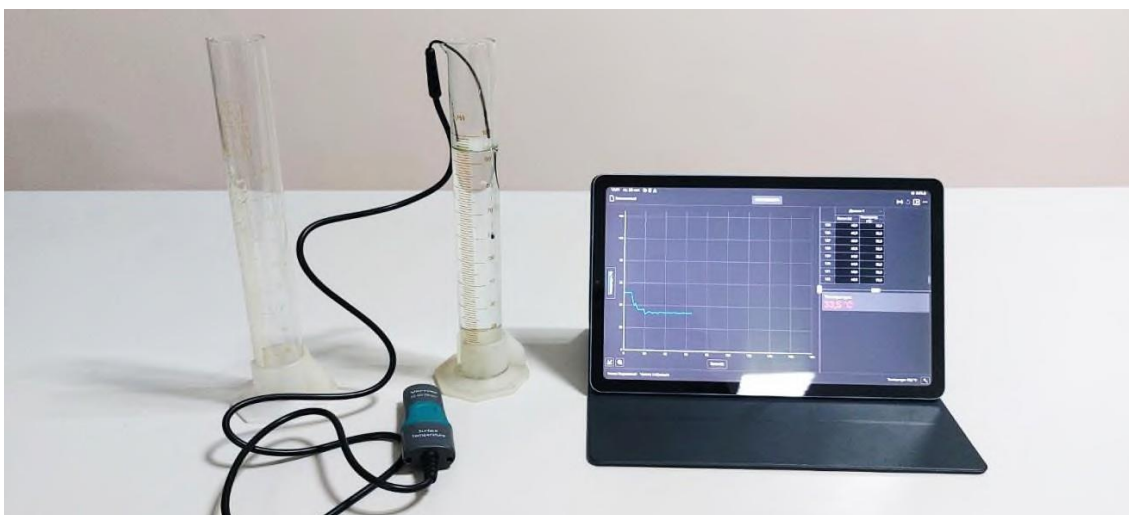

Рис. 2.

Інноваційні підходи в сучасній методиці фізичного експерименту з використанням смартфона та цифрових лабораторій виховують у школярів цифрову культуру, розуміння фізичних процесів, вміння працювати з масивами даних, вміння опрацьовувати похибки результатів експериментів та їх графічне

представлення. Це готує учнів до власних наукових досліджень при виконанні навчальних проєктів та робіт Малої академії наук. Такий підхід є особливо важливим для виховання та розвитку обдарованої молоді.

Список використаних джерел

1. Vernier ScienceEducation: веб-сайт. URL: <https://www.vernier.com/>
2. Нова українська школа. Міністерство освіти і науки. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
3. Здещиц В.М., Здещиц А.В., Прихожа Ю. О. Використання технологіїBYOD під час виконання лабораторних робіт з фізики. Фізико-математична освіта. 2020. Випуск 3 (25). Частина 2. С. 43-49.
4. Кадченко В.М., Слюсаренко М.А., Татаренко А.О. Використання цифрової лабораторії VERNIER в процесі підготовки майбутніх вчителів фізики. *Збірник наукових праць Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасна освіта і наука: проблеми, перспективи, інновації»* / Відповідальний редактор проф. Т.Ю. Дудка. Київ, 2021. С. 162-166.
5. Кадченко В. М., Богданова О. А. Реалізація STEM-технології при вивченні фізики в цифровій лабораторії Vernier. *Обдаровані діти – скарб нації!*: матеріали III Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції, 18 - 23 серпня 2022 року. Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2022. С. 413-420.

Анна Кирпа

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціально-гуманітарної освіти,
комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти»*

Дніпропетровської обласної ради»

м. Дніпро

kyrpa09@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ STE(A)M-ТЕХНОЛОГІЙ У ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІН ГУМАНІТАРНОГО ЦИКЛУ

Питання підготовки конкурентоспроможних фахівців є особливо актуальним в умовах сучасних глобалізаційних процесів. Існує стійкий попит на спеціалістів, які вміють швидко орієнтуватись в інформаційному просторі, здатні адаптуватись, сприймати нові знання та перенавчатись. Гнучкість до змін є однією з ознак кваліфікованості спеціаліста [1]. Сформувані такі професійні якості можна лише в тому випадку, якщо поєднати в процесі викладання елементи природничих, математичних, технологічних та мистецьких знань, одночасно стимулювати різноманітні навички здобувачів освіти та сприяти їх всебічному розвитку. Наблизитись до підготовки спеціалістів такого рівня можна за допомогою використання нових освітніх технологій, однією з яких є STEM-орієнтоване навчання, що передбачає систематичне використання міждисциплінарних зв'язків та залучення інноваційних технологій, прогностичний характер освіти, навчання в діяльності (learningbydoing). Різновидом STEM є навчальні технології STEAM, які передбачають інтеграцію ще й з мистецтвом (Art). Залучення мистецького компоненту до викладання сприяє формуванню креативних навичок здобувачів освіти, що є важливою складовою їх професійної компетентності.

Підкреслимо, що більшість наукових досліджень публікується англійською мовою, це далеко не офіційна мова STEM, і не гарантується, що вона залишатиметься домінуючою глобальною мовою. Міжнародні дослідження, опубліковані англійською мовою, більшість з них написані не носіями англійської мови. Навіть у звичайній розмові багато чого може бути

втрачено при перекладі, тому важко уявити, наскільки руйнівним може бути використання другої мови, щоб передати наукові висновки. Наука забезпечує змістовний контекст для практики спілкування та мови з фізичними об'єктами. І навпаки, зосередження уваги на мові в науці покращує здатність здобувачів освіти викладати свої ідеї як усно, так і в письмовій формі. Таким чином, наукове та мовне навчання потрібно навчати інтегрованим чином, не як ізольовані предмети.

Мовна індустрія має важливе значення для подальшого розвитку усіх аспектів діяльності STEM. Головним завданням для будь-якого викладача є залучення здобувачів освіти до вивчення предмету та сприйняття змісту через використання різноманітних методик освітньої діяльності, щоб задовольнити різні стилі навчання здобувачів освіти. Крім того, освіта STEM повинна відповідати потребам здобувачів освіти з різним рівнем мовної та мовленнєвої підготовки без зміни змісту.

Стандарти читацької грамотності в науково-технічних предметах відносяться до розуміння та аналізу тексту здобувачами освіти, вміння слідувати написаним вказівкам, робити висновки та порівняння, а також цитувати або використовувати письмові джерела. Наукові журнали також забезпечують автентичну міру розуміння здобувачами освіти області змісту, а також їхнього розвитку мови. Крім того, здобувачі освіти можуть створювати наукові плакатні проєкти для обміну питаннями, даними та висновками для своїх однолітків. Стандарти письмової грамотності в науково-технічних предметах пов'язані зі здатністю формулювати аргументи, формулювати інформативні та пояснювальні тексти, організувати інформацію через узгоджене написання, редагування та перегляд текстів за допомогою і без допомоги однолітків і наставників, створювати дослідницькі проєкти, що містять матеріали, зібрані з різних джерел, відповідати на питання досліджень та розвивати навички в різних ситуаціях написання, що стосуються часу, змісту, аудиторії та цілям [2].

Використовуючи STE(A)M-технології, викладач пропонує розглядати навчальний матеріал шляхом «від практики до теорії», організувати освітню діяльність, на кшталт, «перегорнутого класу» (flipped classroom). Дієвість такого підходу полягає у тому, що самостійно здобутий досвід сприяє кращому засвоєнню інформації, допомагає комплексно розглянути певне явище та усвідомити закономірності зв'язку його складових.

Використання STE(A)M-технологій у викладанні гуманітарних дисциплін відбувається через залучення програм та інтернет-ресурсів різного спрямування. У сучасному освітньому процесі активно використовують відцифровані підручники, посібники та словники. Існують тематичні мобільні додатки, у яких в доступній формі подано теорію та вправи для закріплення навичок. Використовуються цікаві впізнавані ілюстрації до правил, що робить сприйняття комфортним. Створення яскравих лаконічних зображень спрощує процес пізнання, дозволяє візуалізувати складну теорію та сформулювати систему власних асоціативних образів. Чергування текстової та зорової інформації полегшує її засвоєння, а умовно розважальний характер коміксів стимулює зацікавлення здобувачів освіти [3].

Гейміфікація навчання передбачає використання різноманітних ігрових елементів з метою зацікавлення та підвищення активності здобувачів освіти. Одноманітність викладання досить швидко втомлює, тому навчальні ігри допомагають урізноманітнити процес подачі інформації. Комп'ютерні ігри містять елементи, які стимулюють гравця до активної діяльності та є комфортним простором для сучасної молоді. Навчальні ігри стимулюють розвиток творчих нахилів, заохочують до комплексного мислення, допомагають зацікавити здобувачів освіти [4].

Створено багато навчальних ігор, спрямованих на вивчення іноземних мов. Більшість з них орієнтовані на поповнення словникового запасу. Завдання гравця полягає в тому, щоб відшукати зображення того об'єкта, який названо в переліку. Візуалізація назви полегшує розуміння незнайомих слів. Існують варіанти ігор, у яких необхідно сконструювати слово зі складів або зібрати

речення з окремих слів. Кожна правильна відповідь заохочується нарахованими балами.

У каталогах мобільних додатків є великий перелік програм для вивчення гуманітарних дисциплін. Найбільше додатків, що спрямовані на самостійне вивчення іноземних мов. Вони відрізняються оформленням, специфікою подання матеріалу, рівнем складності. Перевагою таких додатків є те, що до слів подано аудіо, у якому можна почути правильну вимову. З метою розвитку навичок усного мовлення здобувачам освіти можна запропонувати до виконання завдання, які передбачають запис роздумів за темою або розгорнуту відповідь на запитання, послуговуючись, наприклад, застосунком Flipgrid або Voki. Розвиток навичок письма можливо здійснювати за допомогою програм Storybird, BookCreator, MakeBeliefsComix, Write&Improve; тестування із метою виявлення знань учня за певною тематикою доцільно проводити із застосуванням Quizlet, GoogleForms, Learningapps тощо.

Окрім спеціалізованих програм, які здобувач освіти має відшукати та встановити за рекомендацією викладача, під час STE(A)M-занять можемо використовувати базові програми, які є на смартфонах, наприклад, все більше освітніх видань супроводжують окремі розділи чи фрагменти тексту QR-кодами, тому сканер для кодів поступово приєднується до переліку програм навчального спрямування.

Телефонні додатки, ігри та програми різного профілю є лише складовими STE(A)M-технологій викладання. Одним з основних принципів такого навчання є інтеграція природничих наук, винахідництва та проектування, мистецтва та математики.

Практично до будь-якої теми можна дібрати ілюстративний матеріал, тому є необхідним залучення мультимедіа. Варто звернути увагу на використання програм GoogleSlides, Nearpod, Socrative та Peardeck для урізноманітнення аудиторної роботи, оскільки їхній функціонал передбачає створення, окрім мультимедійних слайдів із теоретичними даними, різноманітні опитування, вікторини, творчі вправи тощо. Також вони

дозволяють розміщувати посилання на інші платформи чи програми для створення ігор (наприклад, через програми і додатки Quizalize, Kahoot, FlipQuiz, Gimkit та Flippity).

Елементом STE(A)M-занять можуть бути бінарні лекції, тому доречним буде використання Skype, Zoom, GoogleMeet для онлайн-бесіди викладачів різних вузів чи консультації зі спеціалістом певної галузі. При організації подібних онлайн-зустрічей можливе також використання функціоналу онлайн-дошок Jamboard, Miro, Padlet для акумулювання ідей, створення ментальних карт (mindmaps)

Найкращі практики ефективного навчання STE(A)M для навчання іноземним мовам включають інтегрований підхід, проєктне навчання (Project-Based Learning, PBL), від проєктного підходу до планування уроку, автентичні оцінки та партнерства із закладами вищої освіти, щоб сприяти залученню та навчанню здобувачів освіти. На додаток до інтеграції навчальних програм, навчання на основі проєкту може функціонувати як міст між використанням іноземної мови у процесі аудиторної роботи та використанням іноземної мови в реальних ситуаціях поза аудиторією. Це робиться шляхом розміщення здобувачів освіти у ситуаціях, які потребують справжнього використання мови для того, щоб спілкуватися. Проєктне навчання (PBL) у поєднанні із STE(A)M-технологіями підвищує залучення здобувача освіти до навчання [5].

Таким чином, основним завданням вищої школи є всебічна підготовка кваліфікованих та конкурентоспроможних фахівців. Для того, щоб випускник вузу міг швидко адаптуватись до ситуації на ринку праці, він має бути мобільним, вміти пристосовуватись до змін та постійно вдосконалювати свої професійні навички. STE(A)M-технології допомагають формувати у здобувачів освіти саме такі вміння. Інтеграція природничих, математичних та гуманітарних наук, залучення комп'ютерних технологій та проєктування, активізація креативності за допомогою різних видів мистецтва – усе це органічно поєднується в STE(A)M-освіті: можна підтримувати мовні навички,

здатність спілкуватися з відповідною лексикою та ідеями, пов'язаними з STEM та їх застосуванням.

Список використаних джерел

1. Сандугей В.В. Підвищення конкурентоспроможності національного ринку праці в умовах глобалізаційних процесів. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2014_6%281%29_11. (дата звернення: 03.10.2022).
2. Dickstein M. STEM for all students: Beyond the silos. Creative Learning Systems. *Creative Learning Systems* [White Paper]. 2010. URL: <http://www.creativelearningsystems.com/files/STEM-for-All-Students-Beyond-the-Silos.pdf> (дата звернення: 19.10.2022).
3. Даниленко Є. Зарубіжний досвід використання дидактичних коміксів. *Педагогічні дослідження*, 2011. С. 29-32. URL: <http://www.kozlenkoa.narod.ru/docs/comix.pdf>. (дата звернення: 13.10.2022).
4. Ткаченко О. Гейміфікація освіти: формальний і неформальний простір. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 2015. № 11. URL: <http://dspu.edu.ua/hsci/wp-content/uploads/2017/12/011-45.pdf> (дата звернення: 13.10.2022).
5. Bas G. Investigating the effects of project-based learning on students' academic achievement and attitudes towards English lesson. *The Online Journal of New Horizons in Education*, 2011. Vol. 1 (Issue 4). URL: <https://www.tojned.net/journals/tojned/articles/v01i04/v01i04-01.pdf> (access date: 13.10.2022).

Ольга Кіреєва

учитель української мови та літератури

гімназії № 108

м. Кривий Ріг kireevao846@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ЦІНІСНО ЗОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

В умовах сьогодення сучасний освітній процес визначає орієнтування будь-якого навчального предмета на розвиток творчої особистості. Чинний Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти, що «ґрунтується на засадах особистісно орієнтованого, компетентнісного і діяльнісного підходів» визначає напрями розвитку вітчизняної освіти [1].

Більшість сучасних дослідників зосереджують увагу на одному з окремих напрямів розвитку освіти, однак у документі не зазначено їх вибірковості, а відтак вони мають доповнювати один одного і спрямовувати науковців і педагогів-практиків на реалізацію поставлених завдань. На думку авторів Державного стандарту, «особистісно зорієнтований підхід до навчання забезпечує розвиток академічних, соціокультурних, соціально-психологічних та інших здібностей учнів», компетентнісний підхід «сприяє формуванню ключових і предметних компетентностей», а діяльнісний спрямовує навчально-виховний процес «на розвиток умінь і навичок учня, застосування здобутих знань у практичних ситуаціях, пошук шляхів інтеграції до соціокультурного та природного середовища» [1].

Проблема дослідження ціннісно зорієнтованого навчання в сучасній дидактиці не нова. Його специфіці й технологічним аспектам присвячено низку наукових розвідок і дисертаційних праць як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників: дидактів, психологів і філософів. Основні аспекти досліджень присвячені здебільшого проблемам упровадження в освітній процес особистісно орієнтованого підходу, однак досі недостатньо проаналізованими залишаються практичний і результативний етапи означеного

підходу і пошуки технологічних можливостей його впровадження в практиці сучасної школи.

Аналіз досліджених праць засвідчує, що сучасна шкільна система розвивається в напрямі розв'язання проблеми особистісно орієнтованої освіти, за якою особистість здобувача освіти перебуває в центрі уваги педагога, основним при цьому в процесі учіння є не викладання, а пізнавальна діяльність, що реалізується тандемом учитель – учень. Сучасні дидакти скеровують вітчизняних педагогів-практиків на систему освіти країн-лідерів, за якою традиційна освітня парадигма: учитель – підручник – учні замінена новою: учень – підручник – учитель.

Такий підхід теоретики пов'язують із потребою переосмислення феномена людської особистості, активізації й конкретизації ціннісного компонента, акцентують на необхідності врахування індивідуальних особливостей дитини, визначають сприятливі умови, функції учня і вчителя в освітній діяльності, методи, засоби і технології вдосконалення освітнього процесу.

Завдання сучасних лінгводидактів передбачає реалізацію загальнодидактичних орієнтирів під час навчання конкретного навчального предмета, зокрема, української мови. Нині педагоги й дидактики наголошують на тому, що особистісно орієнтований підхід визначає перехід від педагогіки грамотності до педагогіки розвитку. Особливістю особистісно орієнтованого освітнього процесу, за трактуванням науковців, є те, що він супроводжується і характеризується внутрішніми особистісними змінами учня його всебічним розвитком.

Ефективність сучасної методики визначається її здатністю превалювати практичну складову над теоретичною, змогу вивести шкільну практику на новий, більш якісний і результативний рівень, який дасть змогу забезпечити цілісне розв'язання багатьох освітніх і життєвих проблем. В особистісно орієнтованій методиці навчальний матеріал розглядають як своєрідний поштовх до ціннісно-сміслових пошуків особистості, методи навчання

перекваліфікують у методи пошуку, дослідження й аналізу, що в цілому є елементами єдиної навчальної ситуації, яка передбачає в процесі пошуку виявлення особистісних функцій школяра.

Реалізація основної мети сучасної школи передбачає підготовку здобувача освіти до подальшої діяльності в суспільстві, яка неможлива без зосередження зусиль на понятті діяльності. У зв'язку з цим, суть сучасної освіти визначено як діяльність, окреслену ступенем розвитку функціональних складових особистості, яка водночас стимулює розвиток її здібностей.

Нині в активному вжитку педагогів є такі поняття, як-от: навчальна діяльність, рефлексія, мисленнєва діяльність, мовленнєва діяльність і т. ін. Сучасні дослідники стверджують, що в сучасному освітньому процесі немає потреби нагромаджувати в учнях певний обсяг знань, інформації, значно важливішою є допомогав освоєнні різноманітних видів діяльності, оволодіння якими дасть змогу самостійно знаходити й засвоювати необхідну інформацію.

В умовах сучасної школи переорієнтування на нові підходи означатиме докорінні зміни у всьому: у визначенні принципів, мети й завдань навчальних дисциплін, доборі відповідних методів і прийомів, наданні переваг конкретним формам організації освітньої діяльності тощо. Нині з'являються нові компоненти, без урахування яких неможливим стає повноцінне функціонування освітнього процесу, здатного забезпечити нові прогнозовані результати, а показником якості освіти стає особистісний розвиток дитини.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти URL: <http://www.mon.gov.ua/ua/oftenrequested/state-standards/>

Ганна Клімашевська

аспірантка кафедри теорії та практики початкової освіти

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

м. Слов'янськ

annKlim19@gmail.com

КРЕАТИВНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ – ЗАПОРУКА УСПІХУ УЧНІВ У СИСТЕМІ НАВЧАННЯ НУШ

У сучасних умовах ХХІ століття виникає гостра потреба країни у поколінні, яке б навчилось швидко адаптуватись до соціально-економічних змін, тому формування у дітей творчого ставлення до навколишнього світу та його пізнання, розуміння себе у цьому швидкоплинному світі є дуже важливим. Саме тому Концепція Нової української школи спрямована на творчий розвиток креативної особистості. Наставником для здобувачів початкової освіти має стати сучасний педагог, для якого креативність є невід'ємним складником професійного розвитку. «Агент змін» повинен розвивати в собі потребу цілеспрямованого і систематичного самовдосконалення себе як творчої особистості, розвивати професійні вміння, допомагати своїм вихованцям відкривати власний творчий потенціал, який стане в майбутньому джерелом креативної особистості.

Креативний педагог – це особа, яка характеризується високим рівнем педагогічної творчості, відповідним рівнем знань навчальних дисциплін, набутими психолого-педагогічними знаннями, вміннями та навичками, які за сприятливих умов, забезпечують його ефективну педагогічну діяльність із розвитку потенційних творчих можливосте своїх вихованців.

Формувати креативну позицію та готовність до креативної педагогічної діяльності майбутніх учителів початкових класів потрібно з розвитку мотивації до оволодіння креативними знаннями та вміннями у стінах рідного закладу вищої освіти, що сприятиме реалізації креативної компетентності у майбутній професійній діяльності. Саме ЗВО дає вагоме підґрунтя до креативного підходу, а саме опануванням та володінням адаптованих креативних технік,

методик, технологій, що спричинятимуть відхід від усталених штамтів, стандартів, сприятимуть засвоєнню певних професійних знань, норм, правил, інструкцій. Розкрити творчий потенціал майбутніх учителів початкових класів можна через продукування нестандартних ідей під час семінарів-дискусій, семінарів-бесід, практичних занять, круглих столів, конференцій, які базуються на використанні ігор-стратегій та впровадженні у навчальний процес креативних задач та технік. Активне використання креативних методик тренінгового характеру у навчально-виховній діяльності сприятимуть підвищенню професійної майстерності педагога.

Основні змістові складники розкриття творчого потенціалу:

- визначення власного креативного потенціалу та креативних здібностей;
- особистісні рекомендації щодо формування креативної особистості;
- укладання програми формування креативності;
- продукування креативних ідей у педагогічній сфері [1, с.19].

Педагог ХХІ століття – це освічена людина, здатна гнучко перебудувати напрям і зміст своєї професійної діяльності, яка самостійно працює над власним розвитком, підвищенням освітнього й культурного рівнів, уміє самостійно набувати необхідних для професійної діяльності знань, умінь і навичок, критично мислить, володіє стійкою системою мотивів і потреб соціалізації, здатна активно й творчо діяти. Перед тим як навчати дітей вчитель повинен сам оволодіти на високому рівні творчими знаннями та застосовувати їх у конкретних навчальних і життєвих ситуаціях, критично осмислювати здобуту інформацію, оволодівати вміннями й навичками саморозвитку, самоаналізу, самоконтролю та самооцінки.

Важливі пріоритетні якості творчої особистості вчителя:

1. Прагнення до самореалізації. Одна з вищих потреб особистості, яка виявляється у реалізації власних творчих сил і здібностей, у постійному зростанні та збагаченні власних внутрішніх можливостей, у підвищенні своєї професійної діяльності, в орієнтації на загальнолюдські цінності.

2. Захоплення справою як покликанням. Висока зацікавленість справою, якою займається людина, ототожнення себе зі своєю справою, глибока задоволеність нею і постійна готовність удосконалювати справу.

3. Автентичність особистості. Щира та відверта позиція щодо ставлення до себе та інших, небажання ховатися за умовними масками, ховати свої спрямування, думки і переконання, власні індивідуальні особливості.

4. Незалежність щодо суджень. Здатність особистості до висловлювання власних суджень, не пристосовуючись до думки інших; повна самостійність в оцінках.

5. Упевненість у власних силах. Оцінка своїх сил і можливостей адекватна досвіду: вибір цілей і завдань, які людина здатна вирішувати на високому рівні якості, відсутність невиправданої тривожності під час вибору та реалізації цілей.

6. Індивідуальність і гнучкість. Здатність до самостійної постановки цілей, а також їх зміни залежно від умов діяльності, зокрема вести інших за собою, бути оригінальним і неупередженим під час вирішення проблем, які виникають.

7. Критичність і високий ступінь рефлексії. Постійна увага до адекватності власних дій і вчинків, нетерпимість до недоліків і непродуманих рішень, уміння вчитися на помилках, постійний аналіз та осмислення власної діяльності [1, с.20].

Головне завдання креативного навчання – не «донести», «пояснити» та «показати» учням, а організувати спільний пошук розв'язання завдання, яке виникло перед ними. Нові умови навчання потребують від педагога вміння вислухати всіх бажаючих із кожного питання, не відкидаючи жодної відповіді, стати на позицію кожного, хто відповідає, аби зрозуміти логіку його міркування та знайти вихід із постійно мінливої навчальної ситуації. Учителю у своїй роботі повинен непомітно довести дитину до розв'язання запропонованої проблеми. Навчання логіки, дискусії, діалогу, розв'язання проблеми не передбачає швидкого одержання правильної відповіді. Тому можливі ситуації, коли на одному уроці не вдається відкрити істину. Завдання педагогів – навчити дітей

самостійно міркувати, уміти сперечатись, відстоювати свої думки, ставити запитання, бути ініціативним у набутті нових знань [2, с. 160 – 161].

Педагогічна діяльність – це процес постійної творчості. Майбутнє – за фахівцями, які володіють вміннями ефективно вирішувати складні питання професійного та повсякденного життя, здатні до нестандартного мислення. Тільки креативний педагог здатний розвинути потенціал кожного вихованця, компетенції, творчі якості, які допоможуть знайти своє місце у житті, стати активним членом суспільства. Креативний педагог створює свою педагогічну систему, здатний до творчої діяльності та пошуку в професійній сфері. Пріоритетною вимогою для розкриття творчого потенціалу майбутніх учителів початкових класів є впровадження у навчальний процес креативного підходу та інноваційних психолого-педагогічних технологій.

Творчість педагога характеризується високим рівнем креативності, яскраво вираженими особистісними якостями і здібностями, які сприяють успішній професійній діяльності. Чим вищою є креативність вчителя, тим більше можливостей для розвитку його творчого потенціалу – професіоналізм, ерудиція, вміння творити. Це є запорукою успіху навчального закладу. Покликання педагога – у розвитку творчих можливостей, здібностей дитини, виховання в неї потягу до нового, формування творчої особистості, а важливою умовою реалізації такого підходу є креативність самого педагога.

Список використаних джерел

1. Артемова О. І. Творчий потенціал та креативність педагога як запорука професіоналізму. *Психологія: реальність і перспективи: збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету*. Вип. 11/ упоряд.: Р.В.Павелків, Н.В.Корчакова; ред. кол: Р.В.Павелків, Н.В.Корчакова, В.І.Безлюдна. Рівне: РДГУ, 2018. С. 19-20.

2. Клімашевська Г. Р. Сутність підготовки креативних здібностей майбутніх учителів початкових класів в умовах Нової української школи. *Третій рівень освіти в Україні: особливості підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів у сучасних умовах війни: матеріали всеукр. наук.-пед.*

підвищення кваліфікації, 27 червня – 7 серпня 2022 р. Одеса: Гельветика, 2022. С. 160-161.

Ірина Кобзєва

*директорка Навчально-методичного центру забезпечення якості освіти
комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради*

dvaberehy@gmail.com

ПРОФЕСІЙНА КУЛЬТУРА СПІЛКУВАННЯ ЯК СКЛАДНИК КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА

Динамічне, суперечливе, складне і багатогранне ХХІ століття є століттям комунікації. Глобалізаційні процеси, що супроводжуються зростанням інтенсивності обсягів інформаційних потоків, актуалізували роль комунікації і комунікаційних аспектів як стратегічного ресурсу та системоутворювального фактору в розвитку національної правової системи, ефективного механізму взаємодії і конструктивного діалогу держави і громадськості. Під впливом трансформацій культурних комунікацій в умовах розвитку національної правової системи підвищується роль комунікативної компетентності педагога як невід’ємної, центральної складової готовності до професійної діяльності.

Професійні комунікації – це специфічна форма взаємодії людей, що припускає їх спілкування, обмін думками, відомостями, ідеями і т.д., в процесі здійснення трудової діяльності в певній предметній галузі [3].

Культура спілкування – частина культури поведінки людини у суспільстві [2]. Культура поведінки – форми щоденної поведінки людини (у побуті, у спілкуванні з іншими людьми), у яких знаходять зовнішнє вираження моральні та естетичні норми такої поведінки [2]. Культура поведінки не існує поза культурою спілкування, і навпаки. Загально визнано, що величезною цінністю для людини є її духовність як результат культурного розвитку. Саме культура стала сферою самореалізації, саморозвитку, самосвідомості людини. Культура характеризує людину як істоту духовну, що здійснюється над обмеженістю матеріально-заземленого буття. Людина як уособлення духовної унікальності

свідома своєї причетності до універсальних засад буття. Людина культурна або духовна – це людський індивід, якому притаманні високі почуття: відповідальності за гармонійність буття, моральна та метафізична інтуїція, здатність до сприйняття корисного для свого суспільства (зокрема, права) тощо. Щоправда, між різними іпостасями людини безперервно виникають суперечності, саме в цьому і вбачається, навіть на переконання давньогрецьких мислителів, сутність людини. Проте духовність допомагає людині подолати ці суперечності, не дає змогу їй залишатися в природній та соціальній обмеженості, удосконалює її, підносить над собою, наближаючи до суспільних ідеалів.

Термін «культура» (від латинського *cultura* – виховання, освіта, розвиток, оброблення) застосовується широко і тлумачиться неоднозначно, залежно від того, до якої галузі знань чи практичної діяльності він належить [1]. Найбільш загальне поняття «культура» означає сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених і створюваних людством, сукупність усіх видів перетворюючої діяльності із виробництва цих цінностей, що характеризують рівень розвитку культури. Культура являє собою досягнення суспільства у виробничому, суспільному, духовному житті. Водночас вона характеризує рівень, ступінь розвитку будь-якої галузі господарської чи розумової діяльності (зокрема, щодо права).

Культура – основний компонент людської діяльності і як складова, і як умова всієї системи будь-якої діяльності. Саме культура виступає основним чинником, що забезпечує у правовій сфері формування, підтримку, поширення та запровадження правових норм, цінностей, знань і значень [2]. Це стає можливим тому, що в культурі об'єднуються наведені компоненти практичної, дійової форми, події, процеси, в яких знаходять виявлення установки й орієнтації її суб'єктів. В умовах подальшої інтеграції й гуманізації суспільних наук зростає необхідність дедалі ціліснішого розуміння суспільства, функцію якого бере на себе звичайно філософія; нині цю місію якісно доповнюють

відповідні сфери діяльності та свідомого вивчення (правознавство, філософія права, соціологія, політологія, політекономія, акмеологія тощо).

Специфіка дослідження, зазначає доктор юридичних наук Н. Оніщенко, – зумовлює розгляд культури не в локальному, а в генеральному просторі людської життєдіяльності, в особливому зрізі соціального простору, коли саме культура утворює те поле і спосіб соціально-правового спілкування, в якому формується кожна окрема правова система з її внутрішньою структурою та особливостями. А це дає змогу вбачати в культурі складну, багатогранну систему механізмів і відповідно «здатність» їх активізувати, внаслідок чого стимулюється, координується, програмується і реалізується активність людей у суспільстві [1]. Як про узагальнювальне поняття окремих видів людської діяльності у нашому контексті йдеться про комунікативну культуру педагога, як певною мірою духовний вимір його професійної діяльності, в якому формуються мотиви, принципи, правила, мета і зміст цієї діяльності.

Оскільки поняття «комунікативна культура» невіддільне від загальногуманітарного розуміння культури як сукупності матеріальних і духовних надбань на певному історичному розвитку суспільства і людини, очевидно слід починати з осмислення філософської категорії “духовність”, що трактується як визначальна ознака «людського буття, що виражає його здатність до творення культури та само творення; пояснення людського буття через категорію «духовність», означає, що людина може не тільки пізнавати та відображати довкілля, а й творити його» [2].

Комунікативна культура педагога являє собою властивість особистості, що засвоює, переосмислює, прагматизує комунікативні знання, цінності, досвід, реалізація яких дає змогу досягати взаєморозуміння у спілкуванні. Загалом комунікативна культура є основою цілісної професійної культури педагога, рівень якої проявляється у комунікації (з лат. «communico» – спілкуюсь із кимось) [3]. Це поняття визначається як смисловий та ідеально-змістовий аспект соціальної взаємодії, обмін інформацією в різноманітних процесах спілкування, у широкому розумінні – як спілкування особистостей за

допомогою мовних і паралінгвальних засобів з метою передавання інформації. Щоб ефективно здійснювати таке спілкування, суб'єкти взаємного інформування оцінюються за таким критерієм, як комунікативна грамотність. Це – сукупність комунікативних знань, умінь і навичок людини, які дають їй змогу ефективно спілкуватися в усній і писемній формах; знання законів, правил і засобів ефективної усної та писемної комунікації, про які йтиметься нижче. Саме комунікативну грамотність можна розглядати як один з важливих показників сформованості комунікативної культури педагога, що вселяє йому впевненість у власні життєві позиції, засвідчує усвідомлення ним пріоритетності значення комунікативної, а також статусної, екзистенційної категорій як істотних життєвих смислів [38].

Важливою складовою комунікативної культури є комунікативна компетентність, що представляє собою здатність особистості застосувати у конкретному спілкуванні знання мови, способи взаємодії з навколишніми і віддаленими людьми та подіями, навички роботи у групі, володіння різними соціальними ролями [2].

У наукових дослідженнях компетентність аналізують, по-перше, як інтегровану здатність особистості, набута в процесі навчання, що охоплює знання, вміння, навички, досвід, цінності, які можуть цілісно реалізуватися на практиці (О. Савченко), здатність використовувати мову в різних сферах спілкування (О. Аршавська, М. Вятютнев, Д. Ізаренков, С. Савіньон, О. Скворцова). Складовими комунікативної компетентності є розумові здібності, мовленнєва діяльність, здібність, здатність людини до спілкування в одному, кількох або всіх видах діяльності, здібності до педагогічної комунікації. По-друге, комунікативна компетентність являє собою сукупність знань, умінь і навичок (Н. Гез, О. Казарцева, О. Краєвська, Г. Рурік, Ю. Федоренко, Д. Хаймс та ін.) [3].

Комунікативна компетентність розглядається як сукупність знань про спілкування в різноманітних умовах та з різними комунікантами, а також уміння їх ефективного застосування у конкретному спілкуванні в ролі

адресанта й адресата. Сформованість цієї якості у майбутніх фахівців права передбачає володіння мовленнєвими уміннями й навичками, необхідними для спілкування, сукупність знань про норми й правила ведення комунікації [3].

Визначення поняття «компетентність» також не є однозначним. Науковцями рівною мірою використовуються два близьких, але не тотожних поняття: «компетентність» та «компетенція», хоча немає ще взаємоузгодженого підходу до їхньої систематизації. С. Холліфорд під компетенцією розуміє здатність, необхідну для вирішення завдань та отримання необхідних результатів діяльності.

Е. Зеєр – діяльнісні знання, вміння, навички, досвід, тобто інтеграцію в єдине ціле засвоєних людиною окремих дій, способів і прийомів розв'язування завдань. Саме особистісні компетенції дають можливість досягти успішності у професійній діяльності. Відсутність у фахівця розвинених належним чином власне особистісних компетенцій (комунікативність, презентабельність, толерантність, гнучкість тощо) значно знижує рівень результативності та ефективності професійної діяльності.

Вважаємо, що комунікативна компетентність складається з різних компетенцій. Вчені виділяють такі: мовна (лексичні, граматичні, фонетичні, орфографічні знання); мовленнєва (вміння аудіювання, читання, письма та мовленнєві вміння, вміння будувати граматично правильні й усвідомлені висловлювання, мовленнєві лексичні навички, мовленнєві граматичні навички, граматичний рівень речення, мовленнєво-слуховимовні навички); соціокультурна; соціолінгвістична (розуміння соціального контексту, в якому використовується мова); дискурсивна (вміння продукувати текст); стратегічна (компенсація часткових знань, умінь та навичок); предметна (відповідає за зміст висловлювання і забезпечує одержання знань про той фрагмент світу, що є предметом мовлення); прагматична (здатність використовувати висловлювання в певних мовленнєвих актах, співвідносячи їх з умовами спілкування) [3].

Професійна комунікативна компетентність передбачає, насамперед, наявність професійних знань, а також загальної гуманітарної культури людини, її вміння орієнтуватись у навколишньому світі, вмінь і навичок спілкування.

Формування професійної комунікативної компетентності передбачає [3]:

- глибокі професійні знання й оволодіння понятійно-категоріальним апаратом певної професійної сфери та відповідною системою термінів;
- уміле професійне використання мовленнєвих стилів і жанрів відповідно до місця, часу, обставин, статусно-рольових характеристик партнера (партнерів);
- знання етикетних мовленнєвих формул і вміння ними користуватися у професійному спілкуванні;
- уміння знаходити, вибирати, сприймати, аналізувати та використовувати інформацію профільного спрямування;
- володіння інтерактивним спілкуванням, характерною ознакою якого є необхідність миттєвої відповідної реакції на повідомлення чи інформацію, що знаходиться в контексті попередніх повідомлень;
- володіння основами риторичних знань і вмінь;
- уміння оцінювати комунікативну ситуацію швидко і на високому професійному рівні приймати рішення та планувати комунікативні дії.

Отже, всі типи комунікації, в яких проявляються комунікативні уміння й навички, рівень комунікативного розвитку комунікантів, можливості їх професійної й міжособистісної взаємодії, великою мірою узалежені від комунікативної компетентності учасників спілкування.

Список використаних джерел

1. Балл Г.О., Папуча М.В. Діалогічність як форма існування і розвитку особистості : монографія. Ніжин: Міланик, 2007. 343 с.
2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. Київ: ВЦ«Академія», 2009. 376 с.
3. Формування комунікативної компетентності як складника професійної підготовки здобувачів освіти / Kobzieva I., Tikhonov V., etc. *International Science*

Ірина Кобзева

*директор Навчально-методичного центру забезпечення якості освіти
комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради*

Ніколь Фрумкін

*учениця 11-Б класу комунального закладу освіти
«Науковий медичний ліцей» Дніпро» ДОР*

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ ДО СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ

Старшокласники мають рухливі межі свого віку, які залежать від соціально-економічного розвитку суспільства, рівня культури, умов життя. Старший шкільний вік – це друга стадія фази життя людини, яка називається дорослішання або перехідний вік У порівнянні з підлітками інтерес до навчання у старшокласників підвищується. Це пов'язано з тим, що складається нова мотиваційна структура учіння. Ці мотиви отримують особистісний смисл та стають дійовими. Центральним новоутворенням ранньої юності є самовизначення молодої людини [2].

На даному віковому етапі відбувається формування цінностей, ціннісних орієнтацій, які опираються на культуру дорослого суспільства. Засвоєння цінностей дорослих сприяє досягненню певної внутрішньої та зовнішньої незалежності, утвердження свого Я та формування особистісних смислів. розвивається інтерес до власного внутрішнього життя, до можливостей щоразу нових і нових самовиявів, до морального експериментаторства. Пошук смислу життя приводить до розширення світогляду, системи цінностей, формується певний моральний стержень, котрий допомагає подолати перші життєві труднощі, старшокласник починає краще розуміти й сприймати навколишній

світ та себе у ньому [4]. Першочергового значення набувають мрії, ідеалізації, пошук кохання, в якому можна буде вийти за межі побутового, кінцевого, тимчасово зумовленого у світ абсолютний, нескінченний, трансцендентний. З'являються думки про героїчне, обмірковуються можливості залишитися в пам'яті вдячних нащадків, у душах тих, хто любив або недооцінив справжнє кохання.

Виховне середовище закладу середньої освіти являє собою сукупність існуючих зовнішніх умов, впливів, можливостей, що сприяють вихованню особистості. освітні системи різних країн мають спільну мету й завдання щодо виховання дітей та формування в них ціннісних орієнтацій.

Сучасні суспільні процеси різко змінили соціальне, матеріальне та політичне становище молодих людей. Для старшокласників характерні особливі риси, що характеризують її як самостійну соціально-демографічну групу [3]. Старшокласники не можуть існувати самі по собі, їм потрібне спілкування з однолітками. Соціально-психологічний розвиток старшокласників характеризується нерівномірністю, напруженістю, наявністю і повторюваністю конфліктних ситуацій. Молодь, порівняно із старшими поколіннями, більш нетерпима, гостріше реагує на суперечності дійсності, не так жорстко дотримується суспільних рамок, мобільніша, швидше засвоює нове. Її характеризують підвищена вимогливість, критичність до старшого покоління, недооцінка об'єктивної зумовленості досвіду старших за віком, переоцінка власної здатності до самостійної діяльності. Саме в молодості динамічно формуються соціальні мотивації, схильність до самоаналізу і швидкість реакції, проте значно менше, ніж у дорослому віці, турбують безпека близьких і відповідальність за них [1].

Нині в сімейних стосунках відбуваються істотні зміни. У моделях сім'ї спостерігаються значні відмінності, немає єдиної форми сімейних відносин. Разом із тим, дослідження ціннісних орієнтирів молоді показує, що саме сім'я залишається її основною цінністю. Молоді люди шукають у ній підтримку і опору в процесі соціалізації, а свою майбутню сім'ю готові будувати з

урахуванням гуманістичних і моральних принципів. При цьому вони відчують величезний брак психологічних знань і вмінь. Психологічна особливість готовності молоді до подружніх стосунків та створення сім'ї являє собою властивість – якість особистості молодої людини, завдяки якій молода людина ухвалює цінності сім'ї як соціального інституту, володіє спеціальними знаннями й уміннями в сфері сімейних взаємовідносин, навичками раціонального ведення домашнього господарства, основами сімейної педагогіки та засобами між особової взаємодії й спілкування [5].

Здібності необхідні молодій людині для вступу у шлюб [6]:

1. Формування певного морального комплексу, тобто готовність особистості прийняти на себе нову систему обов'язків щодо майбутнього шлюбного партнера та дітей. Цей аспект напряму пов'язаний із розподілом ролей у сім'ї.

2. Підготовленість до міжособистісного спілкування та співпраці. Оскільки сім'я є малою групою, то для її нормального функціонування потрібна взаємоузгодженість ритмів життя членів подружжя.

3. Самовідданість по відношенню до партнера. Оскільки в подружньому житті інтереси членів родини будуть перетинатися, то здатність до альтруїзму в певній мірі допоможе чоловікові та дружині зайвий раз не конфліктувати.

4. Наявність комплексу емпатійних якостей. Вони допоможуть здійснювати психотерапевтичну функцію шлюбу, оскільки здатність до співпереживання допоможе зміцнити міжособистісні зв'язки між членами подружжя.

5. Висока естетична культура почуттів та поведінки особистості, або принаймні однакову за своїм рівнем культуру у членів подружжя. Наявність даної характеристики зменшить можливість появи розбіжностей у світогляді та поглядах на виконання сімейних функцій, виховання дітей та ін.

6. Вміння вирішувати конфлікти конструктивним способом, здібність до саморегуляції власної психіки та поведінки. Це положення запропоноване Є. Калмиковою, але воно істотно доповнює вищезазначені.

Зміст формування у дівчат-старшокласників свідомого ставлення до створення сім'ї передбачає: сприяння розвитку гендерної ідентифікації: формування уявлень про себе як дівчину, майбутню жінку; розвиток ціннісного ставлення до себе як жінки; сприяння виробленню потреби у створенні міцної сім'ї, формуванню сімейних цінностей (кохання, взаємоповага, вірність, взаємопідтримка, взаєморозуміння); надання знань про функції сім'ї і сімейні ролі; вироблення умінь спілкування із представниками протилежної статі на основі ціннісного ставлення до себе та партнера; орієнтація на гендерну рівність у взаємовідносинах; сприяння емоційно-позитивному ставленню у дівчат до виконання сімейних ролей – матері, дружини [5].

Як бачимо, психологічна готовність до створення сім'ї є складним психологічним утворенням, що детермінується багатьма взаємопов'язаними чинниками. Ми проаналізували основні здібності необхідні для вступу в подружні стосунки, а також суб'єктивні та об'єктивні чинники вступу у шлюб. Загалом усі фактори готовності студентської молоді до створення сім'ї можна розділити на дві групи: внутрішні та зовнішні чинники.

Отже, психологічна підготовка старшокласників до сімейного життя насамперед покликана сформувати спрямованість на іншу людину, розуміння її зовнішніх виявів і внутрішніх станів, здатність помічати переживання іншої людини, психологічно підтримувати її, що сприяє розвитку таких властивостей, якостей, як симпатія, емоційна гнучкість, емоційна стабільність, розуміння потреб партнера, поблажливість, адаптивність, здатність поступатися. Цій меті підпорядковано й розвиток психологічної привабливості особистості, її здатності до контактів з іншими людьми, вміння спілкуватись і співпрацювати. Для цього старшокласників доречно ознайомлювати з психологічними основами дружби й кохання, морально-психологічного клімату в сім'ї, етапами досягнення подружньої сумісності, умовами гармонізації сімейних стосунків. Водночас вони виробляють у собі розуміння психологічних відмінностей чоловіка і жінки, вміння враховувати їх у міжстатевому спілкуванні, готовність долати конфліктні ситуації у міжстатевих стосунках, а також навички

саморегуляції, зняття стресів, самоконтролю та самокорекції поведінки.

Список використаних джерел

1. Бондарчук О. І. Психологія сім'ї: курс лекцій. Київ: МАУП, 2001. 96 с.
2. Галичанська А. Психологічний клімат молоді сім'ї. *Соціальна психологія*. 2013. № 1. С. 116-122.
3. Гаміна Т. С., Гончар О. Ю. Педагогіка сімейного виховання: навчальний посібник. Луганськ: Альма-матер, 2012. 523 с.
4. Гридковець Л. Світ подружнього життя: навч.-практ. посібник. Київ, 2014. 96 с.
5. Долинська Л. В., Демидова Т. А. Підготовка молоді до сімейного життя: навчально-методичний посібник. Київ, 2002.
6. Психологія сім'ї: навчальний посібник для студентів спеціальності «Практична психологія», «Початкова освіта» / О. Горецька, Н. Сердюк. Бердянськ: Видавець Ткачук О.В., 2015. 216 с.

Вікторія Кожемяка

вчитель української мови та літератури,

КЗО «Середня загальноосвітня школа №58» ДМР, м. Дніпро

[*kozhetnyaky@gmail.com*](mailto:kozhetnyaky@gmail.com)

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ У ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМ РОЗВИТКОМ

В даний час у сучасному світі значно збільшилися психолого-педагогічні дослідження, присвячені проблематиці взаємин дітей шкільного віку.. І на сьогоднішній день у педагогічній практиці виявлено різні підходи до розуміння даного явища, що мають свій предмет вивчення.

Здобувачі освіти з особливостями розвитку мають обмеження у життєдіяльності, зокрема у спілкуванні з однолітками з нормативним розвитком. Зі сказаного стає очевидним, що виникають труднощі в соціалізації

серед однолітків. Також слід зазначити, як наслідок у цих дітей відбувається зниження самооцінки, зниження інтересу до життя, і негативне ставлення підлітків із нормативним розвитком здоров'я до підлітків з особливим розвитком впливає на емоційну складову у дитячому колективі. Тому, завдання вчителя створити на уроці таку атмосферу, щоб комфортно було всім: і дітям, і викладачу.

Одним із перших, хто звернув свою увагу на цей факт, став психолог Лев Семенович Виготський [3], основоположник дослідницької традиції вивчення вищих психологічних функцій, яка стала відома починаючи з 30-х років ХХ століття. На думку Виготського, необхідна така система навчання, в якій дитина з особливим розвитком не виключалася б з життя суспільства і мала можливість поряд з усіма розвиватися та соціалізуватися.

Отже, Л.С. Виготський став одним із перших, хто обґрунтував ідею інтегрованого навчання. Таким чином, ми бачимо, що на тлі духовної сфери, що постійно змінюється, у дітей спостерігається слабка стійкість життєвих цінностей.

Отже, питання побудови доброзичливих взаємин у дитячому віці є одним із найважливіших та актуальних для подальшого розвитку дітей. Даний факт має важливе значення, оскільки на сьогоднішній день у моральному розвитку ми можемо спостерігати варіант послідовного розширення та зміцнення ціннісно-сислової сфери особистості, формування здатності людини оцінювати та свідомовибудувати на основі традиційних моральних норм та моральних ідеалів ставлення до себе, інших людей, суспільству, державі, Батьківщині, світу загалом. Тому, саме під час навчального процесу треба спілкуватися і звертатися до дітей так, щоб вони не відчували себе чужими серед однолітків. Єдина різниця - це буде індивідуальний підхід, особливо при виконанні домашнього завдання. Необхідно враховувати інтереси і схильність дитини як з мови, так і з літератури, які найбільш відповідають його психологічним особливостям. Якщо у дитини гарна пам'ять можна запропонувати щось вивчити, якщо учень більш усамітнюється – знайти цікаву

інформацію для повідомлення, або вада є до малювання і йому краще висловити свою думку через малюнок, створивши візуальну розповідь про прочитане.

Слід зазначити, що одним із першорядних завдань державної політики є забезпечення реалізації права дітей на освіту, яка реалізує умови того, щоб якісна освіта була доступною і водночас відповідала б інноваційній освіті на сьогоднішній день. У сучасному суспільстві важливо створити таке освітнє середовище, в якому підлітки з різним рівнем розвитку могли б отримати можливість соціалізуватися. Саме під час виконання різних прийомів для засвоєння навчального матеріалу і відбувається зв'язок між здобувачами освіти. Це такі справи як робота в парі, в групі, де дитина відчуває себе потрібною, де інші діти дають змогу проявити себе і не звертають уваги на вади інших однокласників.

Міжособистісні відносини, взаємовідносини - одне з основних умов пропорційного розвитку підлітка шкільного віку в освіті, визначальний чинник формування особистості підлітка, як із найважливіших видів діяльності, спрямований на пізнання і оцінювання себе через спілкування зі своїми однолітками. Тому важливим моментом у формуванні моральних цінностей у підлітків шкільного віку стає знання правил спілкування та сприйняття їхньої цінності та необхідності в умовах освіти. Особливо це проявляється під час уроків з розвитку мовлення, коли діти будують діалоги, працюють над різними життєвими ситуаціями, ставлять один одному запитання.

Отже, моральне виховання – це процес засвоєння суспільних норм поведінки, в результаті якого ці зразки стають регуляторами (мотивами) поведінки дитини. Результатом морального виховання виступає моральна вихованість, яка відображається сукупністю певних позитивних якостей дитини шкільного віку до виконання своїх обов'язків, до діяльності, до однолітків, до дорослих та інших людей. Застосування різноманітних форм та методів морального впливу на особистість школяра всіма учасникам освітнього процесу закладу освіти сприятиме формування в учня різноманітних моральних

якостей: дисциплінованості, чесності, відповідальності, дружелюбності та емпатії.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дав змогу виявити її специфічні особливості морального виховання здобувачів освіти. Це її віковий період є сенситивним для формування навичок моральної вихованості оскільки у дітей закладається підґрунтя світосприйняття, моральних цінностей, усвідомлюється необхідність моральних якостей.

Список використаних джерел

1. Висоцька А. Особливості виховного процесу у спеціальних закладах для дітей з порушенням психофізичного розвитку: Дефектологія, 2010. №2. С. 37-40.

2. Вишневський О. Концепція демократизації українського виховання: Концептуальні засади демократизації та реформування освіти в Україні. Педагогічні концепції. Київ: Школяр, 1997. С. 78-122.

Крістіна Коломбет

магістрант кафедри загальної та спеціальної педагогіки КЗВО «ДАНУ» ДОР»

k.novoselowa@gmail.com

Віта Скакуненко

магістрант кафедри загальної та спеціальної педагогіки КЗВО «ДАНУ» ДОР»

skakunenkovita7@gmail.com

Дар'я Карпова

магістрант кафедри загальної та спеціальної педагогіки КЗВО «ДАНУ» ДОР»

daryaryabikh@gmail.com

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА НА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Проблема здоров'язбереження ще у минулому столітті набула статусу глобальної. Особливо актуальною є тема здоров'язбереження здобувачів освіти в сучасному інформаційному суспільстві. Адже людина, «від якої навколишній інформаційно і технічно перевантажений світ вимагає щоденної мобільності,

адаптивності, вміння швидко орієнтуватися та кілька разів за життя змінювати свою професію, постійно поновлюючи свою знаннєву сферу, – така людина має докладати немалі зусилля аби відповідати цим вимогам» [1].

Справитися з подібними завданнями і навантаженнями може фізично, інтелектуально, психо-емоційно та соціально здорова людина, яка, окрім того, вільно володіє сучасними медіаосвітніми можливостями. У той же час активне й дуже раннє використання медіаресурсів, у свою чергу, детермінує великі проблеми у здоров'язбереженні як дітей, так і дорослих.

Тому проблема здоров'я людини набуває нових додаткових нюансів у контексті масового використання не зовсім безпечних медіаможливостей. Досить велика кількість сучасних досліджень, науково-популярних видань присвячені аналізу і даного контексту проблем здоров'язбереження. Висновки спеціалістів невтішні: під впливом нових агресивних технологій генофонд здоров'я людства катастрофічно втрачає свої позиції, особливу ж загрозу для людей становлять так звані неінфекційні хронічні захворювання (НІЗ) (онкологічні, серцево-судинні хвороби, діабет, захворювання дихальної системи), які щорічно всвіті забирають більше 60 % життів дітей та дорослих у всьому світі. Важливим є той факт, що саме спосіб життя сучасної людини (гіподинамія; технологізація багатьох процесів виробництва, робочих місць, сфери відпочинку з супроводом небезпечних опроміненнь, у т.ч. медіа ресурси, переїдання, надмірне вживання солі; вживання наркотиків, токсикоманія, тютюнопаління тощо) найбільше провокує НІЗ. Тобто практично вирішення даної проблеми знаходиться в руках самої людини. І головне – вчасно усвідомити причинно-наслідкові зв'язки, свій спосіб буття в сучасному світі й перебудувати його на позитивних здоров'язбережних принципах.

Окрім того, науковці підкреслюють, що слід знати всі основні негативні впливи сучасного медіапростору, особливо на дітей та учнів, щоб вчасно на них можна було зреагувати, попередити, відвернути, недопустити. Так, серед проблем стосовно дітей та учнів, в першу чергу, виокремлюють [2]:

- посилення гіподинамії, формування малорухливого способу життя;

- «згорання» пізнавальних інтересів;
- зниження тону і якості інтелектуальної діяльності;
- «лінивість» психіки (уваги, пам'яті, уяви);
- наслідування дітьми асоціальної поведінки віртуальних героїв;
- «віртуалізація» життєвого світу дітей, що призводить до руйнування реальних соціальних зв'язків;
- відволікання від дитячих обов'язків в межах своєї родини;
- Інтернет-залежність (захоплення іграми з медіанасильством-«ігроманія»);
- порушення соматичного і психічного здоров'я.

Тобто безконтрольний інформаційний потік може як завгодно глибоко проникати в суть дитини, дорослої людини і деформувати її свідомість, понижувати показники здоров'я та життя [4].

В таких умовах першочерговим завданням освіти має стати переорієнтація її на розвиток людини, в тому числі засобами медіаосвіти, на самоактуалізацію. Тобто необхідний повномасштабний перехід від «знанієвої» до «розвивальної» парадигми; де в центрі освітнього процесу знаходяться не знання, а особисті здатності людини до самостійного оволодіння цими знаннями, включаючи комп'ютерні можливості.

В рамках системного утвердження в освіті ідеалів рівноправності, співробітництва, взаєморозуміння та толерантності, відповідно в інформаційному суспільстві суттєвою рисою освіти стає діалогова форма освітнього процесу, спрямована на формування загальнолюдських, вищих цінностей, яким притаманний потужний об'єднавчий потенціал, закладені механізми здійснення конструктивної комунікації, і де ефективно можна використовувати всі позитивні можливості сучасної медійної комунікації.

Доведено, що потужна й адекватна інформатизація освіти сприяє диференціації та індивідуалізації освітньої діяльності і це радикально змінює концептуальні засади, інструментарій навчально-виховного процесу [3, с. 10-11]. З іншого ж боку, як вже зазначалося, – вона призводить до сильних негативних впливів на навколишнє середовище, у т.ч. і на здоров'я дорослих та

дітей. В даному контексті основне завдання – збалансувати корисні і негативні ефекти від медіатехнологій в сторону посилення впровадження захисних та оздоровчих методик у медіаосвітньому просторі.

На основі вищезазначеного, в рамках актуалізації основних освітніх проблем здоров'язбереження, зокрема в інформаційно перевантаженому суспільстві, виокремлюються наступні змістові лінії освіти:

- всебічний розвиток інтелектуального, психо-емоційного, духовного, фізичного та соціального здоров'я дитини, дорослої людини як основи для здійснення нею всіх форм життєдіяльності, досягнення громадського, професійного і особистого успіху на основі використання передових технологій, у т.ч. медіаосвіти;

- становлення здорового особистісного начала на основі розвитку особистих здатностей людини до самостійного оволодіння життєвими навичками, знаннями, зокрема знаннями про здоров'я, його збереження та зміцнення, безпечного набуття та навичок використання медіаграмотності;

- виховання здорової особистості на основі розвитку загальнолюдських, вищих цінностей як обов'язкової умови становлення здоров'я, щастя, добробуту та успіху на ідеалах рівноправності, співробітництва, взаєморозуміння та толерантності з паралельною орієнтацією і на комунікаційні можливості медійних засобів;

- формування культури здоров'я як невід'ємної складової загальної культури особистості, створення закладів культури здоров'я як осередків здоров'язбережної освітньої діяльності, де відбувається комплексна перебудова всіх складових навчально-виховного процесу в рамках створеної концепції закладу, і де медіаосвіта ефективно використовується для розширення можливостей комунікації та соціалізації молодих людей без шкоди для здоров'я;

- використання комп'ютерно-інформаційних можливостей медіаосвіти для сприяння диференціації та індивідуалізації освітньої оздоровчої діяльності,

з урахуванням та нейтралізацією всіх можливих ризиків використання Інтернет-засобів, медіаресурсів для різних складових здоров'я дитини;

- застосування у контексті проєктивної складової освіти можливостей творчого розвитку дітей з безпечним використанням медіаосвіти, а також ефективних засобів здоров'язбереження, зокрема – освіти на основі розвитку життєвих навичок.

Відтак здорова інноваційна особистість у медіапросторі – це особистість зі здоров'язбережною свідомістю, особистість, яка здатна бути активним громадянином, успішною людиною у власному житті, та яка має для цього реальні можливості, і, в першу чергу, – вміння й навички адекватного застосування як засобів медіаосвітнього простору, так і засобів здоров'язбереження та здоров'ятворення в освітньому закладі, і упродовж усього життя, тобто здатної вести індивідуально скорегований здоровий спосіб життя в мінливих умовах оточуючого середовища, в умовах інформаційних агресій, використовуючи позитивні потенціали сучасних медіаресурсів без шкоди для здоров'я.

Список використаних джерел:

1. Іонова О.М., Лукьянова Ю.С. Здоров'язбереження особистості як психолого-педагогічна проблема. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. Харків: ХНПУ ім. Г.С. Сковороди. 2009 р. С. 69-72.

2. Петрунько О. Сучасна дитина в медіапросторі. *Педагогічна газета*. № 7(180), липень. 2009. С.7-8.

3. Романенко М.І. Філософсько-парадигмальні засади освітніх інновацій. *Регіональний аспект формування інноваційного освітнього середовища: Метод. альманах (обл. наук.-метод. семінар)*. Частина друга. Дніпропетровськ: «Інновація», 2009. С. 4-14.

4. Семчук С.І. Медіасоціалізуючий вплив комп'ютерних технологій на молоде покоління. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2014. Ч. 3. С. 321. 328 с.

Ірина Коляда

кандидат філософських наук, доцент кафедри управління

інформаційно-освітніми проектами

КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти»

admkozyada@gmail.com

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАННЯ

В умовах повномасштабної війни росії проти України як ніколи гостро стоїть питання організації навчання. Пріоритетність знань та освіти залишається одним з основних ресурсів соціального та економічного розвитку країни, попри всі виклики, що стоять перед українським суспільством. За останні роки, пов'язані з карантинними умовами Covid-19 та воєнним станом, відбулася значна трансформація освітньої діяльності. Державні освітні установи, перейшовши на дистанційне навчання, мобільно застосовують синхронний та асинхронний режим навчальної діяльності. Поруч з державними, з'явилася велика кількість приватних онлайн-шкіл, що надають освітні послуги. Відбулася централізація освітнього процесу за рахунок того, що Міністерством освіти і науки створено єдиний Всеукраїнський онлайн-розклад для організації дистанційного навчання школярів в умовах війни з відкритим доступом до навчальних матеріалів Всеукраїнської школи онлайн. На базі Всеукраїнського розкладу створений сервіс Всеукраїнська школа онлайн: бот, завдяки якому учні 1–4 класів можуть автоматично отримувати відповідні посилання на відео уроки та навчальні матеріали.

Ці процеси сьогодні не є питанням конкуренції, а лише розширенням освітнього простору можливостей. Тому освіта все більше набуває якостей товару, який можна оцінити за певними характеристиками - рівнем якості, кількістю асортименту, доступністю, вартістю тощо.

Інформаційна складова для сучасної освіти має першорядне значення. Її цінність підтримується комунікаційною складовою мережевої взаємодії. Це дає змогу по-іншому організувати освітню взаємодію, створити абсолютно нову модель освіти, не обмежену просторовими, часовими та інституційними

рамками. Це дозволяє вчителю та учням заповнити дефіцит спілкування та забезпечити зворотній зв'язок в процесі навчання. Серед ресурсів, які користуються найбільшим попитом у освітянської спільноти, популярним месенджером для спільної мережевої взаємодії залишається Viber, а для онлайн-спілкування найчастіше використовують Zoom. Серед платформ для розміщення навчальних матеріалів більш затребуваним залишається вебсервіс Google Classroom.

Аналізуючи загальні закономірності еволюційного оновленняцифрових технологій потрібно погодитись з висновком, що ми наочно спостерігаємо за стрімким розвитком інтернет-платформ як центрів для командної роботи. Одним з таких є середовище Google Suitefor education, складові (Gmail, Google Drive, Google Академія, Calendar, Sites, Youtube, Hangouts, Classroom) якого дозволяють створювати та упорядковувати навчальні матеріали, планувати та проводити навчальні курси, здійснювати онлайн-зустрічі.Також від компанії Googleдля корпоративної роботи представлено спеціалізоване хмарне програмне забезпечення й інструменти Google Workspace.Ще одним відомим середовищем для спільної роботи є MicrosoftTeams в Office 365 від Microsoft, яке містить корпоративні програми та дозволяє систематизувати навчальну діяльність педагогів закладу освіти.

Важливою характеристикою є їх властивість оперативно реагувати на зміну соціально-економічних умов, причому не потребуючи додаткового фінансування та участі контрольованих державою вертикально структурованих інформаційних потоків. Це дозволяє в ситуації вимушеної ізоляції дуже швидко і якісно, без використання додаткових ресурсів налаштувати систему комунікації для організації освітньої діяльностізакладу освіти в дистанційному режимі [1с.85].

На тлі реформ Нової української школи значно розширився ринок навчальних гейміфікованих платформ та платформ з віртуальними фасилітаторами. Популярність гейміфікації тісно пов'язана з використанням мобільних пристроїв у навчанні та впровадженням ігрових методик навчання в

Новій українській школі. Найбільш популярними гейміфікованими онлайн-ресурсами для учнів НУШ є Академія SmartKids вітчизняного виробника інтерактивного контенту «Розумники», Електронний помічник вчителя, навчальні ігри від Britishcouncil, mozaBook від Mozaikeducation (офіційний представник в Україні - компанія EdPro). Саме за рахунок таких цифрових ресурсів можна задовільнити потреби учнів у різних видах взаємодії, швидкого зворотнього зв'язку та отриманні результатів, що стимулюються у вигляді балів, бейджів та ін.

Розвиток дистанційної освіти вимагає об'єднання цифрових застосунків (таких як Creately, Canva, Learning Apps та ін.) та мультимедійних ресурсів (інтерактивні онлайн-дошки Padlet, Miro та ін.) в єдину навчальну систему. Це полегшить працю педагога та підвищить ефективність навчального процесу. Тому майбутнє дистанційної освіти, на мою думку, лежить в площині розвитку і розбудови різноманітних платформ електронного навчання.

Розглядаючи тенденції розвитку освітньої галузі, лише у 2021 році розмір ринку електронного навчання в світі перевищив 315 мільярдів доларів США. За прогнозами, з 2022 до 2028 року середньорічний приріст становитиме 20% [2].

Визнаючи важливість дистанційної освіти в сучасних умовах розвитку глобального суспільства, і держава, і бізнес-структури фінансують сьогодні впровадження цифрових технологій в освіту. Адже відновлення інфраструктури та економіки України після перемоги буде вимагати висококваліфікованих фахівців. Тому, особливо важливим вбачається вміння орієнтуватися в інформаційному полі, володіти навичками роботи з інформацією, бути обізнаним користувачем інформаційно-комунікаційних технологій, застосовувати набуті знання задля задоволення потреб самореалізації та покращення якості життя.

Список використаних джерел

1. Коляда І.Г. Інформаційно-освітній простір сучасного суспільства: соціально-філософський аналіз: дис. ...канд. філос. наук:

09.00.03 /Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського. Одеса, 2021.218 с.

Ринок електронного навчання. Ідентифікатор звіту: GMI215.
URL:<https://www.gminsights.com/industry-analysis/elearning-market-size>

Лариса Кульбач

*Старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти
Комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної
освіти» Дніпропетровської обласної ради*

kulbachlarisa@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ

На початку ХХІ століття громадянська та правова освіта знаходилися під впливом радянської епохи, що проявлялося у розвитку за інерцією. Свідченням постколоніальної політичної культури є комплекс меншовартості, зрусифікованість українців, нездатність до адекватної оцінки та неспроможність захисту національних інтересів. Втім бажання бути незалежними, курс на євроінтеграцію, розбудову демократичного суспільства в Україні, утвердження демократичних цінностей – усе це розхитувало вплив радянської епохи на політичну свідомість українців. Революція Гідності стала відправною точкою в розбудові та оновленні громадянської освіти в Україні, а Євромайдан остаточно визначив європейський напрям зовнішньої політики України. На сьогодні весь світ спостерігає, як східна країна-агресорка, розпочавши війну на сході України, анексувавши Крим, здійснивши повномасштабне вторгнення на територію України, прагне придушити її демократичний рух, зупинити на шляху утвердження демократичних цінностей, знищити національний дух та ідентичність українців, порушуючи їх елементарні права на життя, свободу, незалежність.

Втім, очевидно, що в такі переломні часи та буремні сторінки історії відбуваються трансформації у свідомості громадян: змінюється вагомість та

співвідношення цінностей, приходиться розуміння важливості громадянської та правової освіти, необхідність активної громадянської позиції. Наразі для українців серед загальнолюдських та демократичних цінностей найбільш важливими є мир, життя, родина, єдність нації, непоко́ра, свобода, незалежність, гідність.

Зазначимо, що в даному контексті місією освітньої галузі, що визначена державою та суспільством, зокрема Законом України «Про освіту», Концепцією розвитку громадянської освіти в Україні (2018), є формування громадянських компетентностей дітей та молоді, розвиток ціннісних поглядів, установок та орієнтирів, пропагування демократичних цінностей, вироблення у молоді активної життєвої позиції, бажання брати участь у суспільних процесах, реалізовувати виборче право, впливати на громадські та державні рішення.

У рамках формальної освіти формування громадянської та соціальної компетентності у дітей розпочинається з дошкільного віку. Державні стандарти дошкільної освіти, початкової та базової середньої ґрунтуються на компетентнісному підході, а громадянські та соціальні компетентності є ключовими в освітньому процесі усіх ланок освіти. Від елементарних понять про сім'ю, країну, сімейні та національні свята й традиції, про своє місто, національні символи, гендерну рівність, повагу до сусідів, до їх історії і традицій – до системних знань про суспільний устрій, інститути та владні структури, законодавчу та виконавчу владу, закони, права і обов'язки громадян. Кінцевим результатом шкільної громадянської освіти є сформованість у випускників громадянських та соціальних компетентностей разом із ціннісною складовою та активною життєвою позицією.

Водночас поруч із формальною останні роки в Україні активно розвивається неформальна освіта, яка доповнює й розширює першу. «На сьогодні інститути громадянського суспільства працюють у більшості суспільних сфер: у сфері захисту прав людини та громадянина, представлення інтересів різних груп громадян, надання соціальних та інших послуг, провадження благодійної та волонтерської діяльності, реалізації освітніх і

культурних проєктів, захисту довкілля, проведення аналізу реалізації державної політики, моніторингу діяльності органів влади, провадження антикорупційної діяльності та інших». У «Національній стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні» (2021), зазначено, що влада має не тільки уникати втручання в роботу громадянських інститутів, а й сприяти їх діяльності. «Діяльність держави у зазначеній сфері має ґрунтуватися на підході «жодних рішень для громадянського суспільства без громадянського суспільства» [2].

Варто зазначити, що вітчизняні та зарубіжні науковці у своїх доробках збігаються в думках, що неформальна освіта має значний потенціал у формуванні лідерських якостей, громадянської відповідальності, ціннісних орієнтирів молоді.

Попри те, що інформальна освіта, що передбачена Концепцією розвитку громадянської освіти в Україні, є найменш розвинутою, вона передбачає забезпечення умов для громадянської самоосвіти через включення відповідного змісту в навколишнє середовище, інформування про залучення громади до прийняття рішень на місцевому рівні, книговидання, кінематограф, культурні продукти, туризм, онлайн-платформи та активне інформування про такі ресурси, інформаційні ресурси, що сприяють розвитку громадянських компетентностей та формуванню критичного мислення, сприяння засобів масової інформації розвитку громадянських компетентностей [1].

Отже, формальна, неформальна та інформальна види освіти мають одну ціль – суспільство з високим рівнем громадянської та правової культури, але відрізняються підходами, формами, термінами навчання, суб'єктами надання послуг, мірами відповідальності тощо. Тож «формальні, неформальні та інформальні види освіти є однаково цінними» [4]. Громадянська освіта – це не тільки навчання та громадянське виховання на основі національних та загальнолюдських цінностей; навчання принципам та видам залученості громадян в суспільних та політичних процесах; розвиток та соціалізація особистості, формування її національної самосвідомості, громадянської позиції,

загальної культури, світоглядних орієнтирів, дослідницьких та аналітичних навичок та професійних якостей, а це ще й розвиток критичного та креативного мислення, фінансова грамотність та медіаграмотність, здатність не піддаватись медійним та ворожим маніпуляціям. А громадянська освіта у воєнний час – це інструменти громадянської активності, єдності, взаємодопомоги, підтримки, які мають ціннісну складову. Війна – це ціннісне потрясіння. Сьогодні ми маємо виклик тим цінностям, які декларуємо. Українці борються за свої території, людей, цінності. Триває процес вироблення ціннісної рамки свободи й демократії в умовах війни. У процесі трансформації цінностей ми переосмислюємо історію, утверджуємося, що наша сила в єдності й вірі, а незалежність, непокора, гідність і честь – це генетичні цінності нації.

Список використаних джерел

1. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні : затв. розпорядженням Каб. Міністрів України від 03.10.2018 р. URL: <http://surl.li/tctn> (дата звернення: 10.09.2022).

2. Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки: Указ Президента України від 07.09.2021 р. № 487/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text> (дата звернення: 10.09.2022).

3. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 30.10.2022).

4. Хартія Ради Європи з освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини. Рекомендація CM/Rec(2010)7 та Пояснювальний меморандум. Київ: Основа, 2017. 44 с.

Віра Купрас

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри загальної та спеціальної педагогіки КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти»

Дніпропетровської обласної ради

verakupras@gmail.com

Тетяна Четверик

студентка кафедри загальної та спеціальної педагогіки КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради

м. Дніпро

ch.tanya280178@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ЦІННОСТЕЙ У ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Цінності - це те, що особливо важливо для людини. Цінності - джерело мотивації діяльності. Фундаментом освіти, умовою формування людини та суспільства – є цінності, сформовані протягом життя. Виховання будь-яких цінностей, особливо у дітях – це тяжка праця. А особливу дитину потрібно по-особливому вчити й по-особливому виховувати. Цей процес не обмежується тільки закладом освіти, він проникає практично у всі сфери життя.

У Законі України «Про освіту» мету освіти визначено як всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору [1, с. 1]. Учасниками освітнього процесу є не тільки нормотипові учні, а і діти з ООП.

Тому в серпні 2011 року Кабінет міністрів України затвердив «Порядок організації інклюзивного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах», де у загальному вигляді окреслюються конкретні заходи щодо організації цієї інноваційної форми освіти, надання освітніх послуг учням, створення умов для безперешкодного доступу до таких закладів, забезпечення їх навчально-методичними, наочно-дидактичними посібниками та індивідуальними засобами, створення інклюзивних класів, комплектування та наповнення їх учнями, а також забезпечення шкіл з інклюзивною формою навчання відповідними педагогічними кадрами. Ще В. Сухомлинський постійно приділяв увагу важливій, гострій і складній проблемі - вихованню і навчанню дітей з особливими потребами [5]. На думку вченого, дітей з особливими потребами потрібно навчати в масовій загальноосвітній школі, оскільки це необхідно для того, щоб діти з обмеженими можливостями перебували в атмосфері повноцінного духовного життя школи. На уроці таким дітям слід давати завдання, які б гарантували їм успіх у виконанні, а відповідно і відчуття радості успіху [5].

Інклюзія – це процес включення всіх громадян у соціум, насамперед тих, хто має труднощі у фізичному чи розумовому розвитку. Він передбачає розробку і застосування таких методів і прийомів, які зможуть дозволити кожній людині рівноправно брати участь суспільному житті [3].

Інклюзивне навчання — це система освітніх послуг, що базується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання, яка передбачає навчання в умовах загальноосвітнього закладу. Тому основне завдання організаторів і педагогів інклюзивного навчання полягає у створенні середовища, де вихованці з особливими освітніми потребами знаходять підтримку, усвідомлюватимуть свою цінність, а також важливість власної ролі у процесі навчання. Інклюзивне навчання – це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти таким дітям шляхом урахування їх індивідуальних особливостей [2].

Тож всі учасники освітнього процесу мають мати партнерські взаємини. Їх спілкування повинно бути максимально відкрите та щире для утвердження морально-етичних (гідність, рівність, справедливість, толерантність та культурне різноманіття, турбота, чесність, довіра), соціально-правових (верховенство права, нетерпимість до корупції та фаворитизму, патріотизм, екологічно-етична цінність, соціальна відповідальність) та особистісно зорієнтованих цінностей (самореалізація, лідерство, свобода) цінностей.

Розглянемо декілька основних цінностей, що маємо формувати та культивувати у дітей з ООП.

1. Гідність – базовий елемент самосвідомості людини. Головна ідея розуміння гідності полягає в тому, що людина самим фактом свого народження заслуговує на визнання суспільством її індивідуальності. Цінна кожна людина у школі, незважаючи на її особливості[1,с.6]. Булінг- це приниження гідності особи. Тому вчити учнів з ООП вибудовувати кордони та піднімати самооцінку. Якщо учень вміє себе захищати, вміє звернутися до дорослого за допомогою, вміє казати «ні» і відчуває себе гідно – то це буде допомагати впоратися з будь-якими ситуаціями. Міркуючи про попередженнябулінгу, необхіднопроведитипозакласні заняття з учнями про шкоду булінгу, йогонаслідки, проводити групову роботу всіхучнівкласуізпрактичним психологом.

2. Рівність у освіті – це коли всі люди мають однакові права на освіту, гарантовані Державою [1, с.10]. У межах реалізації Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р, пріоритетними завданнями залишаються створення рівних можливостей та вільного доступу до освіти, задоволення особливих освітніх потреб усіх учасників освітнього процесу, створення інклюзивного освітнього середовища. В основі інклюзивної освіти лежать ідеї рівного ставлення до всіх членів суспільства незалежно від їхньої національності, статі, раси, культури, соціального стану, релігії, індивідуальних можливостей і

здібностей. Необхідними умовами формування інклюзивного середовища в закладах загальної середньої освіти є подолання соціальних та психологічних бар'єрів, впровадження педагогіки партнерства, створення універсального дизайну та розумних пристосувань у закладах освіти в межах безбар'єрного фізичного простору.

3. Довіра – є базовою, вихідною передумовою ефективного спілкування [1, с. 30]. Довіра сприяє самовихованню дитини, її самовдосконаленню. Якщо у сім'ї, шкільному середовищі створена емоційна безпека, то дитина вчиться довіряти світу. На уроках можна використовувати метод читання та аналіз творів дитячої художньої літератури, бесіди, тренінгові заняття тощо. У сім'ї повинні бути відверті та довірливі стосунки між батьками й дітьми. Це робить мікроклімат у сім'ї благополучним для розвитку особливої дитини. Сім'я та вчителі повинні довіряти дитині та надавати можливість діяти самостійно.

4. Самореалізація - це здатність людини пізнати себе і здійснити своє покликання [1, с. 56]. Потенційні можливості учня реалізуються через ППР (індивідуальна програма розвитку). В цьому дитині з ООП допомагає команда психолого-педагогічного супроводу – сприяють формуванню суспільних цінностей у здобувачів освіти у процесі його навчання, виховання та розвитку. Свою роботу команда супроводу будує так, щоб не тільки давати дітям знання, а й допомогти їм усвідомити цінності й пріоритети, сформувати необхідні уміння і навички для повсякденного життя. Таким чином це допомагає дитині з ООП легше влитися в соціум, бути впевненішим та вміти вирішувати конфлікти з оточуючими.

Ціннісне навчання дітей з особливими освітніми потребами працює через:

- 1) ціннісну свідомість;
- 2) благополуччя;
- 3) сприяння;
- 4) зв'язок;
- 5) трансформацію;

б) досягнення.

Щоб у дитини з особливими потребами сформувати морально-духовні цінності найперше, що необхідно – любити її такою, яка вона є, поважати її, незалежно від віку, наявних у даний час можливостей, визнавати усі складності її внутрішнього світу, вірити в неї.

Список використаних джерел

1. Ціннісні орієнтири сучасної української школи/брошура, МОН, 2019, 63 с.
2. Закон «Про освіту».
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 17.10.2022).
3. Арцишевський Р. А., Сухомлинський В.О. Про духовний розвиток молодших школярів: Пед. дискурс: зб. наук. пр, 2011. Вип. 10. С. 14-21.
4. Василь Сухомлинський про роботу з дітьми з особливими потребами.
5. В.Сухомлинський. Вибрані твори: у 5 т. Київ, 1977. Т. 5. С. 59
6. Сухомлинський В.О. Квітка сонця. Х.: Школа, 2009. 240 с.
7. Миронова С. П. «Сучасні підходи до морального виховання учнів з вадами інтелекту». [Електронний ресурс]. URL: http://www.rusnauka.com/26_SSN_2010/Pedagogica/71684.doc.htm

Інтернет-ресурси:

1. URL: <https://sno.udpu.edu.ua/index.php/naukovo-metodychna-robota/95-innovatsiini-pedahohichni-tekhnologii-v-zahalnoosvitnii-shkoli-teoriia-ta-praktyka/415-formuvannya-korektsijno-rozvitkovogo-seredovishchadlya-ditej-iz-osoblivimi-osvitnimi-potrebami>
2. URL: <http://lviv.samopomich.ua/vasylsuhomlynskyj-pro-robotu-z-ditmy-z-osoblyvymy-potrebamy>.

3. URL: <https://oplatforma.com.ua/article/2993-nklyuzya-v-osvtnomu-protses-yak-odna-z-form-sotsalzats-ditini-z-osoblivimi-osvtnmi-potrebami>»

Оксана Куренкова

Асистент вчителя, Раївський ліцей Раївської сільської ради

Синельниківський район

oksana0992220964@gmail.com

ВПЛИВ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОРЕКЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

*Якими діти народжуються – ні
від кого не залежить, але в
наших силах зробити їх
хорошими через правильне
виховання.*

Плутарх

В державних документах, які визначають зміст, характер і спрямованість реформи загальноосвітньої школи, чітко накреслено мету і завдання навчання та виховання в початковій ланці освіти:

- закласти основи всебічного розвитку дітей;
- формування стійких навичок читання, рахунку, письма, розвитку мовлення;
- оволодіння українською мовою;
- ознайомлення з традиціями та звичаями українського народу;
- забезпечення фізичного та інтелектуального розвитку молодшого школяра;
- виховання поваги до Конституції України, Законів України, державної символіки - Герба, Прапора, Гімну України та історичних святинь;
- формування почуття патріотизму;
- індивідуального підходу до особистості молодшого школяра.

Початок шкільного навчання – переломний період, в якому проявляються риси дошкільного дитинства, перехід до нового способу життя й умов життєдіяльності. Це – час, коли закладаються та розвиваються основи багатьох психічних якостей. Особливо вдумливо слід ставитися до вікових особливостей фізичного і психічного розвитку дітей, що дасть учителеві можливість цілеспрямовано, без шкоди для вихованців організувати їх якісне навчання, - визначає дійсний член Академії педагогічних наук України, доктор педагогічних наук, професор О. Я. Савченко.

Щодо особистісного розвитку дитини в цей час істотним є те, що вік 7-8 років є сензитивним періодом для засвоєння моральних норм.

Це єдиний момент, коли дитина психологічно готова до розуміння змісту норм і правил та їх повсякденного виконання.

«Людина – машина. Ця «машина» діє бездоганно, універсально. Та, на жаль, зустрічаються випадки, коли окремі її деталі чи навіть цілі ланки дістають ушкодження (вроджені чи набуті)» - писав Жульєн Ламетрі.

Для підготовки до самостійного життя та праці розумово відсталих учнів неможливо обійтися без постійного корекційного впливу на навчально-виховний процес. Оскільки у розумово відсталих дітей виявляється низка суттєвих недоліків у психічному та фізичному розвитку, що значно ускладнюють досягнення освітньої та виховної мети шкільного навчання, необхідним є застосування системи спеціальних педагогічних засобів для подолання або послаблення таких недоліків. У цьому і полягає сутність корекційно-виховної роботи, здійснення якої є специфічним завданням допоміжної школи і відбувається за двома взаємопов'язаними напрямками:

- а) виправлення дефектів, які властиві розумово відсталим дітям;
- б) сприяння їх розвитку.

Виправлення недоліків пізнавальної діяльності розумово відсталих школярів досягається в основному педагогічними методами в процесі вивчення загальноосвітніх дисциплін. Конкретні шляхи навчання і виховання розумово відсталого школяра дуже специфічні. Хочемо звернути увагу, що при

практичному здійсненні корекційної роботи слід враховувати не лише необхідність виправляти певні дефекти, а й усебічно розвивати здорові, не пошкоджені задатки дітей.

Розумово відстала дитина зазвичай із великими труднощами розуміє запропоноване їй завдання, часто не прагне зрозуміти його достатньо, а тому і виконує його на основі поверхневого враження від сприйняти слів педагога. Звідси в дитини не формується чіткий, диференційований намір, і виявляються труднощі, а іноді й невідповідність діяльності до доручення завдання.

Вчителю при роботі з розумово відсталими учнями необхідно увесь час регулювати роботу учнів, спрямовувати її у необхідне русло. Не слід забувати про дотримання таких умов:

- забезпечення цілісності, корекційної наступності уроку та позакласних заходів;
- диференційований та індивідуальний підхід до молодших школярів.

У педагогічній практиці не менш актуальною є проблема гіперактивного розладу із дефіцитом уваги молодшого школяра. Основними проявами ГРДУ є надмірна рухливість, нестриманість, імпульсивність і, зрозуміло, нездатність зосереджувати увагу.

Діти приходять до школи з неоднаковим рівнем готовності бути учнем. І це не тільки різний інтелектуальний розвиток, а й соціальний – уміння поводитися зі старшими, здатність керуватися певними правилами. Буває, що минає кілька місяців, поки дитина адаптується до ролі школяра.

Щоб досягти позитивного результату у навчанні та вихованні гіперактивної дитини в початковій школі, необхідно насамперед визначити причини цього розладу. Також вчитель повинен зрозуміти механізм виникнення небажаної поведінки.

А тепер головне завдання педагога – допомагати учневі регулювати свою поведінку. Для цього необхідного його тримати у полі зору, щоб при конфліктній ситуації вчитель вчасно зміг прийти на допомогу. Тому такого учня треба садити за першою партою.

Особливу увагу звертаємо на виконання класних і домашніх завдань, які повинні бути доступними для дитини з гіперактивним розладом. Як правило, завдання, які виконують всі учні в класі, для учня з дефіцитом уваги є довготривалими. Тому починати варто з меншого за обсягом завдання.

Отже, головним завданням для вихователя при психолого-педагогічній корекції гіперактивної дитини необхідно залучити її у навчально-виховний процес, дати можливість відчувати себе частиною класного колективу і схвалюваною педагогом. В результаті цього в дитини поступово підвищуватиметься самооцінка, покращиться емоційне самопочуття.

При виконанні такої роботи дитина не змарнує навчання в початковій школі, а навпаки закладе фундамент для подальшого навчання в майбутньому.

«Мені не давала спокою думка: чому в окремих дітей такі слабкі пам'ять і увага?.. Мислення їх мені чомусь уявляється кволим, блідим, хворобливим... Як часто доводиться чути від нашого брата-учителя: нічого не вийде з цього учня, безнадійний він... Хочеться сказати: не поспішайте з висновками – на вашій совісті людина», - писав В. О. Сухомлинський.

Проблема неуспішності молодших школярів привертала до себе увагу багатьох педагогів, психологів. Цих дітей віднесли до особливої категорії – дітей із затримкою психічного розвитку. Для ЗПР виділенні такі риси:

- низька працездатність в результаті підвищеної виснаженості;
- обмежений запас загальних уявлень;
- низький рівень інтелектуальної діяльності;
- часткова сформованість ігрової діяльності.

Коли дитина з ЗПР приходить в перший клас, потрапляє до категорії постійно невстигаючих дітей, це ще більше травмує їх психіку. Тому дитина не хоче ходити до школи і здобувати знання.

В корекційній роботі з дітьми з ЗПР необхідно враховувати не тільки рівень розвитку загального інтелекту, але і тип співвідношення вербальних та невербальних інтелектуальних здібностей. В індивідуальному підході до дітей з пониженим рівнем інтелектуального розвитку слід спиратися на більш

розвинуті інтелектуальні здібності і поступово формувати відстаючі. Визначена структура інтелектуальних здібностей дітей з ЗПР та звичайних дітей може мати важливе прогностичне значення в організації диференційованого навчання.

Найбільш педагогічно доцільною, з точки зору здійснення корекційного впливу на емоційну сферу молодшого школяра, є його ігрова діяльність, оскільки саме вона має великий адаптаційний вплив. Він полягає в тому, що гра безпосередньо пов'язана з руховою координацією, зором, мовою, мисленням і вимагає узгодженої участі цих та багатьох інших компонентів психічної діяльності.

У рамках психолого-педагогічної корекції пропонується комплекс комунікативних ігор та вправ. В своїй роботі використовуємо:

- вправи для розвитку навичок розв'язання конфліктів;

«Чарівні окуляри»

Ведучий. Я хочу показати вам чарівні окуляри. Той, хто їх надіне, бачить тільки гарне в інших, навіть те, що людина приховує від інших. Ось зараз я поміряю ці окуляри... Ой, які ви всі гарні, веселі, розумні!

Підходячи до кожного учасника, ведучий називає якусь його гарну якість.

А тепер хочу, щоб ви по черзі приміряли ці окуляри та ретельно розглянули свого сусіда. Можливо, ви помітите те, чого ви раніше не помічали.

- ігри для розвитку навичок співпраці;

«Друкарська машина»

Кожному учасникові присвоюють назву літери абетки. Потім придумують слово чи фразу з 2-3 слів. За сигналом учасники починають «друкувати»: перша «літера» слова називає себе і плескає в долоні, потім – наступна і т. ін. Коли слово «надруковане», усі плескають у долоні тричі.

- ігри для розвитку довіри, навичок спілкування.

«Мої сусіди»

Учасники сидять по колу. Ведучий стоїть у центрі. Він каже: «Мені подобаються всі мої сусіди, особливо ті, хто має...» (біленькі шкарпетки,

червоні хусточки, зелені очі, штани і т. ін.). Ті, хто має названі ознаки, повинні помінятися місцями. Ведучий теж намагається сісти. Той, кому забракло місця, стає ведучим.

Використання ігрової діяльності з корекційною метою безпосередньо пов'язане також з арттерапією — методом психокорекційного впливу, побудованим на використанні мистецтва як символічної діяльності та заснованим на стимулюванні креативних процесів.

Психолого-педагогічна корекція молодших школярів у навчанні — складний і багатогранний процес. Він торкається не лише усунення чи пом'якшення недоліків їхньої навчально-пізнавальної діяльності, а й потребує вирішення особистісних проблем кожної дитини, гармонізації її ставлень до самої себе, ровесників і дорослих.

Список використаних джерел

1. Григор'єв А. Й. Діти з особливими потребами: Монографія/Анатолій Йосипович Григор'єв. – К.: Друкарня газети «Народне слово», 2006. – 208 с.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс]. URL: <http://www.mon.gov.ua/education/average>
3. Інтегровані уроки із психологом у початковій школі / [Укладач Л. В. Туріщева]. Х.: Вид. група «Основа», 2011. 127 с.
4. Наказ МОН N 3754/981/538/49 від 27.10.2009 р. «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання молоді». URL: <http://osvita.ua/legislation/other/5397/>
5. Початкова школа. Науково-методичний журнал. Київ: «Преса України», 2013. №2.
6. Початкове навчання та виховання. Науково-методичний журнал. Х.: ТОВ «Видавнича група «Основа»», 2012. №16-18.
7. Початкове навчання та виховання. Науково-методичний журнал. Х.: ТОВ «Видавнича група «Основа»», 2012. №8.

8. Ярошук Л. Г. Методика виховної роботи. Навч.-метод. комплекс. К.: Видавничий Дім «Слово», 2012. 320 с.

Тетяна Куріло

вчитель, КЗО СЗШ №58

м. Дніпро

kurilotat76@gmail.com

ЗАВДАННЯ, ЯКІ ВИРІШУЄ ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Розвиток комп'ютерних мережевих технологій став однією з перспективних платформ для розвитку сучасної системи дистанційної освіти, електронного навчання (e-learning), мобільного навчання (m-learning), які ефективно використовуються в освітньому процесі Нової української школи.

Освіта має орієнтуватися на перспективи розвитку суспільства, тому необхідним є застосування новітніх інформаційних технологій. Кожен шкільний предмет здатний істотно вплинути на психіку дитини, яка формується як особистість. Нові інформаційні технології надають учням доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищують ефективність самостійної роботи, надають нові можливості для творчості, пошуку та закріплення освітніх навичок, дозволяють реалізувати принципово нові форми і методи навчання.

Учитель, що пропонує роботу з цифровими навчальними ресурсами, формує в учнів інформаційну грамотність, знайомить з корисними послугами, мотивує учнів до роботи на уроках. Одна з переваг використання цифрових технологій в освіті зумовлена їхнім потенціалом для активного залучення учнів до освітнього процесу та управління ним.

Цифрові технології можна використовувати для адаптації освітньої програми відповідно до рівня компетентностей кожного учня, його інтересів і потреб. При цьому необхідно стежити за тим, щоб не погіршити його існуючі нерівні умови (наприклад, не всі учні мають рівний доступ до цифрових

технологій та достатньо сформовані навички роботи з ними) та забезпечити наявність оптимальних технологій для всієї учнівської спільноти.

Навчання не обмежується закладом освіти. Учні можуть переглядати матеріали, розміщені в хмарному осередку, вдома, щоб повторити те, що вивчили на уроці, або краще зрозуміти тему, якщо щось було незрозумілим під час навчання. Для засвоєння матеріалу кожен учень може обрати оптимальний для нього темп сприйняття, обробки та засвоєння інформації.

У Classroom вчителі швидко й легко створюють і перевіряють завдання в електронному вигляді. При цьому завдання і роботи автоматично організовуються в структуру папок і документів на Диску, зрозумілу як педагогам, так і учням.

Учням завжди цікава гра, тому на уроках вчитель часто використовує різні ігрові форми, роблячи процес навчання, більш цікавим і привабливим. Але сучасні тенденції інформатизації світу призводять до того, що учні більше цікавляться різними гаджетами і додатками до них. Тому традиційні ігрові форми часто програють технологіям, що спирається на сучасні технічні засоби комунікації. Але якщо замість того, щоб намагатися перебудувати учня, педагог спробує перебудуватися самим і ввести в освітню діяльність частину технологій цікавих дітям. Наприклад, використання мультимедійного ресурсу Padletсприяє досягненню основної мети викладання англійської мови в школі – оволодінню іншомовним міжкультурним спілкуванням через формування й розвиток міжкультурної комунікативної компетенції.

Застосування ресурсу Padlet на уроках дає педагогу можливість формувати навички і вміння читання, використовуючи безпосередньо матеріали Інтернет мережі різного рівня складності, вдосконалювати уміння аудіювання на основі автентичних звукових текстів, пісень, кіно-фрагментів.

Отже, застосування нових освітніх цифрових технологій в умовах Нової української школи під час навчання учнів дозволяє вирішити низку таких важливих завдань, як: підвищення інтересу до предмета, що вивчається; збільшення обсягу інформації з певної теми; підвищення якості організації

освітнього процесу; використання індивідуального характеру навчання; створення комплексу навчальних пакетів, програм для систем віртуальної підготовки учнівської молоді.

Катерина Липка

магістрантка 2 курсу

факультету початкової, технологічної та професійної освіти

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

м. Слов'янськ

ekaterinalypka030394@gmail.com

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ТРАНСМЕДІЙНОГО ПРОЄКТУ

Проблема розвитку креативності є актуальною для сучасного етапу розвитку освіти України, коли відбувається реформування освітнього простору та впровадження Концепції Нової української школи. У Державному стандарті початкової освіти вказано ключові компетентності, які впливають на визначені в типових освітніх програмах результати навчання. Серед них: інноваційність, що передбачає відкритість до нових ідей, ініціювання змін у близькому середовищі (клас, школа, громада тощо), формування знань, умінь, ставлень; підприємливість, що передбачає ініціативність, готовність брати відповідальність за власні рішення, вміння організувати свою діяльність для досягнення цілей, усвідомлення етичних цінностей ефективної співпраці, готовність до втілення в життя ініційованих ідей, прийняття власних рішень та ін. [1]. Саме ці базові (трансверсальні) компетентності дозволяють дітям навчитися мислити нестандартно, креативно, розвинути власні унікальні, специфічні здібності і вміння. Такі якості необхідно починати формувати з першого класу, оскільки саме в початковій ланці освіти формуються підвалини творчої та креативної особистості.

Серед освітніх інновацій на сьогодні набуває поширення технологія трансмедіа, вона активно впроваджується в різних соціальних сферах (медіа,

маркетингу, журналістиці, дизайні, культурі тощо) та поступово залучається й до освіти. Зокрема, використовуються трансмедійні проєкти. Ураховуючи специфіку трансмедійної технології та спираючись на наукові розвідки В. Орехової, трансмедійний проєкт визначають як *процес створення дидактичного освітнього матеріалу на основі поєднання інформаційно-комунікаційних технологій і очних (контактних, аудиторних) форм роботи (аудиторних занять, творчих завдань, обговорень, аудиторних презентацій тощо)* [2, с. 171]. У ході трансмедійного проєктування відбувається інтеграція медіаформатів і медіаплатформ, що розвивають (уточнюють, підкреслюють, продовжують або заперечують) основну тему проєкту.

Розробляючи і впроваджуючи трансмедійний проєкт, ми вважаємо за доцільне ураховувати досвід В. Орехової і виділити наступні етапи:

1. *Підготовчий*, який включає мотивацію до створення трансмедійного проєкту; пошук і вибір теми трансмедійного проєкту, в основі якого має бути історія (розповідь, наратив), при цьому тема водночас буде цікавою, відповідати вимогам освітньої програми й забезпечувати дотримання принципів трансмедійності; задум і створення наративного сюжету, який буде розгортатись у трансмедійному середовищі, прогнозуючи серійність і можливість розвитку різних сюжетних ліній із збереженням цілісності продукту; вибір інструментарію для реалізації трансмедійного проєкту з урахуванням того, що трансмедіа передбачає розміщення контенту на різних медіаплатформах на основі інтерактивності, поширюваності, доступності і взаємопроникнення освітнього контенту, для чого необхідно підбирати відповідні технології (вербальні й невербальні; технічні й безтехнічні, мультимедійні й поза межами мультимедіа).

2. *Практично-створювальний*, що відповідає за реалізацію наративного задуму через використання мультимедійних, цифрових і нецифрових технологій. На цьому етапі особливу актуальність набуває інформаційно-комунікаційна (цифрова) грамотність для здійснення пошуку, оцінки та адаптації інформаційних даних та цифрового контенту; створення контенту в

різних форматах і видах; розміщення його в трансмедійному середовищі; дотримання безпеки користування Інтернетом.

3. *Організаційно-рефлексивний етап*, на якому відбувається впровадження трансмедійного проєкту в освітній процес, що включає: мотивацію, підтримання інтересу до участі у трансмедійному проєкті; забезпечення взаємозв'язку; залучення до активного використання власних здібностей всіх учасників проєкту; контроль за виконанням умов освітнього проєкту; самоаналіз, контроль за перебігом і реалізацією проєкту [2, с. 172–174].

В початкових класах, на нашу думку, доцільно створювати й реалізовувати трансмедійні проєкти мистецької тематики. Як зазначено в Типових освітніх програмах Нової української школи, на уроках мистецького циклу в закладах загальної середньої освіти основними видами художньо-творчої діяльності є художньо-практична діяльність (спів, гра на дитячих музичних інструментах, імпровізація, інсценізація), сприймання та інтерпретація мистецтва, комунікація через мистецтво. На уроках мистецької освітньої галузі відбувається формування таких умінь і навичок, які б ефективно сприяли розвитку дитячої творчості, творчому та особистісному самовираженню, активному (діяльнісному) збагаченню емоційно-творчого досвіду. Отже, ми вважаємо за необхідне реалізовувати трансмедійний проєкт саме на уроках мистецтва.

Як зазначають М. Лещенко та А. Яцишин, реалізація освітніх інновацій, спрямованих на підвищення продуктивності освітнього процесу, передусім ставить завдання прискіпливого аналізу, усвідомлення та осмислення причин, від яких залежать ефективність, успішність і якість освіти та визначення на цій основі певних умов (обставин), за яких їх упровадження стає можливим і доцільним [3, с. 3]. Якість та ефективність процесу формування й розвитку креативності молодших школярів засобами трансмедійного проєкту залежить від педагогічних обставин і умов.

Під час визначення педагогічних умов розвитку креативності молодших школярів засобами трансмедійного проєкту нами враховувалась специфіка трансмедійної технології, детермінована вимогами інформатизації сучасного суспільства та домінуванням компетентнісного підходу в системі освіти України. Відтак виокремлено наступні педагогічні умови, створення і дотримання яких забезпечуватиме ефективність розвитку креативності молодших школярів засобами трансмедійного проєкту:

1. Надання учням необхідного комплексу знань у сфері трансмедійної технології.

Не викликає сумніву факт необхідності ознайомлення учнів з інформацією щодо сучасних інноваційних, зокрема цифрових, технологій. Володіння новітніми технологіями є однією із сучасних реалій, покоління Альфа (діти, народжені після 2010 року) має надзвичайно високий рівень цифрової грамотності, що, за прогнозами вчених, призведе до нової технічної революції в освіті. Тому залучення нових цифрових технологій, ознайомлення дітей молодшого шкільного віку з освітніми можливостями трансмедіа є вимогою часу.

Зрозуміло, що складні концептуальні речі щодо теорії трансмедіа, які стосуються конвергентності, специфічного трансмедійного Всесвіту, холістичного підходу тощо, не потрібно обговорювати з учнями початкових класів. Але загальні принципи технології трансмедіа, які супроводжуються яскравими прикладами із різних сфер життя, пояснити необхідно.

2. Формування й розвиток умінь і навичок учнів початкової школи працювати в трансмедійному середовищі в умовах змішаного навчання.

Ця педагогічна умова реалізує практично-діяльнісну складову процесу розвитку креативності молодших школярів засобами трансмедійного проєкту. Вона передбачає передусім опрацювання сервісів для створення й редагування мультимедійного контенту. Наразі з учнями початкової школи для накопичення трансмедійних умінь, навичок і досвіду достатньо працювати в хмарних

сервісах Google, за допомогою яких можна створювати презентації, документи, таблиці, інтерактивні плакати тощо, здійснювати колективні творчі освітні проєкти, до яких можуть залучатися декілька учасників з різними поглядами і рівнями знань, умінь, креативності і досвіду. Важливо також, що Google підтримує й особливих користувачів, зокрема осіб із вадами зору та слуху, враховуючи різні підходи до обробки нової інформації.

3. *Створення в класі креативного середовища*, що забезпечується використанням різних форм організації освітньої діяльності. Це можуть бути як загальні (фронтальна, групова, парна, індивідуальна), так і конкретні форми (урок, екскурсія, самостійна робота, домашнє завдання). Доцільно використовувати комплекс методів проблемного навчання, продукування ідей, розвивальні методи.

Вважаємо, що створення креативного середовища буде більш ефективним за умови реалізації трансмедійного проєкту на уроках мистецького циклу, який спрямований на максимальне залучення всіх учнів до творчої діяльності в цифровій формі та «реальному» просторі.

Отже, створення трансмедійних проєктів на уроках мистецького циклу є одним із ключових чинників розвитку креативності учнів початкової школи, оскільки вимагає від них творчого підходу до вирішення освітніх завдань. Трансмедійна діяльність в мистецтві потребує сформованості культури, розвиненої творчої уяви, інтуїції, допитливості, винахідливості, постійної потреби в пошуках новизни.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. *Урядовий портал*. 2018. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti> (дата звернення: 18.09.2022).
2. Орехова В. В. Формування трансмедійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва початкової школи: дис...д-ра філософії; 013

Початкова освіта. ДВНЗ „Донбаський державний педагогічний університет», Слов’янськ, 2020. 343 с.

3. Лещенко М. П., Яцишин А. В. Відкрита освіта у категоріальному полі вітчизняних і зарубіжних учених. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2014. №39. Вип. 1. С. 1-16.

Ірина Лобачова

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри теорії і практики початкової освіти

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

м. Слов’янськ

sbitneva.irina@ukr.net

Юлія Берьозкіна

магістрантка факультету початкової, технологічної та професійної освіти

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

м. Слов’янськ

uliaberezkina338@gmail.com

**МУЛЬТИМЕДІЙНА ПРЕЗЕНТАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ
НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В
НУШ**

Оновлений погляд на освітній процес Нової української школи детермінує розгляд чинників, що впливають на формування пізнавальних інтересів учнів молодшого шкільного віку та мотивації в навчальній діяльності.

З’ясовано, що вчителю початкових класів слід ретельно опрацьовувати зміст навчального матеріалу, який будуть опановувати учні, урахувавши різноманітність процесуосвітньої діяльності та різноаспектність комунікації всіх учасників навчального процесу, яка може мати як конструктивний характер, так і гальмувати формування пізнавального інтересу, мотивації, самостійності та активності учнів початкової ланки. Звернімо увагу на те, що зміст дидактичного

матеріалу будь-якого навчального предмета в початковій школі, зокрема української мови, має широкі можливості для зміцнення та розвитку пізнавальних інтересів учнів і мотивації завдяки презентації його засобами цифрових освітніх технологій.

Цифрові освітні технології дозволяють ефективно презентувати практичний аспект навчального матеріалу в доступній формі, що є найважливішим джерелом стимулювання пізнавальних інтересів і мотивації учнів початкових класів, які переконуються в доцільності вивчення рідної мови, зокрема її лексики, фраземіки, граматичного ладу для своєї національної ідентичності та громадянської позиції, вони розуміють свою роль у суспільстві та в розвитку країни. Крім того, знання отримані в такий спосіб допомагають становленню особистості в соціумі, полегшують практичну діяльність у майбутньому кар'єрному зростанні тощо. Цифрові освітні технології допомагають засвоювати інформацію, яка надходить через різні канали сприйняття, завдяки чому в учнів формується особистісно значущі внутрішні спонукання, які зміцнюють пізнавальний інтерес як мотив навчальної діяльності [1, с. 9].

З'ясовано, що мультимедійна презентація є одним із ефективних засобів візуалізації навчального матеріалу на уроках української мови в початкових класах НУШ, що має значну кількість інструментів, які дозволяють презентувати мовний матеріал різноаспектно через застосування анімації, відео, графіки, звукових ефектів, медіатексту, фотографії тощо. Отже, мультимедійна презентація – це певна послідовність анімованих слайдів, що містять графічні, текстові, аудіо- та відеофайли, які об'єднані спільною темою [2, с. 99–100]. Мультимедійні презентації мають властивість інтерактивності, що дозволяє більш ефективно адаптувати навчальний матеріал і зробити його особистісно значущим для учня молодшого шкільного віку. Визначено, що застосування презентації веде до більш інтенсивної участі в процесі навчання самого учня, що сприяє підвищенню ефективності сприйняття та запам'ятовування великого обсягу навчального матеріалу.

Уроки української мови з використанням презентації підвищують навчальну мотивацію, а, отже, і зацікавленість самим предметом, а також сприяють досягненню навчальних цілей і завдань. Учні молодшого шкільного віку самостійно вчаться аналізувати факти, зіставляти їх, структурувати, висловлювати свої думки письмово й усно, логічно міркувати, слухати і розуміти, робити висновки тощо. Завдяки мультимедійній презентації учитель початкових класів має можливість організувати навчальний процес не лише в стандартній традиційно-урочній формі навчання, а й інноваційній, визначаючи оптимальний зміст уроку, форми та методи навчання для реалізації принципу детинцентризму: орієнтація на потреби учня, психологічний комфорт, розкриття потенціалу кожного учня тощо. У такий спосіб відбувається формування інформаційної компетентності учня початкових класів, що передбачає здатність особистості застосовувати, знаходити, зберігати та перетворювати різноманітну інформацію, вміння працювати з різними інформаційними системами.

Отже, однією з найефективніших технологій активізації навчання, формування пізнавальних інтересів учнів молодшого шкільного віку та мотивації в навчальній діяльності є цифрова освітня технологія, що міцно зайняла своє місце в освітньому процесі НУШ. Застосування мультимедійної презентації дозволяє змінити характер навчання учнів початкових класів: прискорити сприйняття, осмислення та узагальнення, вміння аналізувати поняття, структурувати інформацію та використовувати її в подальшій освітній діяльності.

Список використаних джерел

1. Лобачова І. М., Берьозкіна Ю.О. Роль візуалізації мовних явищ в освітньому процесі Нової української школи. *Професіоналізм педагога в умовах освітніх інновацій: матеріали V Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (07–08 жовтня 2021 р.)*. Слов'янськ, 2021. С. 8–10.

2. Олена Бескорса, Олена Ішутіна, Ірина Лобачова. Класифікація комп'ютерних технологій та їх роль у формуванні англійської комунікативної

компетентності молодших школярів. *Conference Proceedings of the 6th International Scientific Conference Problems and Prospects of Territories' Socio-Economic Development* (April 20 – 23, 2017, Opole, Poland). 2017. С. 99–100.

Олена Логачова

вчитель початкових класів, Академічний ліцей №15, м. Кам'янське

gimnastika201818@gmail.com

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЧЕРЕЗ ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ МОЛОДШОЇ ШКОЛИ

(з досвіду роботи вчителя початкових класів Академічного ліцею №15 м. Кам'янського
Олени Логачової)

В Законі України «Про освіту» [1] зазначено, що метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей.

В Концепції «Нової української школи» [2] говориться про те, що Нова українська школа має формувати ціннісні ставлення і судження, які слугують базою для щасливого особистого життя та успішної взаємодії з суспільством, школа має не лише навчати, а і формувати цінності.

«Дитина виховується не тільки на уроках, але і всією атмосферою шкільного життя, всією системою спілкувань та справ у школі» (Ш. Амонашвілі) [3].

До вивчення поняття «цінність» та «ціннісні питання не залишилося без уваги у працях вітчизняних науковців, серед яких В. Андрущенко, Л. Божович, Л. Виготський, М. Головатий, Г. Дубчак, В. Козаков, О. Леонт'єв, М. Пірен, С. Рубінштейн, М. Савчин, В. Тугарінов, П. Таланчук, В. Хмелько, Я. Щепанський, В. Ядов та інші.

В. Чайка зазначає, що початкова школа спрямована на розвиток творчих здібностей учнів через систему творчих уроків та проектних технологій.

Розвиток творчих здібностей є цінним, адже лише творча особистість вміє діяти у нестандартних ситуаціях, такій людині легше адаптуватися у житті, така людина ініціативна, мислить креативно, нешаблонно, створює нові продукти, нові технології, теорії, працює ефективно. Саме молодший шкільний вік є сенситивним періодом для розвитку творчих здібностей людини. В цьому віці дитина починає усвідомлювати себе і навколишній світ, відбувається активно процес соціалізації індивіда, формується свідоме ставлення до своєї особистості, змінюється провідна діяльність [4, с. 172].

Обов'язковим моментом екскурсії, зустрічі з різними цікавими людьми є промови вдячності від школярів, вручення сюрпризів на згадку, виготовлених власноруч.

В «Щоденниках вражень» наприкінці шкільного дня, навчального тижня учні фіксують, кому б вони хотіли подякувати за цей період, відзначають, про кого потурбувалися вони.

Також учні допомагають один одному в опануванні навчального матеріалу, працюючи спочатку в парах, потім в групах.

Тому формування ціннісних орієнтацій особистості є невід'ємною частиною цілісного виховного простору. Серед переліку ціннісних орієнтирів зупинимось на формуванні в учнів такої цінності як турбота. З перших хвилин перебування в школі, кожен учень відчуває турботу про себе як з боку вчителя, так і з боку однокласників.

Під час ранкових зустрічей діти мають можливість поділитися і радісними новинами, і проблемами, і почути пораду.

Будь-яка подія домашнього життя дитини може стати об'єктом уваги в класі: день народження мами, хвороба бабусі, повернення з відрядження тата, велосипед, який подарували на день народження тощо. Таким чином будується місточок між домашнім та шкільним життям дитини, об'єднуючи їх в одне ціле.

Турбота має бути діяльною. Тому кожен екіпаж класу має свою зону відповідальності: турбота про кухарів, вчителів-предметників, іменинників. Учні виготовляють сюрпризи, телефонують, вчать помічати турботу про себе,

бути вдячними. Системному формуванню в учнів початкових класів цінностей сприяє організація їхньої життєдіяльності за тематичними періодами. Окремо зупинимось на формуванні в учнів такої цінності як турбота про найріднішу людину маму протягом тематичного періоду «Я та мама».

Для цього були поставлені та вирішувались наступні педагогічні задачі які розв'язувались через певним чином організовані фрагменти як навчального процесу, так і позаурочної діяльності школярів (рисунок 1 та рисунок 2).

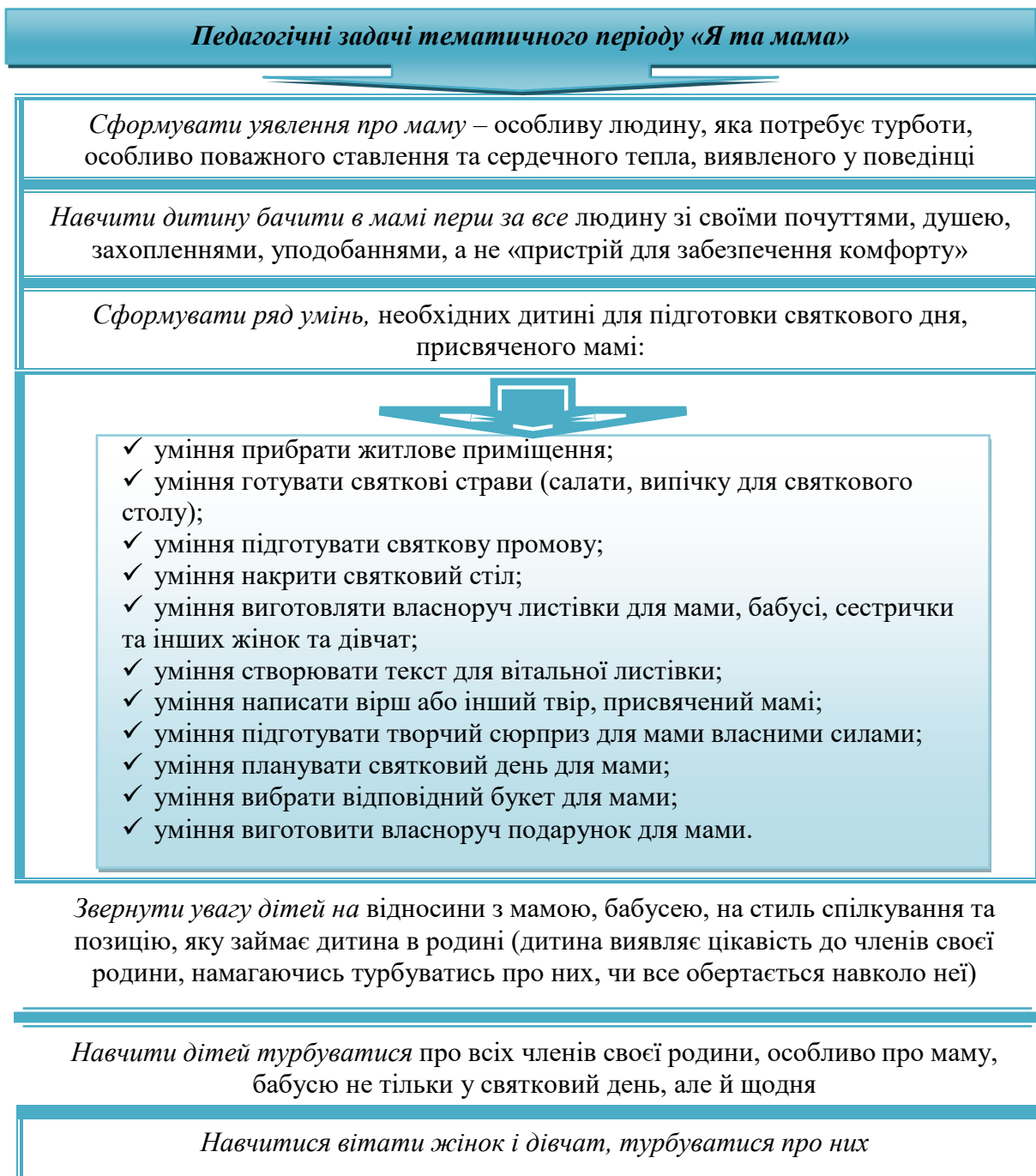

Рисунок 1 - Педагогічні задачі тематичного періоду «Я та мама»

Рисунок 2 - Фрагменти навчального процесу та позаурочної діяльності школярів для вирішення задач тематичного періоду «Я та мама»

Таким чином на перший план виходить не захід, проведений до свята, а певні грані особистості, які цілеспрямовано зрощуються в дитині у її щоденному шкільному житті.

У шкільному житті, яке приймає дитину з усіма її особливостями і чеснотами, стимулює цілісний розвиток її особистості через організацію ущільненої мережі гуманістичних стосунків та самодіяльності, орієнтованої на турботу про покращення світу, закладаються основи її життєвої компетентності.

Список використаних джерел

1. Про освіту. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 17.10.2022).
2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи / ред. М. Грищенко ; упоряд.: Л. Гриневич та ін. ; іл. Д. Цапко. Київ : МОН України, 2016. 40 с.
3. Шалва Амонашвілі: 7 мудрих порад учителям і батькам у вихованні – журнал «Освіторія». *Освіторія*. URL: <https://osvitoria.media/experience/shalva-amonashvili-8-mudryh-porad-uchytelyam-i-batkam-u-vyhovanni/> (дата звернення: 17.10.2022).
4. Чайка В., Петрица Ю. Проектні технології як засіб формування ціннісних орієнтацій творчих здібностей учнів початкової школи. *Ціннісні орієнтири в сучасному світі: теоретичний аналіз та практичний досвід: збірник тез III Міжнародної науково-практичної конференції*, м. Тернопіль, 13–14 трав. 2021 р. Тернопіль, 2021. С. 172–175.

Наталія Лукіна

директор СЗШ № 143

м. Дніпро

natali.luk1004@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ЯК СКЛАДОВОЇ СПРЯМОВАНOSTІ ОСОБИСТОСТІ

Вирішення питання про те, як суспільні цінності перетворюються в особисті є актуальним на сучасному етапі розвитку суспільних відносин. Проблема закріплення загальнолюдських цінностей в індивідуальній свідомості відноситься до числа фундаментальних проблем людської екзистенції. Адже соціальні зміни в суспільстві істотно впливають на зміни в системі цінностей особистості. Цінності слід розглядати як узагальнені цілі і засоби їх досягнення,

які забезпечують інтеграцію суспільства і водночас допомагають індивіду або групі зробити вибір своєї поведінки в значущих ситуаціях. Засвоєння цінностей у великих соціальних групах завжди опосередковане цінностями малих груп, референтних для індивіда, а особисті цінності є генетичним похідним від цінностей соціальних груп і спільностей різного масштабу. Селекція, присвоєння і асиміляція індивідом соціальних цінностей опосередковується його соціальною ідентичністю і цінностями референтних для нього малих контактних груп, які можуть бути як каталізатором, так і бар'єром у засвоєнні цінностей великих соціальних груп, у тому числі і загальнолюдських цінностей. Включення людини в систему суспільних відносин супроводжується формуванням своєрідних «вузлів», що об'єднують різні види діяльності в цілісні особистісні структури. Як вважає О.М. Леонт'єв, ці вузли є ціннісними утвореннями [3]. І разом вони утворюють «ядро» особистості, її основу, яка забезпечує цілісність індивідуального розвитку, а також особистісну само тотожність. Особистісні цінності складають внутрішній стрижень особистості, який можна інтерпретувати як ціннісну етичну орієнтацію. Остання забезпечує цілісно-суб'єктивне розуміння окремих актів поведінки людини та сприяє побудові прогнозу її поведінки у більш широкому полі ситуацій. Ціннісне ставлення до матеріальних чи ідеальних предметів – це переживання їх бажаності (чи небажаності) для людини. Саме у такій психологічній формі духовні цінності суспільства стають суб'єктивними надбаннями особистості. А їх спонукально-регулятивна функція можлива завдяки тому, що переживання бажаності трансформується в зацікавлено-дійове ставлення. Відтепер кожний предмет буття стає для людини не індиферентною даністю, а складовою їх життя, щодо якої вона має зайняти певну морально-ціннісну позицію і активно практично - перетворювально утверджувати її. Особисті цінності набувають ціннісного статусу тільки при зверненні особистісних зусиль на свою смислову сферу, на власне «Я», тобто становлення особистісних цінностей пов'язане з динамікою процесів усвідомлення, що включають різні види вербалізації і зміщення пізнавально-особистісних зусиль на власну смислову сферу. Певна

система цінностей втілюється, опредметнюється у тих чи інших конкретних феноменах, пов'язаних із відповідними формами життєдіяльності, у якій і здійснюється оволодіння цінностями, їх поступове перевтілення із явища «зовнішнього» у явище «для себе», тобто відбувається переведення цінностей суспільних у цінності суб'єктивно значущі для самого індивіда. Ціннісні орієнтації конкретної особистості формуються і функціонують на основі системи цінностей, виробленої суспільством, нерозривно і тісно пов'язані з цим утворенням. У суспільній та індивідуальній свідомості цінності виконують функцію життєвого орієнтира, моральної основи для вибору діяльності і субординації цілей. Отже, аналізуючи ціннісні орієнтації, можна робити висновки про те, яке місце та позицію займає особистість у соціальній структурі суспільства, які соціальні ролі виконує чи хоче виконувати. Такий підхід до вивчення ціннісних орієнтацій призводить до необхідності розгляду їх у контексті більш складних утворень особистості, зокрема, у структурі самосвідомості, життєвих відношень особистості, її життєвого світу в цілому, особистісного розвитку. Ціннісні орієнтації виступають як результат саморозвитку особистості, структурування відносно зовнішньої діяльності процесу реалізації і процесу розгортання особистісних цінностей і смислів.

Таким чином, актуальність проблеми цінностей на сучасному етапі обумовлена рядом факторів: у суспільстві відбувається зміна норм, ломка старих стереотипів. Ціннісна сфера, звільнившись від попередніх стереотипів, стає все більш самостійною і незалежною. Головні проблеми, які спричинені знаходженням життєво важливих цілей, сенсу життя і можливостей їх досягнення, стоять перед кожним. Оскільки ціннісні орієнтації знаходяться в основі вибору життєвих цінностей людини, то їх знання допомагає з'ясувати причини її вчинків і дій; існує велика кількість теоретичних і практичних питань, що стосуються психологічної проблеми побудови ціннісно-змістовної сфери, виявлення і аналізу життєвих цінностей особистості. Зокрема, вимагають розробки питання вивчення динаміки мотиваційно-ціннісних структур, адекватних новій ситуації, що склалася, а також вивчення

мотиваційно-ціннісних станів і процесу формування громадянської самосвідомості. Дослідження проблеми цінностей, яке допомогло б розкрити механізми впливу на становлення молодого людини і допомогти їй адаптуватись в нових умовах суспільно-економічних відносин, набуває важливого значення ще й тому, що проблеми, пов'язані з людськими цінностями, посідають одне з найважливіших місць в тих науках, які займаються вивченням особистості і суспільства. Саме цінності виступають інтегративною основою як для окремо взятого індивіда, так і для будь-якої малої чи великої соціальної групи, культури, нації, на кінець, для людства в цілому. Психологічний аспект ціннісних орієнтацій, як одного з структурних компонентів спрямованості особистості, тісно пов'язаний з дослідженням її внутрішнього світу, суспільної поведінки, спрямованої на засвоєння і відтворення цінностей життя і культури.

Психологічна структура особистості може бути охарактеризована як єдність, взаємозв'язок трьох основних сторін психологічної реальності: діяльності, свідомості і особистісної сфери (остання визначається, перш за все, такими компонентами, як спрямованість і самосвідомість особистості). Послідовне здійснення цілісного підходу при аналізі особистості привело до виділення важливої узагальненої форми фіксації особистісного досвіду – «цінності», яка характеризується як єдність спрямованості особистості, виділення для неї певної сторони дійсності, певних відношень і усвідомлення у зв'язку з цим свого «Я» [5].

Таким чином, цінність виступає важливою характеристикою психологічної структури особистості і визначає:

- спрямованість суб'єкта на реалізацію певних відношень, які відповідають певній цінності, спрямованість на певну діяльність;
- зміст уявлення про своє «Я», що відповідає спрямованості;
- виділення у свідомості певного предметно - діяльнісного змісту і його провідну роль у формуванні самосвідомості особистості.

У зв'язку з тим, що цінність визначає особливості інших компонентів психологічної структури особистості, її розглядають в ролі центрального компонента психологічної структури особистості.

На сучасному етапі під структурою особистості розуміємо єдність, взаємозв'язок та цілісність її елементів, які об'єднуються у чотири підструктури:

- біологічно обумовлена структура темпераменту;
- властиві для індивіда особливості форм психічного відображення – відчуттів, сприймання; емоцій і почуттів; мислення, пам'яті, волі;
- досвід особистості (знання, вміння, навички);
- спрямованість особистості (інтереси, прагнення, ідеали, світогляд, переконання, ставлення до себе та інших).

До останньої з цих підструктур належать ціннісні орієнтації. Отже, ціннісні орієнтації є важливим компонентом структури особистості, в них ніби резюмується весь життєвий досвід, накопичений особистістю в її індивідуальному розвитку. Це той компонент структури особистості, який являє собою певну вісь свідомості, навколо якої обертаються помисли і почуття людини і з точки зору якої вирішується багато життєвих питань. Таке розуміння ціннісних орієнтацій дає змогу пояснити та емпірично вивчати спрямованість діяльності особистості в будь-який момент її життя.

Список використаних джерел

1. Антоневич Ю. Духовно-ціннісні та освітньо-виховні ідеали козацької доби в українській культурі, 1998. С .101-109.
2. Антонюк Р. І. Ціннісні орієнтири суспільства як основа розвитку полікультурної освіти країн світу в умовах глобалізації, 2001. С .176-186.
3. Павлов В.І. Екзистенційний вимір морально-етичних цінностей у сучасній філософії ,1997. 115 с.
4. Павліченко А. А. Ціннісні орієнтації в ракурсі самоактуалізації особистості, 2001. С .94-96

5. Ціннісні орієнтації та духовні запити сімей малих міст України, 1995.С. 91-108

Галина Лук'янчук

старший викладач кафедри менеджменту освіти

Волинського ІППО

м. Луцьк

mokanu.vippo@gmail.com

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСКРІЗНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ НА ОСНОВІ ЦІННОСТЕЙ В ПОЧАТКОВІЙ ЛАНЦІ ОСВІТИ

Як відомо, освітній процес представляє собою триєдине утворення, де поєднуються навчання, виховання та розвиток. В умовах сучасної реформи освіти за Концепцією НУШ формування цінностей набуває особливої важливості, як складової і показника свідомої особистості з високими морально-етичними якостями, що формують світоглядні переконання.

«Наскрізний освітній процес на цінностях» означає, що навчання, виховання і розвиток учня має повсякчас та всепроникаюче наповнювати освітню діяльність діями, думками та словами, що демонструють високий рівень підтримуючої культури взаємин на основі глибоких переконань, що стали навичками.

В своєму прагненні до побудови демократичного цивілізованого суспільства Україна поступово вибудовує таку систему освіти (стратегічної галузі в розвитку будь-якої країни), де панує ненасильницька педагогіка, та емпатійність у взаєминах суб'єктів освітньої діяльності. Особливо актуальним стає виховання цінностей в часи війни, коли відбувається переосмислення системи цінностей, що була сформована досі, але в нових умовах загострилися реакції на емоційні прояви, дії людей, що оточують.

Освітній процес в початковій школі, яка активно реформується на ідеях та змісті Нової української школи, має бути наповнений цінностями не лише в

атрибутах, але найбільшою мірою має мати прояв у вчинках, поведінці, ставленні, емоціях, підтримці. Засобами формування цінностей, ціннісного ставлення до життєво важливих речей тут виступають освітні методи, освітні моделі, прийоми навчання та виховання, стилі взаємодії між суб'єктами освітньої діяльності, нові ролі вчителя та учнів.

Так інтерактивна модель партнерської взаємодії на уроках сприяє включенню в діяльність кожного учня на засадах емпатійного ставлення та підтримки, де провідну роль в організації освітнього процесу відіграє вчитель. Організуючи освітню діяльність, педагог керується тим, що максимально враховує індивідуальні фізичні, психічні та інтелектуальні особливості кожного учня. При цьому добирає індивідуальні педагогічні впливи на кожного окремого учня з характерним саме йому рівнем актуального розвитку, як бази для діяльності на рівні найближчого розвитку (потенційних можливостях в рамках певної навчальної теми). Створення педагогом ситуацій за яких кожен учень зможе самостійно (з неактуалізованою допомогою вчителя) здобути нове знання, дослідити та усвідомити нову інформацію, критично оцінити її та застосувати в своїй пізнавальній та життєвій діяльності.

Найбільш ефективним, домінуючими методами в цій моделі стають дослідницько-пошукові, проблемні методи, оскільки за їх застосуванням досягається не лише здобуття певної нової інформації та осмислення її, але й стають надбанням та результатом власної навчальної праці учня. «Навчи мене зробити це самому!» - так звучить основний лейтмотив відомої італійської лікарки та педагога Марії Монтесорі. Поняття «самості» (не самостійності, не самотності) означає здатність особистості учня давати собі раду в певних конкретних ситуаціях, при виконанні певних конкретних завдань, дій, вчинків.

В сучасному пернасиченому інформацією середовищі, коли вчитель перстав бути єдиним джерелом «правильної» наукової інформації, своїм завданням бачить зацікавити та підвести учня до самостійного власного відкриття та перевірки тієї чи іншої істини, факту, інформації, поняття тощо. Таким чином вчитель не подає готовий факт чи поняття, а вчить пошуку

відповідей та проблемні питання. А. Дістерверг – видатний німецький педагог-демократ, послідовний Песталоцці говорив, що поганий вчитель підносить істину, хороший - вчить її знаходити. Таким чином вчитель на уроці в НУШ виступає в ролі організатора самостійної дослідницько-пошукової навчально-пізнавальної діяльності учнів, не даючи готових висновків про ті чи інші поняття, а створивши умови для власного пізнання учнів.

Як відомо знання, здобує самостійно з докладанням власних зусиль та підсилене мотивацією, як внутрішньою так і зовнішньою, перетворюється на ціннісне та вагоме надбання того, хто його здобуває. «Швейцарський психоаналітик і психолог Карл Густав Юнг розглядав *самість* саме як архетип цілісності особистості, що об'єднує свідоме і несвідоме та взаємно доповнюють одне одного до цілісності. За Юнгом, *самість* означає всю особистість», - зазначається у Вільній енциклопедії.

В умовах побудови демократичної системи освіти, демократичного суспільства загалом українська педагогічна наука має рухатися від примусу до спонукання та мотивації суб'єктів освітньої діяльності. Тут вартує зауважити, що і ціннісні орієнтири та цінності вчителя, сформовані, чи ті, що лише формуються, відіграють провідну роль у формування цінностей учнів. Важливо діяти, мислити, декларувати на позитивній ціннісній основі, оскільки лише дія і діяльність, вчинки та реальне ставлення вчителя до учнів може бути зразком та дороговказом на шляху формування цінностей.

Отже, весь освітній процес з його найменшими деталями у партнерській емпатійній взаємодії має бути наповненим позитивними цінностями та чеснотами і утворювати природне гуманне середовище для освітнього процесу, позитивне ціннісне тло закладу освіти та моделі педагогічної взаємодії в цілому. Штучність в символіці, атрибутиці, нав'язування традицій, певних обрядів в стосунках між педагогами учнями та і їх батьками не дасть ефекту наскрізного освітнього процесу, що наповнений цінностями на основі патріотичних настроїв і дій викликають опір і відразу. Примус у їх насаджуванні може лише

викликати внутрішньоособистісний спротив, що є руйнівною силою для особистості учнів.

Таким чином поєднання інтерактивної моделі навчання, де учень є активним учасником освітнього процесу, дослідницько-пошукового методу, спонукаючій та підтримуючій ролі вчителя з високим рівнем емпатійності та орієнтації на індивідуальні особливості кожного учня, створюють умови для здійснення освітнього процесу на основі цінностей.

Список використаних джерел

1. Бех І.Д. Особистісно-зорієнтоване виховання: шляхи реалізації // Рідна школа. 1999. № 12. С. 7-11.
2. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії: наук.-метод. посіб. К. : МАУП, 2000. 312 с.

Назар Ляшов

кандидат філологічних наук, доцент

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

м. Слов'янськ

[nzs2012@ukr.net](mailto:nzr2012@ukr.net)

ЛІТЕРАТУРНА СТИЛІСТИКА ВІЗУАЛЬНОЇ ПОЕЗІЇ

Феномен візуальної поезії є сьогодні предметом численних теоретичних концепцій та відкритих дискурсів, що відрізняються своїми аспектами та нюансами тлумачення. Реальність візуальної поезії та динамізм її розвитку є сутнісною рисою та головною проблематикою в працях як зарубіжних, так і вітчизняних науковців. Я. Балан, К. Денкер, А. Жовтіс, Р. Костелянець, А. Мойсієнко, Ф. Мон, Т. Назаренко, І. Прушковська, Л. Прохорова, М. Солт, М. Сорока та інші зазначають, що у сучасному поетичному дискурсі лінійна організація віршованого тексту перестає бути обов'язковою, текст набуває можливості бути інтерпретованим по вертикалі, діагоналі, у вигляді різноманітних геометричних фігур, або будь яким іншим графічним способом. Французький поет Ж. Дюамель (Georges Duhamel) зазначав, що поезія –

перлина, ковчег, дароносиця. Вона є своєрідною мегаплатформою для обміну чуттєвим досвідом, де створення та форма пред'явлення мають різноманітні цікаві поєднання.

У сучасних наукових працях не рідко зазначається, що візуальна поезія розуміється як синтетичний жанр літератури та візуальних мистецтв, пов'язаних між собою вербальними та візуальними компонентами. Від взаємодії цих двох компонентів семантична ємкість візуального тексту подвоюється. Окреслюючи певний візуальний поетичний текст, актуалізується результат синтезу двох видів діяльності: поетичної – словесної і винахідницької – графічної. Графічне оформлення тексту підкаже, що перед нами віршований текст. Реалізація графічних засобів до створення тексту вірша, на нашу думку, продиктовано не бідністю мовної системи, або якимсь пробілом у її структурі, а зовнішніми обставинами, що пов'язані з культурними вподобаннями автора. Тож, візуальний компонент є у самій природі поезії. Одним із яскравих прикладів поєднання візуального та вербального компонентів є вірш американського поета Кенес Петчен (Kenneth Patchen) «An interview with the floating man». У ньому автор поєднує вербальну частину (текст вірша) з візуальною (яскравим малюнком).

Звісно, що для поета форма є одним із способів вираження власних відчуттів, емоцій, переживань. У наш час поезія відходить від музичної, звукової поезії, а все більше звертається до графічних роздумів, формотворчих образів. Французький письменник М. Бютор (Michel Butor) відмічав, що читати означає, у першу чергу, дивитися. Він вважав, що пошук нових форм має триєдине значення: відкриття, освоєння та втілення. Відкриття форми не суперечить реалізму, навпроти, є *condition sine qua non* (неодмінною умовою) нових творчих досягнень [5].

Тож, художнє поле візуальної поезії постійно оновлюється залученням елементів графіки, малярства, математики, музики (нотні знаки), техніки колажів, літерографіки, цифрографіки і навіть шахів. Така контамінація, виникнення нового вираження змісту або форми шляхом поєднання різних

елементів, породила фігурний вірш або графічний вірш. Пошук форм і засобів є відображенням змін у світогляді і світосприйманні поета певної епохи, осмислення ним свого місця в суспільстві, прагнення гармонії зі світом і самим собою. Бажання поета повніше розкрити багатозначність мовних форм, реалізовується у використанні різноманітних варіантів оформлення тексту. Такі вірші сприяють кращому усвідомленню приналежності того чи іншого автора до існуючих літературних течій, напрямів, систематизації їх поетичних доробків у літературних координатах. Особливості створення візуальної поезії залежить від особистості митця: одні конструюють світ, порушуючи усталені стереотипи, руйнуючи правила, забуваючи про традиції; у інших – це свідомий пошук самовираження і, як результат, створення нового жанру; а інші вважають, що звук має викликати відповідний візуальний образ, щоб зорові враження зливалися зі звуковими.

Як відомо, численні результати психолінгвістичних досліджень візуальної поезії довели, що читаючи слово, ми отримуємо його зміст із контуру і при цьому не виникає потреба робити морфологічний розбір слова, щоб його зрозуміти. Така поезія через візуальну складову передає додаткове значення. Через форму вірша можна припустити, про що йде мова, не читаючи його. Іноді форма вірша може бути своєрідним спойлером, тобто передчасним розкриттям важливої сюжетної інформації, або іншими цікавими варіантами. Я. Балан [4] вважає, що один вірш-малюнок може сказати більше, ніж тисяча слів. Таке ризоматичне письмо включає горизонтальний та вертикальний парасемантичний взаємозв'язок синтагм, рядки яких візуально утворюють певну геометричну фігуру або предмет – зірку, хрест, конус, ромб, піраміду, трикутник тощо. Але А. Жовтіс зазначав, що ті чи інші графічні прийоми можуть бути позитивними лише у тих випадках, коли вони допомагають інтонувати текст, допомагають сприймати зміст вірша, а не ускладнюють прочитання та проникнення в його суть. Коли ж зоровий компонент починає переважати, то вірш починає руйнуватися [1].

Каліграми – крок до синтезу різних мистецтв, де здійснюється вируючий творчий сплав поезії та живопису. Об'єднанням поезії, графіки та живопису стали роботи О. Мамукашвілі, який грузинські літери, слова, вірші перетворює в графічні малюнки, людські фігури, архітектурні форми, різні композиції. Його візерунки складаються в рядки, обриси букв приймають вид конкретного образу. Коли читаєш вірші, то одночасно милуєшся незвичайними малюнками. Гнучкість і своєрідність грузинського шрифту «мхедрулі» уможливило оригінальну техніку малювання. Наприклад, намальований ним храм «Светіцховелі» вмістив вірші чотирьох грузинських поетів, присвячених цьому храму. Зазначимо, що каліграми О. Мамукашвілі зберігаються у приватних колекціях Італії, Франції, США, а роботи виставлялись у Каїрі, Абу-Дабі, Олександрії.

Ще однією цікавою формою візуалізації вважається тавтограма – вірш, усі рядки якого починаються однією й тією ж самою буквою. Історично тавтограми мали переважно поетичні форми. Саме тавтограми знаходимо у творчості О. Софієнка. Прикладом варто назвати вірш «Осілля писанка», де автором зображено вірш у формі писанки:

око
оковите
огнем оповите
осонцює оранжерей
огратованих оркестрів
отам отам олтарів окрай
окастої Осені око осіяння
олюднює оскарження обнов
оподаль офір оскаржує оповіді
оповіді окривавлених оновлень
о обітнице опріснених ойкумен
о Оранто оспіваних освячень
ось осамітнена омега омега

омиває оранжереї країн
отак олюднуються отак
оркестри охоронні
о Осені Осені
осіянне
око [3, с.152]

Заслуговує на увагу внесок М. Мірошніченка. Він рідкісну форму східної поезії – мураба відтворив в українському стилі, в якому слова побудовані так, що рядки версів можна читати як горизонтально, так і вертикально. Митець одним із перших в українській візуальній поезії звернувся до такого типу віршування у збірці «Око» (1989):

Буде страх	в небесах	восени	наче лось
в небесах	край води	ясени	і лосось
восени	ясени	і тини	порідняться
наче лось	і лосось,	порідняться,	чогось [2].

Тож, під час поєднання просторових елементів візуалізації з поетичним текстом у вірші виникають паралельні смисли, що мають особливий вплив на читача. Відтворення смислу можливо лише в ході діалогу між читачем, текстом і авторськими зображальними можливостями. Сама природа візуальної поезії припускає наявність широких діалогічних можливостей які доступні читачеві. І як справедливо зауважив Я. Балан «один вірш-рисунок може сказати більше, ніж тисяча слів...» [4, с. 7].

Список використаних джерел

1. Жовтис А. Л. Стихи, которые читаешь... *Литературная учеба*, 1982. № 4. С.116–121.
2. Лучук І. Паліндромія в мистецтві поетичному Миколи Мірошніченка. *Бахмутський шлях*. 2010. № 1/2. С. 165–170.
3. Софієнко О. *Співуча кров: поезії*. Черкаси: Вертикаль, видавець Кандич С. Г., 2013. 314 с.

4. Balan, J. Cantextualities: because one picture-poem can say more than a thousand words...». *Open Letter*. № 6, 1999. С. 7–17.

5. Butor M. *Essai sur les modernes*. Paris: Gallimard, 1967.

6. Liashov N. Visual Poetry as a Component of World Culture. *Zeszyty Naukowe*. T. 18. R. IX. # 2. 2020. P. 16-28.

Надія Ляшова

кандидат педагогічних наук, доцент

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

м. Слов'янськ

nadinika2017@gmail.com

Ольга Хмарна

магістрантка факультету початкової, технологічної та професійної освіти

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

м. Слов'янськ

hmarnaolga@gmail.com

ЗАСВОЄННЯ ГЕОМЕТРИЧНОГО МАТЕРІАЛУ ЗАСОБАМИ

МНЕМОТЕХНІКИ

Одним із основних завдань початкового курсу математики – є розвиток математичних здібностей здобувачів початкової освіти. Останнім часом розробляється та впроваджується в практику початкової школи велика кількість різноманітних обґрунтованих методичних підходів, способів, методів, методик, технологій, технік щодо формування та розвитку математичних здібностей дітей. Відомий французький математик Ж. Пуанкаре у своїй праці «Наука та гіпотеза» зазначав, що під час вибору методів навчання математики, головним провідником повинна бути наука, яка навчання робить яскравішим, багатшим і, від так, знання запам'ятовуються на довго. У сучасних умовах навчання математикитакою цікавою технікою, на наш погляд, є мнемотехніка, яку останнім часом активно використовують учителі загальноосвітніх шкіл. Вона сприяє розвитку образно-асоціативного мислення та пам'яті, ефективного та

швидкого засвоєння математичного матеріалу здобувачами початкової освіти [2].

Мнемотехніка – сукупність спеціальних прийомів і способів, що полегшують запам'ятовування і збільшують обсяг пам'яті шляхом утворення штучних асоціацій. Здебільшого застосовується при позначенні або візуалізації у вигляді зображення, набору символів або предметів, якогось об'єкта або явища, повно описує його і полегшує його запам'ятовування або ідентифікацію. Закономірність зв'язків, що виникають між окремими фактами, подіями, предметами або явищами, які відображаються у свідомості і закріплюються в пам'яті – є асоціація. Технічний арсенал сучасної мнемотехніки складається з набору уніфікованих прийомів запам'ятовування. Основним способом запам'ятовування є формування асоціацій.

У психології асоціація розглядається як мисленнєво-психічна операція пов'язування інтеріоризованих у свідомості учня характеристик одного об'єкта з властивостями інших об'єктів; закономірний зв'язок двох або кількох психічних процесів (відчуттів, уявлень, думок, почуттів тощо), при якому поява одного зумовлює появу іншого або й кількох інших. Існують асоціації з контрасту, подібності, звучання, узагальнюючі, доповнюючі. Головне у світі асоціацій – це яскравість образу, незвичайність, нестандартність, абсурдність, несподіванка, новизна. Асоціативне мислення учнів будується на вмінні створювати щось нове, модифікуючи вже існуюче. Розвиток асоціативного мислення тісно пов'язане з уявою і здатністю знаходити схожі елементи навіть у самих різних речах та у тренуванні образної пам'яті [4].

Мнемотехніка допомагає розвивати: асоціативне мислення – зорову і слухову пам'ять; уяву – зорову і слухову увагу. Дослідження, як вітчизняних науковців (Г. Чепурний, Ю. Палійчук, С. Ковальова, Т. Яценко та ін.), так і зарубіжних (D. Larr, O. Kernberg та ін.), присвячених проблематиці та її різноманітним аспектам, виявляють великий арсенал прийомів і методів запам'ятовування інформації: «Символізація», «Локуси», «Трансформація»,

«Асоціативні ланцюжки», «Усвідомлення», «Асоціація образів», «Категорії», «Мнемоквадрати», «Мнемодоріжки», Мнемотаблиці» тощо [1].

У нашому дослідженні ми більшу увагу приділили розвитку образно-асоціативного мислення учнів під час вивчення геометричного матеріалу. Елементи геометрії введено в початковий курс математики пропедевтично. Геометричний матеріал являє собою образи і символи, тож сприяє розвитку в учнів уже з першого класу пам'яті, просторової уяви, образного мислення, школярі набувають практичних навичок у побудові фігур за допомогою креслярських інструментів і без них. Тож впровадження методів і прийомів мнемотехніки, на нашу думку, є ефективним та доречним саме у вивченні геометричного матеріалу.

В систему завдань з вивчення геометричного матеріалу нами були включені такі: «Пошук асоціацій», «Створення асоціативних ланцюжків», «Пошук порівнянь» тощо. Основним цільовим призначенням таких завдань є формування просторової уяви, назв геометричних фігур, творчих здібностей учнів 1-4 класів та розвиток здатності дітей до творчості взагалі. Дидактичною метою цих завдань є створення нових геометричних конструкцій, що досягається за рахунок розвитку асоціативного підґрунтя творчої уяви, покращення якісних показників асоціативного потоку – широти, глибини, швидкості, керованості, які є важливими для формування просторового уявлення; формування здатності бачити в одному предметі (явищі, образі) ознаки й функції інших предметів, уміння спонтанно й легко породжувати фантастичні образи з оточуючого середовища [2].

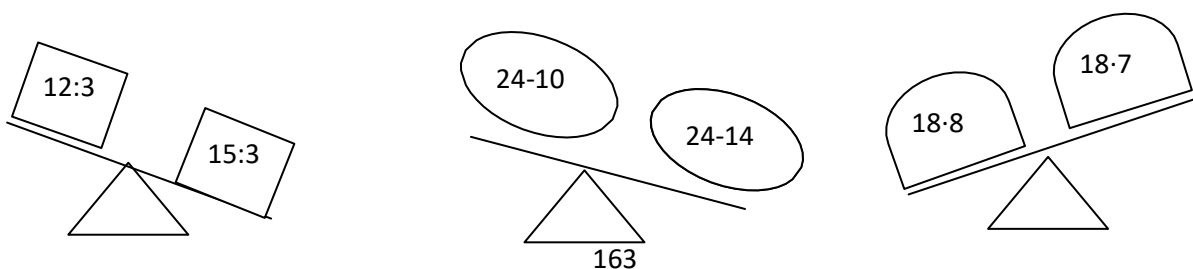
На нашу думку, завдяки зазначеним методам та прийомам уможлиблюється збільшення концентрації уваги учнів, продуктивного переключення від теоретичного матеріалу до практичних дій, до життєвих асоціацій. Мнемонічні прийоми на уроцісприяють розвантаженнюнапруженогонавчального процесу, допомагають краще засвоїти геометричний матеріал.

Під час вивчення геометричного матеріалу відбувається уявне порівняння геометричної фігури з вже знайомими поняттями, виникають конкретні асоціації, відбувається впізнавання фігур завдяки раніше збудованих асоціативних зв'язків. І чим більше асоціацій учень знайде, тим легше запам'ятає геометричну фігуру та її властивості. Тим самим розвивається образне та просторове мислення, яке покращує якість процесу навчання.

Прикладами тренувальних завдань та вправ на розвиток образно-асоціативного мислення на уроках можуть бути такі: «Які асоціації у вас виникають, коли йдеться мова про наступні поняття?» Наводимо відповіді дітей: «*Периметр* – лінія навкруги квадрата або прямокутника, або іншої фігури»; «*Трикутник* – три кути, три сторони, три вершини»; «*Промінь* – асоціація з променем сонця, прожектора, ліхтарика (є початок, а кінця немає)»; «*Відрізок* – «щось відрізали», є два кінці, або є і початок, і кінець»; «*Прямокутний паралелепіпед* – у житті це звичайна коробочка (шкатулка), або шафа, або кімната тощо»; «*Коло* – асоціюється з кільцем, обручем»; «*Круг* – асоціюється з монетою, медаллю»; «*Куля* – з м'ячем, глобусом, повітряним шаром». Очевидно, що в основі таких вправ інформація (*термін*), необхідний для запам'ятовування, підсвідомо перетворюється в образ шляхом асоціації.

Наступним завданням є трансформування. Таке завдання полягає у наступному. Учням дається аркуш паперу на якому намальовані «каракулі», «плями», «тіні». Дітям треба їх уважно розглянути і трансформувати в геометричні образи-фігури. Розгадування таких картинок прекрасно розвиває образно-асоціативне мислення.

Також ми пропонуємо завдання на порівняння. Діти встановлюють власні асоціації, порівнюють та знаходять ті числові терези, які показують неправильне порівняння.

Тож, механізми зорово-просторових завдань щодо запам'ятовування учнями геометричного матеріалу відбуваються завдяки прийомам мнемотехніки. Цілеспрямоване використання у процесі навчання таких завдань, на нашу думку, допоможе розвинути в кожного учня нестандартність мислення, зорієнтує на пошук нових ідей, фактів, образів, сприятиме творчому самостійному становленню у навчанні математики.

Список використаних джерел

1. Белік Н. В., Ляшова Н. М. Використання мнемотаблиць у початковому курсі математики. Професіоналізм педагога в умовах освітніх інновацій: матеріали V Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Слов'янськ, 07-08 жовтня 2021 р. Слов'янськ: Видавництво «Папірус», 2021. С.15-18.

2. Ляшова Н. М., Хмарна О. М. Розвиток математичних здібностей молодших школярів за допомогою мнемотехніки. Професіоналізм педагога в умовах освітніх інновацій: матеріали V Міжнародної науково-практичної інтернетконференції, м. Слов'янськ, 07–08 жовтня 2021 р. Слов'янськ: Видавництво «Папірус», 2021. С. 150-153.

4. Чепурний Г. А., Палійчук Ю. В. Асоціативний зв'язок, цифри та творче мислення: Навчально-методичний посібник. Вінниця. ВМГО «Розвиток», 2006. 80 с.

Грина Мазур, Людмила Клімова, Наталія Міхіна

старші викладачі кафедри дошкільної та початкової освіти

комунального закладу вищої освіти «Дніпровської академії неперервної освіти»

Дніпропетровської обласної ради

м. Дніпро

nml.dpo.307@gmail.com

ВИХОВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

В час, коли росія відкрито веде повномасштабну війну проти України, проблема патріотичного виховання та, безпосередньо, формування громадянської ідентичності особистості актуальна, соціально значуща та є відображенням нової парадигми освіти.

В Державних стандартах освіти визначено роль системи освіти в формуванні громадянської ідентичності особистості як найважливішої умови зміцнення державності. У новій редакції Базового компонента дошкільної освіти (Державному стандарті дошкільної освіти) новою ключовою для дошкільної освіти компетентністю дитини визначено соціально-громадянську. Основи соціально-громадянської компетентності закладаються в дошкільному віці і є передумовою для подальшого розвитку соціальної та громадянської компетентностей в Новій українській школі.

Так у стандарті дошкільної освіти соціально-громадянську компетентність визначено, як здатність до прояву особистісних якостей, соціальних почуттів, любові до Батьківщини; готовність до посильної участі в соціальних подіях, що відбуваються в дитячих осередках, громаді, суспільстві та спрямовані на покращення суспільного життя [1]. А у Державному стандарті початкової освіти громадянські та соціальні компетентності передбачають спроможність дитини діяти як відповідальний громадянин та брати повноцінну участь у громадському й суспільному житті та цінування культурного розмаїття різних народів та ідентифікацію себе як громадянина України [2].

Суверенній Україні потрібні громадяни, які мають глибоко усвідомлену життєву позицію, налаштовані патріотично й водночас толерантно, з повагою ставляться до інших людей, їхніх національних культур. Виховати таку генерацію українців можливо лише за умови поєднання сучасної системи виховання і української етнопедагогіки.

Протягом багатьох століть наш народ бореться за свою культуру, за свою незалежність, за своє право бути народом, який має власну мову, власну територіальну цілісність, власний історико-культурний досвід, національний характер і ментальність. Безперечним є той факт, що на змінах в етапах історії будь якої країни загострюється самосвідомість народу, зростає інтерес до своїх витоків, свого коріння, своєї культури – всього того, що характеризує його самобутність. Підвищення інтересу до власного національно-культурного спадку спостерігається насамперед у тих країнах, які стали незалежними в недалекому минулому, або ж виборюють свій суверенітет сьогодні.

Події останнього часу в Україні засвідчили, що саме сьогодні національно-патріотичне виховання має стати одним із пріоритетних напрямів діяльності держави та суспільства щодо розвитку громадянина як високоморальної особистості, яка плекає українські традиції, духовні цінності, володіє відповідними знаннями, вміннями та навичками. Формування патріотизму на сучасному етапі є фундаментом і опорою суспільного й державного устрою та запорукою ефективності функціонування всієї системи соціальних і державних інститутів. Саме тому в усіх закладах дошкільної освіти України приділяється велика увага вихованню у дітей любові до Батьківщини, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мови, національних цінностей українського народу.

Головною суттю сучасного патріотичного виховання є збереження українського в українцеві та формування повновартісної, індивідуально вираженої, всебічно й гармонійно розвиненої особистості дитини.

Концепція дошкільного виховання в Україні, сповідуючи історичний підхід до патріотичного виховання дітей дошкільного віку, актуалізує його в

трьох напрямках: *народознавство* (народні традиції, легенди, побут, ремесла, промисли, усний фольклор тощо); *українознавство* (державні свята, події; відомі особистості в історії рідного краю – діячі освіти, науки та культури, митці, спортсмени, державні та громадські діячі, меценати; сьогодення рідного краю: життя громади, визначні події мистецького життя та участь у них вихованців садочку тощо); *краєзнавство* (історія окремого села, містечка, вулиці, дитячого садка, походження їх назв; природа рідного краю, заповідники, краєзнавчо-туристична робота).

Педагоги сучасних закладів дошкільної освіти мають можливість базувати свою роботу в цьому напрямі, використовуючи ефективні методи і форми організації національно-патріотичного виховання до яких належать: екскурсії вулицями рідного міста, до історичних пам'яток, визначних місць; розповіді вихователя; бесіди з цікавими людьми; узагальнюючі бесіди; розгляд ілюстративних матеріалів; читання та інсценування творів художньої літератури; заняття; ігри; розв'язання проблемних ситуацій; запрошення членів родин у дитячий садок; спільні з родинами виховні заходи; зустрічі з батьками за межами дошкільного закладу, за місцем роботи; участь у громадському житті міста та ін.

Основною формою навчання, де діти отримують систему знань в цьому напрямі є заняття. Формування у дітей дошкільного віку понять про сучасне і минуле українського народу, усвідомлення ними своєї належності до роду, краю, держави, формування національної гідності, гордості, самоповаги, самодостатності, виховання патріотичних почуттів відбувається переважно на заняттях з народознавства.

На таких заняття вихователі в комплексі розв'язують пізнавальні, навчальні, розвивальні, виховні та мовленнєві завдання.

Пізнавальні завдання передбачають розширення обсягу знань дітей про Україну, її історію, культуру, природні багатства, природу рідного краю.

Навчальні завдання включають формування перших наукових народознавчих та історичних понять, у майбутньому – основи наукового мислення, національної свідомості, самосвідомості та психології.

Розвивальні завдання - це розвиток усіх психічних процесів у дитини: запам'ятовування, уважності, зосередженості, логічного мислення, уяви.

Мовленнєві завдання є супутніми на кожному народознавчому занятті.

Виховні завдання мають на меті прищепити дітям насамперед любов рідного краю, до землі своїх предків, до рідної мови, оселі, до батьківщини, почуття гордості за свій народ, повагу до національної культури, національних звичаїв та оберегів. Природними національними рисами характеру українців вважають щирість, гостинність, доброту, мудрість, щедрість. Отже, ці риси особистості потрібно виховувати у дитини, використовуючи для цього багатий народознавчий матеріал.

Успіх патріотичного виховання залежить від правильної організації всієї освітньої роботи в закладі дошкільної освіти, зокрема й від створення розвивального етнічного середовища.

Для ефективного ознайомлення дітей з національною культурою, звичаями та традиціями українського народу в групових кімнатах відповідно до віку дітей оформлюються національні осередки, в яких розміщено державні та народні символи, обереги, ляльки в національному одязі, дитячі народні музичні інструменти, зразки декоративного мистецтва. У цьому осередку можна також створити міні-осередок – куточок родини, у якому розмістити світлини членів родини, інформацію про найближче сімейне оточення дітей. Такі осередки сприяють формуванню у дошкільників національної свідомості, любові до рідної землі, розуміння нерозривного зв'язку минулого, сучасного та майбутнього.

Сферою особистісного виховання дітей, яка створює умови занурення особистості у спеціально організоване предметно-просторове середовище є музейна педагогіка. Звичайно, в умовах закладу дошкільної освіти неможливо створити експозиції, що відповідають вимогам музейної справи. Тому і

називаються ці експозиції «міні-музеями». Частина слова «міні» відображає вік дітей, для яких вони призначені, розміри експозиції та чітко визначену тематику такого музею.

Міні-музеї в закладі дошкільної освіти – це особливий розвивальний простір, створений з метою долучення дитини до спадщини українського народу, розширення її культурного й національного світогляду, формування життєвої компетентності. Ці музеї спонукають дітей до усвідомлення ними їхньої національної приналежності, символізують Українську державу.

Для того щоб заклад дошкільної освіти успішно вирішував завдання національно-патріотичного виховання, допомагав формуванню патріотичних почуттів, життя дітей в ньому повинно бути насиченим, цікавим, таким, щоб запам'яталось дитині, стало для неї системою радісних дитячих спогадів.

Дуже важливо, щоб дитина полюбила свій дитячий садок. Це можливо лише тоді, коли вихователі з повагою ставляться до кожного малюка, знають його найкращі риси і сприяють їх патріотичному розвитку, а також сприяють становленню особистості дошкільника, як патріота країни громадянином якої він є.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) (нова редакція), Київ, 2021. 38 с.
2. Державний стандарт початкової освіти, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text>

Світлана Майданенко

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної
та початкової освіти КЗВО «ДАНО» ДОР*

м. Дніпро

svetlana-maj@ukr.net

Ольга Нікітіна

*керівник Наукового товариства «Перші кроки до великої науки
КЗО «НВО №28» центр позашкільної роботи» ДМР*

nikitina.teacher28@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Саме цінності в сучасних умовах є визначальним чинником, який здатний не тільки інтегрувати суспільство, але й впливати на глобалізаційні виклики, які стоять перед людством, зазначає Мирослава Бліхар у своїй науковій роботі. Слід констатувати, що проблема цінностей є наскрізною у дослідженнях соціогуманітарного спрямування і має чималу традицію свого вивчення. Для соціологічної науки проблема цінностей – це не тільки погляд на їх нормативний, регулятивний чи інтегративний вплив на систему соціальних дій та вчинків людини, що тісно пов'язано із соціокультурним розвитком та самовдосконаленням особистості, але й проблема морально-етичного характеру, невіддільна від позиції дослідника-соціолога в інтерпретації власних досліджень чи в оцінках актуальних питань сьогодення [1].

Кардинальні зміни, які відбулися і відбуваються в сучасному українському суспільстві, поставили на порядок денний проблему духовності, а відтак духовних цінностей, які є невіддільними від духовного поступу, морального самовдосконалення, віри, накреслює науковка.

Наталія Полтавська у своїй науковій роботі зазначає, що аналіз філософської, культурологічної літератури з проблем духовності дозволяє виокремити такі положення, які складають теоретико-методологічні позиції реалізації завдань

формування духовних цінностей здобувачів освіти: духовність – інтегральна якість особистості, що сприяє її самореалізації в культурному просторі на основі вищих духовних цінностей; духовність може й повинна виконувати роль аксіологічного вектора в спрямуванні програм людської життєдіяльності; розгляд духовності як соціокультурного феномена дозволяє подолати певну дискретність між реальною ситуацією та бажаною моделлю соціуму [2]. Дослідниця накреслює, що сучасна освітня ситуація в нашій країні має бути спрямована на укорінення в повсякденність духовних ідеалів і цінностей, що можливо завдяки інституціоналізації соціокультурних засад духовності та механізму переводу їхнього функціонування в режим звичних повсякденних операцій.

Полтавська визначає такі критерії сформованості духовних цінностей здобувачів освіти: *мотиваційний* (спрямованість на духовне зростання, ставлення до духовних цінностей, усвідомлення значущості духовних цінностей як регуляторів поведінки особистості), *когнітивний* (глибина та усвідомленості знань щодо духовно-ціннісної проблематики, обізнаності у сутності та структурі духовних цінностей суспільства та особистості), *діяльнісно-практичний* (вміння керуватися духовними цінностями у власній поведінці та оцінці поведінки інших людей, активна, усвідомлена участь в творчій діяльності). Відповідно до розроблених критеріїв дослідниця виділяє три рівні сформованості духовних цінностей здобувачів освіти (високий, середній, низький) з відповідним змістовим наповненням [2].

Таким чином, проблема духовних цінностей перебуває в центрі уваги сьогодення. Це значною мірою зумовлено тим, що ціннісна система суспільства руйнується. Морально-духовний розвиток особистості є пріоритетним напрямом діяльності Нової української школи, передбачає формування моральних, правових, естетичних, а також інтелектуальних цінностей здобувачів освіти.

На нашу думку, виховання, що ґрунтується на цінностях це освіта майбутнього нашої країни.

Цінності є фундаментом освіти та умовою формування людини та суспільства, які у своїй як професійній, так і повсякденній діяльності зважають морально-етичний та публічний інтереси.

Список використаних джерел

1. Бліхар М.П. Духовні цінності студентської молоді в сучасному українському суспільстві. Львів, 2020. 27 с.
2. Полтавська Н.А. Формування духовних цінностей старшокласників засобами мистецтва. Луганськ, 2009. 22 с.

Олеся Максименко

*вчитель початкових класів філія «Богданівська гімназія» Богданівського ліцею,
Богданівської сільської ради Павлоградського району
Дніпропетровської області
0664281781olesya@gmail.com*

РОЛЬ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ

Одним з основоположних принципів Державного стандарту початкової освіти є педагогіка партнерства та формування цінностей і ставлень, визнання і сприяння розвитку талантів дитини, що відображає потребу сучасного суспільства у формуванні творчої особистості, здатної жити в умовах швидкоплинних змін [2]. Тому в системі початкової освіти передбачено «організацію освітнього процесу із застосуванням діяльнісного підходу на інтегрованій основі та з переважанням ігрових методів у першому циклі (1-2 класи) та на інтегровано-предметній основі у другому циклі (3-4 класи)».

Оскільки в початковій освіті основною формою навчання є ігрові технології відповідно їхній зміст, врахування індивідуально-психологічних та вікових особливостей мають бути спрямовані на формування навичок XXI століття: уміння навчатися впродовж життя, навички критичного та креативного мислення, соціокультурної взаємодії інше. Тому і оцінювання результатів навчання, їх вимірювання суголосні з новими вимогами до змісту початкової освіти.

Розвиток освіти від найдавніших часів до сучасності переконує, що найбільш доступним методом навчання та виховання дитини є гра. Практики і теоретики педагогіки і психології відмічають важливість гри у процесі розвитку школяра. Одні з перших дослідників гри як важливого процесу соціалізації дитини є відомий швейцарський психолог Ж. Піаже. Він стверджував, що гра впливає на когнітивний розвиток дитини через надання різним предметам виконання певної ролі, формуючи, таким чином, абстрактне мислення [3].

Німецький психолог К. Гроос, один з авторів «теорії гри» ще на початку ХХ століття вважав, що гра готує дітей до майбутнього життя. В освітньому процесі, наголошував вчений є два способи застосування гри [1]:

- 1) «вводити елементи гри у навчальне заняття;
- 2) використовувати гру для загального розвитку».

Але ці елементи гри у навчанні не слід змішувати зі справжньою грою. Елемент гри під час навчального заняття дають позитивний ефект тоді, коли він застосовується правильно.

Теорію ігрової діяльності достатньо повно представлено в дослідженнях Л. Виготського, Д. Ельконіна, О. Леонтьєва, С. Рубінштейна та ін. Дослідженню гри та її соціальної сутності присвячено праці відомих вчених: І. Сікорського, О. Запорожця, В. Зеньківського, Б. Ананьєва, П. Блонського, Я. Чепіги та ін. [1, 3]. Вчені І. Анєнкова та М. Байдан трактують гру як «вид діяльності в умовних ситуаціях, які відтворюють ті чи інші галузі оточуючої дійсності і сприяють засвоєнню суспільного досвіду, формуванню певних форм поведінки [2].

До поняття «ігрові педагогічні технології» відносять групу методів і засобів організації педагогічного процесу у формі різних педагогічних ігор. З'ясовано, що відмінність ігор. що відмінність ігор в цілому від педагогічних істотно відрізняються «чітко поставленою метою навчання й відповідними педагогічними результатами, які можуть бути обґрунтовані, виділені в явному вигляді й характеризуються навчально-пізнавальною спрямованістю. Ігрова форма занять створюється на уроках за допомогою ігрових прийомів і ситуацій,

що виступають як засіб спонукання, стимулювання до навчальної діяльності» [4].

Молодшого школяра нової української школи треба захопити навчанням. Тому в методиках навчання і виховання учнів у початковій школі автори сучасних підручників і в методичних посібниках органічно поєднали ігрову діяльність з навчальною. Саме завдяки ігровій діяльності в початковій школі:

- виробляється звичка зосереджуватися, мислити самостійно, розвивати увагу, прагнути до знань;

- процес навчання стає цікавим, легко долаються труднощі у засвоєнні матеріалу;

- гра створює у дітей бадьорий робочий настрій;

- в руках учителя гра стає інструментом виховання, що дає змогу повніше враховувати вікові особливості дітей, розвивати ініціативу і самостійність, створювати атмосферу свободи, творчого розкриття дитини.

Проте існують певні вимоги до гри:

- ігри мають відповідати навчальній програмі;

- ігрові завдання повинні бути не надто легкими, проте й не дуже складними;

- відповідність гри віковим особливостям.

Під час освітнього процесу з молодшими школярами я застосовую і використовую власні розробки різноманітних ігор: дидактичних, інтелектуальних, ігор з віршованими завданнями, ігор-припущень, ігор-загадок, ігор-бесід тощо. Ігрова діяльність на уроках у початковій школі спрямована на розвиток у дітей уваги, спостережливості, запам'ятовування, порівняння, розвиток цікавості та пізнавальних інтересів. Власний досвід роботи довів, що універсальним для урізноманітнення сучасного навчання молодших школярів є добірка ігор з використанням набору «Шість цеглинок» LEGO для першого класу НУШ. За допомогою цеглинок діти можуть вільно рухатися під час проведення фізкультхвилинок класною кімнатою. Також одночасно відбувається закріплення кольорів, порядкової лічбу і лічбу у зворотному

напрямку, відтворення парних і непарних чисел за допомогою певного кольору. Ефективним і дієвим прийомом є використання цеглинок на засвоєння складу числа, а також на додавання і віднімання чисел без переходу через десяток та утворення двоцифрових чисел, практичні операції з ними. За допомогою цеглинок LEGO урізноманітнюю ігри і змагання на уроках фізкультури. Застосування різних ігрових технологій з цеглинками LEGO сприяють розвитку мотиваційної атмосфери, а також навчають дітей початкової школи виконувати різні операції з дрібними речами. Водночас діти розвивають творчість, власні тактики виконання завдань, а також упевнено беруться за нові завдання і самостійно приймають рішення під час виконання складніших завдань.

Таким чином, ігрові технології в початковій освіті можна трактувати як технології, що відображають процес формування предметних та ключових компетентностей засобами навчально-ігрової діяльності. Основними принципами реалізації ігрових технологій є системність, функціональна доцільність, універсальність, перспективність інше. Ігрові технології дозволяють учителю будь-який урок в початковій школі зробити розвивальним, цікавим і захоплюючим. дитини. Ефективне використання засобів навчально-ігрової діяльності сприяє оптимізації розвитку творчості у дітей початкової школи. А систематичне використання різноманітного арсеналу ігор забезпечує повноцінний розвиток особистості молодшого школяра.

Список використаних джерел

1. Балаєва Н.І. Активізація пізнавальної діяльності учнів на уроках у початкових класах. *Педагогіка і психологія*. 2014. № 28. С. 8-10.

2. Державний стандарт початково освіти URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF>.

3. Дзятківська Г. Ігрові технології навчання в початковій школі: особливості використання. *Магістерський науковий вісник*. 2015. № 23. С. 141–144.

4. Калашнікова Т. В. Ігрові технології у практиці початкової школи. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2009. № 86. С. 108–111.

Альона Максимюк

*здобувач 3 курсу освітньо-наукового рівня вищої освіти
факультету початкової, технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

м. Слов'янськ

maksimjuk29alena@gmail.com

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ХОРЕОГРАФІВ У ЗВО В КРАЇНАХ БАЛТІЇ

Хореографічне мистецтво посідає важливе місце у світовій сценічній культурі, як один із її складових елементів. Хореографічна діяльність у сфері мистецтва включає в себе різноманітний розвиток перспектив, таких як: організаційно-педагогічна діяльність у початковій мистецькій освіті, створення, популяризація та виконання хореографічних композицій, професійна діяльність керівника аматорського хореографічного колективу в закладах культури та мистецтва. Розвиток хореографії напряму пов'язаний із народженням та розвитком людства. Танець являє собою найдавніший масовий вид мистецтва, в якому наочно демонструються звичаї, заняття та життя різних народів. Сучасне хореографічне мистецтво вбирає елементи танцювальних культур різних історичних епох, у пошуках нових художніх форм. Не відстає в цьому питанні і розвиток хореографічної освіти в країнах Балтії, створюючи сприятливі умови для освіти майбутніх хореографів.

Аналізуючи освітню діяльність університетів та хореографічних шкіл країн Балтії (Латвія, Литва, Естонія), можна зазначити, що сучасний розвиток професійної хореографічної та мистецької освіти в кожній країні протікає по різному і обумовлений своїми історичними чинниками. Враховуючи

національні традиції, історичні особливості, індивідуальну хореографічну лексику, в цих країнах також формуються власні хореографічні школи.

Серед найвідоміших ЗВО у Литві, Естонії та Латвії, в яких можна отримати професійну освіту майбутнього хореографа ми виділяємо такі: Клайпедський державний університет прикладних наук, Академія освіти університету ім. Вітаутаса Великого (Vytauto Didžiojo universiteto Švietimo akademija), Університет прикладних наук Вільнюса (Vilnius University of Applied Sciences); Таллінський університет (Tallinna Ülikool) [4] та Тартуський університет (Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia) [5]; Латвійська музична академія імені Язепса Вітолса (Jāzeps Vītola Latvijas Mūzikas akadēmijas) [1], Латвійська академія культури (Latvijas Kultūras akadēmijā) [2], Латвійський коледж культури (Latvijas Kultūras koledža) [3]. Слід відзначити, що в усіх закладах вищої освіти студенти можуть отримати диплом як бакалавра, так і магістра. Після закінчення навчання, здобувачі вищої освіти можуть отримати різні кваліфікації, які мають педагогічну (керівник аматорського хореографічного колективу, керівник шкільного театру, викладач мистецької школи тощо), та виконавську (народно-сценічний танець, класичний танець, сучасна хореографія та ін.).

Важливу роль в розвитку хореографічного мистецтва посідає також неформальна освіта. В країнах Балтії нараховується багато хореографічних шкіл та професійно-технічних закладів, в яких навчання проходить як для дітей дошкільного віку, так і для дорослих. У Литві ми виділяємо такі школи: Школа хореографії Motus «Центру розвитку особистості», в якій можна отримати хореографічну освіту на 4-х рівнях; Національна школа мистецтв імені М. Чюрльоніса (The National M.K.Čiurlionis School of Art), що є єдиною професійною школою балету в Литовській Республіці; Школа танцю NATORA, яка пропонує декілька програм для вивчення хореографічного мистецтва («Мова тіла для дошкільнят (3–5 років)», «Мова тіла для дітей (6–14 років)», «Шоу-данс для молоді (15–25 років)» та ін.). В Естонії серед найвідоміших шкіл виділяють такі: Таллінська балетна школа (Tallinna Balletikool) державна

установа, підпорядкована Міністерству освіти і науки, яка у своїй діяльності керується Законом про професійно-технічні навчальні заклади, статутом та іншими актами законодавства; Школа керівників народного танцю (Rahvatantsujuhtide kool), у якій студенти отримують знання й навички естонського народного танцю (традиційний танець та оригінальні твори), необхідні для роботи керівником народного танцю; Школа танцю та балету «Ванемуйне» (Vanemuise Tantsu ja Balletikooli), у якій система навчання заснована на традиціях російської балетної школи, створеної А. Вагановою: основний акцент зроблено на опануванні класичного танцю та елементів окремих європейських методик, принципів французької хореографічної системи; Тартурська академія танцю (Tartu Tantsuakadeemia), пріоритетом якої є широке тлумачення танцювального мистецтва як мистецької галузі, створення можливостей для підвищення рівня та прискорення розвитку цієї галузі в Південній Естонії. А в Латвії популярними є саме професійно-технічні заклади, а саме: Адажська художня та музична школа (Ādažu mākslas un mūzikas skola), учні якої мають можливість вивчати такі навчальні дисципліни, як-от: основи класичного танцю, кроки, латвійський танець, історичний танець, танцювальна імпровізація та теоретичні предмети, пов'язані з танцем – історія музики і танцю; Школа танцю (Agra Daniļevičs), що працює з метою забезпечення систематичного засвоєння знань і навичок учнів шляхом сприяння розвитку ціннісної орієнтації в танці поряд із рівнем початкової або середньої освіти; для організації та реалізації освіти, яка б забезпечувала досягнення цілей, визначених у програмах професійної танцювальної освіти; Школа танцю Veizana (Veizana Dance School), навчальні програми якої розраховані на 10 років, учні на кількох рівнях освіти можуть отримати 3 різних дипломи. Після складання випускних іспитів з усіх предметів випускники отримують Державний атестат акредитованої школи танцю про здобуття відповідної освітньої програми, а також здобувають кваліфікацію, якщо це передбачено програмою; Школа танцю «Венді» (Vendija), що намагається досягти таких цілей: розвивати, формувати та виховувати творчу, гармонійну та

цілеспрямовану особистість, яка зможе орієнтуватися в різних шкалах цінностей та впоратися з будь-якою життєвою ситуацією.

Професійна підготовка майбутніх хореографів в країнах Балтії – це активний процес, який охоплює низку взаємопов'язаних педагогічних і хореографічних дій, спрямованих на формування сучасних професійних хореографів з розвиненим творчим мисленням, які здатні вільно орієнтуватися в сучасних тенденціях розвитку хореографії, розробляти методики навчання танцювального мистецтва та ін. Тому можна зробити висновок, що система хореографічної освіти в цих країнах розвивається в контексті освітньої стратегії ЄС, яка спрямована на підготовку висококваліфікованих хореографів з урахуванням національних культурних традицій.

Список використаних джерел

1. Jāzeps Vītola Latvijas Mūzikas akadēmijas: website (2022). URL: <https://cutt.ly/ZJay9Q7>
2. Latvijas Kultūras akadēmij: website (2022). URL: <https://cutt.ly/ZJaidGb>
3. Latvijas Kultūras koledža: website (2022). URL: <https://kulturaskoledza.lv/>
4. Tallinna Ülikool : website (2022). URL: <https://cutt.ly/MCrhX5z>
5. Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia: website (2022). URL: <https://cutt.ly/ICrjtYa>
6. Гаврілова Л., Максимюк А. Теоретичні аспекти професійної підготовки хореографів в Литві: аналіз хореографічно-педагогічних досліджень. Актуальні питання гуманітарних наук. Вип. 46, Т. 1, 2021. С. 187-193. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/46_2021/part_1/29.pdf.

Ганна Марахіна

*Соціальний педагог комунального закладу «Навчально-виховний комплекс
«Гімназія №11 – спеціалізована школа з поглибленим вивченням іноземних мов I
ступеня – дошкільний навчальний заклад «Еврика»*

м. Кам'янське

**ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ УЧНІВ В УМОВАХ ВІЙНИ ЯК ОДИН З
АСПЕКТІВ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВЕКТОРУ РОЗВИТКУ
УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ**

Сьогодні головними рисами формування освіти в Україні є її перспективність, сучасність, актуальність та інноваційність. Заклади освіти, які мають можливість повноцінно здійснювати навчальний процес в умовах війни, продовжують реалізовувати вектор європейського розвитку освіти, який передбачає глобалізацію, гуманізацію, інтеграцію, стандартизацію, а також впровадження компетентісного підходу до формування освіти [1].

Перспективна спрямованість освіти у майбутнє дає можливість виходу на єдиний європейський рівень, а інноваційні форми організації освітнього процесу, сприяють тому, що процес міжнародної інтеграції освіти та науки стають елементами єдиної європейської моделі.

Освітній процес здійснюється невід'ємно від виховного, який відповідно до вимог сучасності, реалізується в європейському векторі. Оптимально організований процес навчально-виховної діяльності, зорієнтований на інтеграцію змісту освіти, сприяє гармонійному розвитку особистості, розвитку системного мислення та в цілому підвищує науковий рівень навчання [2].

Вияв ціннісних орієнтирів в межах виховної діяльності важливий на етапі конструювання тих чи інших цінностей, з метою обґрунтування їх необхідності та донесення сформульованої аргументації до свідомості здобувачів освіти. В такому складному та багатоетапному процесі соціальний педагог виконує доволі важливу роль, адже виступає провідником від теоретично збудованих тверджень до сприйняття учнями цілісної картини суспільства. Важливо

розуміти, що будь-який ціннісний орієнтир під впливом життєвого досвіду утворить певну опору свідомості, яка буде в подальшому формувати навколо себе світогляд, етичну та естетичну прихильність, а також стереотип поведінки дитини.

Ціннісні орієнтири здобувачів освіти лежать в основі ціннісного виміру свідомості, що, в свою чергу, повинно органічно функціонувати в контексті європейського вектору розвитку цілісної української освіти. Концепція ціннісних вимірів полягає у тому, що ціннісний досвід є інтегральною відображаючо-регулятивною характеристикою взаємодії суб'єкта зі Світом та виступає підґрунтям для розв'язання проблем психології, дидактики, методик та практик навчання на ряду з вихованням [3].

Успішний процес роботи соціального педагога в умовах війни та змішаного типу навчання полягає у тісній взаємній роботі з практичним психологом, адже додаткове навантаження на несформовану психіку може завадити органічній розбудові системи цінностей. Інструментарієм психологічної служби є систематичні бесіди багатопрофільного характеру, інтерактивні психологічні ігри, зустрічі, онлайн екскурсії тощо. Головним напрямком роботи виступатиме при цьому саме загальний соціокультурний розвиток кожного здобувача освіти, що матиме наслідком виховання повноцінної особистості зі сформованою цілісною картиною світу та системою ціннісних орієнтирів.

Отже, ціннісний підхід до освітнього процесу зумовлює розбудову комплексної системи цінностей кожного суб'єкта освітньої ланки, при цьому завданням психологічної служби закладу освіти стає формування кола цінностей, обумовлених європейським вектором розвитку освіти та суспільною актуальністю.

Очевидно, що ціннісно-орієнтований підхід під впливом процесу активної євроінтеграції вимагає актуалізації системи особистісних цінностей здобувачів освіти та приведення їх у відповідність вимогам сучасних модернізаційних процесів, тому реалізація роботи соціального педагога засобами доступного

інструментарію, відповідно до встановлених умов та режимів навчання, стає дієвим практичним важелем розвитку української освіти.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту». URL: [Про освіту | від 05.09.2017 № 2145-VIII \(rada.gov.ua\)](#)
2. Глушко О.З. Європейський вектор освітніх реформ в Україні // Український педагогічний журнал, №4, 2017. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/710003/1/%D0%84%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9%20%D0%B2%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80%20%D1%80%D0%B5%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%20UPJ.pdf>
3. Семенова А. В. Ціннісний вимір досвіду суб'єктів педагогічної дії: монографія. Одеса, 2016. 436 с.

Крістіна Мелкова

студентка 1-го курсу магістратури факультету початкової,

професійної та професійної освіти ДВНЗ

«Донбаський державний педагогічний університет»

м. Дніпро

kristinamelkova21@gmail.com

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ В УЧНІВ

В сучасному суспільстві цифрові технології не тільки набувають усе більшого значення для професійної діяльності та спілкування, а й стають ефективним інструментом навчання та самоосвіти. Тому важливим завданням шкільного курсу інформатики поряд з формуванням предметної інформаційно-комунікаційної компетентності є формування ключових, зокрема, вміння вчитися [2].

Основні завдання сучасної освіти зорієнтовані на інтелектуальний і творчий розвиток особистості, формування її комунікативної компетентності, здатності до інноваційної діяльності.

Сучасний вчитель має знати індивідуальні особливості характеру вихованця, його інтереси; знати світоглядні спрямування учня, його погляди на важливі аспекти життєдіяльності, має дослухатися до особистої думки дитини; забезпечувати вихованця діяльністю, яка буде розвивати і позитивно на нього впливати; виявляти і усувати причини, що заважають розвитку і досягненню цілей; навчити самостійності; допомагати у формуванні позитивних якостей; навчити приймати рішення і брати за них відповідальність; допомагати в організації діяльності школярів.

Нова українська школа ставить перед собою таку мету: підвищити мотивацію в учнів, замінити репродуктивний тип навчання на продуктивний, навчити застосовувати знання на практиці; розкрити творчий потенціал кожного учня [5].

Мотивація з точки зору психології – це сукупність психологічних утворень і процесів, які спонукають поведінку, направляють її на життєво важливі умови і предмети, визначають упередженість, вибірковість і цілеспрямованість психічного віддзеркалення, завдяки чому воно може бути регулювальником активності [6].

Вивченням шляхів підвищення мотивації учнів займається низка сучасних науковців, зокрема. А. Бессараб, О. Гнатюк, Т. Левченко, С. Толочко та ін.

Мотивація, на думку Т. Левченко, – це спонукання дій, поведінки людини, що спрямовує діяльність та її інтенсивність, сприяє вибору нових технік стратегій для реалізації певної мети [4].

Мотивація – це усукупнення взаємопов'язаних і взаємозалежних мотивів діяльності особистості (ігрової, навчальної, трудової), спрямоване на підготовку, формування, розвиток, модернізацію, перекваліфікацію, неперервне

навчання особистості задля самоактуалізації, саморозвитку та самовдосконалення, реалізації траєкторії успіху та підвищення якості життя [7].

А. Бессараб та О. Пономаренко вважають мотивацію однією з важливих складових навчального процесу, яка допомагає зробити його якісним як з боку учнів, так і педагогів [1].

Мотивація навчання відіграє важливу роль у становленні особистості, адже без неї неможлива ефективна навчальна діяльність та розвиток здатності і потреби досамовдосконалення, саморозвитку, самоосвіти [3].

Отже, мотивація навчання школярів – одна з головних умов реалізації освітнього процесу. Вона не тільки сприяє розвитку інтелекту, але і є рушійною силою удосконалення особистості в цілому

Перспективним напрямом дослідження є аналіз можливостей використання цифрових платформ на уроках інформатики, які сприяють підвищенню рівня мотивації до навчання та ефективності засвоєння знань.

Список використаних джерел

1. Бессараб А., Пономаренко О. Способи формування мотивації школярів до дистанційного навчання: огляд зарубіжного та українського досвіду. *Науковий журнал Хортицької національної академії. Scientific Journal of Khortytsia National Academy (Серія: Педагогіка. Соціальна робота)*. Вип. 1(2). 2020. С.64–74.

2. Бібік Н. Компетентність і компетенції у результатах початкової освіти. *Початкова школа*. 2018. № 9. С. 1–4.

3. Гнатюк О. В. *Шляхи формування мотивації до навчання в учнів сучасної початкової школи*. URL: <https://cutt.ly/XNWwDkj>

4. Левченко Т. І. Мотивація суб'єкта в різних видах діяльності: монографія. Нова Книга. 2011. 448 с.

5. Нова українська школа: порадник для вчителя /Під заг. ред. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

6. Психологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів /за ред. І. Ф. Прокопенка. Харків: Фоліо. 2012. 863 с.

7. Толочко С. В. Концепція та методика формування науково-методичної компетентності викладачів у системі педагогічної освіти: монографія. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019. 376 с.

Наталія Мірошник

учитель початкових класів

Комунальний заклад «Лицей №35» Кам'янської міської ради

м. Кам'янське

bonikkaka@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ВУОД В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЯК ІНСТРУМЕНТ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Сьогодні практично кожен українець має власний мобільний пристрій. Їх застосування переросло з данини моди в необхідність, а іноді і в звичку. Від такої спокуси утриматися дітям, які починають із самого раннього віку пізнавати переваги використання різних високотехнологічних пристроїв. Це пояснює велику кількість мобільних девайсів у здобувачів освіти. Ці пристрої мають набір функцій, що дозволяють стати прекрасним помічником в отриманні знань.

Викладач повинен змінити роль мобільних пристроїв в освітньому процесі. А це означає, що учні повинні бачити і розуміти яким чином їх пристрій може використовуватися в освітніх цілях та переконатися в доцільності і вигідності такого сучасного девайсу. Для практичної реалізації цього, педагог може скористатися досвідом використання технології Bring You Own Device (BYOD), популярної в бізнес-середовищі [1, с. 31–34].

Цей термін розшифровується як «*bring your own device*», або – «*принеси свій власний пристрій*» і вперше прозвучав у 2005 році в роботі Рафаеля Баллагаса.

Використання технології BYOD дозволяє:

1. Розширити межі освітнього процесу: учні можуть отримати доступ до навчальних матеріалів з будь-якого зручного для них місця. При бажанні заняття можна провести поза аудиторією, а також всі учасники освітнього процесу перестають залежати від тимчасових рамок.
2. Організувати навчання людей з обмеженими можливостями.
3. Економити кошти: не потрібно придбання персональних комп'ютерів і паперової навчальної літератури.
4. Легко і швидко поширювати навчальні матеріали серед користувачів завдяки бездротовим мережам.
5. Завдяки мультимедійній подачі інформації, метод BYOD допомагає краще засвоїти матеріал уроку, а також підвищити інтерес до предмету [4, с. 19-21].

Способи використання технології BYOD:

1. Контроль знань. За наявності поважної причини відсутності на занятті учень може пройти тестування віддалено, але вчитель не зможе бути повністю впевнений в достовірності результату. Педагогу не потрібно витратити час на перевірку результату, за допомогою мобільних пристроїв можна автоматизувати процес тестування й оцінювання.

2. Електронне підняття руки. Учні досить натиснути потрібну кнопку в спеціальному додатку мобільного пристрою, щоб показати вчителю свою готовність, тобто відпадає необхідність тягнути руку. Особливо корисним «електронне підняття руки» може виявитися для людей з обмеженими можливостями, а також для сором'язливих учнів [3, с. 219-220].

3. Організація спільної роботи групи учнів. Мобільні гаджети відмінно підійдуть для організації спільної роботи групи користувачів. Досить підібрати ресурс, який здатний надати можливість одночасного редагування будь-якого об'єкта кільком людям. Організація такого виду діяльності, з використанням мережевих ресурсів, дозволяє працювати над одним проектом спільно, бачити результати роботи кожного члена групи.

4. Організація зворотнього зв'язку між вчителем та учнем. Мобільні пристрої можна використовувати для організації зворотнього зв'язку між учнями і вчителем. Учні можуть ставити питання вчителю, не відволікаючи його від процесу викладу матеріалу, за допомогою засобів швидкої передачі повідомлень. Педагог, в свою чергу, бачить які питання надходять та може скорегувати свою розповідь, зупинитися докладніше на питанні, яке викликає незрозуміння в учнів, або ж пропустити деякі моменти [2, с.137-146].

5. Посилання на додаткову інформацію за рахунок QR-кодів. Мобільний пристрій здобувачів освіти є інструментом, що допомагає роздобути додаткову інформацію, яку викладач не може включити в урок через дотримання часових рамок. Наприклад, можна скористатися незвичайним способом надання посилань у вигляді QR-кодів, розпізнати які допоможуть девайси учнів.

6. Проведення батьківських зборів. Класовод створює онлайн опитування для всіх учасників освітнього процесу (учителів, учнів, батьків). Запитання одного й того самого змісту. Учителі-предметники проходять його заздалегідь, а батьки та учні відповідають на питання за допомогою власних гаджетів безпосередньо під час проведення батьківських зборів. Усі відповіді є анонімними (за бажанням) та автоматично записуються на гугл-диску класовода. У ході батьківських зборів учитель озвучує проблему та в онлайн-режимі демонструє відповіді учнів, батьків та учителів щодо вирішення даного питання.

Принцип BYOD є новим напрямком в області інформаційних і комунікаційних технологій. Дозволяє зробити процес навчання мобільним, диференційованим та індивідуальним. У зв'язку з цим ми активно використовуємо цей інноваційний метод в освітньому процесі.

Список використаних джерел

1. Горбатюк Р.М. Мобільне навчання як нова технологія вищої освіти. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2013. № 27. С. 31–34. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2013_27_10.

2. Марків В. М., Онищенко І.В. Формування мотивації до професійної діяльності в майбутніх учителів початкової школи засобами технології BYOD. Науковий журнал Хортицької національної академії. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. Запоріжжя: Вид-во КЗВО «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради, 2020. Вип. 1(2). С. 137-146.

3. Одинцова Г.С. Використання BYOD-технології у роботі з онлайн-словниками в початковій школі // Сучасні цифрові технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи: матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Тернопіль, 28 квітня, 2022). Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2022. С. 219-220.

4. Слободяник О.В. Мобільні технології як засіб активізації пізнавальної діяльності з природничо-математичних дисциплін. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми природничо-математичної освіти в середній і вищій школі». Харків: Видавництво ХНТУ, 2018. С. 19-21.

5. Rheingold, H. Smart Mobs. The Next Social Revolution [Text] / H. Rheingold. Cambridge, MA: Basic Books, 2002.

6. Harkins, M. Mobile: Learn from Intel's CISO on Securing Employee-Owned Devices. Government info security. URL: <http://www.govinfosecurity.com/webinars/mobile-learn-fromintels-ciso-on-securingemployee-owned-devicesw-264>

Наталія Мунтян

вчитель початкових класів

КЗО «Багатопрофільний навчально-реабілітаційний центр № 6» ДОР»

м. Дніпро

muntyann75@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ У КОРЕКЦІЙНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ НЕТРАДИЦІЙНИХ МЕТОДІВ ЛІКУВАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

В багатьох країнах у системі навчально-реабілітаційної роботи з розумово відсталими особами педагогічні методи поєднують з психотерапевтичними технологіями та нетрадиційними методами впливу. Зокрема, використовують такі: арттерапія; ігрова терапія; іпотерапія; снузелен-терапія; йоготерапія; дельфінотерапія; кінезотерапія; мандалатерапія; казкотерапія; фітотерапія; ароматотерапія; хромотерапія; музикотерапія.

Л.К. Фортова обґрунтовує, чому психотерапія все частіше використовується для лікування осіб з порушеним інтелектом. Порушення пізнавальної діяльності цих дітей ускладнюють правильне самостійне узагальнення ними тих поведінкових дій, які у подальшому трансформуються у переконання, щорегулюють поведінку. Через щодіти не можуть розібратись у ситуації, усвідомити причинно-наслідкові зв'язки між вчинком і результатом, зрозуміти зміст дії іншої особи. Це призводить до порушень поведінки розумово відсталих дітей, неадекватних емоційних проявів. Саме для корекції цих порушень спеціалісти й пропонують використовувати методи психотерапії, яка дозволяє впливати на психіку дитини, а через неї й на весь її організм.

Методи лікувальної педагогіки й психотерапевтичні технології, на мою думку, повинні якомога частіше використовуватись у корекційній роботі з дітьми, які мають інтелектуальні вади, оскільки вони мають свою ефективність. Зупинюсь на тих методах, які я використовую в корекційній роботі з дітьми з інтелектуальними порушеннями на основі індивідуального підходу до кожної

дитини (враховуючи індивідуально-психологічні особливості кожної дитини), визначення її потреб, мотивації до занять.

Арт-терапія – це вид психотерапії і психологічної корекції, що ґрунтується на мистецтві й творчості. Показаннями для арт-терапії психологи називають труднощі емоційного розвитку, агресію, стрес, депресію, понижений настрій, емоційну нестійкість, імпульсивність емоційних реакцій, почуття самотності, міжособистісні конфлікти, підвищену тривожність, страхи, низьку самооцінку тощо. О.А. Карабанова довела, що арт-терапія відкриває для дітей з порушення інтелекту широкі можливості для гри, вираження емоцій, спілкування, творчості; дозволяє спрямувати їхню художню діяльність таким чином, щоб вона позитивно впливала на розвиток їхньої особистості.

Використання арт-терапії у роботі з дітьми з інтелектуальними вадами (Бондаренко Назар, Сич Варвара, Соловей Владислав) показало, що корекційно спрямоване використання засобів мистецтва сприяє розширенню соціального досвіду дітей, підвищує їхній настрій і впевненість у собі, стимулює до спілкування, знижує негативні переживання [1].

Музикотерапія – це ліки, які слухають. Музика здатна змінити душевний і фізичний стан людини. Медиками доведено, що приємні емоції, викликані музикою, підвищують тонус кори головного мозку, покращують обмін речовин, стимулюють дихання, кровообіг. Позитивне емоційне збудження при звучанні приємних мелодій посилює увагу, тонізує центральну нервову систему. У педагогічній роботі я використовую спеціально підібрану музику, адже її вплив залежить від характеру твору, музичного інструменту, гучності звучання. Метою занять з використанням музикотерапії є створення позитивного емоційного фону реабілітації (зокрема, зняття тривожності – Бондаренко Назар); стимуляція рухових функцій – Сич Варвара, Давидова Анжеліка; розвиток і корекція сенсорних процесів (відчуттів, сприймання, уявлень) – Немога Єгор, Скубенік Роман; розгальмовування мовленнєвої функції – Соловей Владислав. Музикотерапія виконує психокорекційні завдання, зокрема: тренування спостережливості; розвиток почуття темпу, ритму, часу;

розвиток розумових здібностей і фантазії; формування вербальних і невербальних комунікативних навичок; виховання волевих якостей, витримки і здатності стримувати афекти; розвиток моторики (майже у всіх учнів класу), але організація сприймання музики такими дітьми вимагає використання корекційно-спрямованих прийомів, які готують дитину до цього. Це може бути розповідь педагога, бесіда про музику, певні навідні запитання, поєднання словесних методів із малюнками, таблицями тощо [1].

Казкотерапія – використання казкової форми для розвитку особистості, розширення свідомості, розвитку мовлення. Використовуються народні та авторські казки, спеціально придумані історії. Казка є психотерапевтичним і психокорекційним засобом. Проте, в роботі з дітьми з інтелектуальними порушеннями слід враховувати особливості їхнього мислення, зокрема, нерозуміння переносного значення, яке часто є в казці; конкретність мислення; нерозуміння причинно-наслідкових зв'язків; невміння переносити казкові ситуації у свій досвід тощо. У роботі я використовую такі методи роботи з казкою, як: аналіз казки; казкові задачі; розказування казки; придумування казки; малювання казок (Немога Єгор, Давидова Анжеліка, Скубенік Роман, Соловей Владислав) [2].

Ігрова терапія відноситься до найбільш поширених технік, які використовують дитячі психологи і психотерапевти.

Гра зорієнтована на особистість дитини, а іграшки й предмети, що використовуються в грі, допомагають дитині програвати важливі життєві ситуації. Гра реалізує такі цілі: саморозвиток, загальний розвиток, спілкування. Гра допомагає дитині вільно себе виражати без негативних наслідків; проявляти свої інтереси і виражати емоції [3]. Гра стимулює дитину досліджувати навколишнє середовище, відносини між об'єктами, причинно-наслідкові зв'язки і зв'язки між подіями, що сприяє розвитку. Гра допомагає дитині спілкуватись, досліджувати стосунки, соціальні ролі, набувати соціальних навичок. Відповідно я використовую гру з різними цілями залежно від завдань корекційної роботи. Г.Л. Лендрет довів, що гра є найкращим

засобом формування стосунків з розумово відсталою дитиною у психотерапевтичній роботі.

Свої почуття й установки, які дитина не завжди виражає відкрито, вона проєктує на іграшку. Більшість розумово відсталих дітей стикаються в житті з проблемами, які здаються їм нездоланими, але долаючи їх у грі, вони поступово позбавляються їх і у житті.

Список використаних джерел

1. Кривоніс М.Л., Дроботій О.Л. Ейдетика як засіб підготовки дитини до школи. Х.: Ранок, 2017. 176 с.

2. Миронова С.П. Методика корекційної роботи при порушеннях пізнавальної діяльності: підручник. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2014. 260 с.

3. Шульженко Д.І. Корекційний розвиток аутичної дитини: (книга для батьків та педагогів). К.: Д.М.Кейдун, 2018.

Віталій Мухаметрахімов

Вчитель фізичної культури та ЛФК

КЗО «Багатопрофільний навчально-реабілітаційний центр № 6» ДОР»

м. Дніпро

nrc_6@ukr.net

ВИКОРИСТАННЯ НЕТРАДИЦІЙНИХ МЕТОДІВ ЛІКУВАЛЬНОЇ ФІЗКУЛЬТУРИ У КОРЕКЦІЙНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Лікувальна фізкультура (ЛФК) є важливою складовою корекційної роботи в учбовому процесі дітей з інтелектуальними порушеннями. Важливо відповідально підійти до вибору та реалізації напрямів, підбору засобів та методів лікувальної фізкультури.

Основною метою ЛФК є корекція порушень фізичного розвитку у дітей з особливими потребами [1].

Мета реалізується вирішенням основних і супутніх взаємопов'язаних

завдань: розвиток координаційних здібностей; розвиток правильного локомоторного стереотипу та корекція основних видів локомоції дитини (ходьби, бігу); профілактика та корекція порушень органів дихання (формування навички правильного дихання в спокої та під час виконання фізичних вправ); корекція постави; профілактика плоскостопості та інше [2].

Важливо, щоб усі вправи, що використовуються на занятті з ЛФК, знаходились у стадії сформованої навички і були попередньо розучені на уроках фізичної культури.

Для корекції психоемоційного стану учнів важливим є застосування дихальної, кистьової та пальчикової гімнастики, елементів масажу / самомасажу, використання фітболгімнастики, імітаційні вправи та ігри, вправи для розвитку координації рухів тощо.

Дихальна система за методом Стрельникової не має аналогів і яких би то не було обмежень - займатися можна людям будь-якого віку, незалежно від стану здоров'я. Її можна використовувати як в лікувальних так і в профілактичних цілях [2].

Дихальні вправи за Стрельниковою можна виконувати вже з 3-4 років. Така гімнастика дозволяє підвищити імунітет, тому її особливо рекомендують дітям, які часто хворіють на застуди. Окрім того, вправи сприяють розвитку гнучкості та пластичності, допомагають усунути порушення постави та в цілому оптимізують роботу організму, який зростає.

Я вирішив, що в своїй педагогічній практиці було б доцільно використовувати таку методику в профілактичних цілях та для розвитку мовленевого апарату дітей з комбінованими вадами, в тому числі з інтелектуальними порушеннями.

Перед застосуванням гімнастики за Стрельниковою необхідно навчити дитину правильно вдихати повітря: вдих обов'язково повинен бути уривчастим і коротким, тільки носом.

Основних вправ, які пропонує дана методика – 12. Перерахований нижче комплекс вправ для дихання, треба освоювати поступово.

Існує три базові вправи: «Долоньки», «Погончики» і «Насос».

1. «Долоньки». Вихідне положення (в.п.): станьте прямо, зігніть руки в ліктях (ліктьї вниз) і «покажіть долоні глядачеві». Робіть голосні, короткі, ритмічні вдихи носом і одночасно стискайте долоні в кулаки (хапальні рухи). Підряд зробіть 4 різких ритмічних вдихи носом (тобто «шмигніть» 4 рази). Потім руки опустіть і відпочиньте 3 - 4 секунди - пауза. Зробіть ще 4 коротких, галасливих вдихи і знову пауза. Пам'ятайте! Активний вдих носом - абсолютно пасивний нечутний видих через рот. Плечі в момент вдиху нерухомі. Вправу «Долоньки» можна робити стоячи, сидячи і лежачи.

2. «Погончики» В.п.: станьте прямо, кисті рук стисніть у кулаки і притисніть до живота на рівні пояса. У момент вдиху різко штовхайте кулаки вниз до підлоги, як би віджимаючись від нього (плечі напружені, руки прямі, тягнуться до підлоги). Потім кисті рук повертаються в В.п. на рівень поясу з видихом. Вище пояса кисті рук не піднімайте. Зробіть поспіль 8 вдихів-видихів. Потім відпочинок 3-4 секунди і знову 8 вдихів-видихів. Вправу "Погончики" можна робити стоячи, сидячи і лежачи.

3. «Насос» («Накачування шини»). В.п.: станьте прямо, ноги трохи вужче ширини плечей, руки вздовж тулуба (основна стійка - о.с.). Зробіть легкий уклін (руками тягнуться до підлоги, але не торкатися його) і одночасно - голосний і короткий вдих носом у другій половині поклону. Вдих має скінчитися разом з поклоном. Злегка підвестися (але не випрямлятися), і знову уклін і короткий, голосний вдих «з підлоги». Поклони робляться ритмічно і легко, низько не кланяйтеся, досить поклону в пояс. Спина кругла, а не пряма, голова опущена. Вправу «Насос» можна робити стоячи і сидячи.

Після того, як діти засвоять три стартові вправи, можна додавати по одній вправі. Подальша послідовність така: «Кішки», «Обійми плечі», «Великий маятник», «Вушка», «Повороти голови», «Малий маятник», «Перекасти» і «Кроки».

Руховий досвід молодших школярів малий, тому я на своїх уроках ЛФК використовую нескладні ігри сюжетного та імітаційного характеру. Ігри є

традиційною формою засобів фізичної культури в школі і викликають активність і зацікавленість учнів. Вдало вибрані імітаційні вправи для розминки та ігри допомагають зменшити втому після фізичного та розумового навантаження.

Застосування імітаційних вправ на моїх уроках дає можливість розкрити приховані рухові можливості дітей та їх розумові здібності.

Для своїх учнів я використовую загальнорозвиваючі вправи, в яких є рухи, що відтворюють характерні рухи тварин, птахів, машин та ін. Кожна вправа повинна бути спрямована на розвиток рухових якостей: сили, гнучкості, рівноваги, суглобної рухливості.

Такі вправи можна проводити як на місці так і в русі. Прикладами вправ в русі є: стрибати як жаби, кози, зайці, горобці; ходити як чапля, слон, гуси, кішка; бігати як вовк, мавпа, коні; повзати як ящірка, жук, краб. Прикладами вправ на місці можуть бути: стоячи на одній нозі – «ластівка» (нога пряма назад); стоячи на одній нозі – «горобець» (нога зігнута в коліні назад); додаючи рухи руками перетворюємо ці вправи на «фламінго» або «лелека»; стоячи на четвереньках упор на колінах – «кішка»; лежачи на животі – «дельфін».

До імітаційних вправ можна віднести загальнорозвиваючі вправи, які супроводжуються промовлянням слів та звуків.

Координація рухів – це здатність різних м'язів організму працювати узгоджено. Координація починає розвиватися в самому ранньому віці, коли дитина вчиться тримати голівку, перевертатися, здійснювати будь-які спрямовані рухи. Надалі, якщо правильно тренувати дитину, залучати її до спорту або танців, ця здатність буде поліпшуватися.

Головна мета - домогтися незалежності рухів тіла від зорових відчуттів і мозку. Робити вправи на координацію можна як з використанням спеціальних тренажерів, так і без них.

На своїх уроках з ЛФК я використовую найпростіші вправи для розвитку координації:

1. Стоячи на одній нозі і, розвівши руки в сторони, потрібно зберігати

рівновагу протягом хвилини. Потім вправу потрібно зробити з іншою ногою. Щоб ускладнити тренування, можна додати повороти головою з боку в бік. При цьому фіксувати погляд на чому-небудь не потрібно. У міру зростання досвіду можна пробувати заплющувати очі.

2. Стрибки зі зміною ніг. Виконувати потрібно кілька хвилин.

3. Вихідне положення – одна долоня розміщується біля голови, а друга близько живота. Відстань від долонь до тіла - близько 10 сантиметрів. Перша рука торкається голови, а друга в той же час описує кола паралельно площині живота. Через хвилину руки потрібно поміняти.

Якщо перший комплекс дається легко, то варто переходити до ускладненого:

1. Вставши на одну ногу біля стіни, потрібно кинути в стіну м'яч, а коли він відскочить назад, постаратися зловити його без зорового контролю. Потім те ж саме потрібно зробити на іншій нозі.

2. Жонглювання. Підкидати і ловити м'яч однією рукою. Можна ускладнити вправу – підкидати м'яч однією рукою, а ловити – іншою.

3. Обертання рук в протилежні сторони. Наприклад, права рука обертається за годинниковою стрілкою, а ліва - проти. Повторити 10-15 разів, потім поміняти напрям.

4. Дві руки витягуються вперед. Одна рука в повітрі ніби малює будь-яку геометричну фігуру, а друга робить довільні рухи. Через кілька хвилин руки можна поміняти.

5. Розвинути силу спини і рук, а також координацію відмінно допомагає ходьба на руках за допомогою вчителя.

6. Розвинути точність, реакцію і окомір допомагає така вправа: два партнера стають біля стіни і кидають в неї м'яч таким чином, щоб він відскакував від одного до іншого. Більш складним варіантом подібного вправи є гра в настільний теніс.

7. Стрибки на місці з набиванням м'яча об підлогу. Можна ускладнити цей рух повертаючи тіло при кожному новому стрибку на 90 градусів.

8. Стрибки через гімнастичну лаву вперед, назад, вправо, вліво.

9. Підкинути м'яч, зробити перекид, зловити підкинутий м'яч.

Отже, правильна організація ЛФК для дітей з порушенням інтелектуального розвитку покращує не тільки фізичний, а й розумовий розвиток. ЛФК для молодших школярів, в першу чергу, спрямована на зміцнення кісткової і суглобово-м'язової систем організму. Збільшується сила м'язів, їх еластичність, рухливість суглобів.

Досягти основної мети ЛФК можливо тільки за умови систематичних тренувань. Для цього необхідно, щоб уроки ЛФК були завжди інтересними і доступними.

У нашому навчальному закладі проводяться як індивідуальні заняття, так і групові. Вони проходять насичено, весело, в ігровій формі, тому не тільки корисні, але і цікаві.

Список використаних джерел

1. Особливості реалізації компетентнісного підходу в освіті дітей з інтелектуальними порушеннями. Навчально-методичний посібник. О.Чеботарьова, Г. Блеч, І. Бобренко, І. Гладченко, О. Мякушко, С. Трикоз, І. Сухіна, Н. Ярмола, 2019.

2. Седнева В. О. Основи корекційної роботи з учнями, які мають особливості психофізичного розвитку: методичні рекомендації. Миколаїв: ОШПО, 2011. 36 с.

Анна Носова

учитель української мови та літератури Вільногірського ліцею №4

Вільногірської міської ради Дніпропетровської області

nosova20133@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ЦІННОСТЕЙ У ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Інклюзія не так давно стала одним з найважливіших напрямків у вихованні та навчанні дітей з обмеженими можливостями, як наслідок світовою

тенденцією сьогодення є прагнення соціальної адаптації таких осіб. Це дозволило зблизити загальну та спеціальну освітні системи, адже це дає шанс особливим дітям бути включеним у цілісний процес навчання і виховання. Такі можливості дозволяють підростаючій людині стати рівноправним членом суспільства та знижують ризики її ізоляції.

Усвідомлення людських відмінностей, виключає будь-яку дискримінацію та відображає одну з головних ознак демократичного суспільства: усі діти мають рівні права, зокрема щодо отримання освіти, незважаючи на особливості їхнього психофізичного розвитку. Саме тому, на думку багатьох вчених, інтеграція в освітньому процесі є дуже важливою для роботи з особливими здобувачами знань, адже це надає їм можливість стати більш самостійним і бути залученими у вже сформоване життя ліцею. Варто розуміти, що формування цієї чи іншої цінності або чесноти у собі та інших людях, тим більше в здобувачів освіти з особливими потребами, – це важлива й важка праця. Типово, що неправильна інтерпретація цінності може завдати не менше зла духовному та інтелектуальному розвитку маленької людини, ніж її повна відсутність.

Ще на початку ХХ століття В. Штрамайер вказував, що почуття вищого гатунку, такі як честь, совість, любов, і ті, які відповідають за задоволення духовних потреб особистості, у дітей з помірною та тяжкою розумовою відсталістю не утворюються. Їхня відсутність негативно впливає на формування у них навичок адекватної соціальним вимогам поведінки [1, с.190]. Враховуючи вище зазначені думки науковця, можна впевнено стверджувати, що важливим завданням педагога є створення в інклюзивному класі атмосфери довіри, підтримки та взаєморозуміння відмінностей кожного індивіда.

Для того, щоб сформувати у даних здобувачів освіти необхідну систему цінностей, викладачі навчальних установ України та Європи весь час продовжують працювати над саморозвитком та покращенням власних професійних навичок, щодо роботи з дітьми з ООП.

Педагоги часто відзначають, що на заняттях в інклюзивному колективі мотиваційним інструментом для дітей слугують різноманітні інтерактивні

методи, прийоми та власноруч створенні вправи. Робота в групах допомагає врахувати індивідуальність кожного здобувача освіти з ООП, адже коли зростає рівень участі в освітньому процесі, тоді взаємодія з іншими людьми формує в особливості дитини відчуття власної ідентичності та повної включеності в життя соціуму. Цінності спонукають нас до співпраці та відчутті захищеності й рівності у малій чи великій суспільній групі, а довіра сприяє гармонійним стосункам і побудові того середовища, де кожен відчуває комфорт, будучи самим собою.

Саме тому, ми створюємо, а потім використовуємо на уроках власні розробки, а саме: індивідуальні картки з наочним матеріалом, електронні ігрові вправи створені на сайті «learningapps.org». З допомогою освітнього ресурсу «На урок» розробляємо спрощені тести для здобувачів з ООП. Також нами неодноразово було відстежено, що використання власних короткометражних відеопідказок, створених у програмі «Bandicam», підвищує мотивацію і зацікавленість тією чи іншою темою уроку.

Привернути увагу до навчальної діяльності здобувачів освіти з ООП вдало допомагають власні розподільні таблиці у формі хмаринок (не обов'язково, щоб ці вправи були надруковані; якщо слів небагато, то даний матеріал можна написати від руки на листочку, щоб дитина лише поставила стрілочку, тобто виконала вправу на відповідність), а також інтерактивні завдання на зразок «Криптограм» і «Сенкану».

Враховуючи вимоги сьогодення, сучасна освіта передбачає інтеграцію. Саме тому на заняттях ми нерідко переглядаємо фільми або їх фрагменти. Наприклад, вивчаючи історичну повість Івана Франка «Захар Беркут», за допомогою мультимедіа ми інтегруємо навчальний матеріал і показуємо, як в різних видах мистецтва: художній літературі, кінематографії – втілено образи патріотів своєї землі – Захара Беркута та його сина Максима; використовуємо буктрейлери до книг, які також зацікавлюють особливих дітей та спонукають, хоча б прослухати вдома аудіозапис того чи іншого твору.

За нашими спостереженнями, цікавими і результативними є методи казкової або мистецької терапії, що розвивають в здобувачів освіти співчуття, чесність, радість, оптимізм і розуміння краси навколишнього світу. Наприклад, на уроках мовленнєвого розвитку дитині з ООП пропонується картинка, яку вона повинна розглянути й уявити себе в ролі письменника, створивши власний твір або продовживши його, та вказати на ті цінності, які є важливими конкретно для цього індивіда в житті. Також варто зауважити, що на дистанційних заняттях ми активно застосовуємо можливість демонстрації свого екрана та створюємо власні презентації, найчастіше за допомогою програми Power Point.

Особливістю практики спільного викладання в Україні є те, що в цьому процесі можуть брати участь не тільки педагоги та інші фахівці, а й асистенти вчителя [2, с.108]. Для учнів з ООП і для нас, педагогів, дуже важлива тісна співпраця з вищевказаними помічниками. Нерідко особливим дітям необхідний індивідуальний підхід, адже настрій та психофізичний стан суттєво впливає на їх працездатність і мотивацію. Тож, коли педагог з асистентом простежують, що у даної дитини немає бажання щось робити, необхідно обов'язково похвалити здобувача освіти та зменшити запропоноване навантаження. Асистент вчителя вибирає з усього матеріалу те, що її підопічний може зробити на даний час.

На кожному офлайнзанятті дитина з обмеженими можливостями залучається до дистанційного уроку на платформі Google Meet (в цей час помічник учителя допомагає дитині самостійно підключитися до мережі, тобто таким чином, школяр розвиває свою інформаційну грамотність, яка так необхідна в сучасному світі технологій).

Варто відзначити, що оцінювання робіт даної категорії дітей повинно проходити обов'язково в тандемі з асистентом вчителя, для того, щоб мати розуміння: які завдання були сильними здобувачеві освіти, а які важкими. Саме тому наші педагоги Вільногірського ліцею №4 часто працюють таким чином: помічник дитини попереджає вчителя про міру своєї допомоги та ступінь

підказок здобувачеві з ООП. Наприклад, можна використовувати умовні позначки «+/-». Пізніше викладач матиме можливість скоригувати вправи й зробити їх менш або більш складними.

Беремо сміливість стверджувати, що безбар'єрна освіта є важливим питанням сьогодення, а розвиток інклюзивної освіти та системи цінностей у дітей з ООП– процес складний, багатогранний і в деяких аспектах навіть творчий. Для того, щоб зацікавити дитину, необхідно використовувати у своїй практиці інтерактивні методи, прийоми та власні розробки, які будуть пробуджувати в особливій дитини мотивацію до освітнього процесу. Також необхідно підкреслити, що використання інтерактивного навчання не самоціль – це лише засіб для досягнення тієї атмосфери в класі, яка найкраще сприяє співробітництву, порозумінню і доброзичливості, надає можливість дійсно реалізувати особистісно-орієнтоване навчання [3, с.14] .

Отже, варто зауважити, що багато моментів на даний час, особисто для нас, є не дослідженими і новими, але ж на те ми вчителі, що можемо створити щось власне, цікаве, знаходячи індивідуальний підхід під ту дитину, з якою працюємо. Таким чином, ми маленькими кроками дійдемо до великих перемог і сформуємо в особливій дитини жагу до знань і тих цінностей, які їй будуть необхідні для майбутнього життя в суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Особливі діти в закладі і соціальному середовищі: О. В. Гаврилов. Навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2009. 308 с.
2. Асистент учителя в інклюзивному класі: навчально-методичний посібник /Н.М.Дятленко, Н.З.Софій., О.В.Мартинчук, Ю.М.Найда, під заг. ред. М.Ф.Войцехівського. К.: ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015.172с.
3. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: ТОВ Агенство Україна, 2019.300с.

Алла Одинока

студентка 1-го курсу магістратури факультету початкової, професійної та професійної освіти

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» м. Дніпро

odinokayaalla@gmail.com

ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА ЯК РУШІЙНА СИЛА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Європейські цінності в освіті ґрунтуються на базових європейських та загальнолюдських цінностях, окреслених в документах ООН, Ради Європи, Європейського Союзу: Загальна декларація прав людини (1948), Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1997), Конвенція ООН про права дитини (1991), Хартія фундаментальних прав ЄС (Хартія Європейського Союзу про основні права (2000) та ін.

Отримання Україною статусу кандидата на членство в Європейському Союзі сприяє підсиленню фокусу уваги саме на цінностях європейського простору. У низці документів, таких як Стратегія сталого розвитку України до 2030 року, Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» та ін. зазначається, що перехід до сталого розвитку означає зміну ціннісних орієнтацій, а саме пріоритет цінностей свободи, рівності, солідарності, толерантності, поваги до природи та спільної відповідальності.

Педагогіка партнерства виступає одним із компонентів формули Нової української школи, в основі якої лежить спілкування, взаємодія, та співпраця між учителем, учнем і батьками і яка є одним із факторів ефективної взаємодії учасників освітнього процесу [2].

Педагогіка партнерства ґрунтується на ідеях Ж.-Ж. Руссо, Я. Коменського, Ш. Амонашвілі, А. Макаренка, В. Сухомлинського, Й. Песталоцці й ін. та є предметом дослідження низки сучасних українських науковців.

Педагогіка партнерства, на думку Н.Бібік, це – чітко визначена система взаємин усіх учасників освітнього процесу (учнів, батьків, учителів, управлінців), основою якої є принцип добровільності; вона ґрунтується на повазі й рівноправності всіх учасників, дотримуючись визначених норм (прав та обов'язків) та враховуючи ціннісні орієнтири кожної із сторін і передбачає активне включення всіх учасників у реалізацію спільних завдань та готовність брати на себе відповідальність за їх результати [1].

Ключовими в педагогіці партнерства Н. Черв'якова визначає сукупність понять: партнер – це той, хто бере участь у якійсь справі разом із ким-небудь, а партнерство – це добровільна співпраця двох або кількох осіб, яка визначається як найвища форма співробітництва; педагогіка партнерства – напрям педагогічного мислення і практичної діяльності, спрямований на демократизацію і гуманізацію педагогічного процесу; гуманізація освіти – це створення умов для самореалізації, самовизначення учнів, орієнтація навчально-виховного процесу на формування особистості у всій багатогранній повноті її інтелектуального, культурного, психологічного і соціального розвитку [5].

Т.Федірчук та В.Дідух педагогіку партнерства розглядають як чинник формування ефективної взаємодії учасників освітнього процесу та зосереджують увагу на окремому її виді – соціально-педагогічному партнерстві, яке розглядається як окрема форма взаємодії освітнього закладу з певними юридичними чи фізичними особами, що базується на засадах пріоритетної ролі закладу освіти під час реалізації його особистісно-розвивальної функції. Учасниками такого партнерства є сім'я, педагоги та керівництво освітнього закладу [4].

С.Яланська зазначає, що педагогіка партнерства в умовах Нової української школи передбачає співпрацю учасників навчально-виховного процесу, що не заперечує відмінностей в їхньому життєвому досвіді, компетентностях, але враховує рівність у праві на доброзичливе, толерантне ставлення, взаємоповагу, емпатію, взаєморозуміння. Ефективність реалізації

ідей педагогіки партнерства пов'язана з глибоким розумінням психологічних основ толерантної взаємодії та співпраці між учителем, учнем і батьками, які об'єднані спільною метою та завданнями [6].

Інтеграція батьків в освітній процес на засадах педагогіки партнерства та толерантності допоможе визначити спільне бачення індивідуальної траєкторії розвитку дитини, оперативно реагувати на зміни в поведінці учнів, допомагаючи їм розкривати свій творчий потенціал, запобігати виникненню непорозумінь та конфліктів. А якщо суперечності все ж таки виникнуть, то розв'язувати їх треба конструктивно на основі домовленостей та компромісу. Завдяки педагогіці партнерства такі поняття як толерантність, свобода вибору, повага, довіра, основоположними у нашому суспільстві [3].

Отже, педагогіка партнерства є важливим чинником ефективної взаємодії учасників освітнього процесу Нової української школи, головною метою якої є підтримка учнів, яка сприяє розвитку їхніх можливостей, а також задовольняє інтелектуальні, емоційні й соціальні потреби, що відповідає запитам сьогодення і розумінню європейських цінностей.

Список використаних джерел

1. Бібік Н. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja. Київ: Літера ЛТД, 2017. 206 с.
2. Концепція «Нова українська школа». МОН України. 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 29.10.2022)
3. Ремньова А. Особливості реалізації педагогіки партнерства в умовах дистанційного навчання. *ОСВІТНІ СИСТЕМИ: РЕТРОСПЕКТИВА, ІННОВАТИКА (до 100річчя Всеукраїнського науково-педагогічного журналу «Рідна школа»)*. Електронний збірник матеріалів наукового онлайн-семінару. Київ : ВЦ НПУ імені М. П. Драгоманова, 2022. С.110–114.
4. Федірчик Т. Д., Дідух В. В. Педагогіка партнерства як чинник формування ефективної взаємодії учасників освітнього процесу в умовах нової української школи. *Гірська школа українських Карпат*. 2019. № 21. С.50–54.

5. Черв'якова Н. І. Педагогіка партнерства як основа формування інноваційного освітнього середовища Нової української школи. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. № 1 (324), 2019. С.287–294.

6. Яланська С. П. Педагогіка партнерства в авангарді суспільних змін. *Витоки педагогічної майстерності*. 2017. Випуск 19. С.380–383.

Оксана Онищук

кандидат технічних наук, доцент кафедри теорії та методики викладання шкільних предметів

Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти, доцент Волинського національного університету імені Лесі Українки

oksanaduda2013@gmail.com

ЦИФРОВІ ОСВІТНІ СИСТЕМИ, РЕСУРСИ, ІНСТРУМЕНТИ ТА СЕРВІСИ СУЧАСНІЙ ОСВІТИ

Досвід та успіхи найбільш розвинених країн світу в галузі науки, виробництва, нових технологій свідчать про необхідність перебудови системи освіти у напрямку створення умов для особистості, яка має вільно проявляти свої здібності, розвиватися відповідно до своїх нахилів. Перед сучасною школою постало завдання адаптації учнів до життя в інформаційному суспільстві.

Цифрова освіта входять в усі сфери життєдіяльності людини, і в освіту зокрема. Основним завданням сучасної освіти є розвиток особистості учнів, а не тільки передача знань. Сучасний учень повинен швидко сприймати і опрацьовувати великі масиви інформації, а без озброєння сучасними засобами і технологіями це не можливо.

На теперішньому етапі таким актуальним стало питання формування в школярів цифрової освіти. В учнів за допомогою реальних об'єктів (телевізор, магнітофон, телефон, комп'ютер, принтер, модем) й інформаційних технологій (аудіо-, відеозапис, електронна пошта, ЗМІ, Інтернет) формуються вміння самостійно шукати, аналізувати та відбирати необхідну інформацію,

організовувати, перетворювати, зберігати та передавати її. Дана компетенція забезпечує навички діяльності учня стосовно інформації, що міститься в навчальних предметах та освітніх галузях, а також у навколишньому світі [1-3, 5,6]. Використання цифрових інструментів для спільної роботи у навчальному процесі відкриває широкі перспективи у вивченні дисциплін шкільного курсу. З'являються можливості розширення змістового наповнення предметів, опрацювання великих обсягів навчальної інформації, яка стає доступнішою для сприймання, використання інтерактивних методів навчання.

Метою роботи є вивчити основні дидактичні особливості цифрової освіти, використати та вибрати із переліку такі електронні освітні ресурси, які дають можливість досягнення і розвитку цифрової - компетентності вчителя і учнів в процесі навчальної роботи.

Цифрова освіта - навички та вміння, якими повинен повині володіти вчитель і учень, щоб його можна було назвати грамотним в даному сенсі.

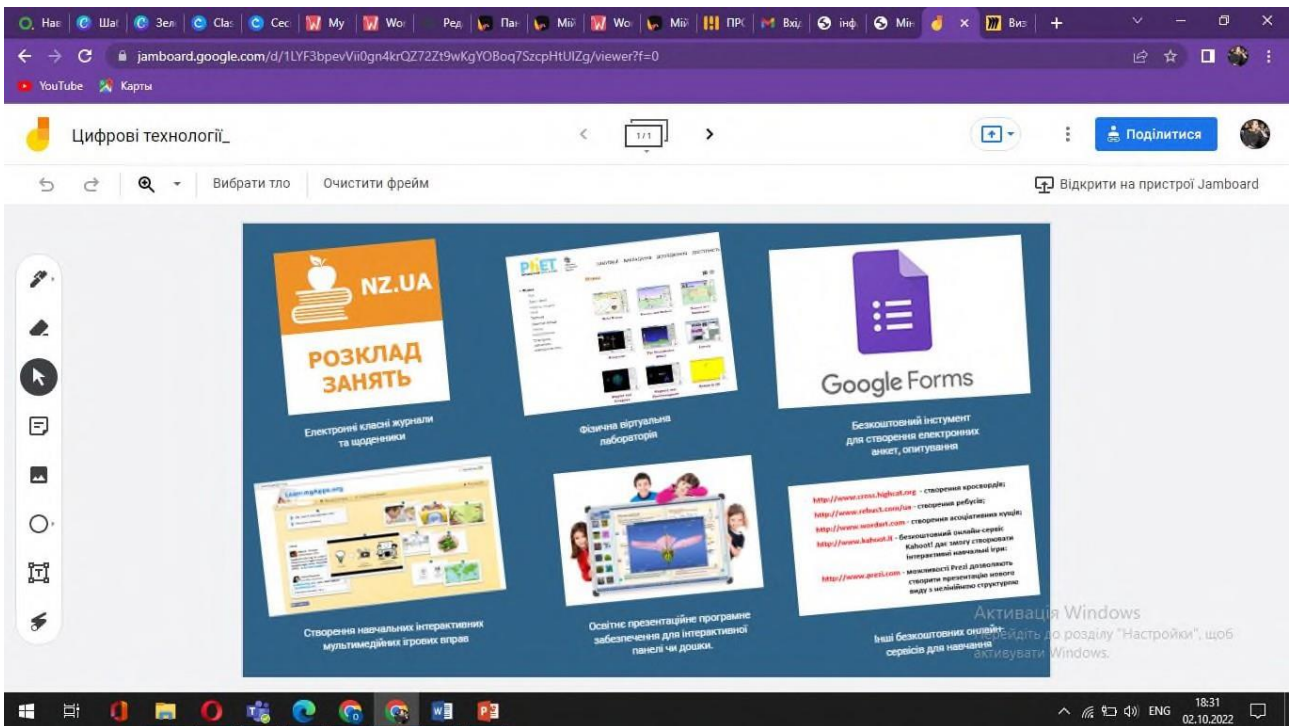
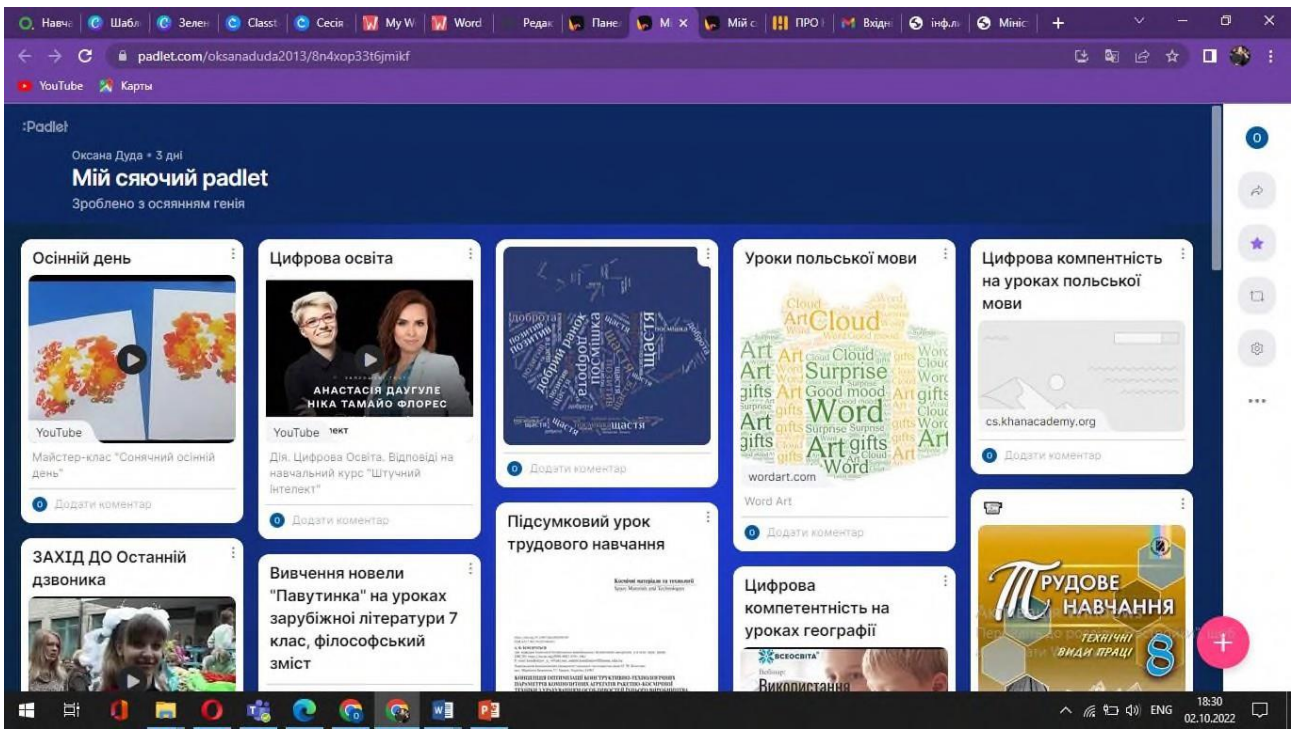
Цифрова освіта – впевнене володіння учнями і педагогами усіма складовими навичками медіаграмотності для вирішення виникаючих питань в навчальній та іншій діяльності, при цьому акцент робиться на сформованість узагальнених пізнавальних, етичних і технічних навичок [7-9].

В рамках своєї діяльності проводилась діагностика цифрової компетентності учасників навчально-виховного процесу в формі анкетування. За її результатами важливими є такі терміни: вміння визначення інформації – здатність використовувати інструменти ІКТ для ідентифікації та відповідного подання необхідної інформації, доступ до інформації – вміння збирати і витягувати інформацію; управління інформацією – уміння застосовувати існуючу схему організації або класифікації; інтегрування інформації – вміння інтерпретувати і представляти інформацію, узагальнення, порівняння та протиставлення даних; оцінювання інформації – вміння виносити судження про якість, важливості, корисності або ефективності інформації. Створення інформації – вміння генерувати інформацію, адаптуючи, застосовуючи, проектуючи, винаходячи або розробляючи її; повідомлення інформації –

здатність належним чином передавати інформацію в середовищі ІКТ, здатність направляти електронну інформацію певної аудиторії і передавати знання у відповідному напрямку; самостійне використання учнем, учителем поза уроком (робота над домашнім завданням, підготовка рефератів, самоконтроль і контроль знань, побудова моделей об'єктів і процесів, відпрацювання технічних навичок на тренажері); використання вчителем на етапі підготовки до уроку (підбір матеріалів для подальшого використання на уроці в цифровому вигляді, підбір завдань і їх роздруківка) [10, 11].

Наступні дидактичні особливості цифрової освіти, що є важливими при викладанні та розвитку: мотиваційна, що забезпечується сприянням заохоченню учнів до навчальної діяльності; інформаційна, що передбачає досягнення учнями результативності пошуку, накопичення, опрацювання, зберігання, подання, передавання даних; дослідницька, яка сприяє розвитку творчих та аналітичних здібностей учнів, поєднанню їх біологічних знань з життєвим досвідом і майбутньою професійною діяльністю та ін.; демонстраційна, що передбачає візуалізацію навчального матеріалу завдяки використанню презентацій, відеофільмів та ін.; контролююча, що передбачає використання різних видів тестових завдань, лабораторних робіт та ін. для перевірки знань, вмій і навичок учнів; оцінююча, що передбачає присвоєння певної кількості балів, відповідно до поставлених задач і критеріїв, учню за виконання тестових завдань, лабораторних робіт та ін. [5, 7, 11].

Далі представлений список деяких інструментів освітніх технологій, які особисто використовую у освітній діяльності. Ці інструменти необхідні у арсеналі кожного вчителя чи для особистого використання або ж у якості навчальних посібників у педагогічному процесі для спільної організації навчального процесу (рисунок 1).

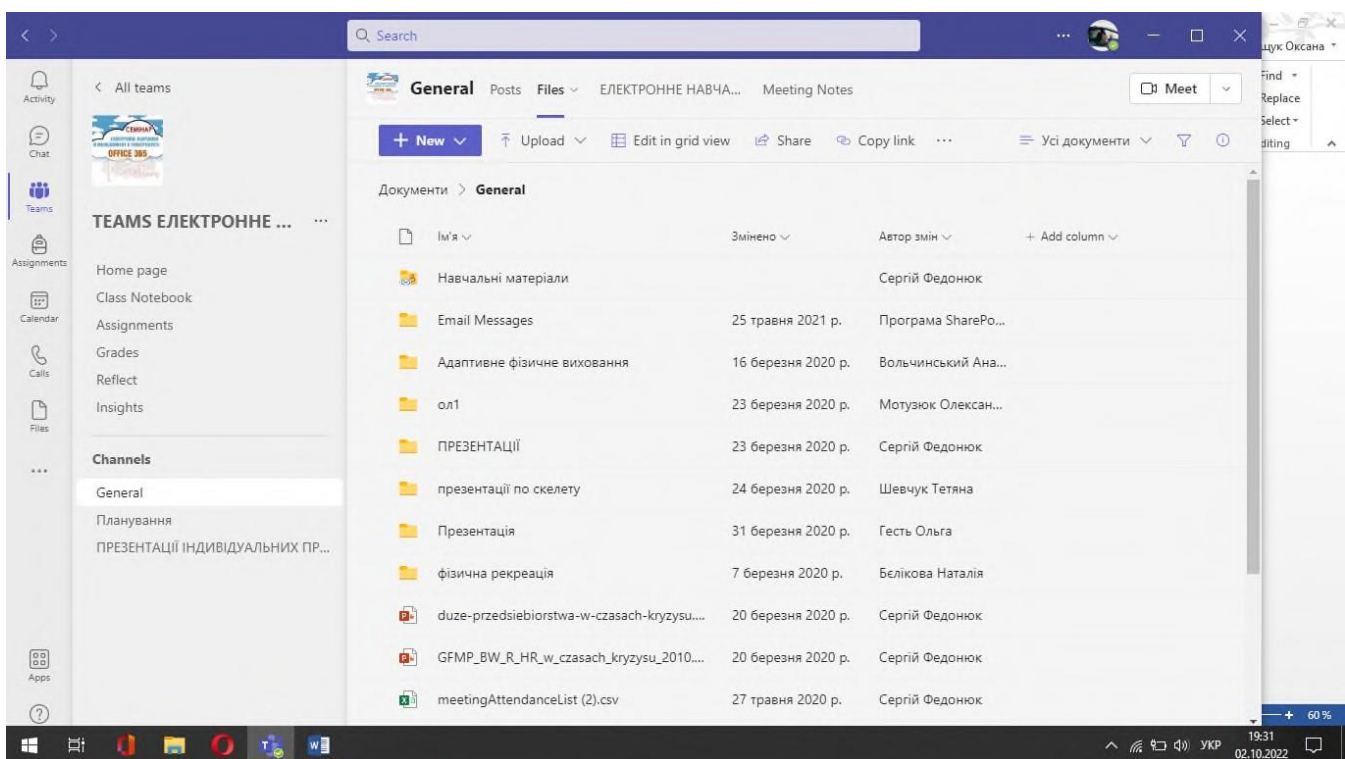
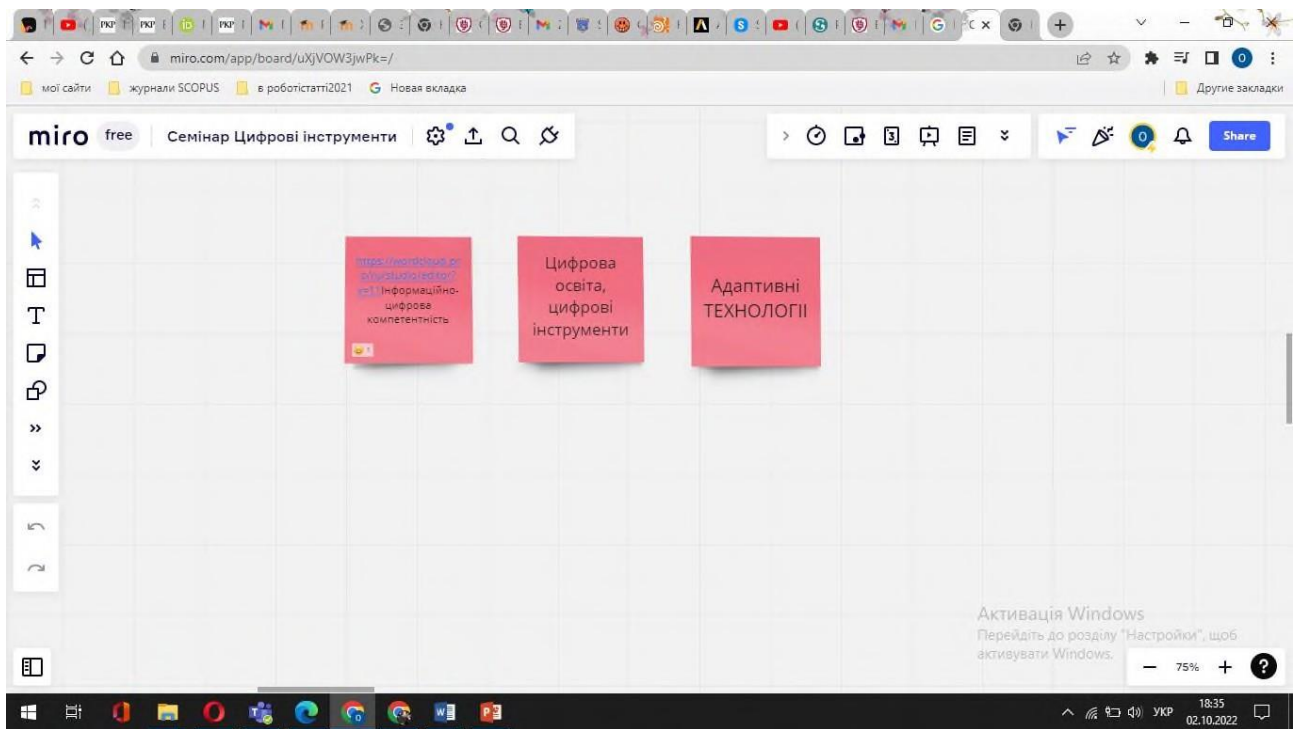

Рисунок 1. Приклади інструментів для організації спільної роботи у навчальному процесі

В наш час технології та освіта сплетені досить тісно, практично у кожного вчителя є свої улюблені технологічні інструменти, які він використовує у своїй роботі, і які дозволяють йому дістати увагу учнів під час

цікавих, захоплюючих шкільних занять. Але як і все, що має відношення до технології, інструменти безперервно оновлюються, а старі стверджуються, розширюючи сферу застосування або просто додаючи нові функції, більш актуальні для сучасної освіти і затребувані найбільш технологічно підкованими вчителями.

Список використаних джерел

1. Carretero, S.; Vuorikari, R. and Punie, Y. (2017). DigComp 2.1: The Digital Competence Framework for Citizens with eight proficiency levels and Punie, Y. (2017). URL: [http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC106281/web_digcomp2.1pdf_\(online\).pdf](http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC106281/web_digcomp2.1pdf_(online).pdf)

2. Joel I. Klein, Condoleezza Rice, Julia C. Levy. U.S. Education Reform and National Security (Independent Task Force Report No. 68). New York: Council on Foreign Relations Press. March 2012. 120 p.

3. Reviewing the trajectories of e-learning. URL: <http://e4innovation.com/?p=791> (дата звернення: 17.01.2019)

4. Закон України «Про національну безпеку України» 2018 р. //Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 31, ст. 241. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>

5. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018—2020 роки. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-shvalennya-koncepciyirozvitku-cifrovoyi-ekonomiki-ta-suspilstva-ukrayini-na-20182020-roki-tazatverdzhennya-planu-zahodiv-shodo-yiyi-realizaciyi>

6. Красняков Є. В. Державна освітня політика: сутність поняття, системність, історико-політичні аспекти: Віче, 2011, № 20 (305). С. 21-23.

7. Кухаренко В. М. Педагогічні аспекти відкритого дистанційного навчання /О. О. Андрєєв, К. Л. Бугайчук, Н. О. Каліненко, В. М. Кухаренко, 14 Н. А. Люлькун, Л. Л. Ляхоцька, Н. Г. Сиротенко, Н. Є. Твердохлєбова О. О Андрєєв, В. М. Кухаренко // Педагогічні аспекти відкритого дистанційного навчання: монографія [за ред. Кухаренка В. М., Андрєєва О. О.] Харків, 2013. 212 с.

8. Ляхощка Л. Електронна кафедра: технології та інструменти розвитку / Л. Ляхощка, С. Касьян, С. Антощук // Відкрита освіта: інноваційні технології та менеджмент: кол. монографія / [за наук. ред. М. О. Кириченка, Л. М. Сергеевої]. Київ: Вид-во Ін-ту Обдарованості НАПН України, 2018. 440 с. С. 312-323.

9. Мусієнко І. І. Освіта і безпека: до проблеми реалізації національних інтересів у сфері освіти / І.І.Мусієнко. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/VKhnpu_filos_2012_39_14.pdf

10. Освіта на робочому місці: як вчитися в епоху цифрових технологій. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2017/04/21/624116/>

11. Соснін О. Проблеми зростаючої ролі інформаційно комунікаційної функції держави в умовах Інформаційного суспільства та шляхи їх вирішення URL: file:///C:/Users/User/Downloads/znpvgvzdia_2016_65_18.pdf

Ольга Панасенко

вихователь, комунальний заклад освіти «Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) комбінованого типу №12 «Журавлик»

Синельниківської міської ради

м. Синельникове

panasenkoolga61@gmail.com

НАСТУПНІСТЬ ЯК КЛЮЧОВИЙ МОМЕНТ ЗДО і ЗОШ

Нова українська школа (НУШ) презентувала вимоги до взаємин «учні – батьки - вчителі – школа». Пріоритетними є педагогіка партнерства, нові підходи до навчання учнів, формування в них ключових компетенцій. Педагоги-дошкільники також мають переосмислити свої підходи щодо підготовки дітей старшого дошкільного віку, до навчання у школі. Виховання на цінностях задеклароване в концепції Нової української школи та загострює увагу до цієї надважливої проблеми суспільства і змушує шукати шляхи до вирішення цього завдання. За сучасною моделлю дошкільної освіти слід

побудувати індивідуальний освітній шлях для кожної дитини, створити оптимальні умови для її гармонійного природного розвитку.

Базовий компонент дошкільної освіти (БКДО) як Державний стандарт дошкільної освіти в Україні визначає в кожній освітній лінії ті компетенції, які слід сформувати в дитини на кінець старшого дошкільного віку. Для того, щоб дитина успішно опанувала нові вимоги життя, у неї має бути сформований набір тісно переплетених якостей. Як сформувати в дитини готовність до систематичного навчання в НУШ? Як безболісно й успішно адаптувати її до школи? Адже успішність школяра прямо залежить від того, наскільки сформованою буде основа його розвитку. Розглянемо готовність дитини до шкільного навчання з огляду на концепцію НУШ та ті вимоги, які закладені в Державному стандарті дошкільної освіти в Україні. Основними компонентами готовності дитини до шкільного навчання можна вважати психофізіологічну, особистісну та інтелектуальну готовність.

Психофізіологічна готовність формується через розвиток здоров'язбережувальної компетенції на основі виховання ціннісного ставлення до власного життя та здоров'я. Про психофізіологічну готовність свідчить загальний фізичний розвиток дитини. Його визначають відповідно до показників вікових норм. Важливим є також загальний стан здоров'я. Як наслідок, дитина, у якої добре розвинена дрібна моторика, уміє логічно розмірковувати, зв'язно висловлює свої думки, ліпше концентрує увагу, пригадує.

Особистісна готовність передбачає прийняття дитиною нового соціального статусу школяра. Вона формується через розвиток таких компетенцій як:

- особистісно-оцінна (виховання ціннісного ставлення до особистого Я);
- родинно-побутова (розвиток ціннісного ставлення до членів своєї родини, сім'ї);

- соціально-комунікативна, комунікативна, ігрова, предметно-практична (виховання поважного ставлення до дорослих, однолітків, результатів діяльності людини).

Інтелектуальна готовність формується через розвиток таких компетенцій:

- художньо-практична — формування ціннісного ставлення до проявів естетичного, творчості;
- сенсорно-пізнавальна, математична — формування ціннісного ставлення до інформації, пізнання;
- мовленнєва - формування ціннісного ставлення до української мови;
- природничо-екологічна - формування ціннісного ставлення до природи, уявлень про закономірності.

Характеристиками інтелектуальної готовності до школи є певний рівень розвитку пізнавальних процесів таких як: увага, мовлення, відчуття та сприймання, пам'ять, уява, мислення. Для того, щоб дитина успішно справлялася з новими вимогами шкільного життя, у неї має бути сформований набір тісно переплєтених якостей які неможливо розглядати у відриві від життєвого досвіду дитини, конкретного середовища, сімейного устрою. Тому, поняття «готовність до школи» з урахуванням усіх чинників можна визначити як набір компетенцій, що складають життєву компетентність дитини.

Цінність – це будь яке матеріальне або ідеальне явище, яке має значення для людини чи суспільства, за ради якого вона діє, витрачає сили, час, гроші, здоров'я, тощо, за ради якого вона живе... Тобто, цінність – властивість того чи іншого предмета, явища задовольняти потреби, бажання, інтереси соціального суб'єкта(індивіда, групи людей суспільства).

У роботі з дітьми дошкільного віку, важливості набуває процес виховання особистісних цінностей. Оскільки цей віковий період характеризується появою інтересу до свого внутрішнього світу, переживань, пов'язаних з моральними і соціальними проблемами, які призводять до формування самосвідомості і самооцінки особистості, що дає підґрунтя для виховання такої особистісної

цінності, як цінність іншої людини. Загальнолюдські цінності не є вродженими, вони набуваються в процесі виховання. У дошкільника формуються моральні почуття і уявлення, щодо правильної поведінки, а саме: гідність, рівність, справедливість, толерантність та культурне різноманіття, турбота, чесність, довіра, верховенство права, патріотизм.

Співпраця та спільна діяльність ЗДО і ЗОШ дає нові методи виховання для формування цінностей дошкільника. Соціально – проектна діяльність, ситуаційно-рольові ігри, квести, історичні та літературні подорожі, експерименти, ігри – драматизації, створення проблемних ситуацій успіху, формують повагу один до одного, почуття толерантності та поваги до прав людини, до себе, до життя, створення атмосфери довіри, доброзичливості, взаємодопомоги, розвиток почуття гідності, чесності та справедливості. Під час ігрової діяльності діти вступають у реальні й ігрові стосунки. Спостерігаючи за ними, педагог може визначити, які цінності актуальні для його вихованців, з'ясувати рівень засвоєння дошкільниками ціннісних орієнтирів. Процес засвоєння дошкільниками базових цінностей відбувається в умовах «предметних ситуацій», під час спілкування з дітьми та дорослими, виконання нескладних обов'язків із самообслуговування. Засвоюючи цінності, дитина згодом починає самостійно керуватися ними і надалі поступово набуває життєвого досвіду реалізуючи їх.

Список використаних джерел

1. Авдєєва Н. Роль матері та батька у розвитку дитини в ранньому дитинстві, 2005. 95с.
2. Піроженко Т.О. Відображення проблеми ціннісних орієнтацій дитини дошкільного віку у сучасній теорії та практиці виховання: Срібна хвиля, 2013. 129с.
3. Піроженко Т.О. // Базовий компонент дошкільної освіти України (Нова редакція) , 2021.
4. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 117с.

Людмила Пендик

заступник директора СЗШ № 143

м. Дніпро

plydiamih@gmail.com

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ ТВОРЧО ОБДАРОВАНИХ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Аналіз досліджень вчених показав, що обдаровані підлітки орієнтуються не стільки на застигли, консервативні норми найближчого оточення, скільки на загальні тенденції розвитку моралі. Це допомагає їм долати дисонанс, який виникає між декларованим у суспільній свідомості положенням про творчість як духовну, а тому вищу цінність і наявною, здебільшого споживацькою, спрямованістю найближчого оточення. Таким чином, застосування поняття “суб’єктні цінності” дозволяє уникнути термінологічного парадоксу, який притаманний соціологічній концепції ціннісних орієнтацій. Там цінності можуть бути проголошуваними і не визначати реальної поведінки людини. Суб’єктні ж цінності завжди є джерелом не лише внутрішньої активності, але й зовнішньої, предметної діяльності, конкретних вчинків.

Застосування суб’єктно-ціннісного аналізу передбачає звернення до внутрішніх чинників, що визначають творчу активність підлітка. Однією з найголовніших інтрапсихічних детермінант розвитку обдарованості є потреба у визнанні - одна з найголовніших потреб людини. Такі поняття, як самоствердження, самореалізація, соціальний статус, самоповага характеризують різні сторони її прояву. О.М. Юрчук відзначає, що «...потреба у визнанні ...визначає позитивний хід розвитку особистості; вона орієнтує на досягнення того, що є значимим в культурі, до якої належить дитина» [5]. Рівень розвитку особистості визначається ступенем трансформації її соціальних потреб. Лише в процесі оволодіння соціально схвалюваними діяльностями первісні інстинктоїдні потреби в домінуванні, зверхності (А. Адлер) поступово зростають до потреби у самостверженні (І. С. Кон), потреби в персоналізації (А. В. Петровський), потреби в самоактуалізації (А. Маслоу). Саме в діяльності

здійснюється розвиток свідомості та самосвідомості людини, формується її ціннісна сфера (Г.С. Костюк, С.Л. Рубінштейн). Отже, динаміка соціальних потреб особистості учня підліткового віку, в тому числі і творчо обдарованого, детермінується розвитком його ціннісної свідомості з одного боку та розвитком інструментальних можливостей – з іншого. Очевидно, що розвиток потребової сфери детермінується і віковими рамками, які визначають періоди, сензитивні для перетворення великого обсягу потенційних можливостей в конкретні «опредмечені» потреби. Іншими словами, лише подолавши певний віковий рубіж, людина може спрямувати свої потреби на розвиток того чи іншого виду задатків і здібностей аж до рівня обдарованості.

Наприклад, важливе значення для розвитку технічної обдарованості має підлітковий вік, коли перцептивна, інтелектуальна і моторна сфери людини готові до мислительного і практичного вирішення технічних задач.

Роль природних задатків тут полягає в тому, що обдарована дитина успішніше за інших справляється з технічними завданнями. Ситуації успіху, які забезпечують самоствердження підлітка, стають поштовхом для подальшого розвитку здібностей саме в цій сфері. Успішність перших спроб технічної творчості суб'єктивно сприймається як цінність, що допомагає реалізації домагань на визнання. Ціннісне сприймання забезпечує стійку мотивацію. Поступово технічна творчість стає визначальною в плані домагань визнання і статусних очікувань особистості. З іншого ж боку, «життєві плани особистості, обумовлені... її статусом в суспільстві, реалізуються у відповідних віково-ролевим очікуванням видах діяльності, стійка сукупність яких визначає стиль життя особистості» [4].

Необтяженість інтелектуально-рефлексивної свідомості обдарованих підлітків стереотипами групи включення, орієнтаціями відповідати її очікуванням робить їх спроможними адекватно і продуктивно використовувати свій життєвий досвід для побудови планів майбутнього. Ці плани визначаються системою суб'єктних цінностей, яка, в свою чергу, у випадку обдарованих людей, орієнтована на загальні тенденції духовних цінностей суспільства, а не

на нормативно-звичаєве поле найближчого соціального оточення. Отже, однією з визначальних особливостей творчо обдарованого підлітка є більший ступінь свободи у побудові життєвих перспектив і планів.

Експериментально-психологічні дослідження життєвого шляху раціоналізаторів, проведені вченими, показують не тільки наявність поширених життєвих планів, починаючи з підліткового віку, але й дивовижну наполегливість і послідовність у їх реалізації. Суб'єктні цінності, що визначають життєві перспективи людини, дають їй також відчуття власної значимості та незалежності. Стосовно творчо обдарованої особистості повністю підтверджується вислів Г. Олпорта: «Перспектива розвитку, яку я бачу, є сутністю моєї свободи. Свобода закладена в нашій життєвій позиції, в проведенні в життя надії на постійний саморозвиток».

Однією з особливостей ціннісної сфери обдарованих учнів є її нерозривний зв'язок з тією діяльністю, в якій обдарованість проявляється. Ступінь взаємопроникнення життєвих стосунків і творчої діяльності в обдарованих дуже високий, і вислів «Життя - це творчість» стосовно них не є поетичним перебільшенням. Система цінностей, що виробляється у стосунках з соціальним оточенням, і цінності, які формуються в процесі активного творчого пошуку, взаємодоповнюючись і взаємозбагачуючись, утворюють якісно нову цінність, котра входить як складова частина в систему «стратегіальної організації свідомості» [2].

Таким чином ми вважаємо, що основу творчої обдарованості, її внутрішній стержень складає суб'єктно - ціннісне ядро свідомості особистості. З огляду на це реалістичний прогноз формування творчо обдарованого підлітка може бути представлений думкою К. Роджерса, який вважає, що універсальні цінності лежать не поза людиною, а в ній самій, тому їх не можна дати, а можна тільки створити умови для їх розвитку. Лише соціальний запит, конкретизований у різноманітних культурних інститутах, як-от: пропаганді, мистецтві, державних установах, соціальних уявленнях про престижність, норми моралі, та й матеріальних стимулах тощо, може створити умови, де

полімотивоване, малоімовірне, спонтанне зародження таланту стає закономірністю. В процесі формування обдарованої особистості підлітка вирішальним чинником є його власна активність, спрямована на селективну та творчу інтеріоризацію суспільних цінностей, тому при спробах культивування обдарованості шляхом маніпуляцій з індивідуальністю в умовах ціннісного вакууму залишається надіятись лише на випадковість.

Список використаних джерел

1. Баришева О. І. Ціннісні орієнтації старшокласників та можливості їх формування у процесі нерегламентованої позашкільної діяльності, 2000. С.150-159.
2. Василюшина Н. Розвиток емоційної сфери та моральних почуттів як ціннісні передумови становлення особистості школяра, 2001. С .54-62.
3. Іванкова-Стецюк О. Б. Ціннісні пріоритети сучасної української молоді, 1999.С .169-173.
4. Кардаш М. Ціннісні орієнтації старшокласників з акцентуаціями, 1997. С .64-72.
5. Юрчук О. М. Ціннісні орієнтації дітей у багатодітних сім'ях, 2003. С. 46-55.

Олена Переворська

*доцент кафедри педагогіки та спеціальної освіти Дніпровського національного
університету імені О. Гончара*

Ірина Кобзєва

*директорка Навчально-методичного центру забезпечення якості
освіти комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної
освіти» Дніпропетровської обласної ради*

dvaberehy@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Комуникативний процес є основою спілкування, організація якого залежить від розуміння системи і структури процесу, а також природи комуникативного акту.

Комунікація є найважливішим чинником розвитку дітей, оскільки у процесі спілкування з оточенням дитина осягає світ, набуває досвіду, засвоює знання. Кожна дитина відчуває потребу у спілкуванні, але не кожна може реалізувати цю потребу. Такі діти, як правило, не можуть спілкуватись, використовуючи мовлення як засіб комунікації [2]. Потреба молодшого школяра у комунікації зумовлена необхідністю взаємодіяти у процесі навчання, спільної діяльності та вирішувати будь-яких повсякденні питання.

Спілкування (комуникативна діяльність) визначається у психології як діяльність, спрямована на вирішення завдань соціального зв'язку. Спілкування є однією з головних проблем, через призму якого визначають питання розуміння та сприймання людьми один одного. У процесі спілкування дитина пізнає світ, що її оточує, засвоює і створює культурні цінності. Спілкування є невід'ємною і загальною умовою формування особистості молодшого школяра [2]. Спілкування – багатоплановий процес становлення і розвитку контактів між дітьми, який передбачає обмін інформацією, певну тактику і стратегію взаємодії, сприйняття і розуміння суб'єктами спілкування один одного [3].

Спілкування історично склалося у процесі спільної діяльності, де спочатку відіграло допоміжну роль: супроводжувало і обслуговувало певні дії. З ускладненням діяльності воно набуває відносної самостійності, починає виконувати специфічну функцію передачі наступним поколінням форм культури і суспільного досвіду. Поняття спілкування вживається у психологічній літературі в різних значеннях: й як обмін думками, почуттями, переживаннями (Л. Виготський, С. Рубінштейн); й як один з різновидів людської діяльності (Б. Ананьєв, М. Коган, І. Кон, О. Леонт'єв); й як специфічна соціальна форма інформаційного зв'язку (О. Урсун, Л. Резников); й як взаємодія, стосунки між суб'єктами, які мають діалогічний характер (Г. Андрєєва, В. Соковін, К. Платонов) [1, 2, 6].

Концептуальні ж розробки проблеми спілкування, перш за все, пов'язані з іменами Б. Ананьєва, Л. Виготського, О. Леонт'єва, В. Мясичева, С. Рубінштейна, які розглядали спілкування як важливу умову психічного розвитку молодшого школяра, його соціалізації та індивідуалізації, формування особистості [12, с. 57]. Дослідженням генези спілкування за кордоном займалися Дж. Боулбі, Р. Спітц, А. Фрейд та багато інших. На початку 60-х років широке дослідження генезису спілкування розгорнулося і у психології. Проблеми взаємодії дорослого і дитини відображені у працях Н. Аскаріної, М. Щелованової, Р. Тонкової-Ямпільської [4].

Відомо, що саме процес спілкування справляє особливий вплив на психічний розвиток дитини. У відповідності з теоретичними концепціями психології, мовлення є однією з найважливіших психічних функцій молодшого школяра (Л. Виготський, О. Леонт'єв, С. Рубінштейн та ін.) [2, с. 5]. Аналіз психолого-педагогічних досліджень засвідчує значущість наукових поглядів про взаємозв'язок мовлення зі спілкуванням у процесі становлення особливості (О. Леонт'єв, Д. Ельконін, М. Лісіна тощо). Такий підхід розвиває ідеї Л. Виготського, який розглядав мовлення як засіб соціального спілкування, підкреслював важливість його комунікативної функції [1].

Б. Паригін у своєму дослідженні визначає такі структурні компоненти спілкування [2]:

– суб'єкт спілкування,

– засіб спілкування – молодші школяри, спілкуючись із однолітками та дорослими, активно використовують поширені форми зв'язного діалогічного мовлення;

– потреби і мотиви спілкування – становлять основу комунікації та визначають форму спілкування;

– способи взаємодії – визначаються віковими психологічними особливостями;

– результати спілкування – обумовлюються ступенем досягнення співрозмовниками поставленої мети (сам процес спілкування, домовленість, спільні дії тощо).

Формування комунікативних навичок у дітей молодшого шкільного віку передбачає [1]:

1. Становлення вміння володіти засобами спілкування;

2. Формування установок на взаємодію та доброзичливе ставлення;

3. Встановлення позитивних взаємин з оточуючими: здатність вислухати товаришів, коректно висловити ставлення до співрозмовника;

4. Здатність висловити власні думки, формування позитивного образу «Я»;

5. Формування вміння колективного обговорення завдань.

У свою чергу несформованість навичок комунікації може виступати причиною неадекватної поведінки дитини, конфліктності, невміння узгоджувати власні дії з діями партнерів.

Таким чином, складовими комунікативної **ДІЯЛЬНОСТІ** у **ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ** визначаються знання норм і правил спілкування, що базується на глибоких знаннях мовленнєвих норм, уміння налагоджувати контакт зі співрозмовником з урахуванням статево-вікових, соціально-культурних характеристик, розуміння невербальних засобів

спілкування, здатність об'єктивно оцінювати себе як співрозмовника, вибір відповідної стратегії тощо.

Список використаних джерел

1. Бойко Д. І. Спілкування дітей з проблемами у розвитку: комунікативна диференціація особистості: навч.-метод. посіб. Харків: КАРО, 2005. 275 с.
2. Переворська О. І., Кобзева І. М. Формування комунікативної компетентності як складника підготовки дітей з мовленнєвими порушеннями до шкільного навчання. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля*. Дніпро, 2021.
3. Переворська О. І., Кобзева І. М., Приходько Т.П. Ефективність корекційної роботи студентів з дітьми дошкільного віку з ускладненими мовленнєвими порушеннями. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля*. Дніпро, 2019.
4. Піроженко Т. О. Комунікативно-мовленнєвий розвиток дошкільника. Тернопіль : Мандрівець, 2010. 152 с.
5. Рібцун Ю. В. Сходишками правильного мовлення : навч.-метод. посіб. Тернопіль : Мандрівець, 2017. 240 с.
6. Рузьська А. Г. Розвиток спілкування дошкільників з однолітками. 1989. 342 с.

Олена Петровська

директор гімназії №13

м. Новомосковськ

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ПОЧАТКОВОЮ ОСВІТОЮ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ В УМОВАХ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ РЕФОРМИ

Потужну державу і конкурентну економіку забезпечить згуртована спільнота творчих людей, відповідальних громадян, активних і підприємливих. Таких повинна готувати сучасна школа, а підґрунтя закладається саме у початковій школі.

Сучасні модернізаційні процеси у вітчизняній освіті зорієнтовані на формування якісно нової системи освітнього менеджменту з урахуванням

міжнародного досвіду й специфіки економічних та соціокультурних умов, що вимагає суттєвих змістових, структурних, організаційних перебудов, постійного пошуку нових технологій управління якістю роботи закладів освіти різних типів і форм власності.

Ускладнення змісту початкової освіти, зорієнтованого на розвиток цілісної, життєво компетентної особистості дитини, самого педагога й, відповідно, функцій і умов діяльності сучасного закладу освіти потребують принципових змін в організаційному та технологічному аспектах сучасного стилю управління, який, на жаль, зберігає певною мірою авторитаризм у прийнятті управлінських рішень щодо відбору та реалізації змісту, вибору моделей організації освітнього процесу.

Сьогодні гостро постає проблема пошуку ефективних технологій управління освітнім процесом початкової школи для оновлення всіх аспектів її діяльності.

На основі аналізу теоретико-методичних основ розвитку управління початкової освіти виявлено особливості та окреслено перспективи впровадження ідей сучасного публічного управління сучасній початковій школі.

Перед початковою школою стоять наступні завдання:

- аналіз наукових джерел та узагальнення наукових підходів до досліджуваної проблеми;
- сутність управлінської діяльності як у загальній системі шкільної освіти, так і, зокрема, початкової;
- механізми оптимізації управління початкової освіти з метою розвитку педагогічної системи.

Особливості функціонування та розвитку початкової ланки освіти як системи зумовлено як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками. Початкова освіта як система вступає у взаємини з навколишнім зовнішнім середовищем і тому є відкритою, націленою на взаємодію з різними державними структурами та соціальними інститутами.

На розвиток початкової освіти впливають такі чинники, як ставлення до неї держави й суспільства, державна політика в галузі освіти й відповідні нормативно-правові документи; соціально-економічний рівень суспільного розвитку й соціально-моральні цінності суспільства загалом та конкретних регіонів зокрема; статус закладу, який може передбачати певні особливості функціонування, пріоритетні напрями чи можливості розвитку

Водночас, початкова ланка освіти є самодостатньою, внутрішньоцілісною соціально-педагогічною системою, поліструктурною за своєю будовою та з наявними власними внутрішніми чинниками розвитку. Останніми є, зокрема, наявність власної стратегічної програми розвитку, включеність у загальні інформаційні мережі, характер взаємин у системі «керівник – колектив», рівень професійної компетентності працівників, матеріально-фінансова база тощо.

Отже, сутнісними ознаками початкової ланки освіти як соціально-педагогічної системи є її відкритість і водночас внутрішня зацикленість та самодостатність. Слід зупинитися на характеристиці управління, яке є підсистемою загальної системи освіти і має всі притаманні їй ознаки й властивості: цільове призначення, яке полягає в забезпеченні цілісності і життєдіяльності; структурованість, яка становить сукупність загальних функцій управління; цілісність, зумовлена інтегрованим результатом взаємодії виконаних на певному рівні всіх функцій управління; ієрархічність організаційної структури процесу управління.

Управління школою можна визначити як особливу діяльність, у якій її суб'єкт, за допомогою вирішення управлінських завдань, забезпечує організованість спільної діяльності учнів, педагогів, батьків, обслуговуючого персоналу та її спрямованість на досягнення освітніх цілей і цілей розвитку школи.

Простежено загальні цілі управління школою:

1. Становлення, створення керованої і керівної системи.
2. Підтримка всіх властивостей системи, її упорядкування і стабілізація.
3. Забезпечення оптимального функціонування системи.

4. Розвиток системи, її переведення з існуючого в новий, якісно кращий стан.
5. Створення цілісної системи безперервності освіти.
6. Створення умов для одержання кожним суспільно необхідного рівня наукових знань, залучення до багатств світової і вітчизняної культури для розвитку здібностей і обдарувань особистості.
7. Максимально повне задоволення освітніх потреб особистості.
8. Створення умов для розвитку особистості.
9. Формування цілісного педагогічного колективу однодумців.
10. Демократизація шкільного життя і процесу управління ним на всіх рівнях.
11. Гуманізація відносин на всіх рівнях системи.
12. Створення в педагогічному колективі атмосфери творчої активності, переведення його в режим постійного творчого пошуку.
13. Переведення педагогічного колективу на нові технології навчання і виховання.

Доведено, що ефективність управління будь-яким процесом залежить від врахування об'єкта управління, виходячи з цього, необхідно забезпечити оптимальне співвідношення між знаннями теорії і практики управління і теоретичними знаннями сутності й закономірностей навчального процесу, що виступає одним з важливих об'єктів управління.

Список використаних джерел

1. Стратегія реформування державного управління на 2016. 2020 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 червня 2016 року № 474-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/474-2016p>.
2. Закон України «Про державну службу» [23 листопада 2018 року N 2629-VIII]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
3. Урядовий портал. 2019р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/reformi/efektivnevryaduvannya/reforma-derzhavnogo-upravlinnya>
4. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 року № 157-VIII. Відомості Верховної Ради. 2015. № 13. ст.91.

Юлія Пивовар

вчитель української мови та літератури

Криворізька гімназія №37 КМР

м. Кривий Ріг

juliapivovar@ukr.net

ІНТЕРНЕТ РЕСУРСИ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Професія вчителя сьогодні тісно пов'язана з розвитком інформаційно- комунікаційних технологій та їх впливом на освітні процеси та професійну діяльність.

Одним із головних інструментів успіху нової української школи є наскрізне застосування інформаційно-цифрових технологій в освітньому процесі. Сучасний вчитель має навчитися створювати та використовувати мультимедійний та інтерактивний контент, щоб зацікавити цифрове покоління учнів. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти розглядає інформаційно-комунікаційні технології в освітньому процесі як «інструмент забезпечення успіху» Нової української школи.

Роль сучасного вчителя, рівень його підготовки – зокрема, цифрова компетентність – є надзвичайно важливою для впровадження цінностей Нової української школи. Так у формулі НУШ вказано «Наскрізне застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі та управлінні закладами освіти і системою освітимає стати інструментом забезпечення успіху нової української школи. ІКТ суттєво розширюють можливості педагога, оптимізують управлінські процеси, таким чином формуючи в учня важливі для нашого сторіччя технологічні компетентності».

Цифрова компетентність – це не просто можливість зацікавити дітей навчанням, а ще й чудовий шанс значно полегшити собі роботу. І зробити її ще цікавішою. Онлайн-ові навчальні матеріали допомагають вчителю додатково вмотивувати учнів, урізноманітнювати уроки та робити їх більш сучасними. містять бібліотеки готових вправ.

На сьогодні, існує великий вибір Інтернет-сервісів для використання в освітньому процесі. За допомогою різних сервісів можна створювати різні освітні матеріали, організувати проєктну і дослідницьку діяльність учнів, представити результати своєї діяльності, провести вебконкурси, інтерактивні ігри або вікторини, наприклад:

Quizizz — чим корисний цей ресурс? Тут можна знайти як готові набори, так і створити індивідуальну вікторину для учнів, використовуючи кілька доступних режимів. Для практики у класі сміливо обирайте «живу» гру, де учні змагаються та бачать таблицю лідерів. Після чого можна зупинитися на проблемних питаннях.

Jamboard – це безкоштовний інтерактивний сервіс від Google, покликаний допомогти без проблем передати власні ідеї, працювати та допрацьовувати цікаві креативні рішення спільними зусиллями. Базується цей девайс на хмарних технологіях, тож користуватися ним можна з будь-яких гаджетів. І все в режимі реального часу. Багато в чому сервіс схожий на звичайну білудошку для малювання маркерами.

Новинка на Всеосвіті.

Вебквести – сучасний і зручний інструмент для навчання та контролю рівня знань. З його допомогою учні вчаться мобілізуватися і дуже швидко розв'язувати нестандартні завдання, з якими у звичайному житті навряд чи стикалися. Завдяки редактору на «Всеосвіті» ви можете швидко та якісно створювати вебквести для своїх учнів.

elpom.com.ua - електронний помічник вчителя. Інтерактивні завдання і вправи, тести, вікторини, онлайнтренажери. Також є наочність та уроки.

LogicLike.com - освітній сайт для дітей 5-12 років. Це повноцінний комплекс для занять логікою і математикою. Мета авторів проєкту - розвинути у дитини логічне і математичне мислення, навчити міркувати і не боятися складних завдань.

Canva— платформа графічного дизайну, яка дозволяє користувачам створювати графіку, презентації, афіші та інший візуальний контент для

соціальних мереж. Доступна як веб версія, так і мобільна. Сервіс пропонує великий банк зображень, шрифтів, шаблонів та ілюстрацій. Це чудова можливість для створення нових інтерактивних матеріалів для будь-якого формату навчання.

«Мова – ДНК нації» – це:

- освітній проєкт для тих, хто хоче вдосконалити свої знання з мови;
- спроба трьох небайдужих людей поділитися закоханістю в рідну мову;
- мрія про те, що колись в Україні буде модно знати декілька мов, а говорити українською.

iLEARN - Онлайн курси з основних предметів ЗНО, вебіари з найкращими репетиторами, тести, підкасти, матеріали для самопідготовки. Функціонал платформи гейміфікований (з ігровими елементами), що робить процес навчання інтерактивним та цікавим. Під час реєстрації на платформі користувач створює свого віртуального героя. Його можна апгрейдити впродовж користування платформою за віртуальну валюту – вчибакси, які нараховуються за проходження тестів та перегляд навчальних вебінарів.

Matific - безкоштовний ресурс для вивчення математики в ігровій формі для учнів 1-6 класів. Учні можуть розв'язувати задачі, проходити тести, досліджувати математичні концепції та прийоми. Matific дозволяє відстежувати успіхи всіх учнів через звіти в реальному часі (для цього потрібно заповнити форму).

Childdevelop – генератор практичних завдань, який дозволяє створювати та роздруковувати завдання для дітей різного віку з математики, читання та письма. Наприклад, прописи, анаграми, завдання на додавання чи віднімання.

Студія коду – це курси з інформатики для дітей 4-18 років. На платформі є відео, плани уроків і завдання. Частина матеріалів – англійською мовою.

Learning.ua – інтерактивні завдання з математики, української, англійської для дітей дошкільного і шкільного віку (до 8-10 класу). Також тут можна потренуватися до ЗНО і пройти пробні тестування попередніх років.

MozaWeb має цифрові книги, інтерактивний зміст, пов'язані з навчальними предметами програми та ігри, більш ніж 1200 3D-сцен та відео. Сервіс платний, але є можливість створити безкоштовний акаунт і користуватися частиною опцій.

Kahoot - англomовний сервіс, де можна створити вікторини з множинним вибором для всього класу. Учні зможуть працювати через браузер або додаток. Побачити, як це – можна в демонстраційному відео.

Storyboard- ресурс для створення коміксів. Цей ресурс було створено спеціально для вчителів. Яскраві мальовані історії дозволяють пояснити матеріал зрозуміло та наочно.

Learningapps – безкоштовний онлайн конструктор створення інтерактивних ігор (наприклад, склади пару, перший мільйон, знайди слово та ін.), кросвордів, вікторин.

Rebus1.com- унікальна розробка україномовного генератора ребусів. Задайте будь-яке слово або фразу, і програма миттєво згенерує по вашому запиту ребус! Зверніть увагу, що використовуючи відповідний перемикач, можна створювати спеціальні ребуси для дітей, в яких використані зображення дитячих героїв з казок та мультфільмів.

renderforest.com - допоможе створити ефектні відео, анімації, презентації, графічний дизайн та професійні сайти.

Застосування «цифрових» технологій в освіті – наразі одна з найбільш важливих і стійких тенденцій розвитку світового освітнього процесу. Вони дозволяють інтенсифікувати освітній процес, збільшити швидкість та якість сприйняття, розуміння та засвоєння знань. «Цифрові» технології дозволяють зробити процес навчання мобільним, диференційованим та індивідуальним. При цьому технології не замінюють викладача, а доповнюють його.

Олена Пилипенко

асистент кафедри загальної та біологічної хімії

Донецький національний медичний університет

м. Кропивницький

Pilipenkoolena1@gmail.com

ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ОДИН З ВЕКТОРІВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасна вища освіта як і інші сфери життя в Україні, розвивається в напрямку євроінтеграції та глобалізації. Особливо на фоні подій воєнного вторгнення, Європейський вектор розвитку є найбільш актуальним та затребуваним.

Для реалізації заданого курсу у вищій освіті задіяно ряд перспективних напрямів. Одним із них є зближення ключових показників розвитку в освіті з іншими європейськими країнами. Найбільш вираженим показником є ключові компетентності, що були оновлені та схвалені у 2018 році Європейським Парламентом [1]. Слід виділити наступні нововведені компетентності: цифрова компетентність (вміння вдало поєднувати цифрові технології в сучасному навчанні студентів), підприємницька компетентність (вміння спланувати, скерувати проекти, спрямовані на культурний, комерційний та соціальний розвиток, що фундується на творчому та критичному мисленні, наполегливості, комунікативності).

Саме цифрова компетентність розвитку вищої освіти є актуальною в нашій країні, про що свідчить створення у 2021 році Рамки цифрової компетентності для громадян України. За основу, під час розробки української Рамки цифрової компетентності, було взято європейську концептуально – еталонну модель [2].

Рамка цифрової компетентності для наших громадян, складається з 4 вимірів, 6 сфер, 30 компетентностей та 6 рівнів володіння цифровими навичками.

В сучасному освітньому процесі за майже три роки дистанційного навчання, інтенсивно відбувається співпраця між викладачами та студентами в цифровому комп'ютеризованому просторі. Тому цифрова і комп'ютерна грамотність, оволодіння сучасними інформаційними технологіями є передовим напрямом розвитку в кожній галузі знань та освітній сфері в цілому.

На основі чотирьох вимірів Рамки цифрової компетентності, відбувається формування вмінь та навичок цифровізації викладачів та студентів. До них належать: 1) шість сфер компетентностей: С. 0 – основи комп'ютерної грамотності; С.1 – інформаційна грамотність, уміння працювати з даними; С.2 – створення цифрового контенту; С. 3 – комунікація та взаємодія у цифровому суспільстві; С. 4 – безпека у цифровому середовищі; С. 5 – розв'язання проблем у цифровому середовищі та навчання впродовж життя;

2) 30 компетентностей, їх складають назви і дескриптори. Дескриптори описують наповнюваність структурної одиниці, дають можливість швидкого пошуку необхідної інформації;

3) рівні володіння даними компетентностями, до них належать: базовий (А1, А2); середній (В1, В2); високий (С1, С2)), а за критеріями, їх поділяють на такі: складність завдань, автономність роботи, пізнавальний домен;

4) знання, вміння, навички, що містить кожна компетентність.

Дана Рамка є динамічною структурою, оскільки може адаптуватися та доповнюватися з часом [3].

В освітній діяльності, зокрема і для вищих навчальних закладів, Рамку цифрових компетентностей можна використовувати для внесення доповнень чи змін у посадові інструкції та професійні стандарти, створення плану та алгоритму навчання, його стандартизація, розробки тренінгів, освітніх ресурсів, адаптації процесу навчання під сучасні цифрові вимоги, створення цифрових платформ для тестування, атестації, сертифікації, підготовки звітів, облікових програм успішності.

Для покращення співпраці між здобувачами вищої освіти та науково-педагогічними працівниками, а також між даними категоріями всередині їх

колективів, необхідно розвивати та поглиблювати вміння використовувати наявні гаджети для надання та отримання освітніх послуг. Зокрема, це функціональна грамотність у використанні комп'ютерних пристроїв та мобільних телефонів. Також треба вміти налаштовувати та встановлювати програми, застосунки та додатки, що допомагають співпрацювати та розширювати сфери можливостей.

Ще ряд важливих компетентностей, що прописані в цій Рамці, передбачають вміння учасниками освітнього процесу формулювати власні інформаційні потреби, створювати та оновлювати власні стратегії пошуку, шукати потрібний контент та допоміжну інформацію. Однак, поряд з цим слід вміти перевіряти надійність отриманої інформації, протидіяти пропаганді, розробляти, редагувати та інтегрувати цифровий контент, творчо підходити до використання цифрового контенту.

Таким чином, всі можливі взаємодії та процеси, які виникають в цифровому форматі, включаючи обізнаність з гаджетами та комп'ютерними пристроями прописані в Рамці цифрових компетентностей. Людина навіть не помічає свій власний розвиток в сучасному інформаційному просторі, який проходить, згідно описаних етапів (вимірів) даної Рамки [4].

Рухаючись в напрямку цифрового розвитку разом з європейською спільнотою, маємо можливість розвивати вищу освіту України та надавати освітні послуги, які центруються навколо здобувачів освіти, скеровуючи їх вміння та знання на раціональне та корисне сприймання, навіть в дистанційному форматі.

Список використаних джерел

1. EuropeanFrameworkfortheDigitalCompetenceofEducators: DigCompEdu. URL:<https://ec.europa.eu/jrc/en/publication/eur-scientific-and-technical-researchreports/european-framework-digital-competenceeducators-digcompedu> (дата звернення: 20.10.2022).

2. Рамка цифрової компетентності для громадян: європейська стратегія визначення рівня компетентності у галузі цифрових технологій.

URL:https://lib.iitta.gov.ua/724234/1/Рамка%20цифрової%20компетентності%20для%20громадян_Овчарук_2020-1.pdf

3. Опис рамки цифрової компетентності для громадян України. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mincifri-oprilyudnyuye-ramku-cifrovoyi-kompetentnosti-dlya-gromadyan> (дата звернення: 22.10.2022).

4. Генсерук Г. Р. Міжнародні рамки цифрової компетентності майбутніх учителів. *Збірник наукових праць. Педагогічні науки*. Вип.94. 2021. С. 32-37.

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2021-94-4>

Світлана Помирча

*доцент кафедри теорії і практики початкової освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

м. Слов'янськ

swetlanapom@gmail.com

Тетяна Святошенко

*магістрантка факультету початкової, технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

м. Слов'янськ

tatyana.svyatoshenko@gmail.com

ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ПІД ЧАС ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ФРАЗЕОЛОГІЗМАМИ

На сучасному етапі в умовах змін Нової української школи формування соціокультурної компетентності школярів посідає особливе місце в структурі предметних компетентностей для української мови в початковій школі, а отже передбачає етнокультурний розвиток школярів та їх адаптацію до життя в певному соціальному середовищі. Це є можливим, зокрема, у процесі поглибленого залучення до вивчення української мови фразеологізмів, в яких і є відображенням культури народу, босама у фразеології найяскравіше виявляється національна специфіка мови. У зв'язку з цим одним із чинників

формування соціокультурної компетентності стали ресурси української фразеології.

Відомо, що вчителі початкової школи мають якнайбільше уваги приділяти розвиткову словникового запасу учнів узагалі та розширенню їхнього загального і мовного світогляду зокрема. Уважаємо, що саме робота з фразеологізмами, ознайомлення з фразеологічним багатством української мови сприятиме вироблення навичок не лише користування цими виражальними засобами, а й сприятиме розуміння загальнолюдських і національних цінностей, виховання культури мовлення, формування духовних цінностей, відчуття краси, здатності передавати найтонші відтінки людських думок і переживань.

Незважаючи на те, що фразеологічні одиниці є складовою частиною лексики і нараховують десятки тисяч одиниць, програма з української мови в початковій школі не передбачає цілеспрямованої систематичної роботи над фразеологічним матеріалом, хоча ця роблема є складною і багатоаспектною. В умовах дистанційного навчання для учнів початкової школи практичне оволодіння мовними засобами визнається найголовнішим завданням шкільного курсу мови, до системи вправ ставляться значно вищі вимоги, їх роль вже не зводиться до закріплення матеріалу уроку, до розпізнавання й аналізу мовних фактів.

Зважаючи на те, що ознайомлення учнів початкових класів із фразеологічними одиницями відбувається практично, то мовні вправи займають невелику частку. Засвоєння теоретичних відомостей про фразеологізми не є самоціллю; одночасно необхідно формувати вміння вживати фразеологізми у мовленні. Операції з мовним матеріалом вже на початковому етапі можуть бути реалізовані з врахуванням їх мовленнєвої спрямованості і співвідноситися із ситуацією спілкування.

Як уже зазначалося, завданням вивчення фразеології на початковому етапі є оволодіння фразеологічними одиницями на практичному рівні.

Перший комплекс вправ має на меті формувати навички сприйняття фразеологічних одиниць при аудіюванні та читанні засобами мультимедійних

технологій, наприклад перегляд презентацій, перегляд малюнків, знаходження інформації через інтернет. Сприйняття фразеологічних одиниць у процесі читання і аудіювання – це дія, яка передбачає не тільки сприймання, але і розуміння почутого чи прочитаного.

Призначення другого комплексу – формування навичок уживання фразеологічних одиниць в усному і писемному мовленні, навичок ситуативно – спрямованого вживання фразеологічних одиниць.

Сюди входять вправи на відпрацювання вживання фразеологічних одиниць спочатку у вузькому контексті, а потім у складі речень із використанням на початковому етапі опор – запитань, які допоможуть зорієнтуватися учням у визначенні ситуації мовлення, створення презентацій.

Особливе місце в цьому комплексі займають вправи, які формують навички вживання фразеологічних одиниць, що мають відмінні синтаксичні зв'язки від зв'язків між компонентами у вільному словосполученні. Також сюди входять вправи на розрізнення близьких за значенням фразеологізмів, синонімічних фразеологізмів; на вживання фразеологічних одиниць однієї семантичної групи в переказі тексту; складання творів з використанням фразеологічних одиниць, продукування діалогів та інші.

Призначення другого комплексу – формування навичок уживання фразеологічних одиниць в усному і писемному мовленні, навичок ситуативно – спрямованого вживання фразеологічних одиниць. Сюди входять вправи на відпрацювання вживання фразеологічних одиниць спочатку у вузькому контексті, а потім у складі речень із використанням на початковому етапі опор – запитань, які допоможуть зорієнтуватися учням у визначенні ситуації мовлення, створення презентацій.

Особливе місце в цьому комплексі займають вправи, які формують навички вживання фразеологічних одиниць, що мають відмінні синтаксичні зв'язки від зв'язків між компонентами у вільному словосполученні. Також сюди входять вправи на розрізнення близьких за значенням фразеологізмів, синонімічних фразеологізмів; на вживання фразеологічних одиниць однієї

семантичної групи в переказі тексту; складання творів з використанням фразеологічних одиниць, продукування діалогів та інші.

Отже, уроки із використанням завдань із вивченням фразеологізмів дозволяє не лише оживити процес вивчення української мови, зв'язати його з дійсністю, забарвити різними фарбами почуттів, а й розвивати в дітей креативне мислення; навчають по-іншому сприймати прочитаний або прослуханий текст; повніше й точніше висловлюють свої думки.

Список використаних джерел

1. Боровець Л. А. Скоромовки та чистомовки для вдосконалення навичок швидкочитання. URL:<https://naurok.com.ua/zbirka-skoromovki-ta-chistomovki-dlya-vdoskonalennya-navichok-shvidkochitannya-9138.html> (дата звернення: 15.10.2022).

2. Вітюк В. Основні шляхи формування соціокультурної компетентності учнів початкової школи. *Рідне слово в етнокультурному вимірі*, 2013. С. 474–479.

3. Кучерук О. Соціокультурний розвиток учнів як лінгвометодична проблема. *Українська мова і література в школі*. 2014. № 2 (112). С 2–7.

Катерина Прокопенко

магістрантка КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти»

Дніпропетровської обласної ради»

м. Дніпро

katyababay@i.ua

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Однією із особливостей людини, на відміну від тварин, є те, що вона розвивається не лише завдяки біологічним чинникам (генетична спадковість, видові, статеві, вікові ознаки), а й завдяки засвоєнню соціального досвіду, тобто у процесі взаємодії з усією сукупністю соціальних явищ. Цей процес розвитку особистості у науковій літературі називається процесом соціалізації.

Українська дослідниця В. Москаленко [2] визначає соціалізацію як процес входження індивідів в суспільство через різні спільноти, колективи, групи завдяки засвоєнню норм, ідеалів, цінностей шляхом виховання та навчіння.

В процесі соціалізації беруть участь конкретні люди, які навчають особу культурним нормам та допомагають засвоювати нові соціальні ролі – агенти соціалізації. Так, агентами соціалізації є найближче оточення людини (батьки, родичі, друзі) та представники різноманітних організацій (навчальних закладів, підприємств, медіа, церкви, армії тощо).

Конкретні групи, установи, в яких особа долучається до існуючої системи норм, соціальних зв'язків та цінностей (сім'я, дитячий садок, школа та ін.) називають інститутами соціалізації. Вони впливають на хід становлення людини у суспільстві та спрямовують його.

Основними ознаками процесу соціалізації особистості є його динамічність та періодичність. Більшість науковців схиляються до думки, що найважливішими періодами соціалізації є дошкільний та шкільний вік. Саме в цей час дитина отримує знання, засвоює необхідні навички та вміння, формує власний світогляд, вчиться взаємодіяти у суспільстві.

Сьогодні найбільш обговорюваною, однією із головних тем у педагогіці є впровадження інклюзії, а саме – проблема інтеграції дітей із особливими освітніми потребами (ООП) в систему загальноосвітньої школи.

Дорослішання дітей такої категорії проходить з великими труднощами та у дещо сповільненому темпі. В науковій літературі процес соціалізації дітей з особливими освітніми потребами досліджувала А. Колупаєва [1] – вона виділила три його етапи:

«І етап соціалізації – входження дитини в соціум. Першою сходинкою є адаптація її в сім'ї. Успішність цього процесу залежить від того, наскільки адекватно члени родини реагують на проблеми дитини й допомагають у їх подоланні. Виникаючі труднощі – результат неправильної позиції батьків та інших членів сім'ї.

II етап соціалізації – це перебування дитини у спеціальному закладі. Важливу роль має відіграти такт педагогів, повага до дитини з особливими освітніми потребами. Налаштування дитини на перебування у закладі, на важливість нових змін у її житті виконують члени родини.

III етап соціалізації – адаптація дитини та її сім'ї власне в суспільстві, (пошук інших сімей з подібними проблемами, встановлення контактів, пошук своєї «соціальної ніші»)» [1, с. 77].

Виховання особистості має на меті підготувати людину до виконання певних соціальних ролей у суспільному житті (громадянин, працівник, сім'янин, громадський діяч, друг).

Отже, соціалізація дітей з особливими освітніми потребами є поступовим процесом, кожен етап якого має певні властивості та часові рамки. Найбільший вплив на процес становлення особистості в суспільстві справляють інститути сім'ї та школи. На кожному із етапів вони забезпечують соціальну інтеграцію дітей з ООП, засвоєння ними норм і правил життя у соціумі, сприяють самореалізації.

Список використаних джерел

1. Колупаєва А. А., Савчук Л. О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання: наук.-метод. посібник. К.: Наук. світ, 2010. С. 77.
2. Москаленко В. В. Соціалізація особистості: монографія. К.: Фенікс, 2013. С. 8.

Олена Рогова

*кандидат філософських наук, доцент,
професор кафедри філософії КЗВО «ДАНО» ДОР»*

м. Дніпро

orogova@dano.dp.ua

Ольга Зелінська

магістрант групи ЗП-21-1/мКЗВО «ДАНО» ДОР», м. Дніпро,

вчитель гімназії № 32

м. Кам'янське

zelinskayaolya1@gmail.com

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОРТРЕТ ВЧИТЕЛЯ КУРСІВ ДУХОВНО- МОРАЛЬНОГО СПРЯМУВАННЯ

Від вчителя в сучасній школі вимагається досить багато. Нещодавно прийнятий професійний стандарт не дозволяє в цьому сумніватись. Вчителі-предметники мають бути асами у викладанні свого предмету. Але серед шкільних дисциплін є низка, викладання якої є сьогодні не тільки непростою, а й вкрай відповідальною справою. Йдеться про факультативні, але вкрай важливі предмети-родзинки: курси духовно-морального спрямування на чолі з основами християнської етики. Складність їх викладання полягає в тому, що сьогодні ми не маємо достатньо підготовлених дипломованих фахівців, необхідної кількості навчально-методичного забезпечення і просто узагальненого досвіду з впровадження зазначених предметів. А тому дуже часто вчитель залишається сам на сам зі своїми проблемами. Відповідальність же полягає в тому, що педагог як сапер не має права на помилку. Якщо при викладанні цих предметів вчитель схибить, наслідки будуть найнебезпечнішими. Від спотвореного уявлення в учнів про загальнолюдські та християнські чесноти до стійкої відрази до усього, що пов'язано з моральним вченням на довгі роки життя.

Розв'язання низки накреслених питань потребує ретельної уваги як науковців, так і практиків. Але безперечним фактом успіху чи неуспіху викладання курсів духовно-морального спрямування є особистість вчителя.

Розглянемо традиційні та сучасні вимоги до особистості вчителя курсів духовно-морального спрямування в їх комплементарному поєднанні.

При аналізі традиційних (а отже й перевірених часом) вимог слід звернутись до першоджерела духовно-морального вчення – Святого Письма й проаналізувати, які вимоги до постаті педагога висувуються в ньому.

Перед тим як говорити про вимоги до вчителя, важливо нагадати про застереження апостола Якова у своєму посланні: «Нехай, мої брати, між вами не буде багато тих, які хочуть учителями стати, знаючи, що більший засуд приймемо» (Як.3,1) [1]. Ті, хто навчають людей чеснотам, несуть важкий вантаж відповідальності за свою справу. Тому важливо насамперед зважити потенційному вчителю, з якою метою він викладатиме істини. У 3 розділі 1 послання до Коринтян автор звертається до наставників, які зводять дім духовний (плекають духовну особистість). Він закликає будувати будівлю із міцних матеріалів, які можуть зберегтися у вогні. Ця метафора вказує на мотиви обдарованого педагогічного служіння. Обдаровані вчителі – це ті, хто з натхненням опікуються вдосконаленням підопічних. Найголовнішою вимогою для таких обдарованих людей є їхня серцева чистота (Мт.5,8), оскільки вони є носіями істини. Такі люди повинні мати чистоту у викладі істини (2 Тим. 2:15), щоб уникнути помилки. І чистоту в житті, щоби їх слова не розходилися зі справами. Отже, навчати інших етиці і моралі, згідно Святого Письма, може той, хто покликаний навчати людей, маючи особисте бажання, визнання від оточуючих, та певний рівень благочестя.

Варто ще згадати про особисту підготовку вчителя. У 1Тим.4:16 наставник закликається вникати в себе та вчення. Вникати в себе - це постійно та фахово зростати в особистих якостях вчителя. Вникати у вчення – це наполегливо вивчати предмет викладання, виводячи з нього важливі життєві уроки. Якщо спроектувати зазначені вимоги Святого Письма на підготовку

вчителя курсів духовно-морального спрямування здатного стати духовним наставником особистості, то слід зазначити наступне.

Практичного втілення при викладанні курсів духовно-морального спрямування набуває принцип: подібне створюється подібним – моральність вихованця формується моральністю вихователя, духовність – духовністю. «Чи в змозі сучасний вчитель з його досить прагматичним світосприйняттям і мисленням, часто низьким власним рівнем етичного розвитку, виконати ту високу місію, яка перед ним постає? Необхідна фахова підготовка педагогів, здатних викладати курси морального спрямування. Проте виникає небезпека зведення даної підготовки до навчання педагога, тоді як необхідне його особистісне становлення через перетворення власного духовного світу» [2, с.21].

Педагог повинен усвідомлено прагнути до власного духовного зростання і надавати допомогу своїм вихованцям в етичному дорослішанні: глибше зрозуміти себе, своє призначення – в сім'ї, професії, країні; – знайти шлях до свого справжнього «я»; – розрізнати пласти людського життя – фізичний, душевний, духовний, допомогти в цьому своїм учням; – внутрішньо залучитися до національної духовної традиції – філософії, релігії, фольклору, архітектури, мистецтва, літератури, – усвідомити серйозність і неповторність кожного дня і кожної справи; – знайти реальну радість буття. Це складне завдання, і відверто кажучи, не всі можуть з ним впоратись.

В нормативних документах зазначається, що курси духовно-морального спрямування можуть викладати фахівці, що мають педагогічну освіту та документ про проходження відповідного навчання на базі ліцензованих суб'єктів підвищення кваліфікації, оскільки фахової освіти з викладання курсів духовно-морального спрямування вітчизняні педагогічні виші сьогодні не забезпечують і в найближчому майбутньому не планують забезпечувати. Для належної якісної підготовки вчителів курсів духовно-морального спрямування, обміну досвідом, підвищення якості викладання повинні запрацювати в громадах методичні об'єднання вчителів, творчі студії, фахові блоги тощо.

Отже вирішення завдань етичного виховання вимагає перетворення педагогічної реальності на новому інноваційному рівні з урахуванням традиційних підходів, що забезпечить зустріч учня не тільки з черговим предметом у розкладі, але й з живим носієм духовності та моралі. Саме за таких умов, на нашу думку, вчитель виступатиме не як транслятор духовно-моральних знань, а як зразок їх наочного втілення, здатний мотивувати учня до етичного вдосконалення.

Список використаних джерел

1. Святе Письмо. Новий Заповіт. Переклад Івана Хоменка. URL: <https://dyvensvit.org/bible/?59-3>
2. Рогова О.Г. Рєзніков С.І. Проблематика повернення етичної освіти до Нової української школи. Актуальні проблеми філософії та соціології: науково-практичний журнал. 2022. Вип. 34. С. 19-24.

О. Руденко

вчитель фізичної культури Криворізької гімназії №109 «Темп»

Криворізької міської ради

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Із запровадженням дистанційного навчання особливого розвитку набуває діджиталізація освіти. Прогалини в знаннях вчителя стосовно можливостей використання інформаційно-комунікаційних технологій в навчанні створюють бар'єр на шляху до ефективного та результативного навчання онлайн. Тому сучасний педагог повинен добре володіти знаннями в області цифрових технологій і успішно застосовувати їх на своїх уроках. Це орієнтує вчителів на постійний розвиток та вдосконалення своїх знань, умінь та компетенцій. Вчитель фізичної культури, використовуючи сучасні технології, може удосконалювати не лише фізичні якості, але й розвивати творчий потенціал учнів.

Для викладання фізичної культури використовую різні можливості

цифрових технологій: проводжу заняття онлайн за допомогою сервісу GoogleMeet, записую та викладаю відеоролики з виконання вправ на сервіс YouTube, використовую платформу GoogleClassroom для проведення асинхронних уроків та для зворотнього зв'язку з учнями. Але докладніше хочу зупинитися на використанні мобільних застосунків для викладання фізичної культури.

Часто, викладаючи фізичну культуру в початкових класах, я стикався з проблемою мотивації учнів до вивчення теоретичного матеріалу. Адже уроки фізичної культури сприймаються учнями виключно як рухова активність, фізичні вправи та ігри. При навчанні офлайн діти засвоювали теорію через практику, через взаємодію один з одним, могли відчутти важливість теоретичних знань для правильного виконання вправ, кидків, передач, бігу тощо.

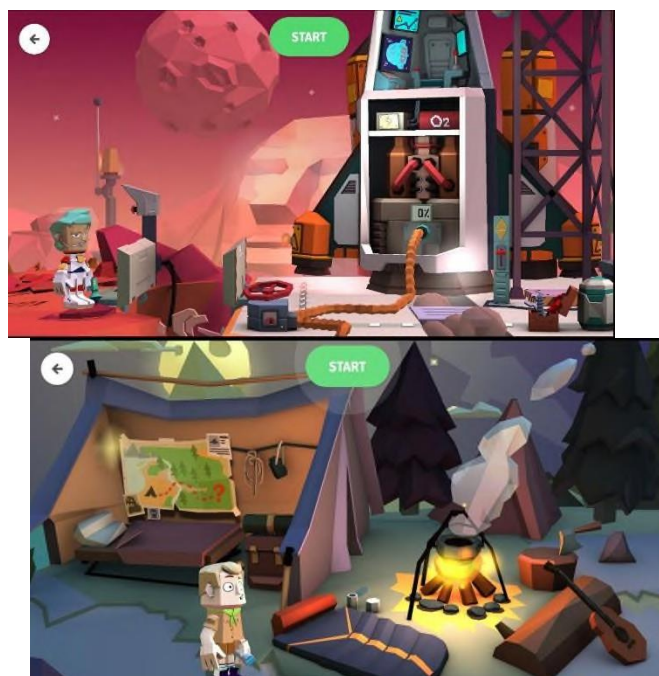
Щоб зацікавити дітей, я вирішив урізноманітнити уроки та почав створювати 3D-анімаційні історії за допомогою сервісу Toontastik 3D. Цей сервіс дає змогу створити 3D-анімаційні історії з різним розвитком подій. Наприклад, можна створити історію, де діти обирають продукти харчування з найбільшою та найменшою користю для здоров'я. Обов'язково хтось із персонажів має схибити у правильному виборі. Це додасть дітям впевненості у своїх знаннях, розуміння життєвих ситуацій та можливих варіантів вибору.

Потім, на основі актуалізованих за допомогою анімаційної історії знань про здорове харчування, можна поглиблювати та розширювати їх.

Ще однією темою мультфільмів може бути актуалізація знань учнів про фізичні якості, такі як сила, спритність, витривалість, швидкість, та їх прикладне значення. Можна цю тему пов'язати з будь-якою професією. Наприклад, професією астронавта. Можна створити анімовану історію про пригоди астронавтів у космосі, у якій показати ситуації застосування цих фізичних якостей. Діти охоче беруть участь в обговоренні, особливо коли чують, що астронавти розмовляють голосом вчителя фізичної культури.

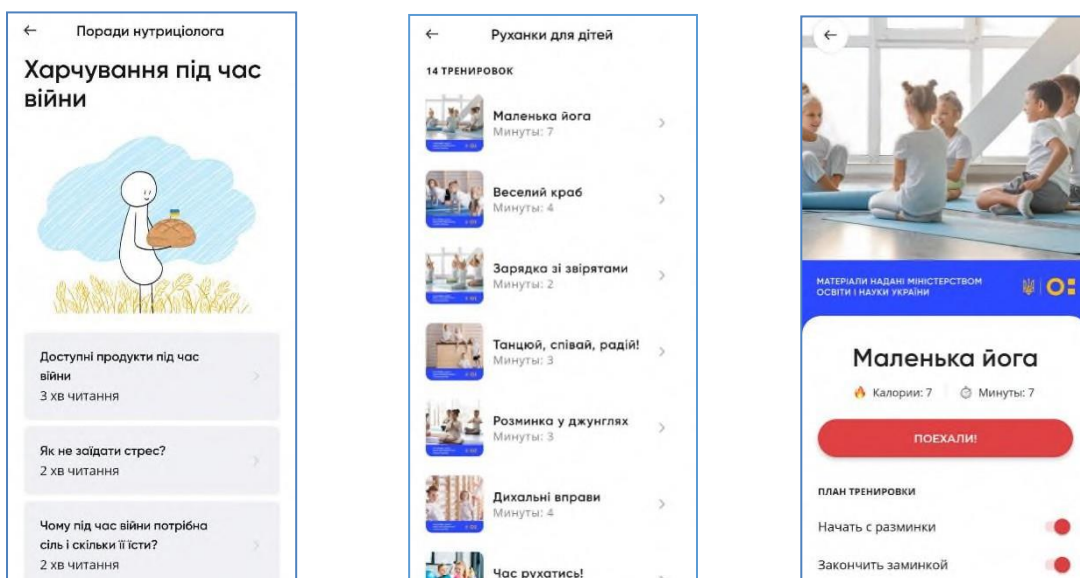
Згодом діти виявили бажання самостійно створювати анімації за допомогою сервісу Toontastik 3D. Зокрема, під час актуалізації знань про види відпочинку, відновлення сил організму діти створювали анімації про туристичний похід до лісу. Таким чином, вони озвучили те що знають про активний і пасивний відпочинок.

Отже, використання додатку Toontastik 3D дозволило не тільки залучити дітей до активного обговорення теоретичного багажу знань та дало змогу поглибити їх, але й зробило цей процес творчим та креативним.

Для того, щоб рухова активність стала для учнів повсякденною нормою, пропоную учням встановлювати мобільні застосунки з можливістю персоналізованих тренувань.

Одним з них є застосунок компанії BetterМедля підтримки фізичного здоров'я HealthCoaching, який із 30 березня 2022 року став безкоштовним в Україні. Тут можна знайти поради нутриціолога щодо харчування під час війни, створити персоналізовані програми тренувань, які складаються з різних видів фітнесу, танців, прогулянок, йоги, боксу, пілатесу, бігу. Крім цього, спільно з Міністерством освіти і науки України у цьому застосунку створено розділ із руханками для дітей дошкільного та шкільного віку. Діти охоче виконують руханки, розтяжки, вправи для різних частин тіла та груп м'язів, родинні тренування.

Отже, використання мобільних додатків дозволило не тільки залучити дітей до активного обговорення теоретичних питань та дало змогу поглибити їх, але й зробило цей процес творчим та креативним. Кількість дітей, які дійсно виконують активні рухові вправи самостійно значно зросла. А це означає, що при викладанні фізичної культури необхідно використовувати різні інструменти та сервіси, які розкривають перед вчителями та учнями широкі можливості.

Валентина Сагуйченко

*доктор філософських наук, професор,
професор кафедри філософії КЗВО «ДАНО ДОР»*

м. Дніпро

valentina.sag@ukr.net

АВТОРСЬКІ ОСВІТНІ ПРОГРАМИ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Тематика конференції спонукала переглянути усталені підходи до підготовки майбутніх вчителів та підвищення їхньої кваліфікації у системі післядипломної педагогічної освіти. Хто сьогодні обирає професію вчителя і за якими орієнтирами? Наведу кілька прикладів, скориставшись дослідженнями К. Норберта та М. Култаєвої: «У ніякій іншій європейській країні професія вчителя не ціниться так мало, як у Німеччині. Фінський учитель, навіть з урахуванням його купівельної спроможності, заробляє лише третину з того, що отримують його німецькі колеги. Але його винагородою є те, що для наших вчителів становить радше виняток, –соціальний престиж» [1, с.13-14]. І які ж вимоги до майбутніх вчителів у Фінляндії? Серед основних і звичайних та звиклих для нас предметів у навчальному плані передбачено теорію комунікацій, основи планування курикулуму, наукове письмо, освіту і соціальну справедливість, інформаційно-комунікативні технології у навчанні, учнівська взаємодія та обізнаність як складова психологічної основи науки, і, як на мене, – головне: побудова власної практичної теорії ще з студентської лави, якісні та кількісні методи дослідження освіти, релігійна (лютерантська) освіта або освіта зі світської етики, охорона довкілля, медіаосвіта, освіта з ремесел, фізичне виховання, соціокультурна орієнтація [2, с.128-129]. Це дає змогу працювати за довірою суспільства за своїми авторськими програмами, позбувшись усталених алгоритмів та шаблонів. Підготовка за таким навчальним планом у педагогічному університеті забезпечує адаптивність до змін в оточуючому середовищі, на якому акцентував Давоський економічний форум (2021) у своєму дослідженні «Майбутнє робочих місць із прицілом на

2025 рік, а також уміння та навички, необхідні для успішної кар'єри в нових умовах. Серед яких аналітичне мислення та інноваційність, активне навчання і навчальні стратегії, комплексне розв'язання проблем, критичне мислення й аналіз, креативність, оригінальність та ініціативність, лідерство і соціальний вплив [3]. Тому в академії актуальності набувають авторські освітні програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників, де враховано і кращий європейський досвід і свої перевірені національні освітні технології.

Список використаних джерел

1. Култаєва М.Д. Новий учитель для об'єднаної Європи і старі упередження щодо вчительської професії. // Матеріали XVIII Міжнародної науково-практичної конференції «Освіта і доля нації» Сучасна школа: тенденції розвитку і рефлексія досвіду». 2017. С. 9-14.
2. Сальберг П. Фінські уроки 2.0: Чого може навчитися світ з освітніх змін у Фінляндії. Харків: Вид-во «Ранок», 2017. 240 с.
3. The Bloomberg innovation index. By the annual meeting business and government leaders of the World Economic Forum in Davos. [Электронный ресурс] // Bloomberg L.P.: [сайт]. [2015]. URL: <http://www.bloomberg.com/graphics/2015-innovative-countries/> (дата звернення: 24.10.2022).

Наталія Сальнікова

вчитель трудового навчання

Криворізька гімназія №108

м. Кривий Ріг

nvsalnikova1980@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЦІННОСТЕЙ У ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Нові демократичні зміни у шкільній освіті, що передбачають запровадження Концепції Нової української школи, розвиток різних форм освіти як важливого чинника забезпечення права на освіту дітей з особливими

освітніми потребами, зумовлюють сучасні тенденції та зміну підходів до навчання дітей з особливими освітніми потребами.

У Концепції Нової української школи наголошено на тому, що «кожна дитина – неповторна, наділена від природи унікальними здібностями, талантами та можливостями» [1, с.14]. І кожна дитина, незалежно від її здібностей, має право на успіх у житті, на максимальне розкриття власних здібностей, яке може запропонувати якісна освіта. «Тому забезпечення оптимальних умов навчання, виховання та розвитку школярів з особливими освітніми потребами є важливим завданням сьогодення» [5, с.58].

В незалежній Україні чітко помітні «дві тенденції соціального розвитку: з одного боку, відродження національної самосвідомості українського народу, а з другого – прагнення до інтеграції у європейське і світове співтовариство, глобалізація різних сфер матеріального та духовного життя» [3, с.1].

Дитина сьогодні опинилася у вирі соціально-економічних перетворень і духовно-культурних процесів.

На сьогоднішній день важливо, щоб виховання мало чітку мету, яка б відображала потреби суспільства.

Виховання містить багато аспектів: моральний, національний, громадянський, сімейний, особистісний, екологічний.

Серцевиною виховання є національні цінності.

«Національно-демократичний характер українського виховання зумовлює такі основні пріоритети:

- відродження духовності;
- розвиток почуття патріотизму і громадянського самоусвідомлення;
- гуманізація світогляду і поведінки людини;
- забезпечення умов для розвитку творчих можливостей, ініціативи;
- увага до власного фізичного здоров'я» [3, с.2].

Формування у дітей морально – духовних цінностей є найактуальнішим. До духовних цінностей відносяться цінності гуманістичні, естетичні,

екологічні, і що дуже важливо, цінності пізнання, самовдосконалення і самореалізації особистості.

Для дитини з особливими освітніми потребами потрібно створити такі умови, таке середовище, де б дитина не була ізольована від реального життя. І саме уроки трудового навчання мають таку мету – готувати дітей до дорослого життя.

Адже, для учнів з відхиленнями в розвитку, трудова діяльність має велике значення, «оскільки в ході її:

- відбувається формування пізнавальної діяльності і особи в цілому;
- підвищується рівень соціальної компетентності;
- розширюються уявлення про професії;
- отримуються трудові (професійні) навички, які допоможуть надалі

успішно адаптуватися в суспільстві» [2, с.2].

Сьогодні є дуже актуальним виховання художньої культури у школярів, розвиток їх потенційних можливостей і інтересів до народної творчості, її традицій і спадщини. «Залучення дітей і підлітків до навчання народним ремеслам передбачає вирішення проблеми культурної спадкоємності, естетичного, художнього і морального виховання» [4, с.132].

На своїх уроках я часто виготовляю з дітками ляльки-мотанки, які є своєрідним оберегом українського народу. Такі ляльки уособлюють собою єднання сімейних зв'язків поколінь. Таким чином, у дітей формуються сімейні цінності.

Кожен рік, на Великдень, ми працюємо над проектом «Писанка». Писанка – одна зі стародавніх форм українського народного розпису, символ весни, сонця, повернення природи до життя. Під час роботи над цим проектом у дітей формуються національні, громадянські, сімейні цінності.

Також підвищує інтерес до народної творчості у дітей з особливими потребами і виготовлення українських оберегів. Дітям дуже подобаються виготовлення пташок, коників зі джгутових ниток, підков, мішечків добробуту

тощо. Такі об'єкти праці допомагають вихованню позитивних якостей особистості: посидючості, уваги, вміння доводити розпочату справу до кінця.

З власного досвіду хочу зазначити, що учням з особливими освітніми потребами подобаються уроки трудового навчання. Адже саме на цих уроках діти розуміють, що всього можна досягти, якщо чогось сильно захотіти; лише потрібно впевнено йти до своєї мети, так як на кожному уроці, під час виконання практичних робіт, учень наприкінці завжди отримує результат від своєї праці – готовий, зроблений власними руками виріб. А цей виріб може стати подарунком для рідних, або ним можна прикрасити інтер'єр власного житла тощо. Хочу зазначити, що віра у власні сили підвищує власну самооцінку у таких дітей. Тому навчати та виховувати дітей з особливими потребами не потрібно якось по-іншому, треба ставитися до всіх учнів однаково, не помічати та не акцентувати увагу на проблемах і вадах.

Треба вірити в значущість та гідність особистості, а також шукати шляхи формування і розвитку цих цінностей в учнях. Намагатися створити такі умови, за яких кожна дитина зможе кинути виклик своїм обмеженням та досягти успіху у самовдосконаленні.

Чим дорослішою стає дитина з особливими освітніми потребами, тим частіше вона стикається з більш глибокими й тонкими духовними проблемами, справитися з якими здатна лише сама, покладаючись на власне розуміння обов'язку й відповідальності. Отож, дуже важливо, з самого дитинства закласти у свідомість дитини морально-духовний фундамент, правильне розуміння обов'язку і відповідальності як по відношенню до себе, так і до інших.

Список використаних джерел

1. Концепція «Нова українська школа. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
2. Бондаренко О.Л. Особливості викладання трудового навчання в інклюзивних класах. URL: <https://naurok.com.ua/dosvid-osoblivosti-vikladannya-trudovogo-navchannya-v-inklyuzivnih-klasah-146930.html>

3. Кравченко В. В. Формування морально-духовних якостей у дітей з особливими освітніми потребами. URL: <https://vseosvita.ua/library/inkluzivna-osvitaformuvanna-moralno-duhovnih-akostej-u-ditej-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-429641.html>

4. Сергієнко Н. В. Трудове виховання дітей з особливими потребами Лисичанськ, 2016. С. 131–133.

5. Чеботарьова О. В. Сучасні підходи до трудового навчання учнів із порушеннями опорно-рухового апарату та інтелекту, 2017. С. 56-63.

Анастасія Семенова

студентка 1-го курсу магістратури факультету початкової, професійної та професійної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

м. Дніпро

педагогиня-організаторка Краматорського навчально-виховного комплексу

(загальноосвітня школа № 32 - дошкільний навчальний заклад)

м. Краматорськ

nastya.semenova20001.2001@gmail.com

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМНОГО МИСЛЕННЯ ЯК ВИМОГА

СЬОГОДЕННЯ

З 2019 року членство в Європейському Союзі є державним курсом, закріпленим у Конституції України. Важливим фактором інтегрування в європейський простір є формування свідомого та відповідального суспільства. Концепція Нової української школи декламує, що освічені українці, всебічно розвинені, відповідальні громадяни і патріоти, здатні до ризику та інновацій, у ХХІ столітті поведуть українську економіку вперед [3].

У Державному стандарті початкової освіти зазначено, що системне мислення є спільним вмінням для всіх ключових компетентностей, як і читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне мислення, творчість, ініціативність, здатність логічно обґрунтовувати позицію,

вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими особами [2].

Аналіз вивчених джерел свідчить, що питання розвитку системного мислення висвітлено в працях низки зарубіжних науковців: Д. Брунера, Дж. Гілфорда, Д. Гоулмана, С. Заір-Бека, Ф. Капра, А. Кроуфорда, М. Лімпана, П. Р. Луїзі, К. Мередіт, С. Метьюза, Д. Рассела, П. Сінге, Ф. Станкато, Ч. Темпла, К. Уейда, Д. Халперна, Дж. Чаффа та ін. і вітчизняних дослідників — Н. Березанської, В. Беха, Ю. Бех, В. Бондаря, Т. Воропай, Н. Дайрі, Н. Дороз, Т. Жижко, І. Кожуховської, А. Ліпкіна, О. Пометун, С. Терна, Л. Терлецької, О. Тягло, А. Федорова, Т. Яковенко та ін.

Системне (цілісне) мислення — це сукупна діяльність двох півкуль головного мозку з урахуванням усіх каналів сприйняття інформації [4]. Цей вид мислення потрібен для того, щоб людина могла контролювати своє життя, змінювати його на краще та допомагати навколишньому світу. Ці навички допоможуть аналізувати свій вибір, робити правильні кроки, бачити за рамками та діяти своїм розумом [6].

Ф. Капра та П. Р. Луїзі розглядають системне мислення як мислення в термінах взаємозалежностей, структур і контексту [9], а американський учений Пітер Сенге визначає наступні принципи:

1. Сьогоднішні проблеми — результат учорашніх рішень.
2. Сила дії дорівнює силі протидії.
3. Перед довготривалим погіршенням настає незначне покращення.
4. Найчастіше легкий шлях — це дорога назад.
5. Іноді ліки більш шкідливі ніж хвороба.
6. Повільніше їдеш — далі будеш.
7. Причини і наслідки рознесені в часі та просторі.
8. Результати малих змін бувають дуже значними, але складно знайти відповідну «точку» для впливу.
9. Винних немає.

10. Розділивши слона навпіл, не отримаєш двох слоненят. Системі притаманна цілісність [7].

В. Бех, Т. Жижко та Ю. Бех розкривають основні напрями та етапи формування наукового знання з системного мислення в роботах українських та зарубіжних учених та розглядають системне мислення як якісно новий компонент системи компетентностей фахівця XXI століття. На їхню думку, системне мислення фокусується на взаємозв'язку і взаємозалежності явищ і визнає складність, прагнучи до концепції в цілому [1].

Міжнародна програма «Соціально-емоційне та етичне навчання» розглядає системне мислення як додатковий спосіб вирішити проблему, без якого неможливо прожити. Замість намагання звести складні ситуації до єдиної проблеми, а тоді пробувати вирішити її поза контекстом, системне мислення шукає розуміння причин та обставин, які породжують проблему, а тоді звертається до компонентів і процесів у цілому, щоб вирішити не лише поточну проблему, а її майбутні прояви [8].

У навчально-методичному посібнику «Нова українська школа: poradnik для вчителя» визначено такі вміння системного мислення: «оцінювати надійність джерел інформації; виділяти необхідну інформацію та обробляти її; аналізувати та оцінювати власні чи чужі висловлювання, припущення, висновки, аргументи, гіпотези, переконання; ставити запитання з метою одержання точнішої інформації або її перевірки; розглядати проблеми з різних точок зору та порівнювати різні позиції і підходи при їх вирішенні; висловлювати власну позицію, влучно обирати мовленнєві засоби для побудови висловлювань; приймати обґрунтоване рішення» [5].

Підбиваючи підсумки, можна зазначити, що розвиток системного мислення є нагальною потребою сьогодення та потребує більш глибокого вивчення та пошуку оптимальних шляхів його формування під час освітнього процесу, зокрема, в початковій школі.

Список використаних джерел

1. В. Бех, Т. Жижко, Ю. Бех Системне мислення у парадигмі сучасного освітнього простору. *Системний аналіз в управлінні освітою: міжгалузеві дослідження: збірник наукових праць*. Київ: Ореол-Сервіс, 2020. С. 5–12.
2. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti> (дата звернення: 23.10.2022)
3. Концепція «Нова українська школа». МОН України. 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 23.10.2022)
4. Л. М. Зубкова. Системне мислення як інтеграційний компонент формування цілісної особистості. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2015. Issue: 71, III (35). С.35–37.
5. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / під заг. ред. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
6. Основи критичного мислення: метод. пос. для вчителів / за ред. О. І. Пометун, І. М. Сущенко. Дніпро: ЛПРА, 2016. 156 с.
7. П. Сенге. П'ята дисципліна: Мистецтво та практика організації, котра самонавчається. Олімп-Бізнес. 2011. С. 110–121.
8. СЕЕН-путівник. Соціально-емоційне та етичне навчання: освітня програма для навчання розуму та серця /голов. ред. О. Елькін. Харків: Дім реклами, 2022. 144 с.
9. Ф.Капра, П. Р. Луїзі. Системний погляд на життя: Об'єднавче бачення. К.І.С. 2020. 586 с.

Анастасія Сівачук

учитель початкових класів

Комунальний заклад «Ліцей №35» Кам'янської міської ради

м. Кам'янське

anastasiatkachova79@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ У ОД ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Розширення навчального простору та зміни в усіх сферах життєдіяльності людини вимагає від підростаючого покоління навиків ефективного орієнтування в швидкому потоці інформації. Через це у дослідників підвищується інтерес до психолого-педагогічних чинників, які сприяють розвитку цих навичок та підвищують мотивацію до навчальної діяльності. В освітньому середовищі, а саме у запитах Нової української школи формування мотивації учіння є важливою і актуальною проблемою. Мотивація до навчання займає важливе місце у процесі становлення особистості, а саме у молодшому шкільному віці формується базис для успішного подальшого навчання впродовж життя.

Пріоритетним напрямом для формування мотивації є включення в навчальний процес засобів мобільних технологій. Проблемою застосування у навчанні мобільних засобів займалися такі науковці як М. Гольцмен, І. Безкровний, К. Бугайчук, В. Варченко, І. Золотарьова, Д. Клементс, М. Левшина, Н. Макарової, І. Мардаренко, Н. Рашевська та ін. Вивчення цієї проблеми залишається актуальною і у подальшому. Адже невідпинними кроками відбувається інформатизація навчання.

Вважається, що навчання за допомогою мобільних засобів – є природньою еволюцією людства, в якій світ усе частіше звертається до m-learning. Багато науковців, таких як Т. Георгієв, Х. Турунен та ін. вважають, що мобільні засоби є поширеним способом для поєднання навчання, праці та вільного часу [2, с. 61].

Серед багатьох відомих технологій, важливе місце займає технологія BYOD (Bring Your Own Device) – «прийди зі своїм пристроєм». Зміст технології полягає в тому, що діти приносять свої девайси до навчального закладу і за допомогою їх виконують завдання, які були заздалегідь заплановані вчителем.

Планшети, смартфони, персональні комп'ютери, які мають доступ до інтернету та мають можливість підтримувати різні носії інформації і встановлювати різні додатки, можуть бути використані в даній технології.

Погоджуємося з думкою А. Бабич, що винятковість технології BYOD у тому, що вона не прив'язує учнів до якогось часу або місця, адже завдання та навчальний матеріал завжди у доступі перед учнями. Через це у учнів формується чітке уявлення про те, що навчатися можна завжди, у будь-який час [1, с. 1].

Технологія BYOD дозволяє гармонійно поєднувати зацікавленість учнів та їх пізнавальну діяльність, допомагає формувати критичне мислення, медіаграмотність та мотивацію до навчання.

О. Слободяник зазначає, що використання технології BYOD, окрім підвищення рівня зацікавленості до навчання має такі переваги як: Варіативність, сучасність, інноваційність, мобільність, доступність та швидкість навчання [4].

Звичайно, ця технологія, як і усі, має не тільки переваги, але й недоліки. До них ми можемо віднести такі:

- відсутність мобільних пристроїв у деяких дітей, особливо у молодших класах;
- малодосвідченість вчителя у використанні мобільних засобів;
- недостатньо розвинені навички школярів до самоконтролю під час навчальної діяльності;
- фрагментація навчання;
- при частому використанні, можна спостерігати негативний вплив на зір учнів;
- проблеми з несумісністю деяких пристроїв [3].

Не дивлячись на це, грамотно побудований урок допоможе уникнути багатьох недоліків. Відсутність мобільних пристроїв у деяких дітей, можна компенсувати роботами у групах. Задля того, щоб учні не відволікалися на непотрібні додатки, важливо скласти завдання таким чином, щоб в учнів не було можливості і часу робити інші завдання. Для запобігання шкідливого впливу на зір, необхідно кожні 10-15 хвилин робити паузи та виконувати фізкультхвилинку для очей та ін. У сучасному світі розроблено багато методів для організації успішного навчання.

Таким чином, вдале формування мотивації та зацікавленості учнів початкової школи залежить від ефективного впровадження інноваційних технологій в освітній процес. Активне та безперервне застосування технології BYODу навчанні сприяє інтенсифікації уроків, розвитку творчої активності дітей, їх прагнення до самонавчання й саморозвитку та формуванню зацікавленості до навчального процесу взагалі.

Список використаних джерел

1. Бабич А. З. Використання технології BYOD у процесі навчання в основній школі. *Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology*. 2017. № 2. С. 1-4.
2. Власюк І.В. Мобільний телефон – невід’ємна новітня технологія навчання на заняттях іноземної мови: Молодий вчений. 2018. С. 60-63.
3. Горбатюк Р. М. Мобільне навчання як нова технологія вищої освіти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 2013. № 27. С. 31–34. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2013_27_10
4. Слободяник О. В. Мобільні технології як засіб активізації пізнавальної діяльності з природничо-математичних дисциплін. *Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми природничо-математичної освіти в середній і вищій школі»*. Харків: Видавництво ХНТУ, 2018. С. 19-21.

Олександра Скіпочка

асистент вчителя

Комунальний заклад освіти «Середня загальноосвітня школа

№143» Дніпровської міської ради

м. Дніпро

alekssskip@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ІЗ ПОРУШЕННЯМ СЛУХУ

Із зростанням уваги до інклюзивної освіти збільшується важливість впровадження інноваційних технологій в освіту для навчання дітей з особливими освітніми потребами. Саме із запровадженням в освітньому процесі інноваційних технологій, втілених у комплексному об'єднанні засобів комунікації у сфері інформаційної взаємодії, з'являються передумови формування відкритої освіти. Використання інноваційних технологій в інклюзивній освіті тягне за собою підвищення ефективності організації пізнавальної діяльності учнів, яка ґрунтується на такій можливості комп'ютера, як максимальна індивідуалізація процесу навчання з одночасним збереженням його цілісності за допомогою постійного розвитку навчальних програм.

Використання інноваційних технологій у процесі навчання дітей із порушеннями слуху розкриває можливості розвитку їх комунікативних навичок, підтримки спілкування з викладачами, репетиторами, фахівцями та іншими учнями, що сприяє інтеграції таких учнів у суспільство.

Дані можливості реалізуються у вигляді використання у процесі технічних засобів. Підбір матеріально-технічного оснащення в межах інклюзії визначається співвідношенням максимальної варіативності та інваріантності всіх його складових. А дітей з порушеннями слуху необхідні звукопідсилювальні, мультимедійні технічні засоби, технології бездротової передачі звуку, які дозволяють здійснювати обмін інформацією в доступних формах, компенсуючи слухову функцію.

Інноваційні технології являють собою нові методи взаємодії педагогів та учнів, які забезпечують ефективне досягнення результату педагогічної діяльності. Застосування та розвиток інноваційних технологій, що включають телекомунікаційні системи та комп'ютерну техніку, у процесі інклюзивної освіти пов'язане з динамічним, інтенсивним характером сучасного суспільства. Дані технології сприяють швидшому зближенню людини із соціумом, сприяють формуванню та розвитку певного рівня освіти, культури, світогляду, інтелектуальних здібностей [4, с.32].

Інформаційно-комунікаційні технології активно інтегруються в систему освіти. Вже сьогодні вони використовуються в управлінні установою, методичній роботі, у роботі з дітьми та їх батьками.

Діти з порушеннями слуху опановують усне мовлення тільки в умовах спеціального навчання, яке будується на основі використання залишкового слуху із залученням зорового, тактильного, рухового, кінестетичного аналізаторів, а також широкого застосування технічних засобів навчання (звукопідсилювальної апаратури, вібраторів, візуальних) – сучасних інформаційних технологій.

Впровадження нових інформаційних технологій у навчальний процес розвитку вимовних умінь у школярів із порушеннями слуху дозволяє активізувати процес навчання, реалізувати ідеї навчання, підвищити темп уроку, збільшити обсяг нової інформації та самостійної роботи учнів.

За умови дидактично продуманого застосування нових інформаційних технологій в рамках звичайного уроку з'являються необмежені можливості для індивідуалізації та диференціації навчального процесу; забезпечується розвиток кожного школяра власної освітньої траєкторії; відбувається істотна зміна навчального процесу, переорієнтування його на розвиток мислення, уяви як основних процесів, необхідних для успішного навчання; забезпечується ефективна організація пізнавальної діяльності учнів [5, с.42].

Дітям з порушенням слуху складно сприймати звуки навколишнього середовища у вільній діяльності, у життєвих ситуаціях, оскільки всі звуки

потребують пояснення, корекції для сприйняття. Завдяки інформаційним технологіям вони мають можливість, не виходячи за межі навчальної кімнати, за допомогою комп'ютера чути різні немовні та мовні звуки, та під грамотним контролем педагога розпізнавати та диференціювати їх. Діти також мають можливість тренувати вимовні та слухові уміння.

SMART-технології в інклюзивному середовищі допомагають розвивати та розкривати креативність, комунікативні навички, експертність, взаємодію та грамотність дітей з особливими освітніми потребами, здібності і вміння розвивати критичне мислення. Технологія SMART для дітей, які потребують інклюзивної освіти – це інтерактивний програмний навчальний комплекс, який активізує пізнавальну, творчу та активну діяльність учнів на уроці [2, с. 9].

На сьогоднішній день використання комп'ютерних технологій робить корекційну роботу з дітьми із порушеннями слуху ефективнішим і дозволяє працювати над формуванням, розвитком та корекцією наступних характеристик: вимова звуків, компоненти усного мовлення, фонематичний слух та сприйняття, лексичні та граматичні засоби мови, комунікативні навички, артикуляційна кінестезія, дрібна моторика пальців рук, слухове та зорове сприйняття, увага, вербальна та зорова пам'ять, воля та мотивація, словеснологічне мислення.

Для усунення обмежень дітей із порушеннями слуху розроблено такі спеціальні комп'ютерні технології: «Склад числа», «Живий звук», «Дельфа», комплекс «SMART Board», «Стрічка часу», «Дактильний буквар», «Дактильна мова», «Керівництво», «Видима мова», «Візуальний тренажер вимови», «Красноріччя» та «Вчись швидко читати». Ці адаптовані варіанти комп'ютерних програм прості в застосуванні і дозволяють розвиватися даній категорії дітей із задоволенням.

Використання саме комп'ютерних технологій на заняттях допомагає дітям: орієнтуватися в інформаційних потоках навколишнього світу, оволодіти практичними способами роботи з комп'ютером, розвивати вміння, що дають змогу обмінюватися інформацією за допомогою сучасних технічних засобів.

Інноваційні технології сприяють активізації процесу навчання та дозволяє забезпечити диференційований підхід до дітей з порушенням слуху, значно покращити засвоєння матеріалу різних навчальних дисциплін, підвищити ефективність навчання, запровадити елементи творчості, урізноманітнити види діяльності, сприяти психічному та інтелектуальному розвитку дітей [1, с. 25].

Наталя Скрипнік

вихователь

КЗО «Багатопрофільний навчально-реабілітаційний центр № 6» ДОР»

м. Дніпро

natalaskripnik3@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ЦІННОСТЕЙ У ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Надайте кожній людині всі ті права, які б ви хотіли мати самі.

Роберт Інтерсолі

Діти – це сонце, що дарує багато тепла та світла. Вони обирають свій шлях у житті, коли підростають. Обирають вони й своє особливе місце серед людей, адже кожна дитина по – своєму унікальна.

Та помилкову думку мають, коли вважають менш розвиненими тих дітей, розвиток яких ускладнено дефектами. Адже це не правильно. Просто такі діти інакше розвинені, тобто не так, як їх однолітки. Це діти – особливі діти.

Діти з ООП також хочуть жити, усміхатися і бачити у відповідь посмішку; хочуть, щоб до них зверталися, розмовляли і вислуховували; хочуть розвиватися, вчитися, робити щось нове; хочуть розділяти радість життя з іншими.

Особливих дітей не завжди розуміє суспільство, але вони можуть прощати, змінювати себе і не мати у серці зла.

Ці діти заслуговують на те, щоб дорослі, наставники відкрили для них двері в красивий, веселковий навколишній світ, де панує безмежне добро, безмірна ласка, сердечна щирість [7].

Кожній дитині з особливими освітніми потребами необхідна повага до особистості, прийняття її індивідуальності й неповторності, забезпечення її подальшого повноцінного та гідного життя в суспільстві.

Сьогодні ми тільки й чуємо такі слова, як «толерантність», «рівні можливості»... Проте більшість людей в наш час ставляться до людей з ООП насторогою, страхом, навіть вороже. Існує величезна прірва між тим, на що ці люди здатні у житті і тією роллю, яку їм підготувало суспільство.

Конвенція ООН з прав людини сьогодні трактує інвалідність вже не як якусь проблемність, а як особливість людства. Є люди низького зросту, є з іншим розрізом очей, а є люди, які по – особливому пересуваються. І все! Вони відрізняються тільки цим.

Тому право на одержання освіти мають усі люди з різним станом здоров'я і з різними порушеннями його. А якість освіти ні в якому разі не повинна різнитися. Навчання починається від народження. У ранньому дитинстві освіта особливо важлива, але вона не закінчується в зрілому віці – цей процес триває все життя. Особливі діти потребують максимум терпіння, уваги, добра, ласки, любові [6].

Нарешті як в педагогіці, так і в суспільному житті, за вимогою часу, відбулася переоцінка всіх людських цінностей. Це дало змогу наблизитися до проблем дітей з ООП, повністю переглянути методи і підходи до таких особистостей, до умов їх життя та набуття ними повноцінної освіти [4].

Роль формування життєвих цінностей у дітей з особливими освітніми потребами велика, оскільки це сприяє профілактиці правопорушень, дозволяє формувати ціннісні орієнтири та моральні риси такої дитини, дозволяючи їй органічно вписатися в суспільство; розкриває творчий потенціал, розширюючи можливості професійного вибору; формує наполегливість у праці, сприяє підвищенню професійної орієнтації, виховує працелюбність, формує у свідомості дитини поняття праці як загальнолюдської цінності.

Сучасна освіта має формувати всебічно розвинену особистість, яка у своїй діяльності керується принципами гуманізму, добра, милосердя та ін. Засвоєння перелічених принципів здійснюється у процесі морального виховання дітей вже з дошкільного віку [4]. В українській етнопедagogіці значна увага приділялася проблемам морального виховання. А поняття «мораль» і «виховання» ототожнювали, бо лише про високоморальну людину можна сказати, що вона вихована. Актуальність і значущість формування цінностей у дітей з морального виховання підтверджується нормативно-правовими документами [3].

На всіх етапах розвитку суспільства цінність - мораль, як і право, політика, традиції, звичаї, табу - є важливим регулятором людської поведінки, людських відносин, а моральність (моральна цінність) - одним із критеріїв оцінки чеснот людини.

Такі якості не передаються генетично, вони формуються в процесі соціалізації людини під впливом багатьох соціальних інститутів, передусім у процесі виховання та самовиховання.

Знання моральних норм - є етапом морального вдосконалення.

Перші уроки моралі дитина засвоює у сім'ї, опановуючи за допомогою батьків норми порядності, доброти, працьовитості тощо. У процесі морального розвитку, протягом дошкільного віку, під впливом дорослих формується спрямованість особистості - система мотивів поведінки.

Формування цінностей морального виховання у дітей з ООП реалізується через систему методів і засобів, натомість основним джерелом морального виховання і становлення гармонійної особистості дитини є її сім'я.

Сім'я є основним середовищем для здобуття досвіду і знань для дитини.

Дитина, як імітатор дорослих, копіює поведінку батьків, вихователів, учителів, переймає їхню тактику звернення один до одного і спілкування з іншими людьми [5].

Моральне виховання з перших років життя дитини спрямоване на формування її моральної позиції, ціннісних орієнтирів, інтересів і потреб,

оскільки, на цьому етапі закладаються основи морального розвитку особистості, розвиваються уявлення, почуття, звички, які спрямовують подальше її вдосконалення. Особливо значні зміни відбуваються у мотиваційній сфері дитини дошкільного віку, що виявляються у розвитку моральних мотивів поведінки, а на етапі старшого дошкільного віку вони набувають супідрядності - підпорядкованості певній вищій меті. Тому, неуха до морального виховання в дошкільному віці не може бути компенсована у подальші роки.

Однією з перших моральних потреб – є потреба у спілкуванні. Задовольняється вона у процесі взаємодії з дорослими, які добирають педагогічно доцільні зміст і засоби спілкування. У спілкуванні дитина здобуває перший досвід моральної поведінки.

У молодшому дошкільному віці виникають перші уявлення про те, що добре, а що погано. Це відбувається у процесі формування нового типу стосунків між дитиною та дорослим. Розвиток самостійності дитини, у цей час, супроводжується потребою співучасті в житті дорослих, спільній діяльності з ними. Прагнення до позитивної оцінки, підтримки й схвалення власних дій сприяє організації процесу засвоєння дитиною моральних норм [1].

У середньому дошкільному віці яскраво виявляється позиція «захисника» норм поведінки, еталоном яких є дорослий. Як правило, у своїх скаргах діти здебільшого повідомляють, що хтось із однолітків не дотримувався вимог дорослого чи правил поведінки. Перший етап формування у дітей уявлень про добро і зло, про те, як потрібно поводитися з іншими людьми, як відноситись до власних і чужих учинків, пов'язаний із безпосереднім емоційним ставленням до людей, які пред'являють ці вимоги.

У старшому дошкільному віці моральні почуття і знання пов'язуються з почуттям обов'язку. Дитина у цьому віці здатна усвідомлювати моральний смисл власної поведінки. Виникають внутрішні моральні інстанції – прагнення поводитися згідно з моральними нормами не тому, що цього вимагають

дорослі (батьки, педагоги, вихователі), а тому, що це приємно для себе й інших [2].

Навчання духовних, соціальних, моральних та культурних цінностей відбувається на уроках та позакласній діяльності, але також пронизує всю навчальну програму.

На уроках: нетрадиційні уроки; читання та аналіз творів дитячої художньої літератури; у позакласній діяльності: перегляд, аналіз та

обговорення змісту мультиплікаційних фільмів, які навчають дитину толерантності; перегляд, аналіз та обговорення художніх фільмів для дітей; бесіди; тренінгові заняття; виховні заходи години спілкування; краєзнавча пошукова робота та інші.

Таким чином, цілеспрямований процес соціалізації дитини, доручення її до моральних цінностей людства і конкретного суспільства починається у ранньому дитинстві. Успішність цього процесу залежить від єдності моральної свідомості й поведінки. Визначальною у ньому є роль дорослого як «соціального провідника», зразка для наслідування та організатора соціального досвіду дитини та формування моральних цінностей.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про охорону дитинства». Закон від 24.02.2002 №2402-III (із змінами). База даних «ЗаконодавствоУкраїни». ВР України. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2402-14#Text> (дата звернення 28.10.2022).

2. Закон України «Про освіту». Закон від 05.09.2017 №2145-VIII (із змінами)// База даних «ЗаконодавствоУкраїни»/ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>(дата звернення 25.10.2022).

3. Закон України «Про загальну середню освіту».Закон від №2145-VIII (із змінами)// База даних «ЗаконодавствоУкраїни»/ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14#Text> (дата звернення 25.10.2022).

4. Прозатвердження Державного стандарту початкової освіти. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 (із змінами). База даних

«Законодавство України»/ВР України. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення
26.10.2022).

5. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2021 р. № 957 (із змінами). База даних «Законодавство України». ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення 30.09.2022).

6. Конвенція про права осіб з інвалідністю. Конвенція ратифікована Законом № 1767-VI від 16.12.2009 // База даних «Законодавство України». ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text (дата звернення 30.09.2022).

7. Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» Закон від 21.03.1991 № 875-XII (із змінами). База даних «Законодавство України». ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text> (дата звернення 21.10.2022).

Ірина Солошенко

*учитель-логопед логопедичного пункту при
Криворізькій гімназії №15 ім. М. Решетняка
м. Кривий Ріг*

irinasolosenko53@gmail.com

ЦІННОСТІ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОСТОРІ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Чудовий і величезний світ обертається навколо нас. В душі кожної людини, незалежно від віку, криється не менший свій внутрішній світ сповнений особливими кольорами і відтінками. Життєві цінності – служать людині опорою і слідує їм, ми починаємо жити більш повноцінним і продуктивним життям із своїми перлинками і барвами.

Навчання на основі цінностей стає дедалі актуальнішим. Таке навчання допомагає створити ефективне навчальне середовище, що підвищує рівень досягнень та розвиває навички спілкування та взаємодії здобувачів освіти, які зберігаються протягом усього життя. Позитивну навчальну атмосферу формують дорослі. Педагоги та батьки є носіями цінностей, які діти переймають як належне. Система цінностей формується свідомістю людини. Як ми думаємо – так і живемо.

Найважливішим завданням сьогодення є завдання повної реалізації прав на якісну освіту дітей з особливими освітніми потребами. Основним показником розвитку суспільства є гуманне, турботливе ставлення до дітей з особливими освітніми потребами. А також розвиток особистості, життєвого потенціалу та здатність реалізовувати на практиці знання, досвід і цінності набуті у процесі корекційного навчання.

Діти з особливими освітніми потребами – це діти життєві можливості яких обмежені. Такі діти потребують постійної чи тимчасової підтримки в освітньому просторі з метою забезпечення права на освіту, сприяння розвитку особистості, поліпшення стану здоров'я та якості життя, підвищення рівня участі у суспільному житті. Тільки здоровий глузд має вирішувати, як зрозуміти поведінку інших і сприйняти їх такими як вони є.

Людина, її життя і здоров'я є найвищими соціальними цінностями. Саме зараз у такий скрутний час для нашої країни, не вистачає деяким людям: терпіння, розуміння, спокою, дружнього ставлення, толерантного відношення та адекватного сприйняття. І саме педагоги мають допомогти дітям навчитися відповідно жити. Тож сьогодні дуже важливо розуміти цінності педагога – цінності дитини.

Навчання дітей з особливими освітніми потребами – передбачає створення освітнього середовища, яке відповідає потребам і можливостям кожної дитини, незалежно від особливостей її психофізичного розвитку. Основою навчання є всі діти, які можуть:

- навчатися різними методами і в різний період часу

- мають індивідуальні здібності й особливості
- хочуть відчувати, що їх розуміють і цінують
- мають різне походження
- бажають, щоб їх відмінності поважалися.

Велику увагу слід приділяти насиченню атмосфери занять , позитивними емоціями , а також застосуванню цифрових технологій, які дозволяють зробити процес навчання мобільним, диференційованим та індивідуальним.

«Людина не може по-справжньому удосконалюватися, якщо не допомагає удосконалюватися іншим» Чарльз Діккенс.

Метою моїх корекційно - розвиткових занять є:

- створення умов, щоб дитина могла розвиватися, як особистість
- будувати заняття цікаво, щоб виникало бажання вчитись
- розвивати вміння спостерігати , порівнювати і робити висновки
- встановити контакт враховуючи індивідуальні особливості дитини
- не критикувати, бо кожен має право на свою думку
- толерантне відношення всіх учасників освітнього процесу.

«В прагненні дати знання завжди пам'ятайте, що кожна дитина є особистість , яка потребує любові, турботи та поваги» В.О.Сухомлинський.

Обираючи завдання для дітей, я враховую всі фактори які впливають на працездатність і можливість дитини. Створюю ситуацію успіху, що спонукає до більш ефективної роботи. Така діяльність передбачає систематичне збагачення знань, умінь та навичок. Невід'ємною частиною корекційно-розвиткових логопедичних занять є правильне мовлення дитини. Наша мова – це не просто слова. Це наша особиста культура, наш спосіб життя, наше мислення та світосприймання.

Виховання цінностей у здобувачів освіти на які орієнтується весь сучасний світ – це любов, чуйність, рівність,цікавість, наполегливість, креативність, чесність, мудрість, розсудливість, справедливість, оптимізм, гумор, віра, вдячність.

Цінності – це те, що є важливим для людини, за допомогою чого вона оцінює і звіряє будь – що у своєму житті та визначає власні пріоритети.

«Всередині кожної дитини криються потенційні можливості, й треба працювати щосили, щоб розкрити цей потенціал» Мартін Лютер Кінг.

Кожній дитині з особливими освітніми потребами необхідна повага до особистості, її індивідуальність і неповторність, забезпечення її подальшого повноцінного та гідного життя в суспільстві.

Людина, її життя і здоров'я є найвищими соціальними цінностями визначеними Конституцією України. А ціннісні орієнтири – основа життєвого вибору та успішної самореалізації особистості.

Кожен із нас робить цей світ трохи краще, тому що саме від нас у цьому світі стає більше добра й позитивної енергії.

Список використаних джерел

1. Обухівська О.Г. Діти з обмеженими фізичними розумовими можливостями в системі корекційного навчання і виховання. Київ, 1997. 127 с.
2. Грицюк Н. Діти з порушеннями психофізичного розвитку. Дефектолог, 2008. №12. С. 21-26.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. Та CD) // Уклад. та голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2007. 1736 с.

Наталія Сорока

вчитель початкових класів гімназії №13

м. Новомосковськ

nataljasoroka01@gmail.com

ІНТЕГРАЦІЯ НАВЧАЛЬНИХ ПРЕДМЕТІВ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ В СИСТЕМІ РОБОТИ НУШ

В Законі України «Про освіту» мету освіти визначено як всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і

необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору [1, с. 2].

Реформування сучасної освіти передбачає подолання ізольованого викладання навчальних предметів і створення принципово нових навчальних програм, де освітній процес доцільно орієнтувати на розвивально-продуктивний інтегративний підхід.

Сучасна освіта – предметоцентрична, отже, основну увагу зосереджують на внутрішньопредметній інтеграції. Перехід початкової освіти на якісно новий рівень- це, по суті, рух від внутрішньопредметної до міжпредметної інтеграції [3, с.59].

Міжпредметна компетентність формується упродовж всього процесу навчання та застосовується учнем до певного кола навчальних предметів і освітніх галузей у цілому.

Метою роботи є: ущільнити знання; опанувати значний за обсягом навчальний матеріал за період уроку, досягти цілісності знань; розвивати здібності учнів; об'єднати споріднені матеріали кількох предметів навколо однієї теми; виховувати креативну особистість, готову до творчого пошуку. За допомогою багатосторонніх міжпредметних зв'язків закласти фундамент для формування в учнів умінь комплексного бачення проблем реальної дійсності, різнопланових підходів до їх розв'язання.

Інтеграція - це процес взаємодії, об'єднання, взаємовпливу, взаємопроникнення, взаємозближення, відновлення єдності двох або більшої кількості систем, результатом якого є утворення нової цілісної системи, що набуває нових властивостей та взаємозв'язків між оновленими елементами системи [3, с.58].

Слово «інтеграція» походить від латинського *integratio* – цілий, у перекладі означає відновлення, відбудова, наповнення.

Інтегроване навчання – це навчання, яке ґрунтується на комплексному підході. Освіту розглядають крізь призму загальної картини світу, а не поділяють на окремі дисципліни [3, с.59].

В рамках своєї педагогічної діяльності здійснюю міжпредметну інтеграцію різними шляхами:

- впровадження навчальних проєктів;
- організація тематичних днів і тижнів;
- проведення інтегрованих та бінарних уроків;
- проведення уроків з міжпредметними зв'язками.

Поняття міжпредметних зв'язків визначається як взаємна узгодженість навчальних програм із різних дисциплін, як один із засобів розв'язання проблем комплексного підходу до навчання та виховання молодших школярів. Міжпредметні зв'язки відображають загальне між предметами. Якщо їх систематично та цілеспрямовано використовувати, то вони перебудовують процес навчання та є дидактичним принципом, що веде до інтеграції.

Виділяють попередні міжпредметні зв'язки (у процесі навчання використовують матеріал, що вже відомий учням із попередніх уроків), супутні (під час розгляду певного питання залучають матеріал суміжної дисципліни, що вивчається у той самий період) і перспективні (для пояснення деяких положень або фактів необхідні знання, які діти ще здобудуть, вивчаючи новий предмет у майбутньому).

Інтегроване навчання дає змогу мені, як вчителю, та учням «виходити» за межі окремого навчального предмета (окремої освітньої галузі) та сприяє формуванню в дітей цілісної картини світу.

Впровадження інтегрованого навчання – це, по-перше, питання рівня взаємодії навчальних дисциплін та глибини об'єднання їхнього навчального змісту; по-друге, визначення способів, якими цього можна досягти [3, с.60].

Учні зможуть:

- краще зрозуміти сутність об'єкта чи явища в контекстах різних навчальних предметів та сформуванати цілісне уявлення про них;
- глибше зрозуміти ключові ідеї з огляду на їх аналіз із різних точок зору;
- краще оцінити, як використати набуті ідеї та навички в життєвих ситуаціях;
- системно мислити.

Головне питання, яке виникає, коли починаю впровадження міжпредметного інтегрованого навчання, - це зв'язки між навчальними предметами (освітніми галузями).

Готуючись до таких уроків, намагаюсь відповісти на низку запитань:

- Яка частина навчального матеріалу одного предмета буде пов'язана з навчальним матеріалом з іншого предмета?
- Із якою метою?
- У якій формі?
- Яким способом?
- Яким чином будуть використовуватися базові знання учнів з окремих навчальних предметів для усвідомлення та розв'язання міждисциплінарних проблем?

Яким чином сформуванати взаємозв'язки між навчальними предметами (освітніми галузями)?

Ідея інтеграції в освіті є значним здобутком дидактики, оскільки за умови успішного методичного впровадження реалізується мета якісної освіти. Інтеграція уможлиблює створення в учнів цілісного уявлення про об'єкт, що вивчається, формує міжпредметні компетентності.

Отже, інтегроване навчання має такі переваги: незвичайність, достатньо велика активність учнів, створення позитивного емоційного настрою в учнів, формування інтересу до предметів, отримання навичок спільної діяльності, розвиток вміння бачити взаємозв'язки між різними явищами природи, глибше розуміти будь-яку тему завдяки її дослідженню через кілька точок зору, більш чітко визначати мету кожного предмету в різних контекстах, усвідомлювати

комплексний підхід: предмети, навички, ідеї та різні точки зору пов'язані з реальним світом; надається можливість удосконалювати компетентності.

Змістовні та цілеспрямовані інтегровані уроки вносять у звичайну структуру шкільного навчання новизну та оригінальність, створюють сприятливі умови для реалізації ціннісно зорієнтованого, розвивального навчання молодших школярів.

Методично правильні побудова та проведення інтегрованих уроків сприяють зростанню професійної майстерності вчителя, тому що вимагають від педагога володіння методикою сучасних технологій освітнього процесу. Вчитель по-новому бачить і розкриває предмет, який викладає, ясніше усвідомлюючи його співвідношення з іншими науками.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 21.01.2018 №87.
2. Закон України «Про освіту».
3. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja. Київ: Літера ЛТД, 2018. 160 с.

Любов Тарабасова

кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти

*комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради»*

Олена Хомич

старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти

*комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради»*

СТАНОВЛЕННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Аналіз досліджень проблеми становлення ціннісних орієнтацій надає можливість констатувати, що у гуманітарній сфер посилюється науковий

інтерес до філософії виховання особистості. Філософія виховання вирішує також проблему ставлення людини до світу, до природи, до суспільства, до різноманітних людських спільнот, до інших людей, до самої себе.

Ціннісна структура особистості є результатом процесів з одного боку, засвоєння суспільних цінностей, моральних норм, ролей, а з другого - становлення особистісного «Я», самосвідомості людини.

Важливим періодом інтенсивного розвитку ціннісно-сміслової сфери особистості виступає етап раннього дитинства, в ході якого мінливі індивідуальні інтенції узгоджуються з усталеними нормативними смислами.

Особистість є системою динамічною і знаходиться в етапі безперервної зміни та розвитку. Специфіка становлення особистості на етапі дошкільного дитинства потребує врахування психолого-педагогічних передумов розвитку духовних орієнтирів в життєдіяльності дитини дошкільного віку, об'єднання зусиль та напрямів діяльності системи освіти та батьків у створенні соціокультурного розвивального середовища та адекватної психологічної атмосфери навколо проблеми становлення ціннісних орієнтацій дитини. Тому рішення проблеми становлення ціннісних орієнтирів розвитку дитини дошкільного віку в сучасному соціопросторі потребує посилення уваги суспільства до якості розвитку дитинства шляхом гуманізації соціокультурних впливів середовища, що відбуваються у взаємодії дитини з оточенням.

В. Чудновський підкреслює, що формування ціннісно-змістовної сфери – не якийсь визначений етап розвитку людини, цей процес перетворення ціннісних орієнтацій є наскрізним», від «прокреслює» все життя людини від народження до глибокої старості, який вступає у складну взаємодію з віковими особливостями і середовищними факторами. Ціннісна структура особистості є результатом процесів, з одного боку, засвоєння суспільних цінностей, моральних норм, ролей, а з другого – становлення особистісного «Я», самосвідомості людини. Особистість є динамічною системою і знаходиться в стані безперервної зміни та розвитку. В процесі такого особистісного становлення поступово все більшого значення набувають її внутрішні рушійні

сили, які дозволяють людині більш самостійно визначати задачі та напрямки власного розвитку.

Специфіка становлення особистості на етапі дошкільного дитинства потребує врахування психолого-педагогічних передумов розвитку духовних орієнтирів в життєдіяльності дитини дошкільного віку, об'єднання зусиль та напрямів діяльності системи освіти та батьків у створенні соціокультурного розвивального середовища та адекватної психологічної атмосфери навколо проблеми становлення ціннісних орієнтацій дитини. Тому рішення проблеми становлення ціннісних орієнтирів розвитку дитини дошкільного віку в сучасному соціопросторі потребує посилення уваги суспільства до якості розвитку дитинства шляхом гуманізації соціокультурних впливів середовища, що відбуваються у взаємодії дитини з оточенням. Гуманізація відносин – це піднесення особистісної гідності людини: сприймання і ставлення до неї як до найвищої життєвої цінності. Саме за цих умов кожна дитина має можливість привласнити історично-культурний досвід людства, отримує особистий досвід активності у прояві своєї індивідуальності, реалізує свої можливості, потенційні внутрішні ресурси та здібності, стає творчою особистістю, навчається регулювати власну діяльність та поведінку на основі суспільно значущих орієнтирів. Соціальне середовище є саме тією умовою, яка визначає, чи перейде ця потенційна можливість у засвоєнні дитиною ціннісних орієнтацій в реальний формат її життєдіяльності.

Як зазначав Л. Виготський, вирішальну закономірність у психічному житті і зовнішній поведінці дитини визначає спілкування з дорослим. Джерело психічного розвитку знаходиться не всередині дитини, а в її стосунках з дорослими. Саме вони є органічно необхідною умовою її людського розвитку. Дитина не може жити і розвиватись поза суспільством, вона споконвічно включена в суспільні відносини, і чим молодша дитина, там більш соціальною істотою вона є. Очевидно, що таке розуміння психічного розвитку висуває на перший план спілкування дитини з близькими дорослими в сім'ї. Саме в сім'ї створюється найкраща можливість забезпечити гармонію в системі «дитина –

навколишній світ», яка слугуватиме запорукою реалізації дитиною свого внутрішнього світу, йдучи шляхом саморозвитку, самобутньої реалізації. Сім'я таїть в собі великі можливості виховного впливу на дитину, є гарантом її соціалізації особистісного росту.

Таке розуміння психічного розвитку висуває на перший план спілкування дитини з близькими дорослими в сім'ї. Саме в сім'ї створюється найкраща можливість забезпечити гармонію в системі «дитина-навколишній світ», яка слугуватиме запорукою реалізації дитиною свого внутрішнього світу, йдучи шляхом саморозвитку. Сім'я приховує в собі великі можливості виховного впливу на дитину, є гарантом її соціалізації.

Дослідження життєвих цінностей батьків показало, що верхні позиції у систематизації системи цінностей займають такі: здоров'я, щасливе сімейне життя, життєва мудрість, матеріально забезпечене життя, любов, вихованість, незалежність, працелюбність. А найменш значимими ціннісними орієнтирами виступили етичні та альтруїстичні цінності, що свідчать про зниження морально-духовного потенціалу в родинному вихованні.

Обговорення з батьками актуальних питань щодо формування ціннісних орієнтацій дітей показує, що сьогодні зустрічаються батьки, які твердо переконані, що в наш час «час науково-технічного прогресу» багато моральних норм поведінки вичерпали себе і не є для дитини показовими, як це було раніше. Деякі батьки виховують у дитини такі якості як жорстокість для того, щоб не дати себе образити.

За матеріалами дослідження (К. Карасьової, І. Карабаєвої, Л. Соловйової) найбільш важливими для себе діти в основному називають ті цінності, які можуть найкраще пояснити. Це відноситься до термінальних цінностей (родина, щастя, здоров'я, дружба, краса природи, краса мистецтва, краса техніки, зовнішня краса, творчість, гроші). Однак дуже специфічним є вираження інструментальних(операційних) цінностей. Тільки наявність в життєдіяльності дитини досвіду та практики прояву співпереживання,

самостійності, допитливості, цілеспрямованості, впевненості, сміливості, наполегливості надає дитині можливість вибрати їх в ієрархії цінностей.

Серце за Г. Сковородою - духовне осердя людини, єдність її думок, почуттів і прагнень. Моральне виховання філософ убачав у формуванні в дітей таких чеснот як добродієність, справедливість, доброзичливість, вдячність, стриманість, поміркованість, скромність, терплячість, мужність, працьовитість, а також милосердя та гуманізм. Джерелом усіх знань, зокрема моральних, мислитель вважав практику. Тому радив педагогам приділяти якомога більше часу контактуванню дитини із соціальним середовищем, де по-перше, вона засвоює моральні правила, а по-друге, адаптується до його умов.

Виховання власною особистістю, власною святістю – це найвища міра і ступінь духовного становлення дитини, вберегти її від зла у всіх різновидах і спрямованості до шляху добра, до нетлінних людських цінностей, непідвладних корозії часу. Досконалий внутрішній світ поєднується й з досконалим вчинком, поведінкою, життям особистості у мудрості її вищих смислів. Так, розуміючи вищу місію особистості В. Сухомлинський говорив про духовно-моральні переконання зростаючої особистості, які мають стати відповідними звичками. За В. Сухомлинським вершиною ціннісної піраміди виступає мудрість особистості.

Тому дитині, що духовно зростає, конче потрібне духовно зріле оточення дорослих, яке оберігає її від усілякого зла, присутнього в житті.

Список використаних джерел

1. Бех І.Д. Виховання особистості у 2 кн., Кн 2: Особистісно-орієнтований підхід: науково-практичні засади: навч. метод.: Либідь, 2013. 344 с.
2. Карасьова К.Формуємо ціннісні орієнтири у грі. Дошкільне виховання. № 2, 2015.
3. Піроженко Т.О., Ладивір С.О. Соціальна ситуація розвитку сучасної дитини. Дошкільне виховання, 2010. № 6. С.4-9.

Світлана Тарасенко

кандидат економічних наук, доцент, вчитель фінансової грамотності

КЗ «Академічний ліцей №15» КМР

м. Кам'янське

svetarasenko@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ

Сучасна освіта орієнтована на гармонійний розвиток здобувача освіти на основі формування партнерських взаємин між усіма учасниками освітнього процесу, які, у свою чергу, мають бути спрямовані на відкрите та щире спілкування, сповнене утвердження морально-етичних (гідність, рівність, справедливість, толерантність та культурне різноманіття, турбота, чесність, довіра), соціально-правових (верховенство права, нетерпимість до корупції та фаворитизму, патріотизм, екологічно-етична цінність, соціальна відповідальність) та особистісно зорієнтованих цінностей (самореалізація, лідерство, свобода) [1, с.4].

Питання формування та розвитку ціннісних орієнтирів у здобувачів залишається найскладнішим та найактуальнішим завданням системи освіти та, відповідно, педагогічних та науково-педагогічних працівників. Наразі висока актуальність такого завдання визначається певною деформованістю уявлень сучасної молоді щодо істинних цінностей, переважанням матеріальних цінностей над духовними та культурними.

Сучасна ситуація в країні, незважаючи на її трагічність, сприяє відносно швидкій трансформації національної свідомості суспільства, створює умови для формування правильних ціннісних орієнтацій щодо фінансового аспекту життя, демонструючи, з одного боку, пріоритетність національних, громадянських та суспільних цінностей, усвідомлення власної значущості та співучасті у досягненні спільної перемоги країни, а з іншого боку, сприяє та мотивує до розвитку ініціативності та підприємливості заради допомоги тим, хто її сьогодні потребує найбільше, розуміння та практичної реалізації принципів

раціонального мислення та заощадження, пошуку можливостей примноження доходів заради допомоги ЗСУ та ВПО, розуміння значення процесу інвестування та сучасних перспектив розвитку країни, пошуку ідей для підприємницької активності, у тому числі, орієнтованої на вирішення соціальних проблем суспільства.

Мова, історія, культура безумовно важливі для відновлення національної свідомості та країни загалом. Проте, без фінансово грамотних громадян, які здатні раціонально економічно мислити, приймати та реалізовувати відповідні рішення, правильно використовувати фінансові можливості та інструменти, розвивати підприємництво, забезпечити ефективний та інтенсивний розвиток країни навряд чи можливо. У таких умовах особливого значення набуває вивчення та, відповідно, викладання у закладах середньої освіти предметів фінансово-економічного циклу, зокрема, курсу фінансової грамотності, який після активної кампанії запровадження під час реалізації Програми розвитку фінансового сектору USAID/FINREP II, заклади почали поступово виключати з навчальних планів на підставі так званої «економії ресурсів» та на користь обов'язкових предметів.

У той же час, за результатами звіту «Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні у 2021 році», підготовленого у рамках реалізації проєкту USAID «Трансформація фінансового сектору» у співпраці з Національним банком України, рівень фінансової грамотності українців перебуває на позначці 12,3 бала із 21 можливого. Причому, мінімальний цільовий рівень, рекомендований Організацією економічного співробітництва та розвитку, становить 14 балів і найнижчим він виявився саме для молодіжної вікової категорії [2].

Слід пам'ятати, що «підприємливість і фінансова грамотність» – одна з одинадцяти ключових компетентностей, визначених Державним стандартом базової середньої освіти, – передбачає ініціативність здобувачів освіти, спроможність використовувати можливості та реалізовувати ідеї, створювати цінності для інших у будь-якій сфері життєдіяльності; здатність до активної

участі в житті суспільства, керування власним життям і кар'єрою; уміння розв'язувати проблеми; готовність брати відповідальність за прийняті рішення; здатність працювати в команді для планування і реалізації проектів, які мають культурну, суспільну або фінансову цінність, тощо [3]. Під час розвитку цієї компетентності саме ціннісні установки створюють фундамент та «призму» сприйняття когнітивного компонента, зокрема:

- розуміння добробуту не лише як сукупності задоволених матеріальних потреб, а у всій його «різнобарвності», як сукупності природних (кліматичні, ресурсні), інституційних (складові безпеки, інтелектуальні, екологічні, медичні, демографічні, психологічні, соціальні, освітні, культурні та, нарешті, економічних складових;

- ставлення до грошей як до інструменту формування та забезпечення власного добробуту та добробуту країни, а ні в якому разі не цілі діяльності;

- розуміння змісту та необхідності реалізації соціальної відповідальності бізнесу та принципів запровадження соціального підприємництва.

Формування правильних ціннісних орієнтацій сучасних школярів можливе лише на основі підручників та посібників нового покоління, у яких, крім предметних наукових знань, способів освітньої діяльності і розвитку, досвіду творчої діяльності, відображається і досвід ціннісних відносин, що відповідає сучасним вимогам суспільства та закріплено у державних документах. Крім когнітивної та операційної компонент, які відповідають за набуття знань та відповідних умінь, навчально-методичні матеріали повинні допомагати вчителю формувати систему цінностей (аксіологічна компонента), а у підсумку – стати основою набуття учнями життєво важливих компетентностей, однією з яких є «підприємливість та фінансова грамотність», вбудована у правильну, властиву для гармонійно розвинутої особистості, систему цінностей.

Цінностей не можна навчитися, їх можна тільки пережити. Тому, вкрай важливим є цінності, які сповідує оточуюче середовище середовище учня: школа загалом, її правила, організаційна культура, учителі, батьки. Вирішити

проблему формування правильних цінностей, зокрема і фінансових, неможливо без участі родини та батьків. Тому, цілком виправданим і корисним кроком стала розробка навчальної програми курсу та навчально-методичного посібника для батьків «Відкриті родинні студії «Фінансова мудрість родинної педагогіки», адже родинні цінності – результат життєвого відбору і моральних законів існування сім'ї, її світогляду і ставлення до навколишнього світу, а, отже, перший рівень формування цінностей.

Розроблене навчально-методичне забезпечення курсу фінансової грамотності, особливо для середньої школи, сьогодні потребує оновлення і доповнення як сучасними знаннями елементами, так і ціннісними, адже за цей час відбулось багато змін як у фінансово-економічній сфері, так і в самій освіті, яка невпинно рухається та вдосконалюється на засадах НУШ. За таких умов цілком можлива реалізація моделі освіти майбутнього, яка ґрунтується на формуванні компетентностей та вихованні на цінностях.

Список використаних джерел

1. Ціннісні орієнтири сучасної української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Serpneva%20conferentcia/2019/Presentasi-a-Roman-Stesichin.pdf> (дата звернення: 30.10.2022).
2. Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні у 2021 році. Звіт за результатами дослідження проекту USAID «Трансформація фінансового сектору». URL: https://bank.gov.ua/admin/uploads/article/Research_Financial_Literacy_Inclusion_Welfare_2021.pdf?v=4 (дата звернення: 30.10.2022).
3. Державний стандарт базової середньої освіти: Затв. пост. КМУ від 30.09.2020 р. № 898. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF?find=1&text=%D1%84%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B0+%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%BE%D1%82%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C#w1_1 (дата звернення: 30.10.2022).

Ольга Ткач

педагог- організатор Хуторо- Губиниської гімназії

Підгородненської міської ради Дніпропетровської області

berkut20111987@gmail.com

ЦІНІСНО ЗОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ГІМНАЗІЙНОЇ ОСВІТИ

Сучасна реальність під впливом Російської збройної агресії проти України, являє собою ряд динамічних змін, які впливають на наше життя, і на освіту зокрема. Цей вплив добре просліджується в аксіологічній сфері. Аксіологія, як наука про цінності, має широке предметне поле. У ній досліджуються різноманітні системи ціннісних уявлень, співвідношення цінності та оцінки, цінності та істини, цінності й помилки, типологія цінностей, структура ціннісного світу та значення цінностей у житті людини, соціальної групи та людства взагалі. Важливу роль у формуванні нового ставлення до цінностей відіграє освіта, оскільки її основним завданням є формування системи ціннісного ставлення особистості до соціального і природного довкілля та самої себе. Набирає сили також тенденція гармонійного поєднання інтересів учасників виховного процесу: вихованця, котрий прагне вільного саморозвитку і збереження своєї індивідуальності; суспільства, зусилля якого спрямовуються на моральний саморозвиток особистості; держави, зацікавленої у тому, щоб діти зростали громадянами-патріотами, здатними забезпечити країні гідне місце у цивілізованому світі.

Виховання в сучасному закладі освіти здійснюється в контексті національної і загальнолюдської культури, охоплює весь освітній процес, ґрунтується на свободі вибору мети життєдіяльності та поєднує інтереси особистості, суспільства, держави і нації. Нині особливо актуальним є фундаментальне методологічне положення видатного українського психолога Г.С. Костюка про те, що виховувати — означає проектувати поступове становлення якостей особистості та керувати здійсненням накреслених проєктів. У процесі поетапної реалізації програми виховання учитель керується

особистісноорієнтованим підходом до інтересів, потреб, здібностей, нахилів кожного учня, тим самим створюючи умови для самореалізації, саморозвитку, самовдосконалення на основі національних та загальнолюдських цінностей.

Учитель відіграє найважливішу роль у цьому процесі, створюючи відповідні освітні можливості. Сьогодні, учитель - це професійний, беззаперечний авторитет, майстер. Сучасний світ - це світ постійного навчання, і педагоги мають постійно підвищувати кваліфікацію та бути в тренді сучасних технологій. Важливо допомогти дитині вибрати правильні інструменти для дослідження, пошуку інформації, допомогти їй навчитися відсіювати отримувану інформацію, відділяти випадкове від закономірного, фальшиве від справжнього. Розвивати критичне мислення, креативність, вміння працювати у команді, розв'язувати проблеми, ефективно комунікувати, ставити цілі й досягати їх. Тому не менш важлива складова якісного викладання є емоційне благополуччя учителя, якого кожен може досягнути різним шляхом. Хтось наповнює себе спортом, хтось родинним взаємозв'язком, хтось подорожами. Таким чином, задоволений життям вчитель буде мати ресурс, який зможе віддати учням.

Цінності скріплюють громадську єдність, цілісність, перешкоджаючи руйнівному впливу ззовні. Вищими цінностями можуть бути: здоров'я, сім'я, кохання, свобода, мир, держава, праця, істина, честь, творчість тощо. До них відносяться цінності суспільного устрою, спілкування, діяльності, самозбереження, цінності особистих якостей, а також загальнолюдські цінності.

Сьогодні варто звернути увагу на ті цінності, які, на наш погляд, впливають на сучасний світ, тобто такі, як: свобода, правда, відповідальність, гідність, добросовісність, сумлінність, справедливість та толерантність.

Свобода – це здатність людини чинити у відповідності до власних бажань, інтересів, цілей на основі знання про об'єктивну дійсність. Свобода – це можливість вибору варіантів подій. Відсутність вибору дорівнює відсутності свободи. Найбільшої свободи людина досягає, коли свобода є вибір самого себе, що по суті, покладає на саму особистість відповідальність за своє життя і

за те, що відбувається в світі. Саме тому так важливе ставлення особистості, оцінки того, що відбувається навколо. Саме тому свобода є фундаментальною характеристикою людського життя.

Істина – одна з головних категорій пізнання, правильне відображення об'єктивної дійсності у свідомості людини, іншими словами, правда. Варто пам'ятати, що правда - це завжди вибір. Щоденно ми обираємо свій шлях. Є велика ймовірність того, що він нікуди не приведе нас, що ми втратимо на цьому шляху більше, ніж мали до того як зробити перший крок, але неправильного вибору не існує. Є тільки наслідки, з якими особистість готова змиритись, та відповідальність, яку ми здатні взяти на себе.

Відповідальність по своїй суті не потребує багатослів'я. Ми робимо її частиною своїх життів завдяки вчинкам на особистому та суспільному рівнях. Ми несемо відповідальність за висловлені думки, проведені спостереження та аналіз, їх інтерпретації та очікувані наслідки, а також їх поширення та спосіб використання. Кожна відповідальна людина формує відповідальну спільноту, яка, в свою чергу, формує ефективне та гідне суспільство загалом.

Гідність. Якщо спробувати знайти спільний знаменник між усіма визначеннями терміну «гідність», які можна зустріти, то передусім це поняття про самоповагу, про повагу до іншого, про взаємини людини і системи. Гідність у своєму змісті містить у собі і основоположну, найвищу соціальну цінність, притаманну кожній людині від самого народження, і суб'єктивне природне право на усвідомлення власної вартості у суспільстві, і врешті-решт сукупність усіх позитивних рис, що є у людині.

Під доброчесністю слід розуміти також готовність і здатність особистості свідомо, неухильно орієнтуватись у своїх діях та поведінці на принципи добра й справедливості, особистої відповідальності за прийняті рішення та здійснені вчинки.

Сумлінність – це усвідомлення і почуття моральної відповідальності за свою поведінку, свої вчинки перед самим собою, людьми, суспільством; моральні принципи, погляди, переконання; сумління.

Справедливість – це цінність, що наводить порядок у взаємних міжособистісних контактах. Уміння застосовувати справедливі та однакові правила оцінювання з точки зору наявних знань, умінь та компетенцій оточуючих.

Толерантність – беззаперечно являється загальною цінністю й виявленням миру й розуміння між релігіями, народами та різними соціальними групами. Це повага, прийняття й правильне розуміння багатого різноманіття нашого світу, форм самовираження і способів прояву людської індивідуальності.

Зважаючи на вище викладине, можна сказати, що такі цінності складають основу функціонування освітнього суспільства не тільки в гімназії, а й в усьому сучасному світі. Колізії нашого часу неминуче пройдуть, але їх успішне розв'язання повинно супроводжуватися позитивним почуттям відповідальності та турботою про зміст освіти, а також про цінності, на яких будуть рости майбутні покоління учнів.

Зрозуміло, що однією з необхідних передумов успішного залучення учнів до визначених освітніх цінностей є опанування цих цінностей самими вчителями, які мають не тільки чітко усвідомлювати сутність і значущість кожної з них, але і сприймати їх для себе як сталі дороговказівники. Додатковою групою цінностей, які мають бути покладені в основу професійної підготовки учителів, є професійні цінності. Згідно досліджень Н.О. Ткачової, професійні цінності визначено, як система освітніх засобів, соціальних норм, педагогічного інструментарію, що забезпечує ефективну трансляцію визначених освітніх цінностей на індивідуальний рівень окремої особистості, тобто формування в неї персональних ціннісних пріоритетів.

Оскільки цінності виростають зі ступеня усвідомлення і задоволення власних потреб, вони, природно, можуть істотно відрізнятися в різних людей. Але попри те і учням, і вчителям варто вчитися озвучувати, з якої ціннісної позиції вони ведуть мову. Так, це вимагає від вчителя розвинутого емоційного інтелекту, адже ціннісно-орієнтоване навчання покликане задовольняти

потребу суспільства в людях ініціативних, творчих, здатних самостійно мислити, не залишаючи поза увагою роль людини у створенні не лише матеріальних, але й духовних цінностей, не забуваючи про формування гармонійної, а не лише конкурентоспроможної особистості. Система освіти є ключовим моментом в соціалізації людини і ціннісні орієнтації майбутніх поколінь багато в чому залежать саме від неї.

Наталія Фадєєва

вчитель початкових класів

Комунальний заклад загальної середньої освіти «Дивосвіт»

м. Жовті Води

sone55sone@gmail.com

**УРОК ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ,
ЯК ПРОСТІР ДЛЯ ПРОБУДЖЕННЯ ВНУТРІШНІХ ДЖЕРЕЛ
ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА**

У 2022-2023 навчальному році освітній процес у 1-4-х класах спрямовано на реалізацію Державного стандарту початкової освіти з урахуванням досягнень та викликів за результатами впровадження реформи загальної середньої освіти відповідно до Концепції «Нова українська школа».

Пріоритетності набуває організаційне забезпечення такого напрямку освітньої діяльності, як підвищення результатів навчання учнів 1-4 класів засобами компетентнісно орієнтованого навчання на засадах індивідуального й диференційованого підходів.

Навчальний предмет «Літературне читання» є одним із предметів, під час якого здійснюється процес навчання, з одного боку, а з іншого – читання є засобом навчання. Його основною метою є формування читацької компетентності молодших школярів, яка є базовою складовою комунікативної і пізнавальної компетентності, ознайомлення учнів з дитячою літературою як мистецтвом слова, підготовка їх до систематичного вивчення курсу літератури в основній школі.

В останні роки ми, вчителі початкових класів, зазначаємо зниження інтересу до навчання дітей 6-10-річного віку, зниження інтересу до читання.

Яким же чином вчителеві вибудувати траєкторію своєї діяльності на уроці літературного читання, щоб особистісно зорієнтований урок був не тільки орієнтацією на засвоєння здобувачами освіти визначеної суми знань, але і на розвиток їхньої особистості, їхніх пізнавальних і творчих здібностей.

Умовами для прояву пізнавальної активності учнів, розвитку творчої особистості, активації емоційно-чуттєвої сфери, залученню учнів до співпраці з однокласниками, до взаємодії з текстовим матеріалом на уроках мовно-літературної галузі є, на мою думку, методична система «Щоденні 5». Ця модель застосовується мною на будь-якому уроці словесності.

Щоденні 5. Кроки для успіху передбачають: читання для себе; читання для когось, слухання, робота над словом, письмо для себе.

К. Д. Ушинський стверджував, що дитина, яка не відчула радості від подолання труднощів, не відчула смаку перемоги, втрачає інтерес до навчання.

Що ж таке успіх і для чого він потрібен на уроці?

«До кожного учня треба підійти, побачити його труднощі, кожному необхідно дати тільки для нього призначене завдання», - наголошував В.О. Сухомлинський.

Різний рівень підготовки школярів потребує диференційованого підходу до формування навички читання. Ця проблема є актуальною і в методиці навчання грамоти. Вирішити її покликані сучасні педагогічні технології, зокрема – технологія диференційованого підходу до формування навички читання.

Вправи на створення позитивно-емоційного настрою для учнів протягом усього уроку літературного читання. Використання цеглинок LEGO. З досвідуроботи.

Використання проблемних творчих завдань.

Стимулювання учнів до вибору і самостійного використання різних способів виконання завдань. Тут стають у нагоді прийоми з методики «Щоденні 5».

Оцінювання під час опитування на уроці не тільки правильності відповіді учня, а й аналіз того, як учень міркував, чому помилився і у чому припустив помилку.

Обговорення з учнями в кінці уроку має надзвичайно важливе значення. Дуже важливо навчати дітей оцінювати результати своєї діяльності. Пропоную декілька вправ з досвіду своєї роботи.

Ці та інші вправи дають змогу вчителю зробити самоаналіз уроку, усвідомити, чи справдилися його очікування на урок, проаналізувати недоліки, намітити перспективу на наступні уроки.

«Школа повинна триматися на принципах гуманізму реально, а не номінально. Бути справедливим, чуйним, співпереживати, брати на себе відповідальність, не бути байдужим – це і є основа людяності. Найважливіше в професії вчителя, в ролі наставника – не загасити той вогник в дитині, який закладений природою: допитливість, образність мислення, потяг до пізнання нового», - писав педагог – новатор В. О. Сухомлинський.

Список використаних джерел

1. Вашуленко О.В. Варіативність уроків літературного читання. Учитель початкової школи, 2015. № 4. С. 27-31.

2. Вашуленко О.В. Диференційований підхід до формування навички читання у букварний період навчання грамоти. Учитель початкової школи, 2015. № 9. С. 14-19.

3. Інструктивно – методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2022/2023 навчальному році. Початкова освіта.

4. Савчук А., Сапун Г. Літературне читання. Розробки уроків. 2 клас. Тернопіль: Підручники і посібники, 2021.

Інтернет – посилання:

URL: <https://naurok.com.ua/metodichni-rekomendaci-156857.html>

URL: <http://snrc.org.ua/metodychna-skrynka/>

URL: <https://osvitoria.media/experience/stante-ulyublenym-uchytelem-14-fishok-shhob-zahopyty-uvagu-ditej/>

URL: <https://studfile.net/preview/9162482/page:21/>

URL: <https://naurok.com.ua/stvorenniya-situaci-uspihu-na-uroci-50714.html>

Ірина Федь

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри теорії і практики початкової освіти

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

м. Дніпро

[*irina.e.fed@gmail.com*](mailto:irina.e.fed@gmail.com)

Катерина Варченко

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

м. Дніпро

[*katuchkaishchenko@gmail.com*](mailto:katuchkaishchenko@gmail.com)

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ (НА ПРИКЛАДІ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»)

У найважливіших міжнародних документах останнього десятиріччя, присвячених проблемам навколишнього середовища і гармонійного розвитку людств велика увага приділяється екологічній культурі і свідомості, інформованості люде про екологічну ситуацію в світі, регіоні, на місці проживання їх обізнаності з можливими шляхами вирішення різних екологічних проблем, з концептуальними підходам до збереження біосфери і цивілізації. Шлях до високої екологічної культури лежить через ефективну екологічну освіту.

В Концепції сталого розвитку, присвяченій проблемам довкілля й гармонійного розвитку людства, значної уваги приділено екологічній культурі та свідомості, інформованості людей в аспекті ситуації у світі, власному життєвому середовищі, їхній обізнаності з можливими шляхами розв'язання кризових екологічних ситуацій, концептуальними підходами до збереження біосфери. Екологічно доцільні зміни у свідомості людини можуть бути здійсненими через оновлення змісту екологічної освіти й виховання [3, с. 326].

Видатний педагог В. Сухомлинський стверджував, що природа лежить в основі дитячого мислення та творчості. Вчений вважав, що формувати у людини ставлення до рідного краю як частки природи слід починати з раннього віку. Основою екологічної підготовки мають бути, звичайно, біологічні знання – закони життя живої природи і розуміння того, як необхідно жити, щоб не порушити гармонії навколишнього середовища [3, с. 328].

Початкова школа є сенситивним періодом початку формування багатьох базових якостей особистості, зокрема й у розвитку екологічної компетентності дитини. На даний момент відсутня єдина думка щодо мети та результату екологічної освіти дітей, адекватного віку та співвідносного з екологічною компетентністю як особистою характеристикою та показником якості освіти. Ефективне формування екологічної компетентності можливе в рамках курсу «Я досліджую світ», оскільки цей курс надає широкі можливості для формування вучнів початкової школи фундаменту екологічної грамотності та відповідних компетенцій – умінь проводити спостереження в природі, ставити досліди, дотримуватись правил поведінки у світі природи та людей, правила здорового життя.

Послідовність у розв'язанні питань екологічного виховання передбачає закладання його підвалин з раннього віку з компетентним залученням сім'ї, дошкільних закладів і школи, у якій початкова школа виступає першою обов'язковою та системною інституцією. Учень початкової школи знаходиться у тому віковому періоді, коли для дитини питання взаємодії з природою є важливими, необхідними, цікавими і значущими. Власне крізь призму цієї

взаємодії відбувається процес гармонійного становлення особистості – її успішного розвитку, навчання, виховання й соціалізації [2, с. 229].

Великий внесок у вирішення проблем екологічної освіти та виховання, у розвиток екологічної культури в сучасній педагогічній теорії внесли А. Захлібний, І. Зверев, І. Гайсін, Е. Гірусов, І. Лаптев, Н. Мамедов, А. Миронов, Л. Моїсеєва, Н. Реймерс, І. Суравегіна, М. Якунчев та ін. Вони обґрунтували принципи, цілі, завдання, форми організації та методи екологічної освіти, розробили основи його змісту, рекомендації щодо формування екологічних знань, умінь та навичок поведінки в природі, визначили умови реалізації ідей екологічної освіти в різних аспектах.

Компетентність як наукова категорія освіти розглядалася у роботах І. Виноградової, З. Кірсанової, І. Клименка, О. Колобової, Н. Кузьміної, Н. Лупатової, А. Новікова, Н. Рототаєвої, Ю. Тюменєвої, О. Шахматової, А. Шелтона, С. Шишова, Є. Шульпіна та ін. Втім, усі вони переважно присвячені визначенню вимог до підготовки фахівця у професійній школі. Компетенції розуміються як комплекс узагальнених методів дій, який би забезпечував продуктивне виконання певної діяльності.

На думку А. Захлібного, екологічна компетенція передбачає вміння учня проектувати та організовувати свою освітню діяльність із урахуванням наступних факторів: просторово-предметні та часові умови; відносини між об'єктами освіти; вимоги Державного стандарту та освітньої програми; індивідуальні ресурси учня; освітні навантаження та їх вплив на здоров'я та екологічну безпеку [1]. Екологічна компетенція – це результат екологічної освіти.

Екологічна компетентність – інтегративна якість особистості, що визначає її здатність діяти в системі «людина – суспільство – природа» відповідно до засвоєних екологічних знань, умінь, навичок, переконань, мотивів, ціннісних уявлень, екологічно значущих особистих якостей і практичного досвіду екологічної діяльності. Компетентність характеризується здатністю вирішувати різного рівня проблеми та завдання, що виникають у

життєвих ситуаціях, на основі сформованих цінностей та мотивів, знань, освітнього та життєвого досвіду, індивідуальних особливостей, нахилів, потреб. На основі цього визначення, даного В. Алексеєвим, можна сформулювати визначення екологічної компетентності стосовно учнів початкової освіти: екологічна компетентність учнів початкової школи – це готовність вибрати екологічно доцільну лінію соціальної поведінки, прогнозувати наслідки своєї поведінки, спираючись на отримані в початковій школі екологічні знання та досвід.

У педагогічній літературі структура екологічної компетентності включає такі компоненти: когнітивний, мотиваційно-ціннісний та діяльнісно-практичний. Розвиток екологічної компетентності в учнів початкової освіти у освітньому процесі здійснюється в рамках освоєння предмета «Я досліджую світ», який надає можливості для формування всіх компонентів екологічної компетентності. У зв'язку з цим виникає потреба розробки такої технології формування екологічної компетентності учнів початкової школи, в якій достатньо уваги приділялося б мотиваційно-ціннісному і поведінковому компонентам екологічної вихованості, і навіть робився акцент на регіональний компонент – вивчення місцевості, де живуть діти.

Отже, набуває актуальності пошук технологій, засобів, методів навчання та діагностики екологічної освіти, що забезпечують формування ціннісного ставлення до природи, уміння оцінювати свою поведінку та поведінку оточуючих людей та впевнено діяти з опорою на власні знання, що зрештою забезпечує розвиток екологічної компетентності у випускника початкової школи.

Список використаних джерел

1. Захлібний А., Дзятковська О. Екологічна компетенція – новий запланований результат екологічної освіти // Екологічна освіта: до школи, у школі, поза школою. 2007. № 3.

2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. 2016. URL: mon.gov.ua/activity/education/zagalna.../konczepczyia.htm

3. Ратушняк О. Формування екологічної компетентності учнів початкової школи. *Методика початкового навчання і дошкільного виховання*. 2014. Вип. 16. С. 325-330.

Олена Хаустова

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри філософії та суспільно-гуманітарних дисциплін

Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

м. Запоріжжя

alenhau@gmail.com

ПРОБЛЕМА ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ ПРОФЕСІЙНО-ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛЯ

Сучасна освіта – освіта, яка базується на цінностях, носієм яких є вчитель нової української школи, пріоритети якого - визнання найвищою цінністю особистості дитини, орієнтація на гуманні, демократичні принципи спільної з дитиною життєдіяльності. Саме ціннісні орієнтири вчителя дозволяють йому перейти з ролі авторитарного транслятора готових ідей на роль фасилітатора розвитку інтелектуального, духовного, творчого потенціалу дитини.

Проблема ціннісних орієнтирів учителя на шляху його професійно-творчого розвитку є особливо актуальною, що підкреслює І. Бех, висвітлюючи такі проблеми суспільства і вчителя, як втрата смисложиттєвих дороговказів значною частиною старших поколінь (і вчительства зокрема), а отже, унеможливлення передачі позитивного соціального досвіду дітям; зниження цінності виховання в педагогічній свідомості, авторитарний характер стосунків між учителями і дітьми, відданість моралізаторським, «залякуючим», «ізоляційним» методам і підходам. Ці проблеми породжують інші, які виявляються у невідповідності вибору вчителем змісту, форм, методів і засобів навчання й виховання умовам дорослішання підростаючої особистості у сучасній дійсності. Педагог відчуває утруднення у формуванні культури вибору

світоглядних, моральних зразків, формування соціокультурної ідентичності учнів, потенціалу громадянської дії у дітей та молоді. Відсутність цілісності системи цінностей педагога та школи в цілому обумовлює відсутність системності та цілісності у вихованні учнів; різновекторність виховних впливів і неузгодженість дій різних суб'єктів виховання у створенні виховного середовища тощо [1].

У наукових працях В. Андрущенка, І. Бега, А. Бойко, С. Гончаренка, Р. Гуревича, Ю. Завалевського, О. Киричук, Г. Костюка, В. Кременя, М. Лещенко, В. Моляко, Н. Ничкало, О. Отич, І. Підласого, В. Рибалки, О. Романовського, О. Рудницької, С. Сисоєвої, О. Семенова, М. Солдатенка, М. Фіцули та інших розглянуто проблему професійного, професійно-творчого розвитку сучасного вчителя у різнобічних аспектах. Втім, постійне оновлення соціальних викликів орієнтує науковий пошук у напрямі аналізу можливостей впливу на ціннісні орієнтири вчителя на шляху професійно-творчого розвитку.

Переорієнтація школи з цінностей конформізму, підпорядкування, патерналізму на цінності партнерських відносин, свободи волі особистості, її творчості, гідності, поваги тощо стала основою концепції Нової української, яка задекларувала необхідність «формувати ціннісні ставлення і судження, які слугують базою для щасливого особистого життя та успішної взаємодії з суспільством».

Слід зауважити про недостатню значущість, актуальність для сучасних українських педагогів таких цінностей, як академічна доброчесність, академічна свобода, відкритість і партнерство, демократичність, екологічна грамотність (на вимогу освіти для сталого розвитку). На думку Л. Пуховської, необхідним є формування адекватних часу цінностей, у протилежному випадку життєвий шлях людини буде істотно викривленим, а шанси на самореалізацію перекресленими.

Ознакою сьогодення є актуальність проблеми готовності до морального вибору у гострих ситуаціях, і вчителю важливо бути здатним здійснити вибір в ситуації конфлікту цінностей. Так, якщо у концепції Нової української школи

задекларована орієнтація на певні морально-етичні та соціально-політичні цінності, то можуть виникнути проблеми вибору між цінностями у межах однієї групи. Наприклад, необхідність вибору між морально-етичними цінностями (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей), або між соціально-політичними (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність), або між цінностями двох цих груп.

З одного боку, способи здійснення цього морального вибору є особистим правом людини, втім вона може потребувати психосоціальної підтримки під час подібної ситуації або в процесі підготовки до неї. Тому зростає роль викладача післядипломної освіти як фасилітатора особистості педагога в ході вирішення ціннісних конфліктів.

Для здійснення професійного розвитку вчителю необхідна орієнтація на відповідні цінності, серед яких вчителі найчастіше обирають творчість, самореалізацію, самоактуалізацію, самовдосконалення, кар'єрне зростання, гармонізацію особистісного і професійного, досягнення благополуччя.

Список використаних джерел

1. Бех І., Ганнусенко Н, Чорна К. Концепція виховання гуманістичних цінностей учнів загальноосвітньої школи. *Українське релігієзнавство*. 2005. № 36. С. 265–281. URL http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Ukrr_2005_4_51 (дата звернення: 03.10.2022).

2. Концепція «Нова українська школа». Інформаційний збірник МОН України. 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 03.10.2022)

Ольга Хващевська

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри теорії і практики початкової освіти

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

м. Слов'янськ

bobr.san83@gmail.com

Юлія Свечкар

магістрантка факультету початкової, технологічної та професійної освіти

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

м. Слов'янськ

zxcasdqwe11428212@gmail.com

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПІД ЧАС УРОКІВ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сучасні зміни суспільних і соціокультурних умов зумовили переорієнтацію системи шкільної освіти на формування в учнів життєвих компетентностей, які дозволять їм успішно навчатися, орієнтуватися в сучасному соціумі, інформаційному просторі, на ринку праці, виконувати соціально важливі завдання, реагувати на потреби і виклики часу. Із огляду на зазначене, актуальним завданням сучасної школи є реалізація компетентнісного підходу, що передбачає спрямованість освітнього процесу на формування в учнів ключових і предметних компетентностей.

Особливої актуальності набуває формування комунікативної компетентності учнів початкової школи. Адже молодший шкільний вік надзвичайно сприятливий для оволодіння комунікативними вміннями і навичками, оскільки в дітей цього вікового періоду легко формуються мовленнєвий слух та артикуляція, вони залюбки засвоюють нові слова і сталі вислови, оволодівають лінгвістичними конструкціями, виявляють інтерес і чутливість до мовних явищ, прагнуть до спілкування і швидко набувають мовленнєвого досвіду.

Комунікативна компетентність – це здатність вступати в комунікацію, бути зрозумілим, невимушено спілкуватися. Вона передбачає комплексне застосування мовних і немовних засобів, уміння змінювати глибину і коло спілкування, а також вміння інтерпретувати невербальні прояви інших людей. Комунікативна компетентність формується в умовах безпосередньої взаємодії і є результатом досвіду спілкування між людьми.

Комунікативна компетентність містить три складові: мовну, мовленнєву й соціокультурну. Їх зміст розкрито в Державному стандарті початкової загальної освіти й в навчальній програмі з української мови для 1-4 класів.

Показниками сформованості комунікативної компетентності здобувача початкової освіти на уроках читання є: здатність до письмової комунікації; здатність до публічного виступу; уміння вести діалог та участь у продуктивній груповій комунікації.

Отже, комунікативна компетентність передбачає не тільки оволодіння необхідною кількістю мовних і мовленнєвих знань, а й формування умінь практичного використання мови в процесі мовленнєвої діяльності. Крім того, комунікативна компетентність відображає рівень майстерності людини у спілкуванні з іншими людьми і базується на психологічних знаннях про себе та інших, а також на здатності обирати стратегію спілкування і застосовувати комплекс відповідних умінь.

Комунікативна компетентність має кілька складових: комунікативні здібності; комунікативні знання та комунікативні вміння.

Комунікативні здібності можна означити як: природна обдарованість учня у спілкуванні, з одного боку, та комунікативна продуктивність з іншого; якісна продуктивна спілкувальна діяльність дитини; ступінь успішності використання вербальних і невербальних засобів спілкування, бо по словесному каналу передається чиста інформація, а по невербальному – ставлення до партнера по спілкуванню.

Комунікативні здібності характеризуються низкою інших здібностей дитини, що виявляються у швидкості, глибині та міцності опанування засобів і

прийомів діяльності, а саме: умінням слухати, сприймати та відтворювати інформацію, вести діалог, брати участь у дискусіях, вести перемовини, переконувати і відстоювати свою точку зору. Відтак, розвиток комунікативних здібностей є одним з основних чинників становлення особистості

Комунікативні знання – це знання про те, що таке спілкування, які його види, фази, закономірності розвитку. Це знання про те, які існують комунікативні методи і прийоми, яку дію вони надають, які їхні можливості та обмеження. Це також знання про те, які методи виявляються ефективними відносно різних людей і різних ситуацій. До цієї області відноситься і знання про ступінь розвитку у себе тих чи інших комунікативних умінь і про те, які методи ефективні саме у власному виконанні, а які – не ефективні.

Зазначимо, що одним із найважливіших умінь особистості виступають комунікативні вміння. Володіння ними на високому рівні дозволяє ефективно взаємодіяти з іншими у різних видах діяльності.

Комунікативні вміння: вміння організувати текст повідомлення в адекватну форму, мовні вміння, вміння гармонізувати зовнішні та внутрішні прояви, вміння отримувати зворотний зв'язок, вміння долати комунікативні бар'єри та ін. Комунікативні вміння для молодшого школяра під час уроків читання – вміння розуміти контекстну мову з урахуванням відтворення картин, подій та вчинків персонажів, із урахуванням цілей комунікації й особливостей слухача.

Для формування усної та письмової комунікації у початковій ланці використовують монологічні та діалогічні форми мовної комунікації.

Монологічні форми: розповідати, переказувати, відповідати на запитання, запитувати та ставити питання, критикувати; публічні виступи; робити повідомлення; висловлювати свою думку, захищати та доводити її, спростовувати чужу.

Діалогічні форми: всі форми навчального діалогу (розмова вчителя та учня, бесіда в парах, бесіда у групах); відповіді на запитання; дискусія; рольова гра; навчальні дослідження та навчальні проекти; театралізація.

Починати роботу над формуванням комунікативної компетенції у молодших школярів необхідно у межах одного шкільного уроку де ми повинні навчити їх комунікувати та ефективно доносити свою точку зору. Цьому сприяє продумана концепція формування шкільної комунікації, яка має такі етапи:

На першому етапі учні під керівництвом учителя відпрацьовують уміння: готовність брати участь під час спілкуванні на уроці; відповідати на запитання, яке має вичерпну відповідь; ставити питання на задану тему; робити повідомлення.

На другому етапі учні набувають умінь: простота та чіткість мовного висловлювання; відпрацювання вміння зробити своє висловлювання зрозумілим кожному; уміння підбирати приклади, що підтверджують висловлювання; вступати в контакти з іншими.

На третьому етапі вже відпрацьовуються вміння комунікативної співпраці: уміння вести бесіду у парі, групі; уміння вести конструктивний діалог, дебати; уміння брати участь у дискусії; брати участь у конференціях, іграх.

Отже, якщо вчитель на своїх уроках навчиться допомагати учням долати проблеми у спілкуванні, з часом у них сформується так звана мотиваційна компетентність, яка передуватиме формуванню комунікативної компетентності школярів.

Людмила Швидун

*старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти
комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради»*

lshvyd@dano.dp.ua

Інна Сотнічук

*вчитель української мови і літератури
Середня загальноосвітня школа №96 Дніпровської міської ради*

inna100362@ukr.net

ДО ПРОБЛЕМ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНО-ОСВІТНЬОЇ ПЛАТФОРМИ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ

*Виховуй у собі Людину- ось щонайголовніше,
інженером можна стати за п'ять років,
учитись на людину треба все життя.*

Василь Сухомлинський

Наше сьогодні – це час непростих, суперечливих тенденцій та викликів, інтеграційної глобалізації та розвитку технологій, демократизації та порушення прав людини, пандемії та світоглядної війни цивілізацій. Всі ці вияви певним чином змінюють усі сфери життєдіяльності людини, суттєво впливають на аксіологічний концепт дослідження феномену освіти. «... людство знову вимагає ґрунтовного переосмислення свого ставлення до цінностей, опинившись перед такими явищами, як: ціннісний релятивізм, суб'єктивізм, індивідуалізм, хаос та зіткнення різних аксіологічних світів» [7, с. 3].

Рашистське вторгнення в Україну з його архаїчною імперською ідеологією, спрямованою проти сучасного цивілізаційного поступу України, пришвидшило процес ревізії як індивідуальних, так і суспільних ціннісних орієнтацій, загостило відчуття їх важливості та необхідності захисту. На думку Я. Грицака, яку ми розділяємо, «цінності – індикатор, який показує, як далеко суспільство може піти в можливостях розвитку... вони «визначають якість життя... Бо цінності мажуться на хліб» [4].

Не секрет, що в питаннях переоцінки цінностей, усвідомленні їх значення вагоме місце займає освіта як складова суспільного розвитку, адже цінності є стрижнем освіти, складовою у формуванні та розвитку дитини. В Концепції «Нова українська школа» зазначено, що «дитині недостатньо дати лише знання. Ще важливо навчити користуватися ними. Знання та вміння, взаємопов'язані з ціннісними орієнтирами учня, формують його життєві компетентності, потрібні для успішної самореалізації в житті, навчанні та праці», «найосвіченіша людина може стати найгіршим злочинцем, якщо не розуміє і не поділяє загальнолюдських цінностей» [6].

Виклики сьогодення та сучасні реалії вимагають від закладів освіти пошуку нових форматів та можливостей освітньої діяльності для формування нової ціннісно-освітньої платформи. Ми ж часто «продовжуємо діяти за старими шаблонами ... Усе це створює умови невизначеності і переводить нас в режим виживання, тобто схильність постійно оглядатися на стару систему, а не жити в режимі творення нової» [3, с.16]. Однак, «школа воєнного часу не повинна підміняти природне штучним, а живе – неживим. Вона не повинна затуляти щирі спонукання спущеним згори бов'язком. І не повинна забувати про те, що незграбний і фальшивий офіціоз приносить набагато більше шкоди, ніж користі» [6]. Педагогічним працівникам, які працюють в нових освітніх реаліях, варто також переглянути підходи до вивчення ціннісних орієнтацій здобувачів освіти.

В разі нехтування цими важливими принципами ми отримаємо черговий формальний підхід, який отримували не раз. Ми суголосні з думкою дослідниці А. Бойко, що «... характер будь-якої національної освіти полягає, з одного боку, у збереженні доброго, міцного коріння національної культури, з іншого – в адекватному оновленні, спрямованому на підготовку особистості до життя в динамічному, взаємозалежному світі» [1, с. 34-35].

«За результатами звіту «Ціннісні засади Нової української школи очима вчителів», створеного в межах проекту Українського католицького університету «Простір освітніх ініціатив», було встановлено, що «культурна

зміна потребує глибшого розуміння контексту: яким ціннісним середовищем є школа зараз, які цінності несуть учителі, батьки та учні, які цінності лежать в основі актуальних шкільних правил та організаційної культури... Водночас у процесі впровадження ціннісних змін у школі ми вбачаємо загрозу «механізації», коли замість того, щоб ретранслювати і закріплювати цінності як норми взаємодій, їх будуть лише пояснювати... В комунікації та впровадженні ціннісної зміни потрібно більш акцентовано змістити фокус із виховання/формування цінностей на врахування ціннісних принципів у формуванні шкільного середовища та освітніх взаємодій, та детально їх описати» [8, с. 3].

В. Франкл у книзі «Людина в пошуках справжнього сенсу», стверджував, що навчитися цінностей, як, наприклад, математики чи природознавства, не реально, їх потрібно пережити. Батьки, педагоги не зможуть сформувати в дитини певні ціннісні уявлення, якщо самі не будуть носіями цих цінностей, не показуватимуть приклад своєю щоденною поведінкою, своїм способом життя, адже цінності – це те, що глибоко мотивує людину, це те, щовона сповідує, тобто особисті цінності, серед яких - віра, воля, незалежність, національна ідентичність, справедливість, гуманізм, людська гідність, безпека тощо та її моральні якості.

В цьому плані дослідниця Н. Бойченко слушно підмітила, що «в умовах високодиференційованого суспільства, до того ж оснащеного досконалими техніками масової, міжгрупової та міжіндивідуальної комунікації, зростає роль кожної особистості ...» [2, с. 39].

Модернізація національної школи буде ефективною лише тоді, коли її змістова складова вбере в себе кращий багатовіковий освітній досвід нашого народу, заснований на цінностях, і доповнить його сучасними розуміннями для напрацювання ціннісно-освітньої платформи української освіти.

Список використаних джерел

1. Бойко А. Проблеми розвитку української освіти в умовах євроінтеграції. *Вища освіта України*. 2008. № 2. С. 34-39.

2. Бойченко Н. Ціннісні засади визначення конфліктного статусу етичних норм університетських спільнот. *Вісник Львівського університету. Серія філософські науки*. 2016. Випуск 18. С. 37-45.

3. Ватковська М.Г. Тенденції розвитку сучасної освіти у парадигмі ціннісного підходу. Освіта і наука в умовах інноваційного розвитку суспільства: збірник тез доповідей Першої Всеукр. наук.-практ. конф., 14 вересня 2022 року, м. Дніпро / за заг. ред. Т. В. Мотуз, Є. В. Кочерги. Дніпро: КЗВО «ДАНУ» ДОР», 2022. 391 с.

4. Грицак Я. Україна поволі рухається від цінностей виживання до самовираження.

URL: <http://www.polukr.net/uk/blog/2018/04/%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B0-%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%BB%D1%96-%D1%80%D1%83%D1%85%D0%B0%D1%94%D1%82%D1%8C%D1%81%D1%8F-%D0%B2%D1%96%D0%B4-%D1%86%D1%96%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D1%81/>

5. Дубинянський М. Школа життя. Українська правда. 2022. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2022/09/3/7365818/>

6. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. Київ: Міністерство освіти і науки України, 2016. 40 с. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkolacompressed.pdf>

7. Садовська Е. Основні академічні цінності в сучасній освіті. Ціннісні орієнтири в сучасному світі: теоретичний аналіз та практичний досвід: збірник тез III Міжнародної наук.-практ. конф., 13-14 травня 2021 року, м. Тернопіль. ТНПУ ім. В. Гнатюка / ред. кол.: Морська Н. Л., Поперечна Г. А., Литвин Л. М. Тернопіль: Вектор, 2021. 270 с.

8. Ціннісні орієнтири сучасної української школи. 2019. С. 63. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Serpneva%20conferentcia/2019/Presenta-sia-Roman-Stesichin.pdf>

В'ячеслав Шинкаренко

кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри дошкільно та початкової освіти КЗВО «ДАНУ» ДОР»

м. Дніпро

forte-pianowww@ukr.net

РОЛЬ І МІСЦЕ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Пізнавальний інтерес це спрямованість особистості яка характеризується такими властивостями, як активність і вибірковість, бажання пізнати предмети та явища навколишнього світу і відбувається на позитивному емоційному тлі. Процес формування та розвитку пізнавального інтересу здійснюється, насамперед, у навчальній діяльності. Пізнавальний інтерес виявляється у прагненні дізнатися нове, невідоме.

Сучасне суспільство потребує високоосвічених, здатних до безперервного творчого саморозвитку громадян. У зв'язку з цим зростає значення фундаментальної освіти, яку неможливо отримати без творчих здібностей учнів, що своєю чергою неможливо без формування пізнавального інтересу. Інтерес є базою, де будується процес навчання.

Модернізація сучасної школи має забезпечити учневі його особистісний розвиток та успішність у навчальній діяльності. Один із критеріїв ефективності педагогічного процесу – формування стійкого пізнавального інтересу у школярів, що є однією з центральних проблем сучасної школи. Актуальність цієї проблеми визначається оновленням змісту навчання та навчальної діяльності, а також необхідністю формування у школярів навичок самостійного набуття знань. Пізнавальний інтерес мимоволі не виникає з потреб, а спеціально формується та розвивається освітніми установами починаючи з початкової школи, отже, потрібно вирішувати завдання формування пізнавального інтересу з початкової школи, оскільки саме в цей період

виявляються задатки та здібності дитини, формуються її моральні переконання та потреби у певних видах діяльності.

Сформованість в учнів пізнавального інтересу веде до виникнення внутрішньої мети діяльності самого учня, перетворюючи їх у активний суб'єкт навчальної діяльності. І тоді час, проведений школярем на уроці, стає не підготовкою до життя, а власне життям, осмисленим і значимим для самого учня.

Пізнавальний інтерес – одна із соціально значущих якостей особистості, що формується у школярів у процесі навчальної діяльності.

В умовах сучасної школи необхідність розвитку у школярів пізнавального інтересу є очевидною. Тим не менш, питання про те, яким чином можна забезпечити найбільший його розвиток, досі залишається відкритим. Цю проблему неможливо вирішити без теоретичного обґрунтування поняття «пізнавальний інтерес». З позицій науково-педагогічної значущості пізнавальний інтерес – це важливий чинник удосконалення процесу навчання та водночас показник його результативності та ефективності, оскільки він стимулює самостійність, пізнавальну активність, творчий підхід до вивчення матеріалу, спонукає до самоосвіти. Психологи сходяться на думці, що ядром особистості як суб'єкта свідомої діяльності є мотиваційна сфера людини і, перш за все, її інтереси та потреби.

При дослідженні поняття «пізнавальний інтерес» для початку необхідно звернутися до аналізу базового поняття – «інтерес». З психологічної точки зору під інтересом розуміється вибіркове ставлення особистості до об'єкта, що визначається його життєвим значенням та емоційною привабливістю. Інтереси породжуються потребами. Потреба висловлює необхідність, а інтерес – прийняття, схильність до будь-якої діяльності. Зацікавлений може стати потребою. Інтереси індивіда визначаються особливостями об'єкта, який вони спрямовані, і психічних властивостей самого індивіда (його вихованості, культури, характеру, здібностей) [1, с. 24].

У педагогічній науці на думку Т. Кравченко, інтересом називається емоційно-пізнавальне відношення між суб'єктом та об'єктом, де активну роль грає суб'єкт пізнання. В. Лозова під інтересом розумів специфічну спрямованість особистості, а І. Дмитрук вважає, що інтерес пов'язаний з особливим виборчим ставленням людини до навколишнього світу. На думку Т. Кравченко, інтерес є одним із постійних сильнодіючих мотивів людської діяльності [2, с. 12].

Пізнавальний інтерес як педагогічне явище проявляється у великому різноманітті – як мета виховання та навчання, як засіб виховання особистості, як навчання, що оптимізує навчальний процес і підвищує його ефективність; як найважливіший мотив вчення; як показник загального розвитку особистості як елемент структури особистості.

В. Лозова визначає пізнавальний інтерес як головний дидактичний засіб, використовуючи який вчитель може ефективно організовувати та проводити процес навчання. «Якщо вчитель не вміє розвинути в учнів інтерес до свого навчального предмета, то не зможе нормально проводити навчальні заняття, а ефективність цих занять буде вельми сумнівною» [3, с. 145].

Список використаних джерел

1. Дмитрук І. В. Стимулюючі методи розвитку пізнавальної активності і мислення учнів. Педагогічний пошук. 2001. №4. С.24-26.
2. Кравченко Т. Розвиток пізнавальної активності і самостійності учнів на уроках української мови. Початкова школа. 2001. № 5. С.12-15.
3. Лозова В. І. Цілісний підхід до формування пізнавальної активності школярів. Харк. держ. пед. ун. ім. Г.С. Сковороди. 2-ге вид., доп. Х.: О.В.С., 2000. 399 с.

Мар'яна Довбніч

студент-магістр, КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти»

Дніпропетровської обласної ради»

м. Дніпро

beizerman33@gmail.com

Ольга Висоцька

доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії,

КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти»

Дніпропетровської обласної ради»

м. Дніпро

vysolga@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ЦІНІСНО ЗОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Цінність - це загальне уявлення про блага і доступні способи їх отримання, на основі яких людина здійснює усвідомлений вибір цілей та засобів діяльності. Цінності індивіда виступають підставою для формування його життєвого плану, багато в чому визначаючи характер розвитку особистості [2; 3].

Початкова школа є одним із основних етапів соціалізації дитини, формування ціннісних орієнтацій, що мають фундаментальний характер для її подальшої реалізації у суспільстві. У молодшому шкільному віці в учнів закладається нова база спілкування та стосунків з людьми, а також досвід оцінювання їх знань та навичок.

Найважливішою задачею для педагога є розуміння та прийняття дитини як особистості зі своїми особливостями характеру, допомога та підтримка у проходженні певних ситуацій та сприяння внутрішнього особистісного зростання учня. «Абсолютною цінністю виховання є дитина, людина як міра всіх речей. Людина - це і мета, і результат, і головний критерій оцінки якості виховання. Виховання у людському вимірі - це гуманістичний, особистісно орієнтований процес» [4, с. 34].

У віці 6-10 років у молодших школярів виникають психологічні якості, що лежать в основі формування їхнього особистісного ставлення до моральності, цінностей та поведінки. Серед них: підвищена сприйнятливність до зовнішніх впливів; віра в істинність того, чого навчають; здатність до засвоєння зразка; становлення вольових якостей; усвідомленість чи осмисленість у діях; здатність оперувати абстрактними поняттями; здатність до внутрішнього планування, керуючись свідомо поставленими цілями, моральними вимогами та почуттями [1, с. 368].

Формування ціннісних орієнтацій ґрунтується на нормах, прийнятих в соціумі та проходить через три основні етапи:

1) формування багатосторонніх ціннісних орієнтацій, що відповідає сучасному етапу суспільно-економічного розвитку суспільства;

2) формування у школярів випереджальних ціннісних орієнтацій, спрямованих на ідеали, соціальні цінності суспільства на основі сформованих світоглядних принципів;

3) формування у школярів соціально значущих умінь, спрямованих на освоєння соціальних цінностей суспільства у процесі навчання та різних видах діяльності, що здійснюються школою.

Також необхідно наголосити на важливості існуючих методичних рекомендацій для педагогів, які спрямовані на покращення практичної сторони вивчення ціннісних орієнтацій учнів початкових класів. В якості прикладів можна виділити такі методики:

- методика вивчення соціалізованості особистості учня. Її метою є виявлення рівнів соціальної адаптованості, самостійності та моральної вихованості учнів. Школярам пропонується прослухати 20 суджень та оцінити ступінь своєї згоди від «завжди» до «ніколи»;

- методика «Ціннісні орієнтації». Мета – вивчення ступеню значимості та реалізації ціннісних орієнтацій особистості, а також їх індивідуальної та групової структури, конфліктності та приписування причин їх здійснення;

- методики у формі ігор, метою яких є вивчення рівня морального розвитку особистості учнів та духовної моральної атмосфери в класі [4].

Основна ідея при формуванні ціннісних орієнтацій у дітей початкових класів – не диктувати учням моральні ідеали, а створювати необхідні умови для орієнтування дітей у цінностях соціуму (вміння аналізувати свою поведінку з позиції засвоєних ними правил і чинити відповідно до своїх знань та переконань). Вони є найбільш сприятливими для формування ціннісних орієнтацій.

Насамперед учителеві слід пам'ятати, що проблеми моралі є предметом бесід і свою роль треба вбачати в тому, щоб допомогти учням сформувати правдиве розуміння добра і зла, звільнившись від недостовірних знань. Основним у цьому випадку виявляється не вміння гарно говорити про добро та зло, а намагання робити добро, стверджувати його своїми вчинками, своїм життям.

Таким чином, можна зробити висновок, що у початковій школі діти проходять ключовий етап становлення системи базових ціннісних орієнтацій. Ціннісно-орієнтоване навчання є умовою для взаємодії факторів, що сприяють реалізації навчальної діяльності, яка розкриває характер розвиненості системи ціннісних орієнтацій особистості загалом.

Список використаних джерел

1. Барабанщиков В. А. Экспериментальная психология. М.: Изд-во «Институт психологии РАН», 2011. 493 с.
2. Васянович Г. Педагогічна етика: навч. метод. посіб. Львів: Норма, 2005. 344 с.
3. Гончаренко С.У. Педагогічні закони, закономірності, принципи. Сучасне тлумачення. Рівне: Волинські обереги, 2012. 192 с.
4. Фельдштейн, Д.И. Проблемы возрастной и педагогической психологии М.: Международная педагогическая академия, 2005. 368 с.

ЗМІСТ

Балала Любов Проблемні кейси – ефективний засіб для розвитку самостійності та ініціативності дітей.....	5
Безугла Ольга Драмогерменевтичні прийоми в початковій школі.....	12
Білоножко Аліна Цифрові технології нової української школи для п’ятикласників в умовах воєнного стану – переваги та недоліки.....	16
Богданова Вікторія Використання додатку google jamboard при викладанні предметів соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі.....	19
Бойченко Катерина Аналіз національної ідентичності та європейських цінностей.....	23
Вакула Ольга Цифрові технології нової української школи на уроках зарубіжної літератури.....	27
Великодна Євгенія, Долгова Юлія Вдосконалення інформаційно-цифрової компетентності в умовах повномасштабної війни.....	31
Виноградська Юлія Цифрові освітні ресурси на уроках англійської мови в початковій школі.....	35
Верба Юлія Розвиток навичок комунікації дітей з особливими освітніми потребами.....	37
Виноградова Ольга, Писарева Людмила, Шахова Катерина Використання сучасних освітніх технологій та кращих практик вчителів початкових класів – запорука ефективного та якісного навчання в змісті Нової української школи.....	40
Вознюк Лідія Реалізація аксіологічного підходу в закладах загальної середньої освіти.....	46
Гаврілова Людмила, Шинкаренко Ірина Патріотичне виховання молодших школярів: дефініція та зміст.....	49
Гонтар Дмитро Цифрові технології у навчанні географії: традиційні методики та дистанційні виклики сьогодення.....	52
Гулевська Лариса Формування ціннісно-змістовної сфери особистості в освітньому просторі ЗДО.....	57
Даценко Зінаїда Інноваційні підходи в гімназії до процесу формування творчої особистості та виховання громадянина-патріота..	62
Заболотня Лариса Урок літератури та цифрові технології.....	66
Іващенко О. Компетентнісне навчання на уроках зарубіжної літератури в контексті європейського вектору розвитку української освіти.....	70
Ізвозчикова Валентина Цифрові технології Нової української школи	73
Кадченко Валентина, Богданова Олександра Інноваційні підходи в	

сучасній методиці фізичного експерименту.....	79
Кирпа Анна Використання STE(A)M-технології у викладанні дисциплін гуманітарного циклу.....	84
Кірсєва Ольга Особливості ціннісно зорієнтованого навчання в сучасному освітньому процесі.....	90
Клімашевська Ганна Креативність майбутніх учителів початкових класів – запорука успіху учнів у системі навчання НУШ.....	93
Кобзєва Ірина Професійна культура спілкування як складник комунікативної компетентності педагога.....	97
Кобзєва Ірина, Фрумкін Ніколь Шляхи формування психологічної готовності старшокласників до сімейного життя.....	103
Кожемяка Вікторія Формування моральних цінностей на уроках української мови та літератури у дітей з особливим розвитком.....	107
Коломбет Крістіна, Скакуненко Віта, Карпова Дар'я Вплив інформаційного суспільства на здоров'язбереження здобувачів освіти	110
Коляда Ірина Тенденції розвитку електронного навчання.....	115
Кульбач Лариса Особливості розвитку сучасної громадянської освіти.....	118
Купрас Віра, Четверик Тетяна Формування цінностей у дітей з особливими освітніми потребами.....	122
Куренкова Оксана Вплив психолого-педагогічної корекції на формування особистості молодшого школяра.....	127
Куріло Тетяна Завдання, які вирішує застосування цифрових технологій в освітньому процесі.....	133
Липка Катерина Педагогічні умови розвитку креативності молодших школярів засобами трансмедійного проєкту.....	135
Лобачова Ірина, Берьозкіна Юлія Мультимедійна презентація як засіб візуалізації навчального матеріалу на уроках української мови в НУШ.....	140
Логачова Олена Сучасні підходи до формування соціальної компетентності через ціннісні орієнтири здобувачів освіти молодшої школи.....	143
Лукіна Наталія Особливості ціннісних орієнтацій як складової спрямованості особистості.....	147
Лук'янчук Галина Педагогічні умови забезпечення наскрізного освітнього процесу на основі цінностей в початковій ланці освіти.....	152
Ляшов Назар Літературна стилістика візуальної поезії.....	155
Ляшова Надія, Хмарна Ольга Засвоєння геометричного матеріалу засобами мнемотехніки.....	160

Мазур Ірина, Клімова Людмила, Міхіна Наталія Виховання громадянськості дітей дошкільного віку в умовах сучасного закладу дошкільної освіти.....	165
Майданенко Світлана, Нікітіна Ольга Формування духовних цінностей здобувачів освіти Нової української школи.....	170
Максименко Олеся Роль ігрових технологій у початковій освіті.....	172
Максимюк Альона Європейський досвід професійної підготовки майбутніх хореографів у ЗВО в країнах Балтії.....	176
Марахіна Ганна Ціннісні орієнтири учнів в умовах війни як один з аспектів роботи соціального педагога закладу освіти в контексті європейського вектору розвитку української освіти.....	180
Мєлкова Крістіна Формування мотивації до навчання в учнів.....	182
Мірошник Наталія Використання цифрових технологій BYOD в освітньому процесі як інструмент сучасного вчителя початкової школи.....	185
Мунтян Наталія Використання у корекційній роботі з дітьми з інтелектуальними порушеннями нетрадиційних методів лікувальної педагогіки та психотерапевтичних технологій.....	189
Мухаметрахімов Віталій Використання нетрадиційних методів лікувальної фізкультури у корекційній роботі з дітьми з інтелектуальними порушеннями.....	192
Носова Анна Формування цінностей у дітей з особливими освітніми потребами.....	197
Одинока Алла Педагогіка партнерства як рушійна сила євроінтеграції.....	202
Онищук Оксана Цифрові освітні системи, ресурси, інструменти та сервіси сучасній освіті.....	205
Панасенко Ольга Наступність як ключовий момент ЗДО і ЗОШ.....	211
Пендик Людмила Ціннісні орієнтації творчо обдарованих здобувачів освіти.....	215
Переворська Олена, Кобзева Ірина Особливості комунікативної діяльності дітей молодшого шкільного віку.....	219
Петровська Олена Публічне управління початковою освітою на місцевому рівні в умовах територіальної реформи.....	222
Пивовар Юлія Інтернет ресурси під час дистанційного навчання.....	226
Пилипенко Олена Цифрова компетентність як один з векторів євроінтеграції вищої освіти.....	230
Помирча Світлана, Святошенко Тетяна Формування	

соціокультурної компетентності здобувачів початкової школи під час ознайомлення з фразеологізмами.....	233
Прокопенко Катерина Особливості соціалізації дитини з особливими освітніми потребами.....	236
Рогова Олена, Зелінська Ольга Інноваційний портрет вчителя курсів духовно-морального спрямування.....	239
Руденко О. Використання цифрових технологій на уроках фізичної культури.....	242
Сагуйченко Валентина Авторські освітні програми в системі післядипломної педагогічної освіти.....	246
Сальнікова Наталія Особливості формування цінностей у дітей з особливими освітніми потребами на уроках трудового навчання.....	247
Семенова Анастасія Формування системного мислення як вимога сьогодення.....	251
Сівачук Анастасія Використання технології BYOD як ефективний засіб мотивації учнів початкової школи.....	255
Скіпочка Олександра Використання інноваційних технологій в умовах інклюзивного навчання дітей із порушенням слуху.....	258
Скрипнік Наталя Формування цінностей у дітей з особливими освітніми потребами.....	261
Солошенко Ірина Цінності дітей з особливими освітніми потребами в навчальному просторі сучасної освіти.....	266
Сорока Наталія Інтеграція навчальних предметів у початкових класах в системі роботи НУШ.....	269
Тарабасова Любов, Хомич Олена Становлення ціннісних орієнтацій дитини дошкільного віку.....	273
Тарасенко Світлана Формування ціннісних орієнтацій учнів у процесі вивчення фінансової грамотності.....	278
Ткач Ольга Ціннісно зорієнтоване навчання в умовах гімназійної освіти.....	282
Фадєєва Наталія Урок літературного читання у початковій школі, як простір для пробудження внутрішніх джерел пізнавальної активності молодшого школяра.....	286
Федь Ірина, Варченко Катерина Формування екологічної компетентності здобувачів освіти в умовах Нової української школи (на прикладі інтегрованого курсу «Я досліджую світ»).....	289
Хаустова Олена Проблема ціннісних орієнтирів професійно-творчого розвитку вчителя.....	293

Хващевська Ольга, Свечкар Юлія Формування комунікативної компетентності під час уроків літературного читання в початковій школі.....	296
Швидун Людмила, Сотнічук Інна До проблем формування ціннісно-освітньої платформи української освіти.....	300
Шинкаренко В'ячеслав Роль і місце пізнавального інтересу в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти.....	304
Довбніч Мар'яна, Висоцька Ольга Особливості ціннісно зорієнтованого навчання у початковій школі.....	307

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради»

Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний
університет»

Наукове видання

«Ціннісні орієнтири в сучасній освіті: теоретичний аналіз та практичний досвід»

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції
10 листопада 2022 року

Мова: українська

Відповідальність за академічну доброчесність, зміст, точність поданих фактів,
цитат, цифр, прізвищ несуть автори матеріалів

Відповідальний за випуск:

В'ячеслав Шинкаренко
Світлана Майданенко

Комп'ютерна верстка та редагування:

Людмила Швидун
Лариса Кульбач

Підписано до розміщення:

Формат: PDF

Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради (Україна)

Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний
університет» (Україна)